

SUVRATA
THE CHILD OF KARMA.

ಸುವ್ರತ,

ಅಥವಾ, ಕರ್ಮವಿಲಾಸ.

ಕರ್ಣಾಟಕಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿ ಪ್ರವರ್ತಕರೂ, ಕವಿಸಮಯೇತ್ಯಾದ್ಯನೇಕ
ಗ್ರಂಥಕರ್ತರೂ ಆದ
ಮಂ. ಅ. ರಾಮಾನುಜಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರಿಂದ
ವಿರಚಿತವಾದುದು.

ಕಂದ || ಅರೇನಾದಪರೆಂಬುದ |
ನಾರಣವರೋ ಜಗದೊಳುಳ್ಳ ರೂಪುಗಳಂ ಸಂ ||
ಸಾರಿಯಘಸೂತ್ರಧಾರ |
ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂ ಸೊತ್ತಿ, ಸುತ್ತಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿಪ್ಪಣಂ" ||
[ಅರ್ಥನೇಮಿವುರಾಣಂ.]

Printed by U. Nurasimha Mallya
at the Sadananda Printing Works Co. Ltd., Udipi.

1915

(Rights Reserved by Author.)

SUVRATA THE CHILD OF KARMA.

ಸುವ್ರತ,

ಅಥವಾ, ಕರ್ಮವಿಲಾಸ.

“ಕರ್ಣಾಟಕಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿ”ಪ್ರವರ್ತಕರೂ, ಕವಿಸಮಯೇತ್ಯಾದ್ಯನೇಕ

ಗ್ರಂಥಕರ್ತರೂ ಆದ

ಮಂ. ಅ. ರಾಮಾನುಜಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರಿಂದ

ವಿರಚಿತವಾದುದು.

ಕಂದ || “ಆರೇನಾದಪರಿಂಬುದ |

ನಾರಲಿವರೊ? ಜಗದೊಳುಳ್ಳ ರೂಪುಗಳಂ ಸಂ ||

ಸಾರಿಯಘಸೂತ್ರಧಾರ |

ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂ ಪೊತ್ತಿ, ಸುತ್ತಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿಪ್ಪಂ” ||—

[ಅರ್ಥನೇಮಿಪುರಾಣಂ.]

ಉಡುಪಿ.

ಶ್ರೀ “ಸದಾನಂದ” ಮುದ್ರಾಶಾಲೆ.

1915

(Rights Reserved by Author.)

PREFACE.

A novel, like any other good book, is a true and useful friend and companion in life tending to mould or improve one's character and, oftentimes, showing one the way to successfully fight out life's battles. It might treat of any subject—political, social, or religious; but its chief aim should be the elevation of the moral tone of society at large; and the novelist ought to depict, correctly, the manners and customs of the people from whom his characters are drawn and describe, vividly, the country and surroundings in which the scenes are laid. A natural development and a proper presentation of the various characters are equally necessary.

Of all themes, religious, or philosophic ones are the most difficult of treatment in a novel and require the highest powers of imagination and analysis to be brought into play. Highly abstract notions have therein to be brought within the comprehension of the average reader by suitable and concrete examples worked up in an eminently natural manner. But, difficult as it is of treatment, the theme of religion is the most effective and useful,—religion being the strongest known organising force of this world. Political and social laws may alter, or disappear; but, the truths of religion stand for all time like beds of rock and gather men together, guiding them peacefully along the rugged path of righteousness.

Every one is aware of the truth of the common but wholesome saying---“As you sow, so you reap.” ishT represents in fact nothing but the essence of the great Hindu doctrine of *Karma*. In this little book I have attempted to explain, by a concrete application of its principles to practical life, the workings of Karma and its cumulative effect on the soul. How far I have been successful, I leave to my readers to judge. If, however, the book fulfils its purpose even by a fraction, I shall be bound to feel my labours have been amply rewarded.

Mysore,
March, 1915. }

M. A. R.

ಅ ರಿ ಕೆ .

ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಕರ್ಮವಿಲಾಸವನ್ನು ನಿರರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮಗತಿಯು ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಗಹನವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ಜನಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ವಿವರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ, ಒಬ್ಬ ಮಹಾಶಯನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಲಾಯಿತು. ಲೋಕವು ಕರ್ಮಾಧೀನವಾಗಿದೆ; ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲತಕ್ಕುದು ಧರ್ಮವೇ—ಎಂಬ ಮರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಿಸುವುದೇ ಈ ಗ್ರಂಥರಚನೆಗೆ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವು.

ಮುದ್ರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಆನೇಕವಿಧವಾದ ಸ್ಥಾಲಿತ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕೊರತೆಯನ್ನು ಭಾವಿಸಕೂಡದೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಇದನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಅಚ್ಚುಮಾಡಿದ ಮುದ್ರಣಶಾಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ಇತಿ—

ಅಧ್ಯಾಯ ವಿಷಯ ಸೂಚಿ .

ಪುಟಾದಿಸಂಖ್ಯೆ.

೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಕಥಾನಿಮಿತ್ತ.	1
೨ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ರಾಣಿಯ ವೋಹ.	11
೩ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಧರ್ಮಸಂಕಟ.	27
೪ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ವೈರಾಗ್ಯ.	32
೫ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ವಿಷಪ್ರಯೋಗ.	35
೬ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ನವಿಲು, ನಾಯಿ.	40
೭ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಪರಿಣಾಮ.	45
೮ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಪುನರ್ಜನ್ಮ.	50
೯ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಆಡು, ಹೋತ.	54
೧೦ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಕೋಣ.	59
೧೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಕಾಲೆಗದ ಕೋಳಿ.	67
೧೨ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಗುಟ್ಟು ರಟ್ಟಿಯಿತ್ತು.	73
೧೩ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಸತಿ; ಅಸತಿ.	81
೧೪ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಸೂಚನೆ.	91
೧೫ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ವನವಿಹಾರ.	94
೧೬ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯ.	99
೧೭ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಕರ್ಮಸಂಸರ್ಗ.	115
೧೮ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾಪ್ರದರ್ಶನ.	123
೧೯ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಪುತ್ರೋತ್ಸವ.	129
೨೦ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಜನ್ಮೋತ್ಸವ.	134
೨೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ತಪೋವನಗಮನ.	152
೨೨ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ವ್ರಜ್ಜೆಯ ರಾಜ್ಯಭಾರ.	160
೨೩ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಅಭಯಮತಿ, ಅಭಯರುಚಿ.	168
೨೪ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.	ಉಪಸಂಹಾರ.	180

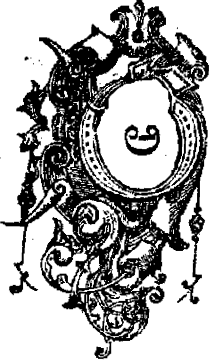
ಶ್ರೀರಸ್ತು

ಸುವ್ರತ-

ಅಥವಾ

ಕರ್ಮವಿಲಾಸ.

೧ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಯೋಧ್ಯೆಯೆಂಬ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜವುರವೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಗ ರವೊಂದುಂಟು. ಆ ನಗರದ ಕೋಟೆಗಳು ಕುಲವರ್ತ ಗಳಂತೆ ಆಕಾಶವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತ, ಸೂರ್ಯನ ಘೂರ್ಗ ವನ್ನು ಅಡಗಟ್ಟುತ್ತ, ಬಲುಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದುವು. ಸುತ್ತ ಣಕಂದಕಗಳು ಕಡಲಂತೆ ಆಳವಾಗಿ ಎಂಟುದಿಕ್ಕಿನ ಆನೆಗ ಳನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಜಲಕೇಳಿಯಾಡಲು ಕರೆಯುವುವೋ ಎಂಬಂತೆ ಧ್ವನಿ ಗೆಯ್ಯುವ ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾಗಿದ್ದುವು. ಸುತ್ತಣಬಯಲು ಸಾ ವರ್ತುಕವಾದ ಫಲವೃಕ್ಷಗಳುಳ್ಳ ಆರಾಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದುವು. ಆ ನಗರದ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರವೀಧಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಪುಷ್ಪ ತುಷ್ಪ ಶಿಷ್ಪ ಜನಗಳ ಸಂದಣಿಯಿಂದಲೂ, ಸಕಲಸಂಭಾರಭಂಡಾರವಾದ ಅಂಗಡಿಗಳಿಂದ ಲೂ ರಮಣೀಯವಾಗಿದ್ದುವು. ಆ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಸಾದಿಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸುಗ ವಿಪ್ರರವಾಟಿಕೆಗಳೂ, ತಮ್ಮ ಧನ ದಿಂದ ಧನಪತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧನನೆನಿಸುವ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಗಳ ಶ್ರೇಣಿಗಳೂ, ತಮ್ಮ ಭುಜ ಬಲದಿಂದ ಭೀಮದುರ್ಯೋಧನರನ್ನು ಬಯಲೈಯ್ಯುವ ರಾಜಭಟರುಗಳ ಶ್ರೇಣಿ

ಗಳೂ, ಸದ್ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸದಾನಿರತರಾದ ಸಚ್ಚಿದ್ರ ಕೇರಿಗಳೂ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಯಾಗಿ ಇದ್ದುವು. ಆ ನಗರದ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ದೇವಾಲಯಗಳಿದ್ದುವು. ಆ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಹಲೋಕ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನರಾದ ಪುರಜನರನ್ನು ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನಾಪರರಾಗಿಸಲು ಎಚ್ಚರಿ ಸುತ್ತವೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆ ದೇವಾಲಯಗಳ ಗೋಪುರಾಗ್ರದ ಅರುಣಮಣಿಕಲಶಗಳು ಹಗಲಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನನ್ನೂ ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವ ತಮ್ಮ ಕಾಂತಿಗಳಿಂದ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆ ದೇವಾಲಯಗಳ ಬಳಿಯಕಲ್ಲಿನ ಒಳ ಅಂಗಳಗಳು ಭಕ್ತರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲ್ಮಷವನ್ನು ತೊಳೆದು ಶುಭ್ರತೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಳಗಳು ಭಗವದ್ಭರ್ತನಾರ್ಥರಾಗಿ ಬಂದಸಾತ್ವಿಕರಿಗೆ ನಮ್ಮಂತೆ ನೀವೂ ಪ್ರಸನ್ನ ಗಂಭೀರರಾಗಿಯೂ, ಪರೋಪಕಾರ್ಯಕ ಜೀವನರಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕೆಂದು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಇದ್ದುವು; ಆ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ವಕ್ಷಿಗಳು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದವರನ್ನು ಕುರಿತು ಇಗೋ! ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ತಾವರೆ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಶುಚಿಯಾಗಿ ಕೊಯ್ದುಕೊಂಡು, ದೇವರ ಪಾದಾರವಿಂದದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯಗಳ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿರೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೋ ಎಂಬಂತೆ ತಾವರೆಗಳ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತ, ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಆ ನಗರದ ಈಶಾನ್ಯದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ, ಮಾರಿ, ಮಸಣಿ, ಚಂಡಿ, ಚಾಮುಂಡಿ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳ ಗುಡಿಗಳಿದ್ದುವು. ಆ ಗುಡಿಗಳು ಹೇಗಿದ್ದುವೆಂದರೆ—ಅಜ್ಜ ಜನಗಳಿಂದ ಬಲಿಯಾಗಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಆಡು, ಕುರಿ, ಕೋಣ—ಇವುಗಳ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಜಿಡ್ಡು ಬೆಡ್ಡಾದ ಬಲಿಪೀಠಗಳಿಂದ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಆ ಬಲಿಪೀಠಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಉರುಳಾಡುವ ಒಣಗಿದ ಎಲುವು, ತಲೆಬುರುಡೆಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ, ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಎರಚಿರುವ ಅರಿಸಿನ, ಕುಂಕುಮ, ಇದ್ದಿಲುಪುಡಿಗಳಿಂದ ವಿಕಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅಂಗಳಗಳೂ, ತಮ್ಮನ್ನು ಬಲಿಗೊಡಲು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು

ಶ್ರೀಶಾರಂಗರು ಹೇಗೆಯೋ ಸುಳಿವು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಬಡಿಗೆಗಳಿಂದ ಬಡಿದು ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಎಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟರೂ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹಜ್ಜೆಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಇಡದೆ, ಎದೆಗರಗುವಂತೆ ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಡು, ಕುರಿ, ಕೋಳಿ, ಕೋಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಪ್ರಾಕಾರಗಳೂ; ಕಿವಿಯನ್ನು ಕೊರೆಯುವ ಅತಿಕಠೋರವಾದ ಹೆಬ್ಬರೆಗಳನ್ನು ಬಡಿಯುತ್ತ, ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ, ಕೂದಲನ್ನು ಕೆದರಿಕೊಂಡು ಪಿಶಾಚನಾಟ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವ ಜನರಗುಂಪಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮಂಟಪಗಳೂ; ಸಾತ್ವಿಕರ ಕಿವಿ, ಮೂಗು, ಕಣ್ಣು, ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆಕೊಡುವ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಸಾತ್ವಿಕರಾಗಿ ಜನಾನುರಾಗೈಕಪರರಾದ ರಾಜರುಗಳಿಂದ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ವಂಶವಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಆಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಅಯೋಧ್ಯಾನಗರವು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೈವದರ್ಶನವಾದಿಂದ ಆ ನಗರವಾಸಿಗಳಾದ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ವಿಷವೃಕ್ಷವಾಗಿಯೂ, ದುರ್ಜನರಿಗೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ಬಳಿದು ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೆಂಬ ದುಷ್ಟರಾಜನ ಏಶವಾಯಿತು. ಅವನು ಅತಿಕ್ರೂರಿ; ಮಾಂಸಾಹಾರಿ; ಮಾರಿಮಸಣಿಗಳ ತೃಪ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನು; ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತ, ದುರ್ಜನರನ್ನು ವೋಷಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಳತೊಡಗಿದನು.

ಅವನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಅವನ ದೌಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಸಜ್ಜನರನೇಕರು—“ಯತ್ರ ವಿದ್ಯಾಗಮೋ ನಾಸ್ತೀ ಯತ್ರ ನಾಸ್ತಿ ಧನಾಗಮಃ | ಯತ್ರ ಚಾತ್ಮಸುಖಂ ನಾಸ್ತಿ ನ ತತ್ರ ದಿವಸಂ ವಸೇತ್ ||” ಎಂಬ ನೀತಿಯನ್ನು ನುಸರಿಸಿ, ಆ ನಗರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದಿಕ್ಕುಪಾಲಾದರು; ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿದ್ದ ದುರ್ಜನರೂ ಆ ನಗರವನ್ನು ಸೇರಲಾರಂಭಿಸಿದರು; ಆ ನಗರದ ಯಾವ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ, ಕಡಿ, ಕುಡಿ, ತಿವಿ, ತಿನ್ನು ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ತುಂಬಿ ಹೋಯಿತು.

ಅವೂರಿನ ತೆಂಕಣಬಾಗಲಲ್ಲಿದ್ದ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಳಾದ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮಿಗೆ ದೇವತೆಯಾದ ಚಂಡಮಾಲಿಗೆ ಚೈತ್ರಮಾಸದ ಚಾತ್ರೆಯು

ಸಮಾಪಿಸಿತು. ಆ ಜಾತ್ರೆಗಾಗಿ ಜನರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದು, ಆವೂರ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿಯ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಆ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ವಕ್ಷಿಗಳೂ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಬಂದ ದುಷ್ಟರನ್ನು ಉತ್ಸಾಹ ಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಜಾತ್ರಿಗರನ್ನು ಕುರಿತು ಅಲ್ಲಿಯ ಮುತ್ತುಗದ ಮರಗಳು ಕೆಳಗೆ ಉದುರಿದ್ದ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತಿರುವ ಶಾಖೆಗಳೆಂಬ ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ತೋರಿಸಿ,—“ನೀವೂ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ಸಣ್ಣಸಣ್ಣನೆ ತರಿದು ಚಂಡಮಾರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ” ಎಂದು ಹೇಳುವಂತೆಯೂ; ಅಲ್ಲಿಯ ಗಿಣಿಗಳು ತಮ್ಮ ಚವ್ವರಣೆಗಳಿಂದ ಬಂದವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ, ಮಾರಿಗೆ ಮಾಂಸಾದಿಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿಯೆಂದು ಕೂಗಿ ಹೇಳುವಂತೆಯೂ; ಅಲ್ಲಿಯ ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳು, “ನೀವೂ ನಾವು ಎಳನೀರುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸೇವೆಮಾಡುವಂತೆ ನೀವೂ ಕುರಿಗಳ ತಲೆಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಈ ಮಾರಿಗೆ ಸೇವೆಮಾಡಿರಿ” ಎಂದು ತಲೆಯನ್ನಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಸನ್ನೆಮಾಡುವಂತೆಯೂ ಇದ್ದುವು.

ಅಷ್ಟುವಿಸ್ತಾರವಾದ ಆತೋವೂ ಕೂಡ ಜಾತ್ರೆಗಾಗಿ ಕೂಡುತ್ತಿರುವ ಗುಂಪಿಗೆ ಸಾಲದ್ದಾಯಿತು. ಕಾಲಿಡಲು ಕೂಡ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಜನಭರಿತ ವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಅಂಗಡಿ, ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಗುಡಿಸಲುಗಳೂ, ಇಲ್ಲವೆಡೆರೆಗಳೂ. ಗುಗ್ಗುಳ ಸಂಬ್ರಾಣಿ ವಾಸನೆಯೆಂತು ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರಘೋಷದಂತೆ ಜನಗಳ ಗಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಏನೇನೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗುಡಿಗೆ ನುಗ್ಗುವ ಜನರ ರಭಸವು ಹುಚ್ಚು ಹೊಳೆಯ ಮೊರೆತವನ್ನು ಹಿಂಜರೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಜಾತ್ರೆಯ ಕೊನೆಯದಿನ, ಸುರಗಿಯಿಂದ ಇರಿದಾಡಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಹರಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು, ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಅವನು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಬಲವಂದು, ಒಳಹೊಕ್ಕು, ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ದೇವಿಯ ದಿವ್ಯಚರಣಗಳಿಗೆ ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದೆರಗಿ, ನಿಂತು, ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ಹಿರಿದು, ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ತಳವಾರನನ್ನು ನೋಡಿ “ಎಲಾ! ನಾನು ನರಬಲಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಕೊಡಬೇಕು. ಸಾವ

ಕಾಶಮಾಡದೆ ಈಗಲೇ ಯಾರಾದರೂ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರುವ ನಾಗು. ಅನೇಕರು ಹರಕೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಹೊರಗೆ ಕಾದಿರುವರು. ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲೇ ನಾನು ಹರಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು.” ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ತಳವಾರನು “ಅಪ್ಪಣೆ, ಮಹಸ್ವಾಮಿ!” ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಹೊರಟುಹೋದನು. ಹೋದತಳವಾರನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಾದರೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನು ಚಂಡವಾರದೇವತೆಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಕೋಪಬರುತ್ತದೆಯೋ ಎಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ, ತನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೊರಗೆ ಕಾದಿದ್ದವರಿಗೆ ಹರಕೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟು, ತಳವಾರನ ಬರವನ್ನೇ ಹಾರೈಸುತ್ತ, ಬಲುಹೊತ್ತಾದರೂ ಅವನು ಬಾರದೆ ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ಹಲ್ಲು ಕಡಿಯುತ್ತಾ, ಕಿಡಿಗಣ್ಣುರುದ್ರನಂತೆ ಆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದಕ್ಕೂ ಮುಂದಕ್ಕೂ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಾ, ಭಕ್ತರ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ, ನಿಂತಿದ್ದನು.

ಹೋದ ಆ ತಳವಾರನು ಹುಡುಗರನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ, ಎಲ್ಲೂ ಮಕ್ಕಳು ಸಿಕ್ಕದೆ, ಗುರುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆಗ ತಾನೆ ಭಿಕ್ಷುಕಾಾಗಿ ಹೊರಟ ಲಕ್ಷಣವಂತರಾದ ಚಿಕ್ಕಹರಯದ ಅವಳಿಮಕ್ಕಳಾದ ಅಣ್ಣ ತಂಗಿಯರಿಬ್ಬರನ್ನು ಕಂಡು, ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ಹುಲಿಯು ಹುಲ್ಲೆಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಹೇಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮೇಲೆ ಹಾಯುವುದೋ ಹಾಗೆ ಮೇಲುಬಿದ್ದು ಆ ಹುಡುಗನನ್ನೂ, ಆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅವರ ಕೈಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಬಿಗಿದು ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನಬಳಿಗೆ ದರದರನೆ ಎಳೆದು ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಆ ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು “ಅಪ್ಪಾ! ಏಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೀಗೆ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತೀಯೆ? ನಿನ್ನ ಹಿಂದೆಯೇ ಬರುವೆವು. ಎಳೆಯಬೇಡ” ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ, ಅಭಯಮತಿಯೆಂಬ ತನ್ನ ತಂಗಿಯಕಡೆ ತಿರಿಗಿ “ಎಲಾ ತಂಗಿ! ಅಂಜದಿರು. ಈ ನೀಚನು ನಮ್ಮನ್ನು ಮಾರಿಗೆ ಬಲಿಗೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತಿದೆ. ನಾವೂ ಸಾವಿಗೆ ಹಿಂಜರಿಯಬೇಕೇ? ಹಣೆಯಬರಹವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದಾಗುತ್ತದೆ? ಒದಗಿದ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವುದೇ ಒಂದು ತೆರದ ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ಸಲ್ಲವೆ? ತಪಕ್ಕೆ ಕೋಡು

ಎರಡಿಲ್ಲ.” ಎನ್ನಲು; ಅಭಯಮತಿಯು, ಅಣ್ಣನವಾತನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಗಮನಿಸಿ, “ಎಲೈ ಅಣ್ಣ! ಶರೀರವಿರುವವರೆಗೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕಷ್ಟೆ. ಹಿಂದಣಜನ್ಮದ ಅನುಭವಗಳು ಗುರುಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅಂಗಿಯ್ಯನೆಲ್ಲಿಯಕಾಯಿಯಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವಾಗ ಚಿಂತೆ ಏಕೆ? ಭಯವೇಕೆ? ಅನೇಕವಾದ ಅಪಾಯಗಳಿಗೆ ತಾರುಮನೆಯಾದ ಈ ತನುವಿನಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವುದುಂಟೆ? ಹೇಯವಾದ ಈ ಶರೀರದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಈಡಾಡುವ ಸಮಯವು ತನಗೆ ತಾನೆ ನಮಗೆ ಲಭಿಸಿರುವಾಗ ಈ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರುಂಟೆ? “ಸದಾತುಚ್ಛಿದಾನಸ್ಯ ಕೃತಘ್ನಸ್ಯ ವಿನಾಶಿನಃ ಶರೀರಸ್ಯ” ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಇರುವ ಈ ದೇಹಕ್ಕೆ ನಾವೇಕೆ ಇಷ್ಟು ಯೋಚಿಸಬೇಕು?” ಎಂದಳು.

ಆ ಅವಳಿಮಕ್ಕಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಮಾತನ್ನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆ ತಳವಾರನ ಹಿಂದೆ ಹಸನ್ಮುಖರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತ, ಹಸಿದ ಯಮನ ಬಾಣಸದ ಮನೆಯ ಹಾಗಿರುವ ಆ ಚಂಡಮಾರಿಯ ಗುಡಿಯ ಹತ್ತರ ಬರಲು, ಆ ಗುಡಿಯ ಪೌಳಿಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ನೆಟ್ಟಿರುವ ತಲೆಬುರುಡೆಗಳ ಸಾಲನ್ನು ಕಂಡು, ಅಭಯರುಚಿಯು—“ತಂಗಿ, ಇವೇನು! ತಲೆಬುರುಡೆಗಳು! ಈ ವಾರಿಯ ಭಕ್ತರ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನೂ ಅವಿವೇಕತೆಯನ್ನೂ, ನೋಡಿದೆಯಾ? ಏನು ಹೇಳೋಣ? ಆಹಾ! ಈ ದುರ್ಗಿಯು ಎಷ್ಟು ಕ್ರೂರಳೋ! ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಪಾಪಗಳ ರಾಶಿಯೇ ಈ ರೂಪನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ತಲೆಬುರುಡೆಗಳ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಜ್ಜ ಜನರು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಬಲಿಗಳಲ್ಲಿ ರುಚಿಯೇರಿ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಆಡುಕುರಿಗಳು ಬರುತ್ತಿರುವುವೋ ನೋಡೋಣವೆಂಬ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ದುರ್ಗಿಯು ಹಲವು ತಲೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪೌಳಿಯ ಹೊರಗಡೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಳೋ ಎನೋ!” ಎಂದು ವಿಸ್ಮಯಪಡುತ್ತಾ, ಗುಡಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಕ್ರೂರಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಕನಿಕರಪಡುತ್ತಾ, ಇವರನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ತರುವ ಎಂದು ಯೋಚನೆಮಾಡುತ್ತಾ, ಮೆಲ್ಲಗೆಮೆಲ್ಲಗೆ ನಡೆಯನ್ನು ಹಾಕಲು; “ಎಷ್ಟುಬೇಗ ಇವರನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋದೇನು! ಎಷ್ಟುಬೇಗ ರಾಜನ

ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಹೊಂದೇನು!" ಎಂಬ ಆತುರದಲ್ಲಿದ್ದ ತಳವಾರನು ಅವರನ್ನು ಗದರಿಸಿ ದರದರನೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು; ಅವನ ಹಿಂದೆಯೆ ಭಯಜನ ಕವಾದ ಆ ದುರ್ಗಿಯ ಮುಂದಣ ಅಂಗಳವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ—

ತಾಳುಗೆಯನುರ್ಚಿ ನೆತ್ತಿಯ |

ಗಾಳಂ ಗಗನದೊಳೆಲವ್ವ ವಾರಿಯಬೀರರ್ ||

ವಾಳಿಯೊಳೆಸೆದರ್ ಪಾಪದ |

ಜೋಳದ ಬೆಳಸಿಗೆ ಬೆಚ್ಚು ಗಟ್ಟುವ ತೆರದಿಂ || ೧ ||

ತಳಮನುಡಿಡಿಡುವ ಕಣ್ಣಂ |

ಕಳೆದೇರಿವ ಕರುಳು ತೋರಣಂಗೆಟ್ಟುವ ಕಾ ||

ಲ್ಲಳನುರಿಪಿ ನೆತ್ತರಿಂ ಕೂ |

ಳ್ಳಳನಡಿಸುವ ಬಿರರೆತ್ತನೋಳೊಡಮದರೊಳ್ || ೨ || ಇದ್ದರು.

ಅಭಯರುಚಿಕುವಾರನ ಮನದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಬಲಿಗೊಡುವರಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯು ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ದಯಾರಸವು ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ, "ಅಯ್ಯೋ! ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಶಿಸಿಹೋಗುವಲ್ಲ! ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಿಯೂ ಪಾಪಕೂಪದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವರಲ್ಲಾ! ಇವರನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾಪಾಡಲಿ! ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪ್ರಾಕ್ತನಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳು ಈ ದುರ್ಗಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಏಕೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತವೋ! ಸಂಸಾರಿಗಳು ಅಘ ಸೂತ್ರಧಾರನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವರು! ಕಣ್ಣಿದ್ದರೂ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದ ಕುರುಡರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರಲ್ಲ! ಈ ಅನಾರ್ಥಕವಾದ, ಕ್ರೂರಿಯಾದ, ನೀಚಿಯಾದ ದುರ್ಗಿಯು ಪ್ರೀತಕಾಗಿ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಯಾವವಿಧವಾದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲಾವಳು. ಕರಿಯ ನೂಲನ್ನು ಬಿಳಿಯನೂಲು ಮಾಡಬಲ್ಲಳೆ! ತನ್ನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಅನೇಕರು ನೆರಳುಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಳಲ್ಲ! ಇದು ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ನೀಚಳಿಗೆ ನೀಚನನ್ನು ನೀಚಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತುಷ್ಟಿ. ಈ ದುರ್ಗಿಯ ಹಮ್ಮನ್ನು

ಮುರಿದು ಈ ಬಡಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡುವುದೆಷ್ಟರ ಕೆಲಸ. ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಅನುಗ್ರಹವೊಂದಿದ್ದರೆ ಇದು ಲೀಲಾಚಾಲವಾಗುವುದು. “ಪಾಪಾ ನ್ನಿವಾರಯತಿ ಯೋಜಯತೇ ಹಿತಾಯ” ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೂ ಈ ಪಾಪಿಗಳ ಪಾಪಕ್ಕೂ ಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತೇವೆ. ಅಯ್ಯೋ! ಪಾಪಿಯಾದ ದುರ್ಗಿಯೆ! ನೀತಿಯಿಲ್ಲದ ನೀಚಿಯೆ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೀನು ನೆಲೆಯಾಗಿರುವೆಯಾ! ನಿನಗೂ ವಿವೇಕಹುಟ್ಟುವಕಾಲವು ಒದಗದೇ! ಈ ಜನಗಳ ಮುಂದಣ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡರೆ ನಿನ್ನ ಎವೆಯು ತಲ್ಲಣಸದೆ! ಕಣ್ಣು ಕಣ್ಣೀರಾಗದೆ! ಮನಸ್ಸು ಮ್ಲಾನತೆಹೊಂದದೆ! ನಿನಗೆ ನಿನ್ನ ಮುಂದಣ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ನಿನಗೇನೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಇವರ ದುರ್ಗತಿಯು ತಿಳಿಯುವುದೇ! ನೀನು ಈ ಪಾಪಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪಾಪಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಈಗ ಏನುಮಾಡಲಿ! ಇವರನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾಪಾಡಲಿ! ಮಹತ್ತಾದ ‘ಅಪಾಯದಲ್ಲಿ ಗುರುವಾದವೇ ಸ್ಮರಣೀಯವು.’ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾ, ತಂಗಿಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ನಡತೆಯಿಂದ ಕಲಿಸುತ್ತಾ, ಆ ಚಾಂಡಾಳಿಯಾದ ಚಂಡಮಾರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳ ದುಷ್ಟಪರಿಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನಬೀಜವನ್ನು ನೇತ್ರಶಲಾಕೆಯಿಂದ ನೆಡುತ್ತಲೂ, ಶಾಂತಿರಸವನ್ನು ತಳಿಯುವಂತೆ ಪ್ರಸನ್ನ ಗಂಭೀರವಾದ ಮಂದಸ್ಮಿತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೂ, ತಂಗಿಯೊಡನೆ ವಧಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಯಮನಂತೆಯೂ ಭೈರವನಂತೆಯೂ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಆ ಮಾರಿಯೇ ನಿಂತಿರುವಂತೆಯೂ, ಹಿಂದಕ್ಕೂ ಮುಂದಕ್ಕೂ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತ, ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಟಕಟನೆ ಕಡಿಯುತ್ತ, ಔಡನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದ ಚಂಡಕರ್ಮಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೂ, ಆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ.

ಕೂಡಲೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಪರಿಜನರೂ ತಮ್ಮಡಿಯೂ, ಅರಸರಿಗೆ ಎಚ್ಚರ ಕೊಡುವಂತೆ, “ಎಲೈ ಬಾಲಕರಾ! ದುರ್ಗಿಗೆ ನಮಿಸಿ, ನಮಿಸಿ; ದುರ್ಗಿಗೆ ಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ, ಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ; ದುರ್ಗಿಯು ಮಹಾವರಪ್ರಸಾದಿಯು. ರಾಜನನ್ನೂ ಹರಸಿ, ಹರಸಿ.” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡರು.

೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ರಾಜನು ಲಲಿತಾಕಾರರಾದ, ಧೀರರಾದ ಆ ಮಕ್ಕಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ, ಚಕಿತನಾದನು. ಆಗ, ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ತನ್ನ ಬಲಗಯ್ಯೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು, ಉಜ್ಜಸ್ವರದಿಂದ, “ಎಲೈ ದೊರೆಯೇ! ಧರ್ಮೇಕದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ, ಭೂಮಿಯನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಪಾಲಿಸು!” ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದಮಾಡಿದನು.

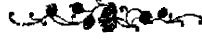
“ಸತಾಂ ಸಂದರ್ಶನಂ ದ್ವಾರಮಾಹುರ್ವಿಮುಕ್ತೇಃ” ಎಂದರೆ—ಸತ್ತುರುಷರ ದರ್ಶನವು ಮುಕ್ತಿಗೆ ದಾರಿಯಾಗಿರುವಾಗ, ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ ಕ್ಷಣವೆ, ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನ ಹೃದಯವು ಮೆತ್ತಗಾಗುವುದೊಂದಾಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಆ ಬಾಲಕ ಬಾಲಿಕೆಯರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೆತ್ತಿದ ಆತನ ಕಯ್ಯೆ ಕತ್ತಿ ಕೂಡಲೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದುದು. ಆತನ ಮೈ ನಡುಗಿತು; ರೋವಾಂಚವು ಮೂಡಿತು. ಆಗ, ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ, “ಹುಲಿಯ ಹಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಹೆದರದ ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಉಂಟೇ ಎಂದಿದ್ದೆನು. ಈ ಮಕ್ಕಳಂತೆ, ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇಂಥ ಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವರನ್ನು ಇದುವರೆಗೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ! ಸೆಳೆದ ಈ ನನ್ನ ಕೂರ್ಗತ್ತಿಗೂ, ನನಗೂ, ಹಸಿದ ಮೃತ್ಯುವಂತಿರುವ ಈ ಮಾರಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅಂಜದೆ, ಈ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗನು ನನಗೂ ಧರ್ಮೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ! ಇವರು ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರ ಡವರೆಂದು ತಿಳಿಯೆನು. ಇವರು ದೇವತಾಪುರುಷರಾಗಿರಬೇಕು. ಇವರ ಸೌಂದರ್ಯವು ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಇವರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೆ, ನನ್ನ ಕೋಪವು ಅಡಗಿಹೋಯಿತು; ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕರ್ಪೂರಾಂಜನವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದಂತಿದೆ. ಮನದಲ್ಲಿ ಎನ್ನೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಆನಂದವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೋ ಮಧುರ ಗೇಯವನ್ನು ಕೇಳಿರುವೆನು. ಅವೊಂದೂ, ಇವರ ಧ್ವನಿಯಂತೆ, ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಹಿತ್ತಕರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದೇನು? ಕೊಲ್ಲಲೆತ್ತಿದ ಕಯ್ಯೆ ಅಂಜಲಿಮಾಡು ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿದೆ.” ಎಂದು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಸ್ತಬ್ಧನಾದನು.

ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಹಾಗೆಯೇ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು, ಆ ಮೇಲೆ—“ಅಣ್ಣ! ನೀನು ಯಾರು? ಈಯಕ್ಕನು ಯಾರು? ನೀವು ಯಾವ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು? ಯಾರ ಮಕ್ಕಳು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಿ? ಈ ಹುಲಿಯ ಹಸ್ತಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದಿರಿ?” ಎಂದು ಹಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ

ಆ ಬಾಲಕನು—“ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಲ್ಲ ನಿನಗೇಕೆ? ಏತಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿತರಿ ಸಿದೆಯೋ, ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊ. ಸಂಸಾರಪಾತವು ನರನನ್ನು ನಾನಾವಿಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲೆವು. ಶರೀರಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವ ಈ ಹಿಂಸೆಗಳಿಗೆ ನಾವು ಗಮನಕೊಡುವರಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊ, ಹೋಗು. ನಮ್ಮ ಕಥೆಯಿಂದ ನಿನಗೇನು?” ಎಂದು ಹೇಳಲು,— ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ದುಷ್ಟಪರಿವಾರವು ಪರಸ್ಪರ ನೋಡುತ್ತ, ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳುಗಳನ್ನಿಟ್ಟು, ಬಿಟ್ಟ ಕಣ್ಣಾಗಿ, ಆಶ್ಚರ್ಯವಡುತ್ತಿರಲು, ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನು ದೈನ್ಯಭಾವದಿಂದ, ಆ ಬಾಲಕನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ—“ಈ ಪರಿಹಾಸ್ಯದ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ! ನಿಮ್ಮ ವ್ಯತ್ಯಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ವುನಕೆ ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ, ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು,—“ಹಾಗಾದರೆ, ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ಕೇಳು. ನಾವು ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಭಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದೆವು. ತುಷ್ಟೇರಿದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಹೇಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸದೋ, ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಗುಣಿಗಳ ಚರಿತ್ರವು ನಿನ್ನಂತಹ ವಿಕಲಹೃದಯರಿಗೆ ರಂಜಿಸದು. ವೃಥಾ ಏಕೆ ಕೇಳುತ್ತೀಯೆ?” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ, ಆ ದುಷ್ಟನ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದ ದುಷ್ಟಾಶೆಯವು ದೂರವಾಯಿತು. ಕಯ್ಯುಗಿದುಕೊಂಡು, ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು, ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು—“ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮೆತ್ತಗಾಗಿ, ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದ ಹಾಗಿದೆ. ಇದು ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯ! ನೀನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಈಗಲೀಗ ಸಫಲವಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಪ್ರಾರಬ್ಧವು ನೀಗುವ ಕಾಲವು ಒದಗಿತು. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸತ್ಪಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಾವು ಕಂಡು ಉಂಡು ಅನುಭವಿಸಿದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು. ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕೇಳು.” ಎನ್ನಲು,—ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನು ವಿನಯದಿಂದ, “ಅಪ್ಪಣೆ!” ಎಂದನು.

೨ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—ಕೇಳು. ರಾಜನೇ! ಅವಂತಿದೇಶ ದಲ್ಲಿ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯೆಂಬ ಪ್ರಧಾನಪತ್ರನವು ಭೂದೇವಿಯ ನಾಸಾಕುಟ್ಟೆ ಲದಂತೆ ರಂಜಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅದರ ಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಅಮರಾವತಿಯೆಂದೇ ಕರೆಯಬೇಕು. ಆ ಪುರದಲ್ಲಿ ಸುಬಲನೆಂಬ ಅರಸು ತನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಚಂದ್ರಮತಿಯೆಂಬಳು ಆತನ ಅರ ಸಿಯು. ಅವಳು ಸಮಸ್ತಗುಣಶೋಭಿತೆಯಾಗಿ, ಪೆಂಪಿನಲ್ಲಿ ಶಚಿಗೂ, ಸೌ ಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತಿಗೂ, ಎಣಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವರಿಗೆ ಸುವ್ರತನೆಂಬ ವಂಶ ಕೀರ್ತಿಕರನಾದ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನು ಜನಿಸಿದನು. ಆ ಪುತ್ರನಿಗೆ ನವಯೌವನವು ಒದಗಿದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಸುಬಲನು ಚಂದ್ರಾವಳಿಯೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಮಹಾ ರೂಪವತಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಕನ್ಯಕೆಯನ್ನು ತಂದು ಮದುವೆಮಾಡಿದನು. ಚಂದ್ರಾ ವಳಿಯು ರೂಪದಲ್ಲಿ ವತಿಗೆ ಅನುರೂಪಳಾಗಿದ್ದಳೇ ಹೊರತು, ಗುಣದಲ್ಲಿ ಇರ ಲಿಲ್ಲ. ಪುತ್ರನು ರಾಜ್ಯನಿರ್ವಾಹಸಮರ್ಥನಾದನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಸುಬಲನು ಪುತ್ರನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕಮಾಡಿ, ಆತನಲ್ಲಿ ಸಕಲ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನಿ ರಿಸಿ, ಅತ್ಯಂತ ಕಾಮುಕನಾಗಿ, ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ, ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯಲೆಳೆಸಿದನು.

ಬಳಿಕ, ಸುವ್ರತನು—

“ವಡೆವೆಡೆಯೊಳ್ ವಡೆದುಂ, ಕುಡು |

ವೆಡೆಯೊಳ್ ಕೊಟ್ಟುಂ, ಜನಾನುರಾಗಮನರಸಂ ||

ವಡೆದುಮಣಂ ತಣಿಯದೆ, ಕ |

ಣ್ಣಡೆದಂ ನೀತಿಗೆ, ಜಸಕ್ಕೆ ಜೀವಂಬಡೆದಂ || ೧ || .

“ನೃಪರತ್ನಂ ದಾನದಿಂ ಉಬ್ಧ ರನನುನಯದಿಂ ಕ್ರುದ್ಧ ರಂ ಯುದ್ಧದೊಳ್ ಮು |
ನೃಪಮಾನಂ ಬಿತ್ತರಂ ಮನ್ನಣೆಯಿನಭಯವಾಗ್ನಿತ್ತಿಯಿಂ ಭೀಕರಂ ಭೃ ||

ತ್ಯಪದಪ್ರಸ್ಥಾನದೊಳ್ ಯೋಜಿಸಿ, ತನಗೆ ವಶಮಾಡಿ, ತಾಂ ತಾಳ್ಳಿದಂ ತ |
ನ್ನ ಪೆಸರ್ ತನ್ನಾಣೆ ತನ್ನನ್ನತಿ ಪಸರಿಸೆ, ತನ್ನನ್ನರಾರೆಂಬ ಪೆಂಪಂ || ೨ ||

“ತನ್ನ ಸಿರಿ ತನ್ನ ವಿಭವಂ |

ತನ್ನನ್ನತಿ ತನ್ನ ಸಂತಸಂ ಪರಿಚನದೊಳ್ ||

ಸನ್ನಿಹಿತಮಾಯ್ತು; ತಕ್ಕುದೆ; |

ಪೊನ್ನಾಗವೆ ಪೊರ್ವೆ ಪರುಷಮಂ ಲೋಹಂಗಳ್? || ೩ ||”

ಎಂದು ಅಭಿನವಪಂಪನು ವರ್ಣಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾ, “ರಂಜಯತೀತಿ ರಾಜಾ” ಎಂಬ ರಾಜಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತನ್ನ ನಡತೆಯಿಂದ ಉದಾಹರಿಸಿದನು. ಕೀರ್ತಿಕಾಂತಿಯು ಈತನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಮೇಲ್ತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಂಧುಬಳಗದಲ್ಲಿ ಹರಡಬೇಕೆಂದೋ—ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ಹೀಗಿರಲು, ಒಂದುದಿನ, ಸುಬಲಮಹಾರಾಜನು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ನಡುವೆ ಕುಳಿತು, ತನ್ನ ಮಗನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ—ಇದಿರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮುಖದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಕೆನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ನರೆತ ಕೂದಲನ್ನೂ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸುಕ್ಕನ್ನೂ ಕಂಡು, ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದನು.

“ನಜಾತುಕಾಮಃ ಕಾಮಾನಾಮುಪಭೋಗೇ ನ ಶಾಮ್ಯತಿ |

ಹವಿಷಾ ಕೃಷ್ಣ ವರ್ತ್ಮೀನ ಭೂಯ ಏವಾಭಿವರ್ಧತೇ ||” —

ಕಾಮ್ಯವು ಕಾಮ್ಯವಿಷಯಗಳ ಸೇವನೆಯಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ಅಡಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿಯು ಸೌದೆ ತುಪ್ಪ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚುವುದೇ ಹೊರತು, ಎಂದಿಗಾದರೂ ಅಡಗುವುದುಂಟೋ?”—ಎಂಬ ತತ್ವಾರ್ಥವು ಆಗ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ಫುರಿಸಿತು. “ಛೇ! ಛೇ! ಇನ್ನು ನಾನು ಹೀಗಿರುವುದು ತರವಲ್ಲ!—

“ಶೈಶವೇಕಭ್ಯಸ್ತವಿದ್ಯಾನಾಂ ಯೌವನೇ ವಿಷಯೈಷಿಣಾಂ |

ವಾರ್ಧಕೇ ಮುನಿವೃತ್ತೀನಾಂ ಯೋಗೇನಾಂತೇ ತನುತ್ಯಜಾಂ ||”

ಎಂಬ ನಮ್ಮ ವಂಶೀಯರ ಯಶಸ್ಸು ಈಗ ಈ ನನ್ನ ಕೃತ್ಯದಿಂದ ವಾಸಿಹೋ ಯಿತು”—ಎಂದು ದುಃಖಪಟ್ಟು, ತನ್ನ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಗೆ ತಾನೇ ಹೇಸಿಕೊಂಡು, ಪುತ್ರನನ್ನು ಆಗಲೇ ಬರವಾಡಿ, ಅವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಅಂತಃಪುರದ ಲ್ಲಿಯೆ ಕಟ್ಟಿ, ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಡಂಗುರಹಾಕಿಸಿ, ಕಟ್ಟಿದ ಷರಪಳಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಕೊಂಡು ಕಾಡಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗುವ ಆನೆಯಂತೆ, ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳದೆ, ಅರಮನೆ ಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ತಪೋವನವನ್ನು ಕುರಿತು ತೆರಳಿದನು.

ಅನಂತರ, ಸುವ್ರತಕುಮಾರನು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಹಿಸಿ, ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದ ಜನರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತನ್ನ ರೂಪವು ಪುಣ್ಯ ದಾಯಕವಾಗುವಂತೆಯೂ, ತನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಲು ಬಂದ ಜನರ ಕಿವಿಗೆ ತನ್ನ ಮಾತು ರಸಾಯನವಾಗುವಂತೆಯೂ, ಜನರ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಪಡೆದು, ರಾಜ್ಯಪರಿಪಾಲನೆಯನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾ, “ದಾರಾಃ ಪಿತೃಕೃತಾ ಇತಿ” ಎನ್ನುವಂತೆ, ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ತಂದೆಯು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಪತ್ನಿಯೆಂದು ಹೆಚ್ಚಾದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಗೌರವವನ್ನೂ ಇಟ್ಟು, ಅವಳ ರೂಪಕ್ಕೂ ಸವಿವಾತಿಗೂ ಮರುಳಾಗಿ, ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಸುವ್ರತಕುಮಾರನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಿ, ಸಮಸ್ತ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರಂಗತನಾಗಿ ಇದ್ದನು. ಪರಿ ಜನರಿಗೆ ಹಿತನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತಂದೆಯಾಗಿಯೂ, ದೀನರಿಗೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ವಾಗಿಯೂ, ವಿದ್ಯಾವಂತರಿಗೂ ಕಲಾಕುಶಲರಿಗೂ ಆಶ್ರಯದಾತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು. “ಇವನಂಥ ವಿದ್ಯಾವೃಕ್ಷಪಾತಿಯು ಎಲ್ಲಿಯುಂಟು? ತಮ್ಮ ನೈಪುಣ್ಯ ವನ್ನು ಇಂಥವನಲ್ಲಿಯೇ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಜಿನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಯೋಗ್ಯ ತೆಯರಿದು, ಮರ್ಯಾದೆಮಾಡುವವನು, ಇವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಯಾರು ಇರು ವರು? ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ಸಂತೋಷಿಸುವ ದಾನಿಯು! ಇವನಂಥ ಧಾರಾಳಿಯು ಹಿಂದೆ ಹುಟ್ಟಿಯೂ ಇಲ್ಲ; ಮುಂದೆ, ಹುಟ್ಟುವನೋ ಇಲ್ಲ ವೋ? ಏನು ಶಕ್ತಿ, ಏನು ಪರಿಜ್ಞಾನ?”—ಎಂದು ಅವನಿಂದ ಸತ್ಕೃತರಾಜ

ಪಂಡಿತಜನರು ಹೊಗಳುತ್ತ ಹೋಗುವರು. ಅವನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕೇಳಿ, ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಕಲಾಕುಶಲರೂ, ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿ ಬಹುಮಾನಹೊಂದಬೇಕೆಂದು, ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸುವ್ರತನು ಬಂದ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಆದರಿಸಿ, ಅವರ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಕೇವಲ ಪ್ರವೀಣರಾದವರನ್ನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಗೊಳಿಸದೆ, ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ, ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಬೀಡಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ತನ್ನ ವೋದೀಖಾನೆಯಿಂದ ಸಕಲ ಸಂಭಾರಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತ, ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು ಸಕುಟುಂಬ ಸವರಿವಾರರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ಆಗಾಗ್ಗೆ, ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾ, ರಾಜನ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು.

ಹೀಗಿರುತ್ತಿರಲು, ಒಂದುದಿನ, ಸುವ್ರತನು ವಿದ್ವಾಂಸರೊಡನೆಯೂ ಆತ್ಮಿ ತರೊಡನೆಯೂ ಸರಸಸಲ್ಲಾಪಮಾಡುತ್ತಾ, ಒಡ್ಡೋಲಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ, ಕಂಚುಕಿಯೊಬ್ಬನು ಬಂದು, “ಪರಾಕು! ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ! ದೂರದೇಶದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಗಾನವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದರು ತಮ್ಮ ಸಮಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಹೊರಗೆ ಕಾದಿರುವರು. ಅವನೊಬ್ಬನು, ಒಳಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವೆನು.” ಎಂದನು. “ಅವರನ್ನು ಈಗಲೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ; ತಡವೇಕೆ?” ಎನ್ನಲು, “ಅಷ್ಟೇ! ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ!” ಎಂದು ಹೋದ ಕಂಚುಕಿಯು ಮೆಯ್ಯೆಲ್ಲ ಗಂಟುಗಂಟಾಗಿ, ಕೈಕಾಲುಗಳು ಸೊಟ್ಟುಸೊಟ್ಟಾಗಿ, ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅಂದವಿಲ್ಲದ ಕೇವಲ ವಿಕಲಾಂಗನಾದ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ರಾಜನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಅವನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ, ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಮುಖವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ನಗತೊಡಗಿದರು. ‘ಉಚಿತಜ್ಞನಾದ ರಾಜನು ಬಂದ ನಗುವನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ತಡೆದುಕೊಂಡು, “ಸ್ವಾಮಿ!

ತಾವು ಯಾರು? ಯಾವ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕುಶಲರು? ಎತ್ತಣೆಂದ ಬಂದಿರಿ?" ಎಂದು ಗಂಭೀರವಾಕ್ಯಿನಿಂದ ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೂ ವಿದ್ವಾಂಸನು— "ಮಹಾ ಪ್ರಭೋ! ನಾನು ಮಾಳವದೇಶದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು; ಗಾಂನವಿದ್ಯಾಪರಿಣತನು. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರು ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಸಿಕರೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ನನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲು ಬಂದಿರುವೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಕೃಕಲನೆಂದು ಕರೆವರು" ಎಂದನು. ಸುವ್ರತನು ಅವನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಪಲ್ಲ ತಕ್ಕ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, "ತಾವು ಬಲು ದಣಿದಂತಿರುವಿರಿ. ನಾಳೆಯ ದಿನ, ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗಾಯನವಿದ್ಯಾಪ್ರಾಥಮಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗ ಬಹುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನ ಊಟಉಪಚಾರಗಳಿಗೆ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಊಳಿಗದವರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನಿತ್ತು, ಅವರೊಡನೆ ಅವನನ್ನು ಕಳುಹಿಕೊಟ್ಟನು.

ಮರುದಿನ, ರಾಜನು ಅರುಣೋದಯದಲ್ಲಿಯೆ ಎದ್ದು, ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಆಸ್ಥಾನಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಿಜಮಾಡಿಸಿ, ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದನು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಮನ್ನಣೆಯ ಪುರಜನ ಪರಿಜನಗಳೂ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಕಲಾವಿದರೂ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು, ರಾಜನಿಗೆ ಅಭಿವಂದಿಸಿ, ಅವರವರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಪೀಠಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ವಂದಿ ಮಾಗಧರು "ಜಯ! ವಿಜಯಾಭವ!" ಎಂದು ರಾಜನ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಉಗ್ಗಡಿಸಿದರು. ಆಗ, ರಾಜನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ, ಕೃಕಲನು ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮುಗಿಯಿಸಿಕೊಂಡು ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಹಣೆಗೆ ತಿಲಕವನ್ನಿಟ್ಟು, ತನಗೆ ಸಹಾಯಕರಾದ ಒತ್ತುಕಾರರೊಡನೆ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಮಹಾರಾಜನಿಗೂ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ ಅಭಿವಂದಿಸಿ, ನಿಂತನು. ತರುವಾಯ, ರಾಜನು ತೋರಿಸಿದ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು. ಆಮೇಲೆ, ರಾಜನ ಇಂಗಿತವನ್ನರಿತು, ಹಾಡುವುದಕ್ಕೆ ವೊದಲುವಾಡಿ, ತಾಳರಾಗಭೇದಗಳಿಂದ, ಮಧ್ಯಮಂದ್ರತಾರಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ಸ್ವರ ಜತಿಗಳನ್ನೂ, ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನೂ ಹಾಡತೊಡಗಿದನು:

“ಅನಿತುಂ ತಂತ್ರಿಗಳೆಂದಮೊಂದೆ ದನಿಯುಣ್ಮೈತ್ತೆಂಬಿನಂ ಕೂಡೆ ನು |
 ಣ್ಣನೆ ಕಂಬಚ್ಚಿನೊಳೀಳ್ ಪೊಂಚರಿಗೆಯಂ ಪೋಲ್ಗುಂ ಶ್ರುತಿಸ್ತೂರ್ತಿ ಕ ||
 ಮ್ಮನೆ ಕಸ್ಮೂರಿಯ ಕರ್ಪಿನಂತೆ ಕವಿಗುಂ ನಾದಂ ಸ್ವರಪ್ರಕ್ರಮಂ |
 ಘನರತ್ನಾವಳಿಯಂತೆ ತೋಯಿತಿ || ೪ ||”

“ರಾಗರಸವೇ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದೋ? ಬೀಣೆಯನ್ನು ಬಾಜಿಸಲು, ಗಾ
 ನಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಬಂದಳೋ? ಸಾಕಷ್ಟರಸ್ವತಿಯೋ ಇವನು?
 ಇಲ್ಲವೆ ನಾರದನೋ? ಇಲ್ಲವೆ ತುಂಬುರುವೋ? ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ನಮ್ಮನ್ನು
 ಮರುಳುಗೊಳಿಸಲು ಈ ವಿಕೃತವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಂದಿರುವರೋ?”—
 ಎಂದು ಸಭೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಬೆಕ್ಕುಪದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಬಾಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ತೆತ್ತ, ಮನ
 ವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಆ ಗಾನರಸವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಿವಿಗಳಿಂದ ಕುಡಿದುಕುಡಿದು, ಪರ
 ಮಾನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ, ಆಸ್ಥಾನವು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದ
 ಆಸ್ಥಾನದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸಿತು. ಸಭಾಸದರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು—

“ಆನವನ್ನಿನೀಯೆಡೆಯಿದೀವಗೆ ವೊಳ್ತಿದು ಗೆಯ್ಯೆಯಿಂತಿದೆಂ |
 ಬೀ ನೆಲೆಯೊಂದರೊಳ್ ತಿಳಿವುದೋರದೆ ಲೆಪ್ಪದ ಬೊಂಬೆಯಂತೊಡಲ್ ||
 ತಾನಿದು ನಿಲೈ ಮೆಯ್ಯವಿರ್ಗಳಿಂದೆ ಸಚೇತನರಂತೆ ತೋರ್ಪರೀ |
 ತಾನವಿತಾನವಿತಾನಮಂ ಪದೆದು ಬಾಜಿಸಿನಂ || ೫ ||”—

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲೈಯ್ಯಂಗಾರ್ಯನಂತೆ ವರ್ಣಿಸಬೇಕು.

ಗಾರ್ಯಕನ ವಿದ್ಯಾಪ್ರೌಢಿಮೆಗೂ ಶಾರೀರದ ಸೊಂಪಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯ
 ಪಟ್ಟು, ರಾಜನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಇಳಿದು, ತಾನೇ ಹಸ್ತಲಾಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು,
 ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು, ಪಕ್ಕದ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮರ್ಯಾ
 ದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅನೇಕ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ತೃಪ್ತಿಪಡದೆ, “ವೈಣಿಕ
 ಸಾರ್ವಭೌಮರೆ! ತಾವು ನಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ತಮ್ಮಂಥ
 ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ;—ಕೇಳಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ತಮ್ಮ
 ವಿದ್ಯೆಗೆ ತಕ್ಕ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಏನು ಕೊಟ್ಟೀವು? ನಮ್ಮನ್ನೇ ತಮಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರು
 ವೆವು. ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಮಗೊಂದು ವಸತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುವೆವು.

ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಾನುಕೂಲ್ಯಗಳು ಬಾರದಂತೆ, ವರೊಮರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವೆವು. ತಮ್ಮ ಇರುವಿಕೆಯಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಯಶಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಆಸ್ಥಾನವು ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು.” ಎಂದು ಬಹುವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಅವನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಒತ್ತಾಯಮಾಡಿ, ಚಂದ್ರವಿಲಾಸದ ಬಳಿಯ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ದವ್ಯವಾದ ಒಂದು ಗೃಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಇರಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಕೃಕಲನು ಆ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ದಿವ್ಯಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾ, ರಾಜನಿಂದ ಮಾನಿತನಾಗಿ, ರಾಜನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದಾಗಲೆಲ್ಲ ಹಾಡುತ್ತಾ, ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೃಕಲನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು, ಮನೆಮಠ—ಯಾವುದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬೈರಾಗಿಯಂತೆ ಸಿಕ್ಕದ ಕಡಿ, ಸಜಾತೀಯರಲ್ಲಿ ಉಟಮಾಡುತ್ತ, ದೇಶಾಟನೆಮಾಡುತ್ತ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವನಿಗೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಲವೂ, ಇಂಥ ಮಾನವೂ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ, ಉಬ್ಬಿಹೋಗದೆ ಇರುವನೆ? ತನ್ನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಅವತಾರವುರುಷನೆಂದು ಬಗೆದನು. ಕುರುಹುಯಾಗಿ ದ್ದರೂ, ಅವನ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಮುಗ್ಧರಾಗಿ, ಬಹುಜನ ಹೆಗುಸಯೆ ಅವನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸತೊಡಗಿದರು. ಅವನೂ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಕಾಮುಕನು. ಹೀಗಿರಲೂ, ಅವನು ದುರ್ಮಾರ್ಗಿಯಾಗುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಅವನು ಗಾಜನ ಒಡ್ಡೋಲಗದ ಕಾಲ ಹೊರತು, ಇತರಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಊರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗುತ್ತ ಬರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕೂ ತಡೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ, ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳು ಕೃಕಲನು ಕಾಮುಕನಾಗಿ ವೇಶ್ಯಯಿರವಾಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗಾನಲೋಲರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತ ಬಂದನು. ಹೀಗಿರಲೂ, ಒಂದು ಶರತ್ಕಾಲದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ, ಎಕ್ಕದ ಚರಣೆಯಂತೆ ಒಂದೆರಡು ಬಿಳಿಯ ಮೋಡದ ಮುರಿಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲ ಕಾಣಿಸುತ್ತಲೂ, ಚಂದ್ರನು ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳನ್ನು ಹಾಲನ್ನು ಚೆಲ್ಲುವಂತೆ ಭಾಮಿಯೆ ಮೋಲೆ ಎರಚುತ್ತಲೂ, ಇರುವಲ್ಲಿ—ಕೃಕಲನು ಚಂದ್ರವಿಲಾಸದ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಉತ್ತಮಗೃಹದ ಮುಂದಣ ಸ್ವಟಿಕಶಿಲಾತಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಕಲ್ಲುಮರಗಳು

ಕರಗಿ ನೀರಾಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಇಂಪಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತ, ಗಾನರಸವರೀವಾಹವನ್ನು ನಾಲಕ್ಕು ಕಡೆಗೂ ಎರಚತೊಡಗಿದನು. ಒಬ್ಬನ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಹಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಉತ್ಸಾಹದೊಡನೆ ತಾವೇ ಹಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮನೋಹರತೆಯು ಹತ್ತುಪಾಲು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಆ ಅವೂರ್ವವಾದ ಮೋಹ ಜನಕವಾದ ಗೀತಾಲಾಪವನ್ನು ಚಂದ್ರವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಬೆಳುದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಎನೋದವಾಗಿ ಒಲವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಕೇಳಿದಳು. ಆ ರಾಗಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತಿಯಾದಳು. ಆ ಗಾನಾನಂದಪರವಶತೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ದೇಹವು ಜುಮ್ಮೆಂದು ಗುಡಿಗಟ್ಟಿತು. “ಆಹಾ! ಏನು ಸಂಗೀತ! ಏನು ಆಲಾಪನೆ! ಏನು ಶಾರೀರ! ಕಿವಿ ಸೂರೆಹೋಗುವುದಲ್ಲ! ಭಲಾ! ಭಲಾ!” ಎಂದು ಮೆಚ್ಚುತ್ತಾ, ಉದ್ಯಾನದ ಕಡೆ ನೋಡಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ, ಲತಾಗೃಹದ ಮುಂದೆ, ಯಾವನೋ ಹಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದಳು. “ಅವನು ಆಸ್ಥಾನದ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅವನಿಗೆ ಈ ಉದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ನಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.”—ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದಳು. “ಗಾನಲೋಲನು ಕೋಗಿಲೆಯಂತೆ, ಉದ್ರೇಕಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಇಂಪಾಗಿ ಹಾಡುವುದು ಸಹಜ. ಒಳ್ಳೆಯ ಬೆಳುದಿಂಗಳು ಆ ರಾಮಣೀಯಕತೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಮನೋಹರತೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು.”—ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಅವಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತು, ಅವನ ಗಾನರಸಕ್ಕೆ ಅತಿಥಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

“ಒಸೆದು ಕುಟುಂಕಿ ಮಾಂಬಳದೊಳಿಂಜರಿಯಂ ಗಿಳಿಯಿಂಟುವಂತಿರಾ |

ಕಸಕಿವಿವಾರ್ಯು ಬಾಯ್ಕಿಂಠಿಡು ಚಾದಗೆ ಮುಂಬನಿಯಣ್ಣ ಪಾಂಗಿನಿಂ||

ಸಸಿಗದಿವಳ್ಳಿಯಂ ಕರ್ದುಕಿ ಕರ್ಚಿ ಚಕೋರಿ ಕಡಂಗಿ ಪೀರ್ವವೋಲ್||”—

ಎಷ್ಟು ಕೇಳಿದರೂ, ಎಷ್ಟು ಕುಡಿದರೂ, ಅವಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆಯೇ, ಬಹುದಿನವನಗಳು, ಬಹು ಮಾಸಗಳು ಕಳೆದುವು. ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಅವನ ಗಾನಾಮೃತವನ್ನೇ ಪಾನಮಾಡಿದಳೋ ಅಷ್ಟೆಷ್ಟು ಮೋಹಾಂಧಳಾದಳು. ಎಷ್ಟು ಚತುರೆಯಾಗಿಯೂ ಶಿಕ್ಷಿತೆಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ, ಅವನ ಸಂಗೀತವು ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡಿತ್ತು.

ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಪ್ರೀತಿಯೊಂದು ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಂಕುರವಾಯಿತು. ಆ ಅಂಕುರವು ಗಿಡವಾಯಿತು; ಬಲಿಯಿತು; ಆ ಸಸ್ಯವು ಬಲಿಯುತ್ತ, ಬಲಿಯುತ್ತ, ಅವಳಲ್ಲಿ ಲಜ್ಜೆಯ ಬಿಗುಹು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸಡಿಲುತ್ತು ಬಂದಿತು. ಕೆಲವು ದಿನ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು; ಅವನ ಹತ್ತಿರ, ವಕ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ಹಾಡನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟೇಚ್ಛೆಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆದರೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು; ತನ್ನ ಮಾನಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ವಿಾರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಪ್ರಾಚೀನ ಪಾಪಕರ್ಮದ ಬಿಗುಹನ್ನು ಯಾರು ಸಡಿಲಿಸಬಲ್ಲರು? ಕೊನೆಗೆ, ಆ ಗೀತಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಳು ಮನಸೋತು, “ಅಯ್ಯೋ! ನನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸುಡಬೇಡವೇ? ಆ ಗಾಂಧಾರಿಮಣಿಯ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದು, ಆ ರಾಸಿಕ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ವಿಧಿಯು ನನ್ನ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಈ ಜನ್ಮವೇತಕ್ಕೆ? ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಬರುವ ಸುಖವು ಒಂದು ಸುಖವೆ? ಇಂಥ ರಸಿಕನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದವಳ ಪುಣ್ಯವೇ ಪುಣ್ಯ! ಅಂಥ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ.” ಎಂದು ಬಹುವಾಗಿ ಶೋಕಿಸಿ, ಅವನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು.

ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನ, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಪತಿಯೊಡನೆ ಸುಖವಾಗಿ ಪವಡಿಸಿರಲು, ಕೃಕಲನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಬಾರದೆ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಯಾಮದಲ್ಲಿ, ಚಂದ್ರವಿಲಾಸದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಚಂದ್ರಕಾಂತಶಿಲಾಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಆನಂದಭೈರವೀರಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಹಾಡತೊಡಗಿದನು. ಆ ಮಧುರಗಾನದ ಝರಿಗೆ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಎಚ್ಚತ್ತಳು. ಜೆನ್ನಾಗಿ ಕಿವಿಕೊಟ್ಟು ಕೇಳಿದಳು. “ಇಂಥವನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ.”—ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಳು. ಅವನಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಬಲವಾಗಿ ನಾಟಿಕೊಂಡಿತು. ಆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅವಳಲ್ಲಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿಗಾರವವು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಎಳೆಯಲಾರದೆ ಹೋಯಿತು. ಉದ್ಯಾನದ ಗೋಡೆಯನ್ನಾದರೂ ಹಾರಿ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲೇ?—ಎಂಬ ತ್ವರೆಯು ಅವಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅದು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ರತಿಪತಿಯಂತಿದ್ದ ಪತಿಯ ಸಂಗವನ್ನು ಅಲಗಳೆದಳು. ಹೇಗಾದರೂ, ಆ ವೈಣಿಕನನ್ನು ತನ್ನ ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೆಳೆಸಿದಳು. ಮರುದಿನ, ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದ ಕೆಳದಿ

ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಕರೆದು, ಅವಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚುಗೊಟ್ಟು, “ಎಲಾ ಕಳದಿ! ನನ್ನ ರಾತ್ರಿ ಈ ಪಕ್ಕದ ಚಂದ್ರಕಾಂತಶಿಲಾಪೀಠದಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಒಬ್ಬ ದೇವನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಆತನ ಶಾರೀರವು ಎಂಥ ಅಪ್ಪರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನಾದರೂ ಮೋಹಗೊಳಿಸದೆ ಇರದು. ಆತನ ಗಾನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಲಯಹೊಂದಿತು. ಆತನನ್ನು ನೋಡದಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಜನ್ಮವು ವ್ಯರ್ಥವು; ನನ್ನ ದೇಹವು ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಅವನಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡು. ಈ ರಾಜಸುಖವು ನನಗೆ ಸುಖವಾಗಿಲ್ಲ”—ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ, ಆ ಸಖಿಯು, “ಒಡತಿ! ನೀವು ಹೀಗೆ ಆಡಬಾರದು. ಗಾಜಾಧಿರಾಜನಾದ ನವಮನ್ಮಥನ ಕಯ್ಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವಿರಿ. ನಿಮಗೂ ಇಂಥ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟಬಹುದೆ? ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ದೈವಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಾಣ್ಣು ಧಿಸಿ ಸತ್ಯವು. ಆತನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಸಿ, ಗಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದರಾಯಿತು.”—ಎಂದಳು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನಾದಳು. ಮರುದಿನ, ತಿರಿಗಿ, ಆ ಸಖಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, “ನೀನು ನನ್ನ ಕೆಳದಿಯಲ್ಲವೆ? ನನ್ನಿಷ್ಟವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಡಕೂಡದೇ? ಆತನ ಗಾನವು ಗಂಧರ್ವಗಾನವನ್ನು ವಿಾರಿಸಿರುವುದು. ನಾನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಆವನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ, ಕೇಳಬೇಕು. ನನ್ನನ್ನೇ ಅವನಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕೋಗು.”—ಎಂದು ದೈನ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಳು. ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ, ಆ ಸಖಿಯನ್ನು ಕಂಡು, “ಸಖೀ! ನಿನಗೆ ಗಾನಮಾಧುರ್ಯವು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಗಾನರಸಜ್ಞನು ತದ್ರಸಾನುಭವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸನು. ನೀನು ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಆ ಗಾಂಧರ್ವನ ಗಾನರಸವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡು; ಆಗ ನೀನೇ ಆ ಆತುರತೆಯನ್ನು ನೋಡುವೆ!” ಎಂದಳು. ಸಖಿಯು ರಾಣಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದೆ, ಕೇಳಿಸದವಳ ಹಾಗೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಊರಿಗಲು, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಕೋವಗೊಂಡು, “ಎಲೆ, ತೊತ್ತೇ! ನಾನು ಯಾಕೆಂದಿದ್ದೀಯೆ? ಇದೋ! ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನಿಡಿರಿಗೆ ವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿದು, ನೀನೇ ಹಾಕಿದೆಯೆಂದುಹೇಳಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ತರುವೆ ನು”—ಎಂದು ಹೆದರಿಸಿದಳು. ಪ್ರಾಣದ ಮೇಲೆ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಆಸೆಯಿಲ್ಲ?

ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾವ ನೀಚಕೃತ್ಯವನ್ನು ತಾನೆ ಮಾಡರು? ಅವಳು "ತಾಯೇ! ನಿನ್ನ ವಾದದ ದಾಸಿ; ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆನು" — ಎಂದಳು. ಈ ರೀತಿ ಹೆದರಿಸಿ, ಅವಳನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ, ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಎದ್ದು, ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕೃಕಲನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ, ರಾತ್ರೆಯೆಲ್ಲ ನಿಧ್ರೆಗೆಟ್ಟು ಬೆಳಗಾದರೂ ಎಳದೆ ಲತಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಗೊರಕೆಹಾಕು ತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಕುರೂಪಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ಅವನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ, ವಿಚಾರಿಸಿದಳು. ಅವನೇ ನಿತ್ಯವೂ ರಾತ್ರಿ ಹಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಕಣ್ಣಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಜುಗುಪ್ಸೆಯುಂಟಾಗಲಾಗಿ, ಅಸಹ್ಯಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಿಂದಿರುಗಿ, ಬರುತ್ತ, ಚಾತಕದಂತೆ ತನ್ನ ಬರವನ್ನೇ ಹಾರಯುತ್ತ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯನ್ನು ಕಂಡು, "ಅಯ್ಯೋ ಹಣೆಯಬರಹವೇ!" ಎಂದೆಂದುಕೊಂಡು, ಹತ್ತಿರ ಬಂದು, "ಎಲಾ ಭಾಗ್ಯವತಿ! ಹಂಸೆಯು ತಾವರೆಗೊಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಳ ಜೆಯ ನೀರಿಗೆ ಎಂದಾದರೂ ಆಸೆಪಡುವುದುಂಟೆ? ಮನ್ಮಥನ ಕಯ್ಯ ಕಠಾರಿಯಂತಿರುವ ನೀನು, — ಆಹಾ! — ಎಂಥ ಕಾಮದೇವನಿಗಾಸೆಪಟ್ಟಿಯೋ! ಆಹಾ! ಅವನಂಥ ನವ ಮನ್ಮಥನು ಈ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೆ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ!" ಎಂದು ನಗಲು, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ — "ಗೆಳತಿ! ಅವನೆಂಥ ಜಿಲ್ಲನೋ? ಬೇಗನೆ ವಿಸ್ತರಿಸು" ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. "ಅವನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಈ ನನ್ನ ಈ ನಾಲಗೆ ಸಾಲದು; ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣುಗಳು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ" — ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ, ಸಖಿಯ ಬೆನ್ನನ್ನು ತಟ್ಟಿ, "ಬೇಗ ಹೇಳು; ಬೇಗ ಹೇಳು" ಎಂದು ತನ್ನ ಆತುರವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದಳು. "ಸಖಿಯೇ! ಹೇಳಲೇ ಬೇಕೆ? ಹೇಳದೆ ತೀರದೆ? ಹೇಳಲೋ? ಅವನ ತಲೆಯೋ, ಕೆದರಿದ ತಲೆ; ನೊಸಲೋ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಳಿಬಿದ್ದಿದೆ. ಕಣ್ಣು ಹೂಗಣ್ಣು. ಸಾಕೆ? ಇನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಲೋ? ಮೂಗೆಂಬುದೆಲ್ಲಿಯೂ ಒಳಗೆ ಅಡಗಿಹೋಗಿದೆ. ಮುರುಟಿದ ಕಿವಿ; ಬಿರುಕು ಹಲ್ಲು; ಗುಜ್ಜುಗೊರಲು; ಗೂನುಬೆನ್ನು; ಬಾತ ಹೊಟ್ಟೆ; — ತೋಳು, ತೊಡೆ, ಎದೆ — ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಗಂಟುಗಳು. ಇವೆಲ್ಲ ಇರಲಿ! ಅವನ ಕಾಲು ಮುರಿದ ಕತ್ತೆಯ ಕಾಲನ್ನೇ ತಂದು ಜೋಡಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಇದೆ. ಚರ್ಮವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಮುದಿಗರಡಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವನ ಅಂಗಾಂಗ

ಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ!" ಎನ್ನಲು, ಆ ಹಾಸ್ಯೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕೋಪೋದ್ದೀಪಿತಳಾಗಿ, ಮೋಹಾಂಧೆಯಾದ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು, "ಎಲೆ ಮರುಳೆ! ಸಾಕು! ಸಾಕು! ಕಸ್ವಾಗಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕಸ್ತೂರಿಯನ್ನೂ, ಒರಟಾಗಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಗಂಧವನ್ನೂ, ಬಗ್ಗಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲನ್ನೂ ಹಾರಯ್ಯದೆ ಯಾರು ತ್ಯಜಿಸುವರು? ಅನುರಾಗವೊಂದಿದ್ದರೆ, ರೂಪದ ಕೋಟಲೆಯೇಕೆ? ಅವನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅನುರಾಗವು ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಅವನು ಹೇಗಿದ್ದರೇನು? ನನಗಾತನೇ ಕಾಮದೇವನು; ಇಂದ್ರನು! ಚಂದ್ರನು; ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ, ಸನ್ನನ್ನು ಆತನಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ನೋಡಿಕೋ! ..." ಎಂದು ಬೆಟ್ಟತೋರಿಸಿ ಹೆದರಿಸಿ, ಲಂಚವನ್ನು ತಿನ್ನಿಸಿ ಕಳುಹಿದಳು.

ದೂತಿಯು ಖಿನ್ನಳಾಗಿ "ಬೇವನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವ ಕಾಗೆಗೆ ಮಾವು ಮೆಚ್ಚದು! ಪರಸೇವೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೇಯವಾದುದು. ಮಾಡುವುದೇನು? ಅನ್ನವಿಕ್ಕಿದವನಿಗೂ ಎರಡು ಬಗೆಯಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ! ಅಯ್ಯೋ! ಹಣೆಯ ಬರಹವೇ!" ಎಂದು ತಲೆಯನ್ನು ಚೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಆ ಕೃಕಲನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಳಿಯಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಒಂದು ದಿನ, ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಹಾಗೆಯೇ ರಾಣಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ, ಆ ವಿಟಶೇಖರನು "ಶಾಂತಂಪಾಪಂ!" "ಶಾಂತಂಪಾಪಂ!" ಎಂದು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ದುರದುರನೆ ದೂತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, "ನೀನು ಮನುಷ್ಯೆಯೋ, ಪಿಶಾಚಿಯೋ? ಎಲೆ ಚಾಂಡಾಳಿ! ಅನ್ನವಿಕ್ಕಿದವನ ಹೆಂಡತಿ ತಾಯಿಯಲ್ಲವೆ? ಇಂಥ ಮಾತನ್ನು ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಬಂದೆಯಾ? ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಡ; ತೊಲಗು; ತೊಲಗು; ನಿಂತರೆ, ಕೊಂದೇನು!" ಎಂದು ಹೊಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಓಡಿಹೋದಳು. ರಾಣಿಯ ಹೆದರಿಕೆ; ಪ್ರಾಣದ ಮೇಲೆ ಆಸೆ;—ಎನು ಮಾಡಾಳು? ಮರುದಿನವೂ ಓದಳು. ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಅನುವರ್ತಿಸಿದಳು. ಬಹುಪ್ರಯಾಸವಟ್ಟಳು. ತನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟ ಚಾರುಚರ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿದಳು. ಕೊನೆಗೆ, ರಾಣಿಯನ್ನೇ ಕರೆತಂದು, ಆತನನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಹೀಗಿರುತ್ತಿರಲು, ಒಂದು ದಿನ, ಸುವ್ರತ ಮಹಾರಾಜನು ವತ್ತಿಯಲ್ಲಿ

ಒಂದು ಬಗೆಯಾದ ವಿಕಾರವನ್ನು ಕಂಡನು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಂಕೆ ತಟ್ಟಿತು, ಅವಳ ನಡೆನುಡಿ, ಹಾವಭಾವಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲನೆಮಾಡುತ್ತ ಬಂದನು. ತನ್ನ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಮನಸ್ಸು ನೆಮ್ಮದಿ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ತನಕ, ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ ಬಾರದೆಂದು ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ, ಮರೆತು ನಿದ್ರಿಸುವಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಆತನ ಬಾಹುಬಂಧದಿಂದ ಜಾರಿ ಜಾರನಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಳು. ರಾಜನು ವಿಸ್ಮಿತನಾದನು. ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಎದ್ದು, ಸದ್ದುಮಾಡದೆ, ದುಷ್ಟನ ಹಿಂದೆ ಹೋಗುವ ದಂಡಧರನಂತೆ ಅವಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೋದನು. ಅವಳು ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡುತ್ತಲೂ, ಸಣ್ಣ ಸದ್ದಿಗೂ ಗಿರಕ್ಕನೆ ತಿರುಗುತ್ತಲೂ, ಮೆಲ್ಲನೆ ಆ ಕೃಕಲನ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಅವನು “ಈ ದಿನವೂ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ, ಪ್ರಿಯೆಯು ಏಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ? ಒಂದು ದಿನ, ಅಸಂದರ್ಭವಾಗಬಹುದು; ಎರಡು ದಿನ ಆಗಬಹುದು; ಈ ದಿನ ಅವಳಿಗೇನು ಬಂದದ್ದು? ಏಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ? ಏನು ಆಯಿತೋ? ಯಾರು ಕಂಡರೋ?” ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ, ಎದ್ದೆದ್ದು ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದುಬಂದು ನೋಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾ, “ತನ್ನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವಿಟ್ಟಳೋ? ಇದು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಹಜ. ಪತಿಗೆ ದ್ರೋಹಮಾಡಿದವಳು ಅನುರಾಗವು ಒಂದು ಕಡೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆಯೆ? ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂದೇನು? ನನ್ನಂತೆ ಎಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೋ? ಇರಲಿ! ಬರಲಿ; ಅವಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಾಡುವೆನು!” ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ, ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ದಿವ್ಯವರಿಮಳತಾಂಬೂಲಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಚಿನ್ನದ ಒಂದು ಹರಿವಾಣವನ್ನು ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ನಟಕುಮಿಟಕಾಗಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಅವಳನ್ನು ಕಂಡು ಕೋಪೋದ್ವೀಪಿತನಾಗಿ, ಗಿಡುಗವು ಪಾರಿವಾಳದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಅವಳ ಮುಂದಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆದು ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು, ತಂದಿದ್ದ ತಾಂಬೂಲದ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆದು, ತನ್ನ ಕಾಲಿಂದ ಜಾಡಿಸಿ ಒದೆದು, ನೂಕಿ, ಸಾಯಬಡಿದು, ತನ್ನ ಹಾಸುಗೆಯ

ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತನು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಕಯ್ಯಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಇದಿರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತು, “ಎನ್ನ ರನ್ನ! ಎನ್ನ ಪ್ರಿಯ! ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ನಾವು ಹೊತ್ತಾಗಿ ಬಂದುದುಂಟು. ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ? ನನ್ನ ಪ್ರಿಯನಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಸಾವಕಾಶಮಾಡುವೆಲ್ಲ. ನೆನ್ನೆಯೂ ತೊಂದರೆ ಯಾಯಿತು! ನಿನ್ನ ಧ್ವನಿಯೇ ನನ್ನ ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಅಮೃತವು; ನಿನ್ನ ರೂಪವೇ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸೊಗಸು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಹೇಗೆ? ನನ್ನ ಜೀವವು ನಿಲ್ಲಲಾರದು!” ಎಂದು ನಲಿಯುತ್ತಾ, ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜನ ಮುಖವು ಕೆಂಪೇರಿತು; ಮೈಯು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಿತು. ಕೈಯು ಒರೆಯಿಂದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಸೆಳೆಯಿತು. ಮನಸ್ಸು ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ಕತ್ತರಿಸೆಂದು ಕೈಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿತು. ವಿವೇಕವು ಮಾತ್ರ—“ಛೇ! ಛೇ! ಶತ್ರುರಾಜರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ನೀನು ಕೊಲ್ಲಲಾಗದು. ಸಿಂಹವು ಆನೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೇ ಹೊರತು, ನರಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಹೋಗುವುದೇ? ಹೆಂಗೊಲೆಯಿಂದ ಕೀರ್ತಿ ಮಾಡಿಹೋಗುವುದಲ್ಲಾ? ಪುತ್ರವತಿಯಲ್ಲ? ಪಾಪಿಗೆ ಮರಣವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ‘ಅತ್ಯುತ್ಕಟೈಃ ಪುಣ್ಯಪಾಪೈರಿಹೈವ ಫಲಮಶ್ನುತೇ’ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರತೆಯಾ? ಪಾಪಿಯನ್ನು ಕೊಂದು, ನರಕದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಅವಿವೇಕಿಯೂ ಇರುವನೆ?” ಎಂದು ರಾಜನನ್ನು ತಡೆಯಿತು. ಸುವ್ರತನು ದುಃಖದಿಂದ, “ಅಯ್ಯೋ! ಅಪಾತ್ರನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದೆಲ್ಲ! ‘ಮತ್ಸ್ಯಪಾದಂ ಜಲೇ ಪಶ್ಯೇನ್ನನಾರೀಹೃದಯಸ್ಥಿತಂ.’ ನೀರಿನಲ್ಲಿವಿಾನಿನ ಕಾಲನ್ನಾದರೂ ನೋಡಬಹುದು; ನಾರೀಹೃದಯವನ್ನು ಕಾಣಲಾಗದು.”—ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ, ಶೋಕಸಾಗರಮಗ್ನನಾಗಿ, ದಿಕ್ಕುತೋರದೆ, ತನ್ನ ಶಯ್ಯಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ಮುನ್ನಿನಂತೆ ಪವಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆತನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಗಂಡನು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದೇ ನಂಬಿ, ಎದ್ದುಕೊಂಡು ಅವನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಳು.

ಮೊದಲು ಯಾವ ರಮಣಿಯ ಪಕ್ಕವು ಅಮೃತವಾಗಿತ್ತೋ, ಈ ರಮ

ಣಿಯ ವಕ್ರವು ಈಗ ನಂಜೂಡಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಯಾವಳ ನೌಂದರ್ಯವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತೋ, ಆ ರಮಣಿಯ ನೌಂದರ್ಯವು ಈಗ ಅವನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕೋರೈಸುವುದಾಯಿತು. ಯಾವಳ ಸ್ವರ್ಶವು ರೋವಣಾಂಚವನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಿತ್ತೋ, ಅವಳ ಸ್ವರ್ಶವು ಈಗ ಮೆಯ್ಯಲ್ಲಿ ಪೊಪ್ಪಳಿಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿತು; ಯಾವ ರಮಣಿಯ ಮಾತು ಕರ್ಣರಸಾಯನವಾಗಿತ್ತೋ, ಅವಳ ಮಾತು ಈಗ ಕಿವಿಯನ್ನು ಶಲಾಕೆಯಂತೆ ಇರಿಯಿತು. ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿತು? ಮೆಯ್ಯೆಲ್ಲ ಹೊತ್ತಿತು. ಹಾಲಿಗೆ ಹುಳಿಹಿಡಿದರೆ ಹೇಗೆ ದುರ್ಗಂಧವು ಹುಟ್ಟಿ, ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅದನ್ನು ಆಚೆಗೆ ಸುರಿದುಬಿಡಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆಯೋ, ಹಾಗೆ ಈ ನೀಚಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತೊರೆದುಬಿಟ್ಟೀನು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. “ತಂದೆಯು ದೇಶದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಇವಳಂತಹ ರತ್ನವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಂದು ಮದುವೆಮಾಡಿದನು. ಹೊಳೆಯುವುದೆಲ್ಲ ಚಿನ್ನವಲ್ಲ. ಇವಳಿಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಡಮೆ! ಸುಖದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸುಖಪಡುವಳು. ರಾಜಾಧಿ ರಾಜನಾದ ನನ್ನ ಕಯ್ಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದಿರುವಳು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತಳಾಗಿರುವಳು. ಇಂಥವಳೇ ಹೀಗಾದ ಮೇಲೆ, ಇನ್ನು ಇತರ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಹೇಗೆ ನಂಬುವುದು? ಆದರೂ, ಅನೇಕರು ಯೋಗ್ಯರಿರುವರು. ಯೋಗ್ಯರೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಇಂಥವಳೇ ಹೀಗಾದ ಮೇಲೆ, ಇನ್ನು ಇತರ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡುವುದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಸಂಸಾರಸುಖವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಮೋಕ್ಷಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವೆನು. ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಯ್ಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಮೋಕ್ಷಸ್ತ್ರೀಯ ಕರಾವಲಂಬನವೇ ಲೇಸು. ಸಂಸಾರವು ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದೇ ಮುಕ್ತಿಸುಖಕ್ಕೆ ಸುಮಾರ್ಗವು.” — ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಯೋಚನೆಗಳು ರಾಜನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಸುವ್ರತನು ಸುವ್ರಭಾತದ ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಬೆಳಗಾಯಿ ತೆಂದು ಹಾಸುಗೆಯಿಂದೆದ್ದು, ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ, ಪರಿಜನರೊಡನೆ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ರಾಣಿವಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಕವಟವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣಿಯಾದ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಶೃಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮೃಯಾ

ದೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿನಯದಿಂದ, ಗೌಡಿಯರ ಹಸ್ತಲಾಘವದೊಡನೆ, ರಾಜಸಮ್ಮುಖಕ್ಕೆ ಬಂದು, ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಮಂದಹಾಸದೊಡನೆ, ಸಕ್ತರೆಯಂತೆ ಸವಿಯಾಡುತ್ತಾ ಮಾತುಗಳಿಂದ, “ಆರ್ಯಪುತ್ರನಿಗೆ ಸುವ್ರಭಾತವೆ? ಸೇವಕಳಿಗೆ ಏನು ಅಪ್ಪಣೆ?” ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಸುವ್ರತನು ಅಂತರಂಗದ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಡದೆ, “ಉಚಿತೋದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ!” ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಿತ್ತು, ಸರಸದ ನೆವದಿಂದ, ತನ್ನ ಕಿವಿಯ ಮೇಲಿದ್ದ ನೆಯ್ವಿಲೆಯ ಹೂವಿಂದ ರಾಣಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಅದನ್ನೇ ನೆವಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮೂರ್ಛಿತಳಾದಂತೆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬೀಳಲು, ಅದನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಜನು, “ಅಯ್ಯೋ! ಪಾಪ! ಎಷ್ಟು ಸುಕುಮಾರಿಯೂ? ಹೂವಿನಿಂದ ಎಷ್ಟು ನೋವುಪಟ್ಟಳೊ? ಬೇಗನೆ ಉಪಚರಿಸಿ!” ಎಂದು ಗೌಡಿಯರ ಸಂಗಡ ಕುಟಿಲವಾಗಿ ಆಡಿ, “ನಿನ್ನೆಯ ರಾತ್ರಿಯೇ ಈ ಸಾವು ನಿಮಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಅದು ಈಗ ಒದಗಿತೇ? ನೆಯ್ವಿಲೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಕೊಲೆಗೆ ಕೈದುವಾಯಿತಲ್ಲಾ?” ಎಂದು ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮೂದಲಿಸಿ ಸೂಚಿಸಿ, ತಾಯಿಯವರ ದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಮನೋವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ರಾಜನು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವ ವರೆಗೂ, ಹಾಗೆಯೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಳು.

೩ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ಕೇಳು. ಸುವ್ರತನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು, ತಾಯಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿ, ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಕುಶಲವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, “ಮತ್ತೇನು ಅಷ್ಟಣೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಚಂದ್ರಮತಿಯು ಪುತ್ರನ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯಾದ ವೈವರ್ಣ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು, “ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ! ಸಮುದ್ರಮುದ್ರಿತವಾದ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜರುಗಳ ಕಿರೀಟಗಳ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯು ಪುಷ್ಪಗುಚ್ಛದಂತೆ ಮೆರೆಯುವುದೆಂದು ಕೇಳಿರುವೆನು. ನಿನಗೆ ಕೊರತೆಗೇನೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಸುಂದರವಾದ ಮುಖವು ಎಂದಿನಂತೆ ಇರದೆ, ಹಗಲಿನ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಏಕೆ ಕಳೆಗುಂದಿದೆ? ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರೆ ಬರಲಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ಮೈ ನೀರು ಬತ್ತಿದ ಕೊಳದಂತೆ ನೀರಸವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಟ್ಟ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರಿಲ್ಲದ ಕೊಳದ ವಿನಾನಂತೆ ತಲ್ಲಣಿಸುವುವು. ಏನು ಕಾರಣವಪ್ಪ!” ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಸುವ್ರತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ “ನನ್ನ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಮಾತುಶ್ರೀಯವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸಲಿ? ತಿಳಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ; ಅತಿವೃದ್ಧರು. ತಿಳಿಸಿದರೆ, ಬಹಳವಾಗಿ ಕೊರಗುವರು.”—ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ, ಮಾತುಶ್ರೀಯವರ ಮಾತು ಕೇಳಿಸದವನ ಹಾಗೆ ಸುಮ್ಮನಿರಲು, “ಅಣ್ಣಯ್ಯ! ಏಕೆ ಏನೂ ಆಡದಿರುವೆ? ನನ್ನೊಡನೆಯಾದರೂ, ಹೇಳಕೂಡದ ಅಂಥ ಚಿಂತೆ ಯೇನಪ್ಪ! ತಾಯಿಗಿಂತ ಅಪ್ಪರಾರಿದ್ಧಾರೆ? ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳು. ಚಿಂತೆಯು ಬಹಳ ಕ್ರೂರವಾದುದು. ಅದನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಹಂಚದಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಭಾರವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಹೇಳು; ಹೇಳು ಮಾಜಬೇಡ!”—ಎಂದು ಪುನಃಪುನಃ ಪೃಚ್ಛಿಸಲು, ಸುವ್ರತನು—“ನಾನು ತಾಯಿಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ, ಮಹಾಪಾತಕವು. ಏನೋ ಒಂದು ಬಗೆಯಾಗಿ ಮರೆಯಿಸಿ ಹೇಳಿ ನೋಡುವೆನು.”—ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ,—“ಮಾತುಶ್ರೀಯವರ ಅನುಗ್ರಹ

ವಿರುವಾಗ, ನನ್ನಗೆ ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹೊಂದಾವರಗೊಳದಲ್ಲಿ ನಲಿಯುವ ಹೆಂಸೆಯು ಕೊಳಚೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಲಿದಂತೆ, ಕನಸನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ, ಮೇಘಾಗಮವನ್ನು ಕಂಡ ಹೆಂಸದಂತೆ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕೊರಗುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ, ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ನಿದ್ರೆ ಬಾರದೆ ಹೋಯಿತು!” ಎಂದು, ತನ್ನ ಅರಸಿಯ ದೌಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಕನಸಿನ ನೆವದಿಂದ ಮರಸಿ ತಿಳಿಹಿದನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ತಾಯಿಯು ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದು, “ಕಂದ! ನೀನು ಕಂಡ ಕನಸು ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟದು. ಕೇಳಿರುವೆನು;—ಇಂಥ ಕನಸಿನಿಂದ ಕೇಡು ಸಂಭವಿಸದೆ ಇರದು. ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ನೆನಸಿನಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಅಶುಭವನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಶಾಂತಿಮಾಡಬೇಕು; ಉಪೇಕ್ಷಿಸಕೂಡದು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪೂಜೆಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಎಂಥ ಕೇಡುಗಳೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು ಹಿರಿಯರು ಹೇಳುವರು. ನಮ್ಮ ದುರ್ಗಿಯು ಬಹಳ ಸತ್ಯವಂತೆ; ನೀನೂ ಬಲ್ಲೆ. ಅವಳಿಗೆ ನಾಳೆ ಬರುವ ದುರ್ಗಾಷ್ಟಮಿಯ ದಿನ ಒಂದು ಕುರಿಯನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಬಲಿಗೊಡು.”—ಎನ್ನಲು, “ಆಹಾ! ಇದು ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂತೆ? ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ತಿಕ್ಷಿಸದೆ ವಿಳಂಬಿಸಿದುದೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪು. ಆಗಲೇ, ಅವಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಉಪೇಕ್ಷೆಯೆಂಬ ದೋಷಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನು. ‘ಒಂದಡಸಿದೊಡೆ ವಿಳಡಸಿತು’ ಎಂಬ ಗಾದೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ರೂರತರವಾದ ಪಾಪವು ಒದಗುವ ಹಾಗಿದೆ. ‘ನಹಿಂಸಾತ್ಸರ್ವಭೂತಾನಿ’—ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆಯು ನಿಷಿದ್ಧವು. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವಲ್ಲ.”—ಎಂದು ತನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ ಕಳವಳಗೊಂಡು, ತಾಯಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, “ಮಾತುಶ್ರೀ! ‘ಆಮುಷ್ಮಿಕಶ್ರೇಯಃಕಾಂಕ್ಷಿಗಳು ಪ್ರಾಣಿವಧೆಗೆ ಹೋಗಬಾರದು’ ಎಂಬ ಹಿರಿಯರ ಸುಡಿಯನ್ನು ಮರೆತಿರ? ಒಂದು ದುಸ್ವಪ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಲೊಲ್ಲೆನು. ಇದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಒಡಂಬಡದು” ಎನ್ನಲು—“ಹೆತ್ತವರ ಸಂಕಟವನ್ನು ಮಕ್ಕಳು ಬಲ್ಲರೆ? ನಿನ್ನ ಮುಂದಣ ಕೇಡನ್ನು ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ, ಆ ಅರಿಷ್ಟವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ?” ಎಂದಳು. ಅದಕ್ಕೆ, ಅವನು—“ಮನುಷ್ಯನು ಗುಳ್ಳೆಯಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ

ಇದ್ದು ಮಾಯವಾಗುವನು. ಅವನ ಬದುಕು ಕಲ್ಪಾಂತರಸ್ಥಾಯಿಯಲ್ಲ. ಈಗಲೋ, ನಾಳೆಯೋ ಸಾಯಬೇಕು. ಎಷ್ಟೋ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ನಾವು ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟಿರುವೆವು. ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಯಾಯಿತೋ, ಇಷ್ಟ ಮುಂದೆ ಎಷ್ಟು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೋ? ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಕೊಂದು, ತಿರಿಗಿ, ಪಾಪವನ್ನು ಏಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಸಾಯುತ್ತಿರುವ ಕುದುರೆಯ ಗಂಟಲಿಗೆ ಹುಲ್ಲನ್ನು ತುರುಕಿ, ನಾವು ಏತಕ್ಕೆ ಬೇಗ ಸಾಯಿಸಬೇಕು? ಇದೊಂದು ಕಾರ್ಯವು ಹೊರತು, ಮತ್ತೇನು ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೂ, ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಕೇಳುವೆನು.”—ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು, ಅವನ ಮುಂದಣ ಗತಿಯನ್ನು ಆಡಗಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ, ಚಂದ್ರಮತಿಯು—“ನಮ್ಮ ಮಾರಿಗೆ ಕುರಿಯನ್ನು ಬಲಿಗೊಡುವುದು ಧರ್ಮವಲ್ಲವೆಂದು ನೀನು ಹೇಳುವುದು ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞಾನವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ತೃಪ್ತಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಶುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುರಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೇನೆಯೆ? ನನಗೆ ಅಷ್ಟು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲವೆ? ಬಲಿಗೊಡದಿದ್ದರೆ ದುರ್ಗಿಯು ಪ್ರಸನ್ನೆಯಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮುಂದಣ ಕೇಡನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವಳೆ? ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಮಾಡಿಸಿ, ಅವರ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಹೇಗೆ ಅಧರ್ಮವಾದೀತು? ನಿನಗೆ ಮುಂದು ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಉಪಾಯವು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ. ಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡಲೇ ಬೇಕು.”—ಎಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಲು, ಸುವ್ರತನು—“ಭೂತದಯೆ ಎಂಬುದು ಸಕಲಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಮೂಲಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು. ಭೂತದಯೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ತಲೂ, ಮೇಲಾದ ಧರ್ಮವು. ಈ ವಿಶೇಷಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದೂ, ತಾವು ಪ್ರಾಣಿಹನನಮಾಡೆಂದು, ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಭಾವ್ಯನರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ, ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಲಾಗದು. ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬುವರೂ ಉಂಟೆ? ಸ್ವಪ್ನದ ಮೇಲೆ ನಂಬುಗೆಯಿಟ್ಟು ಹೀಗೆ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವರುಂಟೆ?—

“ಸರ್ವಾತುಚೆನಿದಾನಸ್ಯ ಕೃತಘ್ನಸ್ಯ ವಿನಾಶಿನಃ |

ಶರೀರ ಕಸ್ಯಾಪಿ ಕೃತೇ ಮೂಢಾಃ ಪಾಪಾನಿ ಕುರ್ವತೇ ||”

“ಸಮಸ್ತವಾದ ಅಶುಚಿಗಳಿಗೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವಾಗಿಯೂ, ಕೃತಘ್ನವಾಗಿಯೂ, (ಹೋಗಲಿ; ಬಹಳ ದಿವಸ ನಲ್ಲುತ್ತದೆಯೇ?—ಎಂದರೆ) ಶೀಘ್ರನಾಶಹೊಂದುವುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂಥ ನಶ್ವರವಾದ ಶರೀರಕೃಷ್ಟಿಗೋಸ್ಕರ, ಮೂಢರು ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರಲ್ಲ!” ಎಂದು ತಿಳಿದವರು ದುಃಖಪಡುತ್ತಾರೆ. ಸಕಲಧರ್ಮವನ್ನೂ ತಿಳಿದ ನೀವು ಹೀಗೆ ಬಲಾತ್ಕರಿಸುತ್ತೀರಿ? ತಾಯಿಯೇ ಹೆತ್ತ ಕೂಸಿಗೆ ನಂಜೂಡಿದರೆ, ಕಾಪಾಡುವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ?”— ಎಂದು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ, ಒಂದನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಒಂದೇ ಹಟಹಿಡಿದು, “ಆಪ್ತಾ! ಸುವ್ರತನು ಗುರುಹಿರಿಯರ ಮಾತನ್ನು ಎಂದೂ ವಿಾರುವನಲ್ಲ. ನೀನೂ ಸುವ್ರತನು. ತಂದೆಯ ಮಾತಿನ ಮೇರೆ, ತಾಯಿಯನ್ನೇ ಕೊಂದವರಿಲ್ಲವೆ? ನನಗೆ ಹಾಗೆ ತೋರಿತು; ಬಲಿಗೊಡೆಂದು ಹೇಳಿದೆನು. ನೀನು ಬಲಿಗೊಡು. ಆದರಿಂದ ಬರುವ ಪಾಪವು ನನ್ನನ್ನು ಸೇರಲಿ! ಕುರಿಯನ್ನು ಬಲಿಗೊಡು. ನಿನಗೆ ಅದು ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಒಂದು ಕೋಳಿಯನ್ನಾದರೂ ಕೊಡು. ನನಗೇನೋ ಜೀವದ ಕುರಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದೇ ಇಷ್ಟ. ಅದು ನಿನಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸದಿದ್ದರೆ, ಒಂದು ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೋಳಿಯನ್ನಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಮಾತಪ್ಪಾ! ದುರ್ಗಿಯು ನಿನ್ನ ಮುಂದಿನ ಕೇಡನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವಳು. ನನ್ನ ಈ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ನೆರವೇರಿಸು. ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ವಿಾರುವುದರಿಂದ, ತಾಯಿಯ ಮಾತನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವ ಕ್ರೂರತರವಾದ ಪಾಪವು ನಿನಗೆ ಸಂಭವಿಸುವುದು.” ಎಂದು ಬಹುವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು.—“ಅಯ್ಯೋ! ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಬಲಿಗೊಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿ ಕನಸುಕಂಸೆನೆ? ಇದರಿಂದ ಆ ಚಾಂಡಾಳಿಯ ಚಾಳಿ ಹೋಗುವುದೆ? ಚಿತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಿಂತೆಯು—ಬಲಿಷ್ಠನನ್ನೇ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ, ಹಣ್ಣು ಮುದುಕಿಯನ್ನು ದಹಿಸಿಬಿಡುವುದೆಂದೂ, ನಾಲಕ್ಕಾರು ವರ್ಷ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸದ್ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕಾಲಕ್ಷೇಪಮಾಡಲೆಂದೂ, ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳದೆ ಮರೆಯಿಸಿದೆನು. ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಯಿತೆ? ಇಲ್ಲ; ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ಆ ಯೋಜನೆಯಿರಲಿ! ಬೇವದೊಂದಿ

ಗಿರುವ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಕೊಂದರೆ, ಪಾಪ. ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ, ಪಾಪವು ಸಂಭವಿಸಲಾರದು. ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಕಲಸಿ, ತೀಡಿ, ಅರೆದು ಕರಿಯುವೆವು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೀವವಿಲ್ಲ; ನೋವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಇದೊಂದು ಚಿಂತೆ ಮಾತ್ರ ಬಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಅನೇಕರು ನನ್ನಂತೆ ಮಾಡುವರಲ್ಲ? ನಾನು ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೋಳಿಯೊಂದನ್ನು ಬಲಿಗೊಟ್ಟರೆ, ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ, ಬೇವದ ಅಡುಕುರಿಕೋಳಿಗಳನ್ನೇ ಅನೇಕವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುವರು. ಈ ಧರ್ಮಸಂಕಟವು ಹಾಗಿರಲಿ! ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹನನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಹಿಂಸೆಯ ಭಾವನೆ ಹುಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಹಿಂಸೆಯ ಭಾವನೆಯೂ ಕೂಡ, ನರನನ್ನು ನಗಕಕ್ಕೆ ನೂಕುವುದಲ್ಲ? ಈ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದರೆ ಒಂದು ಸಂಕಟ; ನಡೆಯಿಸದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಕಟ. ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ; ತಾಯಿಯ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ, ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಬಲಿಗೊಡಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೆ?”—ಎಂದು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ, ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹಿಂದಕ್ಕೂ, ಮುಂದಕ್ಕೂ ಉಯ್ಯಲಂತೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ, ತಾಯಿಯು—“ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನೀನು ನಡೆಯಿಸದಿದ್ದರೆ, ನಾನೇ ಹೋಗಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಬಲಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವೆನು” ಎಂದು ಹಟದಿಂದ ಕಡಿದಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು. ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ! ಸುವ್ರತನು ಏನು ಮಾಡಾನು? ತನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ತಾಯಿಯ ಮಾತನ್ನು ಮಾರಲಾರದೆ ಒಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.

೪ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ .

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ದುರ್ಗಾಷ್ಟಮಿಯ ದಿವಸ ಜನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹರಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಿಯ ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುವ್ರತನು ತನಗೂ ಹರಕೆಸಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅದೇ ಉತ್ತಮವಾದ ದಿವಸವೆಂದು, ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ, ತಾಯಿಯೊಡನೆ ದುರ್ಗಿಯ ಗುಡಿಗೆ ಹೋದನು. ಸಕಲವಿಧವಾದ ವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುತ್ತಿರಲು, ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಸೇವಕನು ತಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಲಂಕರಿಸಿ ತಂದಿದ್ದ ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಕಯ್ಯೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಬಲಿಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಮಡಗಿ, ತನ್ನ ಕಯ್ಯೆ ಕತ್ತಿಯಿಂದ, “ದುರ್ಗಿಯು ಪ್ರೀತಿಯಾಗಲಿ!” ಎಂದು ಅದರ ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿದನು.

ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ! ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ! ಆ ಕರಿದ ಕೋಳಿಯ ತಲೆಯಿಂದ “ಕು, ಕೂ, ಕೂ!” ಎಂಬೊಂದು ಉಲಿಯು ಹೊರಟ ಹಾಗೆ ಅಶರೀರವಾಕ್ಯಾಯಿತು. ಸುತ್ತ ನೆರೆದಿದ್ದವರು ಕೇಳಿ, ಬೆಕ್ಕಸವಟ್ಟರು. ಹೆದರಿದವನ ಮೇಲೆ ಹಾವು ಬಿದ್ದಂತೆ, ಸುವ್ರತನು ನಡುಗಿ ಸ್ತಬ್ಧನಾದನು. “ನನ್ನ ಹೆಂಡಿತಿಯ ಜಾರ ತ್ವವನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೇ ಏಕೆ ಅವಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸದೆ ಹೋದೆನೋ? ಏಕೆ ಕನಸಿನ ನೆವದಿಂದ ಅದನ್ನು ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿದೆನೋ? ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಏಕೆ ಹೀಗೆ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದಳೋ? ಕೃತ್ರಿಮದ ಕೋಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಗು ಬರುವುದು ಎಂದಾ ದರೂ ಉಂಟೆ? ಏನು ಪರ್ಯವಸಾನ? ವಿಧಿವಿಲಾಸವನ್ನು ಯಾರು ಬಲ್ಲವರು? ಜಂದ್ರಾವಳಿಯೆಂಬ ಪಾತಕಿಯು ಮಾಯೆಯೇ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವನವಾಯಿತು; ತಾಯಿಯ ವಚನವೇ ಬಲೆಯಾಯಿತು; ಕೋಳಿಯ ಕೊಲೆಯೇ ಅಮೋಘಾಶರವಾಯಿತು; ನನ್ನ ಅತ್ಮವೆಂಬ ಜಿಂಕೆಯು ನರಕದಲ್ಲಿ

ಪತಿತವಾಯಿತಲ್ಲ!"—ಎಂದು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರುಸುರಿಸುತ್ತ, ಅರಮನೆಯನ್ನು ನೋರಿಕೊಂಡನು.

ಅವನು ರಾಜ್ಯಸುಖದಲ್ಲಿ ಮಮತೆಯನ್ನು ತೊರೆದು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಜನರೊಡನೆ ಸೇರದೆ, ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ರಾಜಕಾರ್ಯ ವೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತ, ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಸೇರದೆ, ಯಾವಾಗಲೂ ಒಬ್ಬನೇ ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ಕಾಲ್ಪವನ್ನು ನೂ ಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ಹಂಬಲನ್ನೂ ಅವನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊರೆದು, ಅವಳು ಜಾರೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅವಳಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರನನ್ನು ಒಂದೊಂದಾವೃತ್ತಿ ತನ್ನ ಹತ್ತರಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ಅನೇಕ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವನು. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಅವಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡು, ಉದ್ದೇಗದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಇದಿರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಬೇಡ ವೆಂದು ಕಳುಹಿಬಿಡುವನು. ಅವನು ಯುವಕನಾಗಲು, ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಯುವರಾಜ್ಯವಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮಾಡಲು ಯೋಚಿಸುವನು. ಸುನೀತನೆಂಬ ಅವನ ಹೆಸರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ರಾಜಕನ್ಯಕೆಯನ್ನು ತಾಯಿಯ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿ, ಮಗನೂ ಸೊಸೆಯೂ ಸುಖಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೋ?—ಎಂಬುದನ್ನು ಆಗಾಗ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಅವರ ದಾಂಪತ್ಯಾನುರೂಪ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಗ್ಗುವನು. ತನ್ನ ವಾರ್ಧಿಕ್ಯವನ್ನೂ, ಸುನಿತನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರನಿರ್ವಹಣಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ, ತಪೋವನಕ್ಕೆ ತಪಕ್ರಾಗಿ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಒಂದುದಿನ ಪರಿಜನವಾರಜನಸಾಮಂತಜನಗಳನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ,—"ನಾನು ವೃದ್ಧನಾದೆನು. ಸುನೀತನೂ ಪ್ರವೃದ್ಧನಾದನು. ಅವನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಇಳುಹಿ, ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ. ನೀವು ಸಮ್ಮತಿಪಟ್ಟರೆ, ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಈಗಲೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ"—ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವರ ಅನುಮತಿಯಿಂದ, ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿ, ತಪೋವನಕ್ಕೆ ತೆರಳುವ ದಿವಸವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿ

ಕೊಂಡು, ತಾಯಿಯವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, "ತಾವು ಇನ್ನು ಹೀಗೆ, ಮಕ್ಕಳು, ಮುಮ್ಮಕ್ಕಳು, ಮರಿಮಕ್ಕಳು, ಇವರ ಮಮತೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದು. ನನ್ನೊಡನೆ ತವೋವನಕ್ಕೆ ಬರುವಿರಾ?" ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಒಪ್ಪಲು, ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು.

ಜನೆಯ ಆಧ್ಯಾಯ.

—೧೦೦—

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:— “ಕೇಳು; ರಾಜನೇ! ಇತ್ತ, ಚಂದ್ರಾ ವಳಿಯು ಪತಿಯು ತನ್ನ ಗೊಡವೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, “ತನ್ನ ಜಾರತ್ನವು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದುಹೋಗಿರಬಹುದು” ಎಂದು ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತ, “ಯಾವಾಗ ಯಾರೊಡನೆ ಹೇಳುವನೋ? ತನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗ ಶಿಕ್ಷಿಸುವನೋ? ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದರೆ ಏನಾಗುವುದೋ?” ಎಂದು ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಹೆದರುತ್ತ, ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಉಪಾಯದಿಂದ ಪತಿಯನ್ನು ಕೊಂದಲ್ಲದೆ, ಈ ಭಯವು ಮಾಯವಾಗದೆಂದು, ಸಮಯನಿರೀಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಪತಿಯು ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಮಯವು ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಹರ್ಷಿತೆಯಾಗಿ ತಾನೇ ಸಖಿಯರೊಡನೆ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಆತನ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಚಾಚಿ, ಕಯ್ಯನ್ನು ಮುಗಿದುಕೊಂಡು, ಬಹುವಿನಯಗೊಡಿ, “ಸ್ವಾಮಿ! ದಾಸಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಲಾಲಿಸಬೇಕು. ತಪೋವನಕ್ಕೆ ತೆರಳುವಿರೆಂದು ಕೇಳಿದೆನು. ಪತ್ನಿಗೆ ಪತಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೇ ವಿಹಿತವು; ಹಿತವು. ತಮ್ಮ ಸಂಗಡಲೇ ನಾನೂ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬರುವೆನು. ಹೂವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಿಮಳವು ಬೇರೆ ಇರುವುದೆ?”—ಎನ್ನಲು, ಸುವ್ರತನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋಪವಿದ್ದರೂ, ಎಲ್ಲರ ಇದಿರಿಗೆ ಅವಳ ಕೆಟ್ಟಚಾಳಿಯನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸಬಾರದೆಂದು, ಅದನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು,—“ಆಗದು; ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು; ನನ್ನೊಡನೆ ಬರಬೇಡ!” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಮೊಗವನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡನು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು—“ಆಳಿದವನ ಮಾತನ್ನು ಆಳು ಮಾರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮಿಯು ತನಗೆ ಸೇರಿದವನನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲಾದರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಲಾಲಿಸಬಹುದು; ಕಾಲಿನ

ಕೆಳಗಾದರೂ ಇಟ್ಟು ತುಳಿಯಬಹುದು. ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತವಿದ್ದಂತೆ ಆಗಲಿ! ಇಲ್ಲಿ ಯೇ ಕಾಲವನ್ನು ನೂಕುವೆನು. ಆದರೆ, ದಾಸಿಯಾದ ನನ್ನದು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನಾದರೂ, ಉಚಿತವಾಗಿದ್ದರೆ, ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಡಬೇಕು” —ಎಂದು ದೀನೆಯಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಸುವ್ರತನು ಮೊಗವನ್ನು ಕೊಡದೆ,—“ಅದೇನು? ಹೇಳು; ನೋಡೋಣ”—ಎಂದನು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು, “ತಾವೂ ಅತ್ತೆಯವರೂ ಒಂದು ದಿನ ನನ್ನ ಚಂದ್ರವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಆರೋಗಣೆಗೆ ಬಿಜಯಮಾಡಿಸಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಭುಕ್ತಶೇಷವನ್ನು ನಾನು ಭುಜಿಸಿ, ಕೃತಾರ್ಥಳಾಗಬೇಕು. ದಾಸಿಯ ಅವರಾಧವೇನಿದ್ದರೂ ಕ್ಷಮಿಸಿ, ಈ ಬಿನ್ನಹವನ್ನಾದರೂ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ಮುಂದೆ, ತಮ್ಮ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ತಪಸ್ವಿನಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ಕರ್ಮಕಲ್ಮಷವನ್ನು ತೊಳೆಯುವೆನು.”—ಎಂದು ತನ್ನ ಮಾಯಾಜಾಲವನ್ನು ಬೀಸಿದಳು. ಸುವ್ರತನು—“ಎಂದಿದ್ದರೂ ಈ ಶನಿಯನ್ನು ಕಳೆಯಲೇ ಬೇಕು! ನಾನು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಈಗ, ಈಕೆಯ ಕೆಟ್ಟತನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಇನ್ನಾಗತಕ್ಕ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಆಗಲೇ ರೋಗಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತಿದೆ. ನಾನಂತೂ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲಾದರೂ, ಇವಳು ಹಿಂದಣ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಸಶ್ಚಾತ್ಮಾಪಗೊಂಡು, ಧರ್ಮನಿರತಳಾಗಬಹುದು. ಇವಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊತ್ತು ಊಟವಾಡಿ, ಏಕೆ ಇವಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಡಬಾರದು? ಬಹಳ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಬೇಡುತ್ತಿರುವಳು!”—ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ,—“ಆಗಲಿ. ನಾವು ವನಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ತೆರಳುವ ಮೊದಲುದಿನ ಊಟಕ್ಕೆ ಬರುವೆವು.”—ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಎಲೈ ರಾಜನೆ! ವಿನಾಶಕಾಲಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಯು ವಿಪರೀತವಾಗುವುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಸುವ್ರತನು ಅವಳ ಕಪಟತನವನ್ನು ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ, ಮೋಸಹೋದನು. ವಿಧಿವಿವರ್ಯಾಸವು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ವಿನಾಶಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಂದಿಡುತ್ತದೆ.

ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ದಿನವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿನ ದಿನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ಚಂದ್ರವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಂಭ್ರಮವೋ!

ಸುವ್ರತನ ಆರೋಗಣಿಗೆ, ಸಕಲಸಂಭಾರಗಳೂ ಬಹುವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಅಣಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ರಾಣಿಯ ವಾಸದ ದೂತಿಯರೆಲ್ಲರೂ—ರಾಜನ ಸ್ವಾರಿಯು ಯಾವಾಗ ಚಿತ್ತಯ್ಯುತ್ತದೋ ಎಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಕಾದಿದ್ದರು. ಚಂದ್ರಮತಿಯ ಸ್ವಾರಿಯು ಚಂದ್ರವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಜಯಮಾಡಿಸಿತೆಂಬ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸುವ್ರತನು ಆರೋಗಣಿಗೆ ಎಂದು ಎಳಲು,—ಕಾಲು ಎಡವಿತು; ಎಡಗಣ್ಣು ಅದಿರಿತು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ಬಗೆಯಾದ ದಿಗಿಲು ತೋರಿತು. ಕಡಲ ನಡುವೆ ಬಂಡೆಗೆ ಬಡಿದು ಅಡಿಯೊಡೆದು ಮುಳುಗತೊಡಗಿದ ಹಡಗಿನ ಸಾವಿಕನಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ಬಗೆದನು. ಮುಂದೆ ಉಂಟಾಗುವ ಕೇಡು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ, ಬಹುವೇಳೆ ಅಂತರಾತ್ಮವು ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ರಾಜನು ಈ ಅವಶಕುನಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ದಡಬಡನೆ ಒಡನಾಡಿಗಳೊಡನೆ ಅರಸಿತಿಯ ಮಾಡವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಗೌಡಿಯರು “ಎಜ್ಜರಿಕೆ! ಪರಾಕು!” ಎಂದು ಉಗ್ಗಡಿಸಿ, “ಇತ್ತ ಬಿಜಮಾಡಿಸಬೇಕು; ಪಾದಾವಧಾನ!” ಎಂದು ದಾರಿದೋರಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಚಿನ್ನದ ತಂಬಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾದಿದ್ದವರು ಪಾದಗಳನ್ನು ತೊಳೆದರು; ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ದ್ದವರು ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಪಾದಗಳನ್ನು ಒರಸಿದರು. ಆಗ, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ತಟ್ಟನೆ ಬಂದು, ಪತಿಯ ಪಾದೋದಕವನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾನೇ ಹಸ್ತಲಾಘವದಿಂದ ಪತಿಯನ್ನು ಒಳಹಚಾರಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದಳು. ಸುವ್ರತನೂ ಅವನ ಒಡನಾಡಿಗಳೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಆರೋಗಣಿಗೆ ಕುಳಿತರು. ಅವನ ತಾಯಿಯು ಸುನೀತನೊಡನೆ ಬೇರೊಂದು ಕಡೆ ಕುಳಿತಳು. ಅಡುಗೆಯವರು ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಬಡಿಸತೊಡಗಿದರು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ನಿಂತಳು. “ಈ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಮೊದಲು ಬಡಿಸಿ!”, “ಇದನ್ನು ಆಮೇಲೆ ಬಡಿಸಿ!” ಎಂದು ಪರಿಚಾರಿಕೆಯರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಲೂ, “ಏನು ಬೇಕು?”, “ಇದು ಬೇಕೇ?” ಎಂದು ಅರಸನನ್ನೂ ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನೂ ವದೇವದೇ ಕೇಳುತ್ತಲೂ, ಒಳಗೆ ಹೋಗುತ್ತಲೂ, ಈಚೆಗೆ ಬರುತ್ತಲೂ, ಬಹು ಆದರವನ್ನೂ ಸಡಗರವನ್ನೂ ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಚಟ್ಟಿ, ವಲ್ಯ,

ಹುಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅನ್ನಗಳಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವೇ ಇಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬಡಿಸಿಯಾಯಿತು. ಹವ್ಯಳಸಂಡಿಗೆಗಳ ಬಗೆಗಳನ್ನೂ ಅವನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರಕಾರನು ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು! ಭಕ್ಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಗುಂಜಾ ಲಡ್ಡು, ರವೆಲಡ್ಡು, ಮೋತಲಡ್ಡು, — ಇವುಗಳ ರುಚಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ತಿಂದ ನಾಲಗೆಯೇ ವರ್ಣಿಸಬೇಕು!! ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಚಿನ್ನದ ಹರಿವಾಣದಲ್ಲಿ ಚಿರೋಟಿಗಳನ್ನೂ ಪೇಣಿಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ತಾನೇ ಬಡಿಸುತ್ತ ಬಂದಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಿದ ನೆಂದು ಹೇಳುವಳು. ಅವುಗಳ ರುಚಿಯನ್ನು ಕೇಳುವಳು. ಅವರು ರುಚಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದರೆ, ಹುಸಿನಗುವಳು. “ತನಗೆ ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಾರದು; ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ರುಚಿಯಾಗಿಯೂ, ಬೆಳಗಿಯೂ ಮಾಡುವರೆಂದು” ಹೇಳುವಳು. “ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಆರೋಗಿಸಬೇಕು!”, “ಇದನ್ನು ನನಗಾಗಿ ಆರೋಗಿಸಬೇಕು!” ಎಂದು ಹೇಳುವಳು. ಹೀಗೆ, ತನ್ನ ಸವಿನುಡಿಗಳಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಮರುಳುಗೊಳಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಆರೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ, — “ಆರಸಿತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇವಳೆಷ್ಟು ನಿಗವಶಿರೋಮಣಿ! ಎಷ್ಟು ಆದರ! ಎಷ್ಟು ವಿನಯ!” — ಎಂದು ಬೆರಗಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಂದಿದ್ದ ಎರಡು ವಿಷಮಿಶ್ರವಾದ ಚಿರೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಅರಸನಿಗೂ, ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಅತ್ತೆಗೂ ಎಲೆಗೆ ಹಾಕಿದಳು. ಅವರು ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ, ಆರೋಗಿಸಿದರು. ಊಟವು ಮುಗಿಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಕಯ್ಯಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು, ಗೌಡಿಯರ ಕಯ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಕಯ್ಯಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಯ್ಯೊರಸಿಕೊಂಡು, ಹೊರಹಜಾರದ ಉಲಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ತಾಂಬೂಲಾದಿಗಳು ಹಂಚಲ್ಪಟ್ಟವು. ಗಾಯಕರು ಹಾಡುತ್ತಲೂ, ವಾರಾಂಗನೆಯರು ನರ್ತಿಸುತ್ತಲೂ, ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅವಹರಿಸಿದರು. ಸುವ್ರತನು ನಿದ್ರಾಸಕ್ತನಾದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಒಡನಾಡಿಗಳು ಅವನ ಅವ್ಯಣಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ

ತೆರಳಿದರು. ಸುವ್ರತನು ಮಾತ್ರ ಒಳಹಜಾರದ ಮಂಚದ ಮೇಲೆಯೇ ಪವಡಿ ಸಿದನು. ಚಂದ್ರಮತಿಯು —“ಏನೋ ಸಂಕಟವಾಗುತ್ತದೆ” —ಎಂದು ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಸೇರಿದಳು.

೬ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ವಾಚಕರೇ! ಕೇಳಿ.—ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಆಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಹರಕೆಗಳನ್ನು ಮರೆತರು. ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೂ ಅವನ ಪರಿವಾರವೂ, ಹಾಗೆಯೇ, ಚಿತ್ರದ ಬೊಂಬೆಗಳಂತೆ ನಿಂತರು. ತಳವಾರದ ನೂ ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಆಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಅಭಯರುಚಿ-ಅಭಯಮತಿಗಳ ಕಯ್ಯಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಹಗ್ಗಗಳನ್ನು ಸಡಿಲಬಿಟ್ಟನು. ಅಭಯರುಚಿಯು ತನ್ನ ಕಯ್ಯೆ ಕಟ್ಟಿದ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಿಕೊಂಡು, ತಂಗಿಯ ಕಯ್ಯೆ ಕಟ್ಟಿದ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿದನು. ಆದರೂ, ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೂ ತಳವಾರನೂ ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಭಯರುಚಿಯು ತಂಗಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವಳ ತಲೆಯನ್ನು ಸವರಿ, “ತಂಗೀ! ಕಯ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ನೋವಾಯಿತೆ? ಬಳಲಿದೆಯಾ? ನಮ್ಮ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈಗ ನಾನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಪೂರ್ವಾನುಭವದ ಸ್ಮರಣವು ನಿನಗೆ ದುಃಖಜನಕವಾಯಿತೆ?”—ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನು—“ಎಲೈ ಕುಮಾರಕ! ಸುವ್ರತಚಂದ್ರಮತಿಗಳು ಏನಾದರೋ ಅದನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳು. ನನಗೆ ಬಹಳ ಕಾರ್ಯವಿದೆ; ಹೋಗಬೇಕು. ತಂಗಿಯನ್ನು ಆ ಮೇಲೆ ವಿಚಾರಿಸುವೆಯಂತೆ!”—ಎಂದು ತ್ವರೆಪಡಿಸಲು, ಅಭಯರುಚಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—“ಕೇಳು; ರಾಜನೆ! ಒಂದೂ ನೋಂದು ದಿನ, ಒಳ್ಳೆಯ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ತೌರುಮನೆಯಿಂದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಜನರೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಮನೋಹರವಾದ ಒಂದು ಸ್ಥಲವನ್ನು ಕಂಡು, ಅಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕಾಗಿ ತಂಗಿದಳು. ಆಗ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಾಗೆಗಳು ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ

ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, “ಕ್ವ, ಕಾ, ಕ್ವಕ್!” ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ನವಿಲುಗಳು “ಕ್ರೇಂ ಕ್ರೇಂ” ಎಂದು ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನವಿಲುಗರಿಗಳು ಎರಚಿದ್ದುವು. ಆ ಸ್ಥಳವು ಮಯೂರಗಳ ವನವಾಗಿದ್ದಿತು. ತಣ್ಣಗೆ ಕರಗಿರುವ ಮರದ ನೆಳಲಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಐದು ನವಿಲುಗಳು ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಬೀಸಣಿಗೆಯಂತೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಒಂಟೆಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಇದಿರುಬದುರಾಗಿ ಮುಲುಕುತೋರಿಸುತ್ತ, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ನಾಟ್ಯವಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಿಂದ ಇಳಿದು, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೊಳೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಅಗಲವಾದ ಮಟ್ಟವಾದ ಒಂದು ಅರೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊರವಾಗಿ ಬಳೆದಿದ್ದ ಒಂದು ಆಲದ ಮರವನ್ನು ಒರಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಳು. ಪರಿವಾರವೆಲ್ಲವೂ ಅವಳ ಸುತ್ತಲೂ ಇಳಿಯಿತು. ಮಾರ್ಗಾಯಾಸದಿಂದ ದಣಿದಿದ್ದ ಇವರು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಸಿವಾಗಲು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಊಟಮಾಡಲು ಕುಳಿತರು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಸಂಗಡ ತಂದಿದ್ದ ಹರಿವಾಣದಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣೆ ಲೊಲ್ಲದೆ, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಳೆದಿದ್ದ ಆಲದ ಮರದಲ್ಲಿ ಎರಡೆಲೆಗಳನ್ನು ಕುಯ್ದು, ದೊನ್ನೆಯನ್ನು ಹೊಲಿದುಕೊಂಡಳು. ಹಾಗೆಯೇ, ಸಖಿಗಳೂ ಒಂದೊಂದು ದೊನ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಸಖಿಗಳೊಡನೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಳು. ಪರಿಚಾರಿಕೆಯರು ತಂದಿದ್ದ ತಂಗುಳನ್ನೂ, ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಬಡಿಸಿದರು. ಊಟಮಾಡುತ್ತ, ಕುಳಿತರು. ಮಧ್ಯೇ ಮಧ್ಯೇ ಒಂದೊಂದು ಗುಟುಕು ನೀರು ಕುಡಿಯುವರು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ತನ್ನ ದೊನ್ನೆಯನ್ನು ಎಸೆದುಬಿಟ್ಟು, ಅರೆಯನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ನೀರುಬಿಟ್ಟು ತೆಳ್ಳಗೆ ಕಲಸಿ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಿದ್ದ ಸಖಿಗೆ ಇದರ ರುಚಿಯನ್ನು ನೋಡೆಂದು ಒಂದು ತುತ್ತನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ನನಗಿತನಗೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಅವಳ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಓಡಿ ಬಂದರು. ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಒಂದು ತುತ್ತನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಸೆದು, ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಆತುಕೊಂಡಳು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿನೋದವಾಗಿ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸೇವಕರು, ಇಲ್ಲಿರಬಾರದೆಂದು ಸುತ್ತಲೂ ಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತ, ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತರು.

ಆಗ, ದೂರದಲ್ಲಿ ಅಪಸ್ವರದಿಂದ ಅರಚಿಕೊಂಡು, ಒಂದು ನವಿಲು ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಅದು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆ ಕಡೆ ಎಳೆಯಿತು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಯಿತು. ಸಂತೋಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದ ದುಃಖವು ಮಹತ್ತಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಷ್ಟೆ? ಕೂಡಲೆ, ತನ್ನ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕೂಗಿ, “ಅದೇನು? ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಾ” ಎಂದು ತಟ್ಟನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ, ಅವನು ಒಬ್ಬ ಬೇಡನೊಡನೆ, ಒಂದು ಸತ್ತ ನವಿಲನ್ನೂ, ಮೊಟ್ಟೆಯ ಚಿಪ್ಪನ್ನೂ ಇನ್ನೂ ಬಿಡದಿದ್ದ ಅದರ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಮರಿಯನ್ನೂ ತಂದನು. ಆ ಮರಿಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜ್ಞೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಯ್ಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅದರ ಕಣ್ಣಿನ ಸೋಗೆಯನ್ನೂ, ಅದರ ಕಾಲಿನ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಬಿಳಿಯ ರೇಖೆಗಳನ್ನೂ, ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಕಂದಿಹೋಗುವಂತಿದ್ದ ಅದರ ಗರಿಯನ್ನೂ, ಆಗ ತಾನೇ ಮೊಳಕೆಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಅದರ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಜುಟ್ಟನ್ನೂ, ನೋಡಿನೋಡಿ, ಮೋಹಿತೆಯಾಗಿ, ಸಖಿಗಳಿಗೆ ತೋರಿಸಿ, - “ಬೇಡನು ಎಂಥ ನಿರ್ಘೃಣನೋ! ಮೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನವಿಲನ್ನು ಕೊಂದನಲ್ಲ! ಈ ಮರಿ ಬದುಕುತ್ತದೋ ಇಲ್ಲವೋ?” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಹಾಲನ್ನು ತರಿಸಿ, ಅಂಗಯ್ಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಆ ಮರಿಗೆ ಕುಡಿಸಿದಳು. ಆ ಮರಿಯು ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದು, ಸ್ವಲ್ಪ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ತನ್ನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಮೆತ್ತಗೆ ಹಾಸಿ ಅದನ್ನು ಇರಿಸುವಂತೆ ಒಬ್ಬ ಸಖಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆವಾಡಿದಳು.

ಪ್ರಯಾಣವು ಮೂರು ದಿವಸ ಹಿಡಿಯಿತು. ಅರಸಿತಿಯ ಸ್ವಾರಿಯು ಚಿತ್ತಯ್ಯುವುದೆಂದು, ನಗರವು - ದಿವ್ಯತೋರಣಗಳಿಂದಲೂ, ಮೇಲ್ಕುಟ್ಟುಗಳಿಂದಲೂ, ಚಪ್ಪರಗಳಿಂದಲೂ, ನೆರೆದಿದ್ದ ಜನಸಂದಣಿಯಿಂದಲೂ, ವಾದ್ಯವಿಶೇಷಗಳಿಂದಲೂ, ತನಗೆ ಉಂಟಾದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ ಇದಿರುನೋಡುತ್ತದೋ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ, ಪ್ರಕಾಶಿಸಿತು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಇದಿರುಗೊಳ್ಳಲು ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುತ್ತಲೂ, ಕೆಲವರನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಲೂ, ಕೆಲವರು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ನಜರುಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಲೂ, ಅರಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು, ಅತ್ತೆಯವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ತನ್ನ ತಾಯಿ

ಮನೆಯವರ ಕ್ಷೇಮವಾಚಾರವನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಅಂತಃ ಪುರವನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ತನ್ನ ಆಗಮನವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸುನೀತಿಯು ಸ್ವಾರಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಚಿತ್ತಯ್ಯಲು, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಇದಿರುಗೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಪತಿಯ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಹಸ್ತಲಾಘವದಿಂದ, ಒಳಗಿನ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಹಂಸತೂಲಿಕಾತಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಬಿಜಯವಾಡಿಸಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಕುಳಿತು, ತಾಯಿಯ ಮನೆಯಿಂದ ತಂದಿದ್ದ ದಿವ್ಯವಾದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನೂ ತರಿಸಿ, ಇಬ್ಬರೂ ಊಟಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ತನ್ನ ತಾರುಮನೆಯ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಸುನೀತನು—“ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುಗಳು ಅಷ್ಟು ಮೇಲಲ್ಲವೋ? ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಗಂಡನ ಮನೆಯ ಬಂಗಾರವು ಹಿತ್ತಳೆಯಂತೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಬರುವುದು; ತವುರುಮನೆಯ ಹಿತ್ತಳೆಯೂ ಬಲುಮೇಲಾದ ಹೊನ್ನಾಗುವುದು! ಸಹಜವು!”—ಎಂದು ಹಾಸ್ಯವಾಡಿದನು. ಬಳಿಕ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು —“ತಮ್ಮಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನು ತನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದ ಒಂದು ಬೇಟಿನಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ಅದಾದರೂ ತಮಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾದೀತೋ?”—ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಒಬ್ಬ ಗೌಡಿಯನ್ನು ಕೂಗಿ, ಆ ನಾಯಿಯನ್ನು ತರುವಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದಳು. ಆ ಗೌಡಿಯು ಅದನ್ನು ತಂದು ಇದಿರಿನ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ,—“ಪಾದಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ! ನನ್ನೊಡತಿ!” ಎಂದು ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಸುನೀತನು ಆ ನಾಯಿಗೆ ತಾನು ಆರೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚೂರನ್ನು ಎಸೆದನು. ಅದು ಅದನ್ನು ತಿಂದು, ಬಾಲವನ್ನು ಅಲುಗಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಚೂರನ್ನು ಎಸೆದನು. ನಾಯಿಯು ಅದನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳದಂತೆ ಆತುಕೊಂಡು, “ನೀನು ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದೆ. ನಾನು ನಿನ್ನ ದಾಸನಾದೆನು!” ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ, ಗುರುಗುರೆಂದು ಶಬ್ದಮಾಡಿ, ಆಗಿದು ನುಂಗಿತು. ಅದರ ಉಬ್ಬಿದ ಉರವನ್ನೂ, ಎರುದೆಗೆದ ಒಡಲನ್ನೂ, ಬಾಗಿದ ಬೆನ್ನನ್ನೂ, ಹಬ್ಬುಗೆಯ ಹಚ್ಚಳವನ್ನೂ, ಸೆಳೆದ ಬಾಲದ ಕೊನೆಯನ್ನೂ, ಕೊಬ್ಬಿದ ಕೊರ

ಲನ್ನೂ, ಸಣ್ಣನಾದ ಜಂಘೆಗಳನ್ನೂ, ಕೊಂಕಾದ ಉಗುರನ್ನೂ, ಮಡಿದಕಿವಿಗಳನ್ನೂ, ಸಿಡಿಯಂತಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ, ಹೆಬ್ಬಲ್ಲನ್ನೂ, ಬಿಡುವಾಯನ್ನೂ, ಜೋಲುವ ಕೆನ್ನಾಲಗೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿನೋಡಿ, ಬಹುಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, — “ಇದು ಚಾತಿ ನಾಯಿ! ಇಂಥ ನಾಯಿಯು ಸಿಕ್ಕುವುದು ಬಹಳ ಅಪರೂಪ. ಅಮೂಲ್ಯವಾದುದು!”—ಎಂದು ಹೊಗಳಿ, ಮುದ್ದಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಬಹುಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಕುವಂತೆ ಅವಳಿಮಾಡಿದನು. ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ತಾನು ತಮ್ಮ ತವುರುಮನೆಯಾದ ಕರಹಟರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಬರುವಾಗ ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಂಧ್ಯಾಟವಿಯಲ್ಲಿ ಅರೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆಳದಿಯರೊಡನೆ ತಂಗೂಳುಂಡುದನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ನವಿಲುಮರಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಇರುವ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದಳು.— ರಾಜನು “ಆ ನವಿಲುಮರಿಯನ್ನು ನನಗೆ ತೋರಿಸ ಕೂಡದೆ?” ಎನ್ನಲು, — “ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕ ಮರಿ; ಬಹಳ ಬಳಲಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವಾರದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೂ ತಮಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ”—ಎಂದಳು. ಸುನೀತನು ಅವಳ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಹರ್ಷಿತನಾಗಿ, — “ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ!”—ಎಂದು, ಮೌಢ್ಯಾಪ್ತಿಕ ಮಂಗಳವಾದ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು.

೨ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—“ರಾಜನೇ! ಏನೋ ಹೇಳುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಸ್ವಲ್ಪ ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಡು. ಆ ನವಿಲು ಬಳೆದು, ಇಂದ್ರನೀಲಮಣಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತ, ಬಂದಾನೊಂದು ದಿನ, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ಸಾಧದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ನಾಟ್ಯವಾಡತೊಡಗಿತು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ನೋಡಿದಳು.—“ಇದು ಯಾರ ನವಿಲು? ಬಹಳ ರಮಣೀಯವಾಗಿದೆ! ಹಿಡಿದು ತನ್ನಿ!”—ಎಂದು ತನ್ನ ಗಾಡಿಗಳಿಗೆ ಅವುಣವಾಡಿದಳು. ಅವರು ಹಿಡಿಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅದು ಸಿಕ್ಕದೆ ಹಾರಿಹೋಗಿ, ತನ್ನ ಗೂಡನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಗಾಡಿಗಳು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು, “ಒಡತೀ! ಅದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯವರ ಅಂತಃಪುರದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಅವರದಾಗಿರಬಹುದು.”—ಎನಲು, “ಒಂದು ವೇಳೆ, ಅವರು ಅದನ್ನು ಅವರ ತಾರುಮನೆಯಿಂದ ತಂದಿರಬಹುದು; ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ!” ಎಂದಳು.

ಆ ನವಿಲಿನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಾವಳಿಗೆ ಬಹಳ ಆಸೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದಳು. ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾದರವೆಂದು ತಿಳಿದರೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಮಮತೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ನವಿಲನ್ನು ಕಳುಹಿಕೊಡುವಂತೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎರಡುಸಲ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಬಂದೆರಡು ದಿವಸವಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದು, ತಿರಿಗಿ ಕಳುಹಿಕೊಟ್ಟಳು. ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಪರಿಚಯವಾಡುವಳೋ, ಅಷ್ಟೆಷ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಮಮತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ನವಿಲನ್ನು ತನಗೇ ಕೊಡಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಸುವೀತನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿದಳು. ಅವನೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅವಳು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ,—“ಅತ್ತೆಯವರ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲವಿರಲಿ. ಆ ಮೇಲೆ, ನಿನಗೆ ನಾನು ತರಿಸಿಕೊಡುವೆನು. ಅತ್ತೆಯವರು ಅಷ್ಟು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಅವುಣಕೊಡಿಸಿ

ದುದನ್ನು ವಿಾರಬಾರದು” — ಎಂದು ಪತ್ನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಹೇಳಿ, ತಾನೇ ಆ ನವಿಲನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ತಾಯಿಯವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು.

- ಎಲೈರಾಜನೇ! ಕಂಡವರಿಗೆ ಅಭಿಮತವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು, ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ, ಕಂಡವರಿಗೆ ಕೊಡಿಸಬಹುದು; ಅದೇನೋ, ಬಹು ಸುಲಭ; ಆದರೆ, ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇತರರಿಗೆ ಕೊಡೆಂದರೆ, ಯಾರಿಗೂ ಕಷ್ಟ. ತನ್ನ ಬೇಟೆಯ ನಾಯನ್ನು ಇತರರು ಕೇಳಿದ್ದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನೆ? ಪತಿಯ ಮಾತನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಬಾರದೆಂದು, ನವಿಲನ್ನು ಕೊಡಲು ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾದರೋ, ಸಮ್ಮತಿಸಿದಳು. ರಾಜನಿಗೆ ಆ ನಾಯಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗದು. ತನಗಿಂತಲೂ ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದನು. ಮೊದಲು ಅದು ತಿನ್ನಬೇಕು; ಆ ಮೇಲೆ, ತಾನು ಊಟಮಾಡುವನು. ಸ್ವಾರಿ ಹೊರಟಾಗಲೂ, ಕುದುರೆಹತ್ತಿದಾಗಲೂ, ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗಲೂ, ತನ್ನ ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಬರಬೇಕು; ತನ್ನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸಣ್ಣ ಊಟದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಅದು ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಟ್ಟೇ ಊಟಮಾಡುವನು. ಅವನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಆ ನಾಯಿಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದಿತು. ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ, ಅವನಿಗಾಗಿ ಬಿಡುವುದು. ಅವನ ಸಂತೋಷವೇ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವೆಂದಿದ್ದಿತು.

ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು, ಇಂದ್ರಚಾವದ ಮರಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ, ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣಗಳಿಂದ ರಂಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ನವಿಲನ್ನು ಒಂದು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ಅತಿಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಹಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಲೂ, ಎಳಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಬಿಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಳು. ಈಚೆಗೆ ಬಿಟ್ಟರಂತೂ, ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೆ ಇರುವಳು. ಹಾರುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಹೊಡೆಯುವಳು. ಅದು ಯಾವಾಗ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗುವುದೋ — ಎಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯು ಸದಾ ಅವಳನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅವಳ ಪ್ರೀತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಅದೂ ಅವಳ ಮುಂದೆ ಒಂಟಿಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಕಲಾಪವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸರ್ತಿಸಿ, ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಅವಳಿಂದ ಒಂದು ಚೂರು ಹಾಲುರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ತಿನ್ನುವುದು. ಅದರ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಅವಳು ಬೆರ

ಣಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸೋಗೆಯ ಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಡುವ ಕೇಕಿಯು ಯಾರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಾನೆ ಎಳೆಯದು? ಪಂಜರದಿಂದಿಳಿಚೆಗೆ ಬಿಟ್ಟರೆ, ಹಾಲುರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ಕೊಂಡು, ಅಡು ಕುಣಿಯುವುದು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ತಾನು ತಿಂದ ಹಣ್ಣು ರುಚಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ನೀಡುವಳು. ಅದು ತಿಂದು ನಲಿಯುವುದು; ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗುವಳು. ಅವಳ ಸೊಲ್ಲುಕೇಳಿ, ಎಲ್ಲಿ ಹೊಡೆಯುವಳೋ ಎಂದು ಘೆದರುವುದು. ಅವಳು ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಇರಲಾರದೆ ಹೋದಳು. ಹೀಗೆ, ಅದರ ಕೇಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳೂ ಕಾಲವನ್ನು ನಿಮಿಷದಂತೆ, ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಎಲೈ ಶಾಯನೆ! ಆ ನಾಯಿಯೂ, ಆ ನವಿಲೂ ಯಾರಾಗಿರಬಹುದು? ಬಲ್ಲೆಯಾ? ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುನೀತನಿಗೂ ಚಂದ್ರಾವಳಿಗೂ ಅಷ್ಟು ಅಭಿಮಾನವು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು? ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಯಾದ್ಯ ಶ್ಲಕವಾಗಿ ಸಂಬಂಧವೂ, ಅಭಿಮಾನವೂ ಬರುವುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಜ್ಜರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವರು. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುಪ್ಪೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ಮದ ಮೂಲವಾಗಿಯೇ ಒದಗುವುವು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ವಿಷಬೆರೆಸಿ ತಿನ್ನಿಸಿದ ಆ ಚಿ ರೋಟಿಗಳು ಸುವ್ರತಚಂದ್ರಮತಿಗಳ ಜನ್ಮಲತೆಗೆ ಬೀಜಾಂಕುರವಾಗಿ ಪರಿಣ ಮಿಸಿದುವು. ಸುವ್ರತನು ಸತ್ತು, ವಿಂಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನವಿಲಾಗಿ ಜನಿಸಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಸ್ತವನ್ನು ಸೇರಿ, ಈಗ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ಜನ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮರೆತು ನಲಿಯುತ್ತಿರುವನು. ಚಂದ್ರಮತಿಯು ಸತ್ತು ಕರಹಟ ವೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆನಾಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಆ ದೇಶದ ರಾಜನನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸುನೀತನನ್ನೂ ಸೇರಿದಳು. ಆದುದರಿಂದಲೇ, ತಿಳಿಯಿತೋ? ತಾಯಿ ಯಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಸುನೀತನಿಗೆ ಆ ನಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾ ದುವು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಗೆ ಆ ನವಿಲಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಮಮತೆಗೆ ಆ ಪೂರ್ವ ಸಂಬಂಧವೇ ಕಾರಣವು. ಪಾಪಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದರೆ, ಎಂಥ ವರಿಗಾದರೂ ಮೆಯ್ಯಡುಗದೆ ಇರದು.

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಠಕರ್ಮನೇ! ಕರ್ಮಪಾಶವು ಎಲ್ಲ ಪಾಶಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬಲ

వాద పాశవేందు తిళి. ఎంథ అల్పపాపవు మనుష్యనన్ను ఎంథ హిస
స్థితిగి తండుబిడువుదు! నోడిదేయా? ప్రభుగళాగిద్ద చంద్రమతి
సువ్రతరు తమ్మున్ను కండు అంజుత్తిద్దవర హత్తిర నాయినవిలుగళాగి
సేరికొండు, తావు అంజువంతేయూ తమ్ము ఎంజలన్ను తిన్నుత్తిద్దవర
హత్తిర తావే ఎంజలన్ను తిన్ను వంతేయూ ఆదరు! హిగి, నాయినవి
లుగళాగి, తమగింతలూ నిహినరాగిద్దవరల్లి తావు ఓలగిసువుదు
హిందణ జన్మద పాపఫలవల్లవే? హిగిరలు, అజ్జరు ముందణ జన్మద పరి
పాకవన్ను స్వల్పవూ పర్యాలోచిసదే, నిన్నంతే హిస్రకృత్యగళల్లి లు
ద్యోగిగువరల్ల! అంథవర విషయదల్లి ఎను హేళబేళు? ఇదన్ను
కేళిదరే, జంద్రావళియు ఎంథేంథ నరకగళన్ను అనుభవిసబేళొల!
తదనంతర, అవళిగి ఎంథేంథ నిహినజన్మగళన్ను బ్రహ్మను ఏర్పడిసువనో!
యారు బల్లరు?

కేళు రాజనే! హిగిరలు, ఒండు దివస, మూరనేయ జావ
దల్లి ఆ జంద్రావళియు తన్న జారన కూడ సరససల్లాపగియుత్తి
ద్దళు. ఆగ, కాలపగణామదింద అల్లిద్ద నవిలిగి పూర్వస్మరణే
యుంటాయితు. నవిలు అవళ దాష్ట్యవన్ను కండు, ఆత్మంత కేళొ
పావిష్టవాగి హారి, ఆ జారన కణ్ణుగళిరడన్నూ జేనన్నగి కుక్కి
ఓడిహొయితు. జంద్రావళియు—“అయ్యో! కేట్టను! ఇన్నేను గతి?”
ఎండు బేరుత్త, కేళొపక్కే పరవశేయాగి హల్లన్ను కడియుత్త, ఆ నవి
లన్ను హిదిదుకొండు, అదర రేకేపుక్కుగళన్ను తరిదరూ, కేళొపవు
శాంతవోగదే, జేనన్నగి కేళొలిసింద సాయబడిదు, అరేబేవమాడి,
ప్రజ్ఞేయ మతివిలాసద కడిగి ఎసేదుబిట్టు, బళిక విటిన కడిగి తిరుగి,—
“ప్రియ! ఏనాయితు? కణ్ణు హొయితి? నన్న కణ్ణుమాణిక్యవు వా
యవాయితే?”—ఎండు ప్రలపిసి, అవన కణ్ణినింద రక్తవూ నిరూ
సురియువుదన్నూ, నోవన్ను తడేయలారదే అవసు నేలదల్లి బిష్ట
హొరళాడువుదన్నూ నోడి, బడువాగి తొలకిసిదళు. ఆ నవిలు

ಚಂದ್ರಬಿಂಬದ ಕೊರಲಿಂದ ಜಾರಿದ ನೀಲಪದಕವೋ ಎಂಬಂತೆ, ಆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮತಿವಿಲಾಸದ ಮುಂದಣ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಡನೆ ಪಗಡೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸುನೀತನು ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆನಾಯಿಗೆ—“ಈ ನೆತ್ತವನ್ನು ಕೋ!”—ಎಂದು ದಾಳವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಎಸೆದನು. ಆ ದಾಳವು ದೈವಪಾಕದಿಂದ ಆ ನವಿಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಕೂಡಲೇ, ನವಿಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರುವಂತೆ ತನಗೆ ಹೇಳಿದರೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಾಯಿಯು ಬಾಲವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ, ಓಡಿಹೋಗಿ, ಆ ನವಿಲಿನ ಕೊರಲನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಮಹಡಿಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿತು. ಮೊದಲೇ ಅರೆಜೀವವಾಗಿದ್ದ ಆ ನವಿಲು ನಾಯಿಯ ಹಲ್ಲಿನ ಕಡಿತಕ್ಕೆ ಬಡನೆಯೆ ಜೀವಬಿಟ್ಟಿತು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ನೋಡಿ,—“ಅಯ್ಯೋ! ನನ್ನ ಮುದ್ದು ನವಿಲು! ಸತ್ತುಹೋಯಿತೇ? ಈ ಹಾಳುನಾಯಿ ಕೊಂದುಹಾಕಿತೇ?”—ಎಂದು ಬಹು ಪರಿತಾಪವಟ್ಟಳು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು, ಸುನೀತನಿಗೆ ನಾಯಿಯ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತಕೋಪವು ಹತ್ತಿ,—“ತಾಯಿಯು ಕಂಡರೆ, ಏನು ಎನ್ನುವಳೋ? ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವೆಂದೇ ತಿಳಿದಿದ್ದಳಲ್ಲ! ಅಂಥ ನವಿಲನ್ನು ಈ ಹಾಳು ನಾಯಿಯು ಕೊಂದಿತಲ್ಲ!”—ಎಂದು ಕೋಪಾಂಧನಾಗಿ, ಮುಂದಿದ್ದ ನೆತ್ತದ ಹಲಗೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ನಾಯಿಯನ್ನು ಹೊಡೆದನು. ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಅದರ ತಲೆಯು ಬಿರಿದು, ನಾಯಿಯು ಸತ್ತುಹೋಯಿತು. ಕೋಪವು ಶಾಂತವಾದ ಮೇಲೆ, ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಸತ್ತರೆ ಮರುಗುವ ಹಾಗೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಸುನೀತನೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಶೋಕಿಸಿದರು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ, ಕರುಳಿಗೆ ಸಂಕಟವು ತಿಳಿಯದೆ?

ಆ ನೆಯ ಆ ಧ್ಯಾಯ.

—೧೩೩—

ಅಭಯರುಚಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—“ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ಆ ಸತ್ತ ನಾಯಿಯು ಏನಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆ? ಅದು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೇರೆಹಾವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿತು; ಆ ನವಿಲು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಮುಳ್ಳು ಹಂದಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಮುಳ್ಳುಹಂದಿಗೂ ಕೇರೆಹಾವಿಗೂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬಹಳ ವೈರವಷ್ಟೆ! ಕವ್ವೆಯನ್ನು ನುಂಗಿ ಮತ್ತಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಆ ಹಾವನ್ನು ಆ ಮುಳ್ಳುಹಂದಿಯು ಕಡಿದುಕಡಿದು ತಿಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು, ಹುಲಿಯೊಂದು ಬಂದಿತು. ಆ ಹುಲಿಯು ಆ ಮುಳ್ಳುಹಂದಿಯನ್ನು ಕೊಂದುತಿಂದಿತು. ಸತ್ತ ಮುಳ್ಳುಹಂದಿಹಾವುಗಳೆರಡೂ ಉಜ್ಜನಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹರಿಯುವ ಸಿಪ್ರಾನದಿಯಲ್ಲಿ, ಆ ಹಾವು ಮೊಸಳೆಯಾಗಿಯೂ ಆ ನವಿಲು ಒಂದು ಗೆಂಡೆವಿಾನಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಒಂದು ದಿನ, ಜಲಕೇಳಿ ವಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಂತಃಪುರಜನದೊಡನೆ ಸುನೀತನು ಆ ನದಿಯ ತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ದೈವವಶದಿಂದ ಆ ಮೊಸಳೆಯು ಆ ಗೆಂಡೆವಿಾನನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡುಹೋಯಿತು. ಆ ಗೆಂಡೆವಿಾನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿವಿಾರಿ ಓಡಿಯೋಡಿ, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮವೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಮೊಸಳೆಯ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿ, ಮೊಸಳೆಗೆ ಆಹಾರವಾದ ವಿಾನಿನಲ್ಲಿ ಸುನೀತನಿಗೆ ಅವ್ಯಾಜವಾದ ಕನಿಕರಹುಟ್ಟಿ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಜಾಲಿಕರಿಗೆ ಆ ಮೊಸಳೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ, ಹಿಡಿದುತರುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಅವರು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಾದಂತೆ, ಬಲೆಗಳನ್ನು ಬೀಸಿ, ಕ್ಷಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಹಿಡಿದುತಂದರು. ಅವನ್ನು ಕೊಂದು ನೋಡುವಲ್ಲಿ, ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಗೆಂಡೆವಿಾನು ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಗೆಂಡೆವಿಾನು

ಶ್ರಾದ್ಧಾಹ್ನಿ*ವಾದುದೆಂದು ಸುನೀತನು ಅನೇಕವೇಳೆ ಹಿರಿಯರಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದನು. ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ತಂದೆಯ ತದ್ವಿನದ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವುದೆಂದು, ತನ್ನ ಉದ್ಯಾನದಕೊಳದಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಿದನು. ಆ ಮೊಸಳೆಯ ಎದೆಯನ್ನು ಚಂದ್ರವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ತಾಯಿಯ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಕೊಟ್ಟನು.

ಮನುಷ್ಯನು ಎಷ್ಟು ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರೂ, ಸಹವಾಸಗುಣವನ್ನು ಬಿಡಲಾರನು. ಸುನೀತನು ಭೂತದಯೆಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮಧರ್ಮವೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ತಂದೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದನು. ಆದರೂ, ತಾಯಿಯ ಸಹವಾಸ ದಿಂದ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಯಾಗಿ, ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಪವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಮರೆತನು. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದನು. “ಮಾಂಸದಿಂದಲೇ ಮಾಂಸವು ಬಳಿಯ ಬೇಕು; ಕಾಯಪುಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದವನು ಯಾವ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನು? ಮನುಷ್ಯನು ಸುಖಪಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ, ಮಾಂಸದ್ರವ್ಯಗಳ ಸೇವನೆಯೇ ಬೇಕು!” ಎಂದು ತನ್ನ ಮಿತ್ರರಿಗೂ ಉಪದೇಶಮಾಡತೊಡಗಿದನು.

ಇತ್ತ, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ, ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ, ಆ ಕೃಕಲನೊಡನೆ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತ, ಕಾಮಸುಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಯಾದರೋ, ಸನ್ಯಾಸಿನಿಯಂತೆ ಕಪ್ಪಿನಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಜಪಸರವನ್ನು ಜಪಮಾಡುತ್ತಿರುವಳಂತೆ ಸದಾ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದರೂ, ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ಮಂತ್ರಜಪವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ಕೃಕಲನ ಜಪವಾಗಿರುವುದು. ಹಣ್ಣುಹಂಪಲ ಹೊರತು ಇನ್ನೇನೂ ಭುಜಿಸಳು - ಎಂದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವಾದವಿದ್ದರೂ, ಒಳಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆಯ ಮಾಂಸಗಳನ್ನೂ ಮದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸೇವಿಸುವಳು. ಅಲ್ಲದೆ,

* ಪೂರ್ವಯುಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೂ ವೈಶ್ಯರೂ “ಪಂಚಪಂಚನಖಾ ಭಕ್ಷ್ಯಾಃ” ಎಂಬ ವಚನರೀತ್ಯಾ, ಆಯ್ದು ಸಖಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಲೂ, ಆ ಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರೆಂದು ಮಹಾಭಾರತ ರಾಮಾಯಣಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಆ ಪದ್ಧತಿಯು ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

ಕಾಮೋದ್ದೇಪಕಗಳಾದ ಘಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸದಾ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತರಿಸಿ ಕೊಂಡೇ ಇರುವಳು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಜನಗಳು ಜ್ಞಾನೋದ್ದೇಪಕಗಳಾದ ಘಟಿಕಾಸೇವೆಮಾಡುತ್ತಾಳೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಗುರುಹಿರಿಯರೊಡನೆ ತತ್ವದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, —“ಈ ಕಾಮಸುಖವನ್ನರಿಯದ ಈ ಜನಗಳ ಹುಟ್ಟು ವ್ಯರ್ಥವು. ಸದಾ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಒಣಗುವರಲ್ಲ!” ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಗುವಳು. ಮಗನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಾಂಸಾಹಾರದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವಳು. “ರಾಜನಾದವನಿಗೆ ಶರೀರದಾರ್ಥ್ಯವು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕು. ಶರೀರಕ್ಕೆ ಮಾಂಸಕ್ಕಿಂತ ಪೋಷಕದ್ರವ್ಯವು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.” ಎಂದು ಹೇಳುವಳು. ತಾನು ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸವನ್ನು ಭುಜಿಸದವಳಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣುವಳು.

ಎಲೈ ರಾಜನೆ! ಕೇಳು. ಸುನೀತನು ತಂದೆಯ ಶ್ರಾದ್ಧದಿವಸವು ಬರಲು, ಸಿಪ್ರಾನದಿಯಿಂದ ತಂದು ತನ್ನ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಲೋಹಿತಮತ್ಸ್ಯವನ್ನು ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತವೆಂದು ಎತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣ, ತರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸುವಂತೆ ಅಡುಗೆಯ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ಬಾಣಸಿಗರು ಆ ವಿನಾಸನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ತೀಡಿ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೊಳೆದು, ಅನಂತರ ಕುಯ್ಯಲು ನಿಶಿತವಾದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಕಯ್ಯೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಆಗ, ಆ ವಿನಾಸಿಗೆ ಜಾತಿಸ್ಮರಣೆಯುಂಟಾಗಿ, —“ಅಯ್ಯೋ! ವಿಧಿಯೆ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಆರಸಾಗಿ, ಎಲ್ಲರ ಪೂಜೆಗೆ ಅರ್ಹನಾಗಿ, ಸುವ್ರತನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ನಾನು ಈಗ ವಿನಾಸಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಮೊಸಳೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಬದುಕಿ, ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಶ್ರಾದ್ಧನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೇ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವೆನಲ್ಲ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾರ್ಥಕ್ಕೋಸುಗ ಆಹೂತರಾದ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಾನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ನನ್ನ ಪೂರ್ವಜನಾದ ಮಗನಾದ ಸುನೀತನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು! ಅವನಾದರೋ, ಅವರ ಮಾತನ್ನು ವಿಶ್ವಸಿಸಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುವನು! ನಾನು ಸತ್ತು ಮುಂದೆಯಾವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವೆನೋ? ಇನ್ನೂ ಏನೇನು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೋ! ಹಾ!” ಎಂದು ಗೋಳಿಡುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ, ಬಾಣಸಿಗರು ಕತ್ತಿ

ಯಿಂದ ಕುಯ್ಯಲು,--“ಹಾ! ನನ್ನ ವಕ್ರಗೆ ನಿಶಿತವಾದ ಕತ್ತಿಯ ಮೊನೆಯು
ನಾಟಿತಲ್ಲ! ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರೆನು. ಸ್ಮೃತಿತಪ್ಪುತ್ತಿದೆ. ಓ! ಓ, ಓ!”
ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತ, ಹೊರಳುತ್ತ, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಪಟಪಟನೆ ಬಿಡುತ್ತ,
ಗುರ್‌ಗುರೈನ್ನುತ್ತ, ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿತು.

೯ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ;—“ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ಅವರ ನಾಲ್ಕು ನೆಯ ಜನ್ಮದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳುವನಾಗು.—

ಆ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟು ಸತ್ತ ಆ ವೊಸಳೆಯು, ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮದ ಪಾಶದಿಂದ, ಅದೇ ಉಜ್ಜಿನಿನಗರದ ಹೊಲಗೇರಿಯಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬ ಹೊಲೆಯನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಡಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಸತ್ತ ಆ ವಿನಾನು ಆ ಆಡಿನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯೆ, ಹೋತವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಈ ಹೋತವು ಬಳಿದ ಮೇಲೆ, ತನ್ನ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಹೋತದೊಡನೆ ಕಾದಿ, ಸತ್ತು, ಪುನಃ ಅದೇ ಆಡಿನ ಗರ್ಭವನ್ನು ಸೇರಿತು. ಆ ಆಡು ತನೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ, ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಲು ಮುದ್ದಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಬಹುಜನರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಅವಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕಣ್ಣೆದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ, ಹೊಲೆಯನು ಅದನ್ನು ಆಚೆಗೆ ಬಿಡದೆ, ಒಳಗೇ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಯಾರಿಗೂ ತೋರಿಸಲೊಲ್ಲನು. ಬಹು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತ, ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದಾಗ, ಆಚೆಗೆ ಹೋಗಲಾರದೆಂದು ಹಗ್ಗವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅಡ್ಡಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಂಗಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಹೊಲೆಯನು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಡು ದೂರದಲ್ಲಿ ಗೊಬ್ಬಳಿಯ ತೋಪನ್ನು ಕಂಡು, ಅಂಗಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಉದಿರಿದ್ದ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಲೂ, ಅದರ ರುಚಿಯು ತಲೆಗೇರಿ, ಈ ಕಡೆಯಿಂದ ಆ ಕಡೆಗೂ, ಆ ಮರದ ಅಡಿಯಿಂದ ಈ ಮರದ ಅಡಿಗೂ ಓಡುತ್ತಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿಗುರುಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ನುಂಗುತ್ತಲೂ, ಬಾಲವನ್ನು ಮಿಳ್ಳಿಸುತ್ತಲೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಶಬ್ದವಾದರೆ, ಗಿರಕ್ಕನೆ ತಿರುಗುತ್ತ

ಲೂ, ಓಡುತ್ತಲೂ, ಹಳ್ಳಗಳಲ್ಲಿ ಇಳಿದು, ತಿಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿ, ಸಿಕ್ಕಿದ ಸೊಪ್ಪನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಹಿಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಉದಿರಿಸುತ್ತ, ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಕೂಡ ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಗೆ ಸಮವೆಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಲೂ, ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇಷ್ಟು ದಿನ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಸೊಪ್ಪನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೂ, ಸ್ವೈರಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಮನಬಂದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇಂಪಾದ ಕಾಯಿ ಸೊಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೂ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲವೆ? ಜನರು ಕಟ್ಟಿದ “ಗೊತ್ತು; ಹಾಕಿದ ಹುಲ್ಲು” ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದಲ್ಲವೆ ನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿರುವ ಕಷ್ಟವನ್ನು ತಿಳಿಸುವರು? ಆ ಆಡಿಗೆ ತಾನು ಬೇರೆ ಒಂದು ಆಡೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ತೋರಿತು. ತನ್ನ ಅಂಗಳದ ಕಡೆಯ ನೆನಪೇ ಅದಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು. ಮುಂದಿದ್ದ ಹೊಲಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿತು. ಆ ಹೊಲದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಹೊಲಕ್ಕೆ, ಆ ಹೊಲದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಲಕ್ಕೆ, ಹೋಯಿತು. ಊರಿಂದ ಎರಡು ಮೈಲು ದೂರ ಓಡಿಹೋಯಿತು. ಕಕ್ಕೆಕಾಯನ್ನು ತಿನ್ನುವಾಗ, ನರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಬರುವ ಹೊಟ್ಟಿನೋವಿನ ಹೆದರಿಕೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೆ? ಅದರ ಅದೃಷ್ಟವು ಅದಕ್ಕೆ;—ಅದನ್ನು ತಸ್ವಿಸಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ದೀಪಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಹಣ್ಣೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಹತ್ತಿರ ಹೋದ ಪತಂಗವು, ಗರಿ ಸೀದುವ ಸಾಯುವುದು. ಅದರಹಾಗೆ, ಅತಿಸುಖಕರವಾದ ಅದರ ಸ್ವೈರಸಂಚಾರವೇ ಅದರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಎಲೈ ರಾಯನೇ! ಸುಖವಾಗಿ ಕಂಡ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ಯಾವುದನ್ನೂ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸುಖಪ್ರದವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗದು. ಅಸಾಯವು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ, ತಿಳಿಯದವರು ಅದು ತಮ್ಮ ಅಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಆಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸುವರು. ಎಷ್ಟೇ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನಡೆಯುವವನಿಗೂ ಕೂಡ, ತಿಳಿಯದೆ, ಅನರ್ಥಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತಿಸುವುವು. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಸೊಪ್ಪು ಸದೆಯನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಆ ಆಡಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಮುಂದೆ ಬರುವ ಅಪಾಯವು ಗೊತ್ತಾದೀತು?

ಹೊಲೆಯನು ಎಚ್ಚತ್ತು ನೋಡುವಲ್ಲಿ, ಅದು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿಯೂ, ಹಿತ್ತಿಲಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕಿನೋಡಿದನು. ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ.

ಯಾರೋ ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋದರೆಂದು, ಬೀದಿಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಕಂಡ ವರನ್ನು—“ನನ್ನ ಆಡನ್ನು ಕಂಡಿರಾ? ನನ್ನ ಆಡನ್ನು ಕಂಡಿರಾ?”—ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಲೂ, ಓಣಿಯೋಣಿಯನ್ನು ನುಗ್ಗಿನೋಡುತ್ತಲೂ ಹೋದನು. ಮುಂದಣ ಗೊಬ್ಬಳಿಯ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ, ಆಡಿನ ಗೊರಸಿನ ಗುರುತನ್ನು ಕಂಡನು. ಆ ಗುರುತಿನ ಮೇಲೆಯೇ, ಅದನ್ನೂ ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೋದನು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕದೆ, “ಇನ್ನೇನು? ನನ್ನ ಆಡಿನ ಆಸೆಯು ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸರಿ!” ಎಂದು ನಿರಾಶನಾಗಿ, ಹಾಗೆಯೇ, ಮುಂದೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಗುಡ್ಡವನ್ನು ನೋಡಲು, ಅದರಮೇಲೆ ಒಂದು ಆಡು ಮೇಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. “ಇದು ನನ್ನ ಆಡಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು”—ಎಂದು ನೋಡುತ್ತ, ಜೆನ್ನಾಗಿ ಗೊರುತಿಸಿ, ಅದು ತನ್ನ ಆಡೇ ಎಂದು ತಿಳಿದು, ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಆತ್ಮಾತುರನಾಗಿ, ಮೂಗಿನ ನೇರಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಆ ಗುಡ್ಡದ ಬಳಿಯನ್ನು ಸೇರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ, ಆ ಆಡು ಹಾರಿ, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮೂರು ರುಳಾಗಿ, “ಬೆಎಎ! ಬೆಎಎ” ಎಂದು ಅರಚಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದನು. “ಇದೇನು? ಇದೇನು?”—ಎಂದು ಆತ್ಮಕಡೆಗೆ ಓಡಿದನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಸುನೀತನು ಮರದ ಸಂದಿನಿಂದ, ಬಿಲ್ಲುಬಾಣವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಆ ಆಡಿನ ಬಳಿಗೆ ಓಡಿಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ವೇಳೆಗೆ ಆ ಆಡಿನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಸುನೀತನು—“ನಾನು ಈ ದಿನ ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ, ಒಂದು ಬೇಟೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಅಲೆದುದಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ, ನನ್ನ ಅದೃಷ್ಟದಿಂದ ಈ ಚಿಲ್ವಿನ ಆಡು ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು.”—ಎಂದನು. ಹೊಲೆಯನು “ನೀನು ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಾರಿಯಂತೆ ಬಂದೆ! ನನ್ನ ಮುದ್ದು ಆಡು; ನಾನು ಮರೆದು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಬಂದು, ನಿನ್ನ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಯಿತಲ್ಲ!”—ಎಂದು ಆತ್ಮನು. “ಇವನು ಸಾಕಿದ್ದ ಆಡನ್ನು ಕೊಂಡು, ಈತನಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆನಲ್ಲ!”—ಎಂದು ಕನಿಕರಪಟ್ಟು, ಸುನೀತನು—“ಎಲೋ! ನಿನ್ನ ಜೀವನವು ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತೆಂದು ಶೋಕಿಸಬೇಡ. ನಾನು ಇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಮೂರು ಆಡುಗಳನ್ನು, ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದು ಎಮ್ಮೆಯನ್ನು

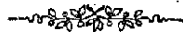
ಕೊಡಿಸುವೆನು. ಈ ಚೀಟನ್ನು ಈ ಊರಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತೋರಿಸು. ಅವರು ನನಗಾಗಿ ನೀನು ಕೇಳಿದುದನ್ನು ಕೊಡುವರು” — ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ, ಆ ಸತ್ತ ಆಡನ್ನು ನೋಡಲು, ಬಾಣದ ಏರಿನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಒಂದು ಮರಿಯು ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಕಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು, “ಇದನ್ನು ಚಂಡಕರ್ಮಿಯ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು, ಸಾಕೆಂದು ಅವುಗಳೆರೆಯಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳು” ಎಂದೂ, ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ನೋಡಿ, “ಈ ಸತ್ತ ಆಡನ್ನು ಚಂದ್ರವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸು” ಎಂದೂ, ಅವುಗಳೆರೆಯಾದವನು. ಚಂಡಕರ್ಮಿಗೆ ಆ ಆಡಿನ ಮರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ಅಭಿಮಾನವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆ ಮರಿಯು ಸುಂದರವಾದ ಹೋತವಾಯಿತು; ಇತರರ ಕಯ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅದರ ಚಟುವಟಿಕೆಯೂ, ರನ್ನಗೆಂಬಳಿಯಂತೆ ಕಪ್ಪಿನ ರೇಖೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಬಿಳುವುರೇಖೆಯಿದ್ದ ಅದರ ಬೆನ್ನೂ, ಕಪ್ಪಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದ್ದ ಬಾಲವೂ, ಮಂಡಿಯಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಕಪ್ಪಾಗಿ ಮಂಡಿಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಿಳುವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲುಗಳೂ, ನೀಟವಾಗಿದ್ದ ಗಡ್ಡವೂ, ನೆಟ್ಟಗೆ ಸಣ್ಣಗಿದ್ದ ಕೊಂಬುಗಳೂ, ನೋಡಿದವರನ್ನು ವೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಾಕಿದರೆ, ರಾಜನ ದಯೆಯು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುವುದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅವನು ಬಹಳ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಮರಿಯು ಸುಖವಾಗಿ ಬಳೆದು, ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕುದುರೆಯ ಹಾಗೆ ಆಯಿತು. “ಇದು ಯಾವ ದೇಶದ ಹೋತ? ಇಂಥ ಹೋತವು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ಇದರ ಎತ್ತರವು ಇದರ ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇದೆ! ಇಂಥ ಹೋತವು ರಾಜನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದು!” ಎಂದು ಕಂಡಕಂಡವರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವ ಹಾಗೆ ಒಳೆಯಿತು. ಸುನೀತನಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗಿ, ಅವನೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅದನ್ನು ತರಿಸಿ ನೋಡಿ, ಮುದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೆ! ಆ ಹೋತನಲ್ಲಿ ಸುನೀತನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಹುಟ್ಟಲು ಕಾರಣವೇನು? — ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡು; — ಪೂರ್ವಸಂಬಂಧವಲ್ಲವೆ? ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯೂ, ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಏನೋ

ಕಾರಣವಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿ. ಆ ಕಾರಣವು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿರಬಹುದು; ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಯಾವಾಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಲ್ಲವೋ, ಆಗ ಜನ್ಮಾಂತರಸಂಬಂಧವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವನಾಗು.

೧೦ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಭಯರುಚಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

“ಕೇಳು; ರಾಜನೇ! ಬೇಟೆಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಕೊಬ್ಬು ಕರಗಿ, ಹೊಟ್ಟೆಯು ಸಣ್ಣ ನಾಗಿ, ಅಂಗಾಂಗಗಳು ನಾರಿನಂತೆ ಸಾರವಾಗಿ, ಶರೀರವು ಉತ್ಥಾನ ಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಲಘುವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ,—ಮೃಗಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಭಯ, ಉತ್ಸಾಹ, ವಿನೋದ, ವಿಸ್ಮಯಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಉಂಟಾಗಿ, ದೀರ್ಘಕಾಲವು ಕ್ಷಣದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದಲೂ,—ಮುಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ವ್ಯಸನಶೀಲವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಯೌವನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಂತೋಷವೇ ತುಂಬಿಬರುವುದರಿಂದಲೂ,—ದುಷ್ಟಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರ ಮೂಲಕವಾದ ಕಂಟಕಶೋಧನವ್ಯಾಪಾರವು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ವಿಹಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಮೃಗಯಾವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ರಾಜರುಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಸೆಮಾಡುವರು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ, ಸುನೀತನೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೀಗಿರಲು, ಒಂದು ದಿವಸ, ಸುನೀತನು ಬಹಳಸಾಹಸದಿಂದ, ಒಂದು ಕಾಡುಕೋಣವನ್ನು ಕೊಂದು ತಂದನು. ಪುರೋಹಿತರು ಕಾಡುಕೋಣವು ಮುಂದೆ ಬರುವ ಪಿತೃಪಕ್ಷದ ಮಹಳದ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದಾಗಿ, ಅದನ್ನು ದುರ್ಗಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಕೊಡುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಕೊಟ್ಟನು. ಮಹಳದ ದಿವಸ, ಆ ಕಾಡುಕೋಣನ ಮಾಂಸವನ್ನು ತೆಗೆದುನೋಡಲು, ಅದು ಹುಳುಬಿದ್ದು ನಾರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಡಲು, ನಾಯಿಗಳೂ ಕಾಗೆಗಳೂ ಮುಟ್ಟಿ, ಅದನ್ನು ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹವಾಗಿ ಮಾಡಿದುವು. ಕೇಳು; ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿವಾಸವು ಹುಟ್ಟಿದರೆ, ಜನರು ಅದನ್ನು, ಹೇಗಿದ್ದರೂ, ಬಿಡು

ವುದಿಲ್ಲ. ಪುರೋಹಿತರು ಸಭಿಸೇರಿ, —“ಇದು ಈ ದಿನದ ಮಹಳಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಉದ್ದಿಷ್ಟವಾದುದನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸಿಕೊಡದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿದೆ; ಏನು ಮಾಡುವೆ?” —ಎಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಒಂದು ಹೋತನಿಂದ ಆ ಮಾಂಸವನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅದು ಶ್ರಾದ್ಧಾರ್ಹವಾಗುವುದೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಸಿ, ಸುನೀತನಿಗೆ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅರಿಕೆಮಾಡಿದರು. ಸುನೀತನು ಚಂಡಕರ್ಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರವಾದ ಹೋತನನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ರಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಅದನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ, ಪುರೋಹಿತರು ಆ ಹೋತನನ್ನು ಮಂತ್ರೋದಕದಿಂದ ಪೋಷಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಆ ಮಾಂಸದ ಸುತ್ತಲೂ ನಡೆಯಿಸಿ ಪರಿಶುದ್ಧಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರ, ಆ ಮಾಂಸವನ್ನು ಬೇಯಿಸಿ, ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿ, ಸುನೀತನಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿದರು. ಆತನು ಬಂದ ಮೇಲೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಿಮಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಕುಳಿತು, ಭುಜಿಸಿ ತೃಪ್ತರಾದರು. ತದನಂತರ, ಸುನೀತನು —“ಎಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿರಾ! ಈ ಮಹಳದಿಂದ ಚಂದ್ರಮತಿಸುವ್ರತರು ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರೋ? ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾದ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೋ?” —ಎಂದು ಆ ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು, ಅವರು —“ಆಹಾ! ಏನೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಅತಿಂಪ್ರಿಯವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣ! ನಿನ್ನಂಥ ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಾಗ, ಅವರಿಗೇನು ಕಡಮೆ?” —ಎಂದರು.

ಹೊರಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಹೋತಕ್ಕೆ, ಶ್ರಾದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವೇದಘೋಷದಿಂದ, ಹಿಂದಣ ಜನ್ಮದ ನೆನಪುಂಟಾಗಿ, —“ಇವರೆಂಥ ಮರುಕರು! ನಾನೇ ಸುವ್ರತನು; ಈ ಸುನೀತನೇ ನನ್ನ ಮಗನು. ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಹೋತನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವಾಗ, ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಹೇಗೆ ಭುಜಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ? ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಿಳಿಯದೆ, ಏನೇನೋ ಹೇಳುವರು. ನಾನೆಂದರೇನು? ಸ್ವರ್ಗವೆಂದರೇನು? ನನ್ನ ಪಾಪದ ಫಲವು ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ನೂಕುತ್ತಿರುವಾಗ, ನನ್ನ ಮಗನ ಆಶಯವು ನೆರವೇರುವುದೇ? ನನು ಮನುಷ್ಯ

ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯುವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಚಂದ್ರಾವಳಿ;—ಅಲ್ಲ;—ಆ ಚಂದ್ರಾವಳಿಬದು ಕಿರುವಳಿ, ಸತ್ತಳಿ? ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯೇ ಆ ದುಷ್ಟೆಯ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯು. ಆ ದುಷ್ಟನೊಡನೆ ಇನ್ನೂ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾಳಿ? ಚಂದ್ರಮತಿಯು ಸತ್ತು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳಿ, ಇಲ್ಲವೆ, ನನ್ನಂತೆ ನರಳು ತಿದ್ದಾಳಿ?—ಎಂದು ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಈಗಿನ ಮನೋವ್ಯಥೆಯನ್ನೂ ಕ್ಷುದ್ರತ್ವವನ್ನೂ ನೆನೆಸೆದು ಅತಿಯಾಗಿ ಶೋಕಿಸುತ್ತ, ತನ್ನನ್ನು ಮುದ್ದಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸುನೀತನನ್ನು ನೋಡಿ, ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರುತುಂಬಿ ಕೊಂಡಿತು. “ಇದರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಏತಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ನೀರು? ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಿರಬಹುದೆ?” ಎಂದು ಸುನೀತನು ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಆದರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಒತ್ತನೆ ಕೊಟ್ಟು, ಮುಂದೆ ತೆರಳಿದನು.

ಎಲೆ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೆ! ಕೇಳು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಸ್ಮೃತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಯಾವಾಗ, ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತ, ಉಂಟಾಗುತ್ತದೋ—ಯಾರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ?—ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನೂ ಮೆಯ್ಯಲ್ಲಿ ನಡುಕವನ್ನೂ ಆಹಾರತೊರೆದಿರುವುದನ್ನೂ, ಕಂಡು, ರೋಗವು ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಯೋಚಿಸುವರು. “ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸುಖದುಃಖವೆಂದರೇನು? ತಮ್ಮ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳು ಹುಟ್ಟಿರುವುವು.”—ಎಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಜನರು ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಾರೆಯೆ ವಿನಾ, ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಅವುಗಳ ಜನ್ಮವೂ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಅವೂ ಹುಟ್ಟಿವೆಯೆಂದು ಯೋಚಿಸರು.

ಸುವ್ರತನು ಹೋತನಾಗಿರುವುದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆಯಷ್ಟೆ! ಅವನಿಗೆ ಆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಸ್ಮೃತಿಯು ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಯವಾಗಿ, ಅಜ್ಞಾನವು ಕವಿದು, ಪುನಃ ತನ್ನನ್ನು ಆಡೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ, ಆಡಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತನು. ಏನು ವಿಚಿತ್ರವು! ಆತ್ಮನಿಗೆ ಶರೀರಸಂಬಂಧವು ಬಿಟ್ಟ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಮರೆಯಿಸಿ ಏನೇನು ಮಾಡುತ್ತದೆ;—ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ! ಚಂದ್ರಮತಿ ಏನಾಗಿರುವಳು?—ಅವಳು ಆಡಾಗಿ, ಸುನೀತನ ಬಾಣದ

ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಡಿದು, ಕಳಿಂಗದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೋಣವಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿದಳು. ಆ ಕೋಣವು ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದೊಂದು ಕಾಣಿಸದ ಹಾಗೆ ಪುಷ್ಟಿಯಾಗಿ, ಬಲುಬೆಲೆ ತಾಳುವ ಕೋಣನಾಗಿ ಬಳಿದು, ಒಬ್ಬರನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ಆ ದೇಶದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವೈರಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದರ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಆ ಕಾಡಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಿದ್ದ ಜನಗಳು ಅದನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸಿ, ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷರಾದವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿಸಿ, ವಳಗಿಸಿ, ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಉಪಯೋಗವಾಯಿತು. ಆ ಕಾಡುಗಳ ಹೆಗ್ಗಡೆಯ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು, ಅದರ ತುಂಬಿದ ಮೆಯ್ಯನ್ನೂ ಬಲವನ್ನೂ ಕಂಡು, ಬಹಳ ದ್ರವ್ಯವನ್ನೂ, ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳನ್ನೂ, ಕನ್ನಡಿ ಚೂರಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನೂ ಆ ಹೆಗ್ಗಡೆಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಅವನಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡನು. ಆ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಅತಿ ನಿರ್ಘೋಷು;—ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಏನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುವಂಥವನು. ಅನೇಕವೇಳೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿ, ಎತ್ತುಗಳ ಬೆನ್ನುಗಳನ್ನು ಒಡೆದಿರುವನು. ಕೋಣವು ತನ್ನ ವಾಪದ ಕ್ರೂರದಿಂದ ಆ ಗೊಲ್ಲರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಈ ಕ್ರೂರನನ್ನು ಸೇರಿತು. ಠಾಯಾ! ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ದುಷ್ಟನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನೂ ಸೇರಿ ಜನರು ಕಷ್ಟಪಡುವುದು, ಇದರಂತೆಯೇ, ಪಾಪ ಫಲಕಾರ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆ ಶೇಖರಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಮಾರಿ, ಆ ಮೂಲಕ ಬರುವ ಲಾಭದಿಂದ, ಜೀವನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ, ಈ ಕೋಣವು ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಅವಶ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನು ಅದರ ಬೆನ್ನು ಬಗ್ಗಿಹೋಗುವಂತೆ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಹೇರಿ, ಆ ಭಾರಕ್ಕೆ ನಡೆಯದೆ ಹೋದರೆ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅದನ್ನು ಹೊಡೆಯುವನು; ಕೆಲವು ವೇಳೆ, ತಿಂಡಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಿಸಿ, ಉತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸುವನು. ಈ ರೀತಿಯಿಂದಿರುತ್ತ, ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನ ಅವನು ಉಜ್ಜಿನೀ ನಗರದಲ್ಲಿ ಹಿತ್ತಲೆಯ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಗಿರಾಕಿಯೆಂದು ಕೇಳಿ, ತುಂಬ

ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು, ಆ ಕೋಣದ ಮೇಲೆ ಹೇರಿ, ಅದನ್ನು ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಉಜ್ಜನಿಗೆ ಹೋದನು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಿಪ್ರಾನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ತಂಗಬೇಕಾಗಿ ಬರಲು, ಕೋಣದ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದ್ದ ಸಾ ಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಸಿ, ಅದನ್ನು ನೀರುಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಳೆಗೆ ಅಬ್ಬಿದನು. ಕೋಣಕೆ ನೀರನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಬಹು ಪ್ರೀತಿ. ಅದು ನೀರನ್ನು ಕಂಠಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕುಡಿದು, ನದಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಯುವ ಕಡುವಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡು, ಮೆಲುಕುಹಾಕಲು ತೊಡಗಿತು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಇದಿರುಗಡೆಯಿಂದ ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ರಾಜಸೇವಕನೊಬ್ಬನು ರಾಜನ ನಾಯಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿಯಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ನಾಯಿಯು ಈಜುತ್ತ ಬರುವಾಗ, ಕಡುವಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಈ ಕೋಣವನ್ನು ಕಂಡು, ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಕೋಣವನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ, ನಾಯಿ ಮೇಲೆ ಜೀಳುವುದು. ಹೀಗೆ, ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ತಂಟೆವಾಡಿದ ನಾಯಿಯನ್ನು ಅದು ಕೊಂಬುಗಳಿಂದ ತಿವಿದು ಕೊಂದುಹಾಕಿತು. ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಸೇವಕನು ಬಹುದುಃಖದಿಂದ ಸುನೀತನಿಗೆ ತಿಳಿಹಲು, ಅವನು ಕೋಪಗೊಂಡು, ಆ ವ್ಯಾಸಾರಿಯನ್ನು ಆ ಕೋಣದ ಸಹಿತ ಹಿಡಿತರಿಸಿ, ಆತನ ಅಪವಾಲನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೇಳದೆ ಅವನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ, ಅವನ ಸ್ವತ್ತವನ್ನೆಲ್ಲ ಅಪಹರಿಸಿದರೂ, ಕೋಪಪುಶಾಂತವಾಗದೆ, ಆ ಕೋಣವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಡಿಗೆಗಳಿಂದ ಬಡಿಯಿಸಿ, ಅದರ ಕಯ್ಯಾಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಆಸನಕ್ಕೆ ದಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಚ್ಚಿಸಿ, ಬೆಂಕಿಯ ಕೆಡದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ನೇತುಹಾಕಿಸಿ, ಅಷ್ಟಕ್ಕೂ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದದೆ, ಅದರ ವಕ್ರೆಯ ಮಾಂಸವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ಆ ಗಾಯಕ್ಕೂ, ಬಾಯಿಗೂ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೂ ಆಸನಕ್ಕೂ ಉಪ್ಪುಮೆಳಸುಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿ, ಜೀವದೊಂದಿಗೆ ವಕ್ರವಾಡಿಸಿದನು. ಕೋಪಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಡುವ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ! ಬಳಿಕ, ಹದವಾಗಿ ಬೆಂದ ಅದರ ಮಾಂಸವನ್ನು ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಒಂದು ತುಂಡನ್ನು ಒಂದು ತಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ, ಭೋಜನಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಅದನ್ನು

ಚಂದ್ರಾವಳಿಗೆ ಕಳಿಹಿ, ಉಳಿದ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದೊಂದರ ಮೇರೆ, ಹಂಚಿಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿಂದ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಅದರ ರುಚಿಯು ತಲೆಗೇರಲು, ಮತ್ತೊಂದು ಚೂರನ್ನು ತರುವಂತೆ ಹೇಳಿಕಳಿಹಿದಳು. ಅಷ್ಟರ ವೇಳೆಗೆ, ಮಾಂಸವೆಲ್ಲ ಮುಗಿದು ಹೋಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆಯೂ ತೃಪ್ತಳಾಗದೆ, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯ ಹತ್ತಿರ ವಿದ್ವ ಹೋತನನ್ನು ಕದ್ದು ತರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ, ಬೇಯಿಸಿ, ಬೇಗನೆ ತರುವಂತೆ ಬಾಣಸದ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿದಳು. ಅದನ್ನು ತಿಂದ ಮೇಲೆ, ತೃಪ್ತಳಾದಳು. ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಿಗೆ ವ್ರಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಬಳಿದ ಮೃಗಮಾಂಸದಲ್ಲಿ ಆಸೆ ಹೆಚ್ಚೆಂದು, — ಎಲೆ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! — ನೀನೂ ಬಲ್ಲೆ. ಆದುದರಿಂದ, 'ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಸುನೀತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿದರೂ, ಲಕ್ಷ್ಯವಾಡದೆ, ಆ ಆಡನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ತರಿಸಿ, ತಿಂದುಬಿಟ್ಟಳು. ದುಷ್ಟೆ ಹೆಂಗಸು ಒಂದು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟರೆ, ಅದುವಿದುವೆಂದು ವಿಚಾರವಾಡದೆ, ಪೂರಯ್ಯಿ ಕೊಳ್ಳುವಳು. ಆ ಬಾಣಸಿಗರೂ, ಆ ಹೋತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಾಗ, ಬಹಳವಾಗಿ ಅತ್ತರು. ಅದರ ಸೊಗಸು ಯಾರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಾನೇ ಕರಗಿಸದು? ಸುಂದರವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವಭಾವವೇ ಅಂಥದು. ಹೊರಗಣ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಎಂಥ ಅನರ್ಥಗಳು ಸಂಭವಿಸಲಿಲ್ಲ? ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ಕಥೆಯೊಂದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ. ಬಾಣಸಿಗರು ಆ ಹೋತನನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ, — 'ಅಯ್ಯೋ! ಇವಳೆಂಥ ರಕ್ತಸಿ! ಇವಳ ಮೆಯ್ಯಿಲ್ಲ ಸಂದಿಸಂದಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹುಣ್ಣು ರಸಿಗೆಯೂ ಕೀವೂ ಸದಾ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವುದು. ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆಯ ಸುವಾಸನಾ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಅಡಗಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ, ಅವಳ ಮೆಯ್ಯಿ ನಾತವು ಸಹಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತೊನ್ನನ ಕೂಟದಿಂದ ತೊನ್ನು ಹತ್ತಿ, ನೋಡಲಸಹ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೊಟ್ಟೆಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ, ಇಂಥ ನೀಚಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸೇವೆಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ! ನಮ್ಮ ಹಣೆಯ ಬರಹವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ನಮ್ಮಿಂದ ಆಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! 'ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಡ; ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನ ರೋಗವು ಹೆಚ್ಚುವುದೆಂದು' ಆನೇಕ

ವೇಳೆ, ವೈದ್ಯರೂ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳಲೊಲ್ಲಳು. ಮಗನಿಗೂ ತಿಳಿಯದೆ, ಈ ಚಲೋ ಹೋತನ್ನು ಕದ್ದು ತರಿಸಿರಬಹುದು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿದರೆ, ರಾಜನು ಸುಮ್ಮನಿರನು. ಆ ಹೋತನನ್ನು ಆತನು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕಿ ಸುತ್ತಿರುವನಲ್ಲಾ! ನಾವು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆಲ್ಲ. ಹೇಳಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಬಾಯಿಗೆ ಮಣ್ಣು ಬೀಳುವುದು; ಹೇಳದಿದ್ದರೆ, ಈ ನೀಚಿಗೆ ಸಹಾಯರಾಗುವೆವು. ಅಬ್ಬಬ್ಬ! ಅತಿನೀಚೆ! ಮನ್ಮಥನಂತಿದ್ದ ಪತಿಯನ್ನೂ, ಅಮೃತದಂತಿದ್ದ ಅತ್ತೆಯನ್ನೂ ವಿಷವಿಕ್ಕಿ ಕೊಂದಳಲ್ಲಾ! ಎಂಥ ಪಾಪಿ! ಮೆಯ್ಯೆಲ್ಲ ಹುಳು ಬಿದ್ದುಸಾಯಲಿ! ಇವಳನ್ನು ರಕ್ತಸಿಯೆಂದು ಕರೆಯುವುದೂ ತಪ್ಪು. ರಕ್ತಸಿಯರು ಪತಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವರು. ಇವಳು, ಆಗಲೇ, ಅನುಭವಿಸುವ ವೇದನೆಗೆ ಸತ್ತು ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಯಮನೂ ಕೂಡ ಇವಳನ್ನು ಕೊಂಡುಯ್ಯಲು ಹೇಸಿರುವನು! ಒಬ್ಬ ಮಾದಿಗಹೆಂಗಸೂ ಕೂಡ 'ಥು! ಥು!' ಎಂದು ಆಸಕ್ಯವಡುವ ವಕ್ರನಲ್ಲಿ ಇವಳು ಪ್ರೀತಿಯಿಟ್ಟಿರುವಳಲ್ಲಾ! ಇಂಥವಳು ಹುಳು ಬಿದ್ದು, ಕೀವು ಸುರಿದುಸುರಿದು, ನರಳಿನರಳಿ, ನಾರಿನಾರಿ, ಸಾಯಬೇಕು"— ಎಂದು ಶಪಿಸಿದರು.

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ಗಮನಿಸಯ್ಯ! ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಬಹಳ ತಾರತಮ್ಯವುಂಟು. ಕೆಟ್ಟವನು ಒಳ್ಳೆಯವನಾಗುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟ; ಒಳ್ಳೆಯವನು ಕೆಟ್ಟವನಾಗುವುದು ಬಹುಸುಲಭ! ಆದರಲ್ಲಿಯೂ, ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಸದ್ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಸಿ, ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಏರುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವೋ, ದುವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಅಷ್ಟು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವು. ಬೆಟ್ಟದ ಶೃಂಗದಿಂದ ಉರುಳಿಸಿದ ಕಲ್ಲು ತಾನೇ ಜಾರಿಜಾರಿ, ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚು ವೇಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ತಳವನ್ನು ಸೇರುವುದು. ಕೆಳಗೆ ತಳದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲ್ಲನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತುವಾಗ, ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಪ್ರಯತ್ನವಿದ್ದೇ ಇರಬೇಕು; ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಹಿಡಿದ ಹಿಡಿತವು ತಪ್ಪಿದರೆ, ಕೆಳಗೆ ಜಾರಿ ತಳದ ವರೆಗೂ ಹೋಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಗೆ ಗಾನಮೂಲಕ ಕೃಕಲನಲ್ಲಿ ಆಸೆ

ಹುಟ್ಟಿತು. ಆ ಆಸೆಯು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿತು, - ನೋಡಿದೆಯಾ? ನೀಚತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಣ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿಯೂ ಎಷ್ಟು ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೂ ಮುಟ್ಟಿದಳು! ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವು ಕಾರ್ಯಕರಣದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು. ಆ ಕಾರ್ಯವು ಸನ್ಮಾರ್ಗವೋ, ದುರ್ಮಾರ್ಗವೋ, ಎಂಬುದನ್ನು ಹಿರಿಯರ ಪಾದಸೇವನದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ವಿವೇಕವು ತಿಳಿಹುವುದು. ಚತುರನಾದವನು ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಸಹವಾಸಮಾಡಿ, ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೋಗಗೊಳಿಸದೆ, ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಡುವನು; ಮೂಢನು ಹಿರಿಯರನ್ನು ಜರೆದು, ಅವರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ತೊರೆದು, ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಗೊಳಿಸುವನು.

೧೧ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಎಲೆ ಪಾಠಕರೆ! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಮಧ್ಯೇ ಅಭಯ ರುಚಿಕುಮಾರನನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುತ್ತಾನೆ:—

“ಎಲೈ ಕುಮಾರ! ನನಗೊಂದು ಅನುಮಾನವು ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನು ಮೊದಲು ಕಳೆದು, ಅನಂತರ ಅವರ ಮುಂದಣ ಜನ್ಮಗಳ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೇಳುವೆಯಂತೆ! ಚಂದ್ರಮತಿಯು, ಮಗನನ್ನು ಬಲಿಗೊಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ, ಕೋಣನಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೇಕೆ? ಪ್ರೇರಣೆಯು ಅಷ್ಟು ಅನರ್ಥಕಾರಿಯೆ?”—ಎನ್ನಲು,—

“ಆಯ್ಯಾ! ಜೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದೆ? ಪ್ರಾರಬ್ಧವಿಲಾಸವನ್ನು ಯಾರು ಹೇಳಬಲ್ಲರು. ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಪ್ರೇರಣೆಯು ಉದ್ಬೋಧಕವೇ ಹೊರತು, ಆ ಒಂದು ದುಷ್ಕರ್ಮವೇ ಆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿ. ಆ ಪ್ರೇರಣೆಯೊಂದೇ ಅಷ್ಟೊಂದು ಅಸಹ್ಯವಾದ ದುಃಖಾನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಮತಿಯ ದುಃಖಕ್ಕೂ ಸುವ್ರತನ ಅನುಭವಕ್ಕೂ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಿದಾಗ, ಅದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತಿದೆ”—ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚಿಸಿ,—“ಸರಿ ಸರಿ! ಮುಂದಣ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅವರೇನೇನು ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು? ಹೇಳು” — ಎಂದನು.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಮುಂದೊರೆಯುತ್ತಾನೆ:—

“ಕೇಳಯ್ಯಾ! ಆ ಚಿತ್ರವಧೆಯಿಂದ ಸತ್ತ ಕೋಣನೂ, ಅಡುಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿದಾರಿತವಾದ ಆ ಹೋತನೂ, ಉಜ್ಜನಿಯ ಪಟ್ಟಣದ ಒಬ್ಬ ಮಾದಿಗನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿಸುಂದರವಾದ ಅವಳಿಕೋಳಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು; ಒಂದು ಗಂಡು. ಅವು ನಾರಿಕೇಳ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದುವು; ಆದುದರಿಂದ, ಆ ಮಾದಿಗನು ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ

ಸರ್ವಸಂಪತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅತಿಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಕುತ್ತ, ಗಂಡು ಕೋಳಿಯನ್ನು ಕಾಳೆಗಕ್ಕೆ ತಯಾರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ, ಕಾಳೆಗದ ಕಡೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹೋಗುವನು. ಸಮಯವು ಸಿಕ್ಕಿ, ಪಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ಕಾಳೆಗಕ್ಕೆ ಬಿಡುವನು. ಅದು ಜಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸಂದೇಹವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕಾಳೆಗಕ್ಕೆ ಹಗಲೆಲ್ಲ ಬಿಡುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಶಸ್ಸೂ ದ್ರವ್ಯವೂ ಬರುವುದಾಗಿದ್ದರೇ ಬಿಡುವನು.

ಹೀಗಿರಲು, ಒಂದು ದಿನ, ಆ ಪುರದ ವಡುವಣಮೂಡಣ ಕೇರಿಗಳವರು ಪಣವಿಕ್ಕೆ, ಎರಡು ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಕಾದಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಆ ಮಾದಿಗನು ಅಲ್ಲಿ ನಿಂದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆವೊಂದೂ ತನ್ನ ಹುಂಜನಿಗೆ ಸರಿಬಾರದೆಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಅಖ್ಬಾಡಕ್ಕೆ ಮುಂದು ನುಗ್ಗಿ, —“ಎಲಾ! ಇವೆಂಥ ಶೂತ್ತಿ ಕೋಳಿಗಳೊ? ಇದೇನು? ಇವುಗಳ ಕಾಳೆಗಕ್ಕೆಯ ಈ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಬೈರೂವ? ನನ್ನ ಹುಂಜನೆಂದಿಗೆ ಯಾವುದುತಾನೆ ನಿಲ್ಲುವುದು? ಬಿಡುತ್ತೀರಾ ಅಣ್ಣಾ?” ಎಂದು ಮಾತನ್ನು ಉಚ್ಚಾಯಿಸಿ, ತನ್ನ ಕೋಳಿಯ ಗೂಡಿನ ಮುಸುಕನ್ನು ತೆರೆದನು. ಆ ಕೋಳಿಗಳೊಡೆಯರು— “ಓಹೊ-ಹೊ-ಹೊ! ಎಂಥ ಕೋಳಿ! ಎಂಥ ಕೋಳಿ! ಈ ಒಣಕಲು ನಮ್ಮ ಕೋಳಿಯೊಂದಿಗೆ ಕಾದೀತೆ? ಇದಕ್ಕೆನೆ ಅಷ್ಟು ಜಂಬ” —ಎಂದು ಮಾತನ್ನು ಉಚ್ಚಾಯಿಸಲು, —“ಎನು ಪಣವೊಡ್ಡುವೆ?” ಎಂದನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು “ಅಯ್ಯತ್ತು ವರಹಗಳು” ಎಂದನು. “ಇಷ್ಟೇ? ಹೆ! ನಿನ್ನ ಕೋಳಿ ಜಯಿಸಲಿ! ನನ್ನ ಕೋಳಿಯನ್ನೂ, ನೂರು ವರಹಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವೆನು. ಎನು ಹೇಳುವೆ?” ಎಂದನು. “ಬಿಡಿಬಿಡಿ!—ನನ್ನ ಕೋಳಿ, —ಹೀ! ಎನ್ನೇ?—ಈ ತರಕಲುಪರಕಲಿಗೆ ಜೋಡಿಯೇ?” —ಎನ್ನಲು, “ಎಕೆ ಈ ಭಾಯಿಬಡಿಕತೆ? ಬಿಡಿ! ಮುಸುಕುತೆಗಿಯಿರಿ” —ಎಂದು ಆ ಮೂಡಕೇರಿಯವನು ತನ್ನ ಕೋಳಿಯ ಮೈಯ್ಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಕ್ಕಿ, ತಿಂಡಿಯನ್ನೂ ಹಾಲನ್ನೂ ಕುಡಿಯಿಸಿ, ಹುರಿದುಂಜಿಸಿ, ಅಖ್ಬಾಡದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು, ಬೆನ್ನುಸವರುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನೂ ತನ್ನ ಹುಂಜನನ್ನು

ಈಚೆಗೆ ಬಿಡಲು, ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಕೋಳಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲವರು ಇವನ ಕೋಳಿಯನ್ನು ನೋಡಿ,—

“ಕುಸಿದ ಕೊರಲಸಿತದೇಹಂ |
ಮಸಕಂಗುಂದದ ಮನಂ ಮಹಾಪ್ರಾಣಂ ರಂ ||
ಜಿಸುವುದಿದು ನಾರಿಕೇಳಜ |
ನಸಮಾನಬಲಾಡ್ಯಕುಕ್ಕುಟಂ ತಾನಕ್ಕುಂ ||”

ಎಂದು ಹೊಗಳಿ, ಆ ಕೋಳಿಯನ್ನು ನೋಡಿ,—

“ನೀಡಿದ ಗೋಣ್ ಸಿತದೇಹಂ |
ಪೇಡಿಮನಂ ಭಾವಿಸಲ್ ವೃದುಪ್ರಾಣಂಗಳ್ ||
ನೋಡಿ ಬಳಾಕಾಜಾತಿಗೆ |
ಕೂಡಿಕುಂ ಕುಕ್ಕುಟಾಧಮಂ ತಾನಕ್ಕುಂ ||”

ಎಂದು ಹೀಯಾಳಿಸಿದರು. ಆ ಕೋಳಿಗಳು ಕಾಳಿಗಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದುವು. ಆಗ, ನೆರೆದಿದ್ದ ಜನಗಳ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಹರ್ಷವನ್ನೂ—“ಆಹಾ! ಭಲಾ! ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಡೆಯಿತು! ಬಿತ್ತು! ನೆತ್ತರುಹರಿಯಿತು! ತಿರಿಗಿಬಂತು! ಹೊಡೆವುದು ನೋಡು!” ಎಂಬ ಕೂಗುಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಬೇಕು.

“ತಲೆಯೊಳ್ ವಿದ್ರುಮಮಂ ನಿಜಾಕ್ಷಿಯುಗದೊಳ್ ಮಾಣಿಕ್ಯಮಂ ಪಕ್ಷುಸಂ |
ಕುಳದೊಳ್ ಪಚ್ಚಿಯನಿಂದ್ರನೀಲವನಲಂಪಿಂ ಗರ್ಭದೊಳ್ ಮಾಕ್ತಿಕಾ ||
ವಳಿಯುಂ ವಜ್ರಮನುಗ್ರಚಂಚುವುಟದೊಳ್ ಪಾದಂಗಳೊಳ್ ಮಿಕ್ಕುಂನಿ |
ಮುಳರತ್ತಂಗಳನಾವಗಂ ನೆನೆಯಿಸಲ್ಪಾರ್ದಿದುವಾ ಕೋಳಿಗಳ್ ||”

“ಜಲಿಸದ ದೃಷ್ಟಿ ಸುಬ್ಬಡರ್ದು ನೀಡಿದ ಗೋಣ್ ಶಿಖಿಯಂ ತುಡುಂಕಲ |
ವೃಳಿಸುವ ಚಂಚುಘಾತಿಯಿರಿದಾರ್ದೊಡೆ ವಾರಿ ಮಿಡುಂಕುತಿರ್ವ ತೊ ||”
ಟ್ಟುಳಿಕೆ ಜಲಂ ಕವಲ್ಪು ಪೆಱಮಟ್ಟದ ಬಲ್ಪು ವಿರಾಜಿಸಲ್ತೆ ಮೆ |
ಯ್ಗಲಿತನದಿಂ ತೊಡರ್ಚಿದುವು ಕಾಳಿಗಮಂ ಕಡುಕೆಯ್ದು ಕೋಳಿಗಳ್ ||”—

ಎಂಬ ಚಾಂಡರಸನ ವರ್ಣನೆಯಂತೆ, ಮನೋಹರವಾದ ಆ ಕೋಳಿಗಳ ಕಾಳಿ

ಗವನ್ನು ಯಾರು ತಾನೆ ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲರು? ಎಲ್ಲರೂ ಬಿಟ್ಟು ಬಾಯಿನಟ್ಟ ಕಣ್ಣಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ, ಈ ಮಾದಿಗನ ಕೋಳಿಯು ತನ್ನ ಚರಣಾಗ್ರದಿಂದ ತನ್ನ ಎದುರುಕೋಳಿಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಒದೆದು, ಅದರ ಉದರದಿಂದ ಕರುಳುಗಳನ್ನು ಈಚೆಗೆ ಕಿತ್ತು, ಆ ಕೋಳಿಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡೆಯಿತು. ಜನಗಳು ಗುಟ್ಟೆಂದು ಎದ್ದು,—“ಭಲಾ! ಮಾದಿಗ! ಭಲಾ! ಕೋಳಿ!”—ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ಮಾದಿಗನು ಗೆದ್ದ ತನ್ನ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಮುದ್ದಿಟ್ಟು, ಮೆಯ್ಯನ್ನು ಸವರಿ, ಹಾಲುಕುಡಿಸಿ, ಗಾಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ಔಷಧಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಮುದ್ದಾಡಿ, ಗೂಡಿನೊಳಗಿಟ್ಟು ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ಪಣವನ್ನು ಕೇಳುವಷ್ಟರೊಳಗೆ, ಆ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜನಿಗೆ ಕೇವಲ ಮಿತ್ರಸೇವಕನಾದ ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಇವನನ್ನು ಕುರಿತು,—“ಎಲಾ! ಈ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ಕೊಡುವೆಯಾ? ನೀನು ಕೇಳುವಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ” — ಎನ್ನಲು, “ಈ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಮಾರುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಮಾರುವೆನು” — ಎಂದನು. ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ, ಆ ಮಾದಿಗನು ಒಪ್ಪದೆ ಹೋಗಲು, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು,—“ಅಯ್ಯಾ ಮಾದಿಗನೇ! ನಾನು ರಾಜಸೇವಕನು. ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಧನವನ್ನೂ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ ಅರಸನಿಂದ ಮಾಡಿಸುವೆನು. ಈ ಕೋಳಿಯ ಮೂಲಕ ನಿನಗೆ ಬರುವ ಲಾಭಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಲಾಭವು ದೊರೆದರೆ ನಿನಗೇನು ಕಡಮೆ? ಅರಸನಿಗೆ ಈ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸು’ — ಎಂದು ಬಹುವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೂ, ಕೇಳದೆ ಹೋಗಲು, ಇವನನ್ನೂ ಇವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೋಳಿಗಳನ್ನೂ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಆಳುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಳೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ರಾಜನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ,—“ಮಹಾಪ್ರಭೂ! ಈ ಗಂಡುಗೋಳಿಯು ಕಾಳಿಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದೆ. ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಅಂದವಾಗಿದೆ. ಈ ಗಂಡು ಗೋಳಿಯೂ ಈ ಹೆಣ್ಣುಗೋಳಿಯೂ, ಅವಳಿಜವಳಿಗಳಂತೆ. ಇಂಥ ಕೋಳಿಗಳು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾದುವು!” ಎಂದು — ಆರಿಕೆಮಾಡಿದನು. ಆ

ಮಾಡಿಗನು ನಡುಗುತ್ತ — “ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ! ನಾನು ಇದರಿಂದ ಜೀವನನಡೆಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ತಾಯಿತಂದೆಗಳಾದ ಪ್ರಭುಗಳು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕು. ಈತನು ಈ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ನಾನು ಕೊಡಲೊಲೆ ನೆಂದುದಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದು ಬಡಿದು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವನು. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ! ನನ್ನ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ನವಗೆ ಕೊಡಿಸಿಕೊಡಬೇಕು” — ಎಂದು ಅಳುತ್ತ. ಕಣ್ಣೀರನೊರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ಎಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಸುನೀತನಿಗೆ ಕನಿಕರವು ಹುಟ್ಟಿ, — “ಎಲೆ ಮಾದಿಗ! ಹೆದರಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಕೋಳಿಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ” — ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಆ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿರ ತರಿಸಿ ನೋಡಿದನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ಮೋಹವುಂಟಾಯಿತು. “ಎಲಾ! ನೀನು ಇದನ್ನು ರಾಜನಿಗಾದರೂ ಕೊಡುವೆಯಾ? ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಮನ್ನಣೆಯು ಲಭಿಸುವುದು.” — ಎನ್ನಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಅವನು “ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ! ಆಗಬಹುದು. ಪ್ರಭುಗಳ ಚಿತ್ತ!” — ಎಂದನು. ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ಮಹಿಮೆಯು ಇಂಥದು! ರಾಜನಾದವನಲ್ಲಿ ಎನೋ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಒಂದು ತೇಜಸ್ಸು ಉಂಟು. ಆ ತೇಜಸ್ಸು ಎಂಥವನಲ್ಲಿಯೂ ವಿಧೇಯತೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು. ಆದುದರಿಂದ, ರಾಜನಾದವನು ದುಷ್ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಕೂಡದು. ದುಷ್ಟಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದ ರಾಜನನ್ನು ತಡೆಯುವರು ಯಾರು? ರಾಜನಿಗೆ ಇದಿರುಬೀಳುವ ಧೈರ್ಯವು ಯಾರಿಗುಂಟು? ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೆ, “ಯಥಾ ರಾಜಾ ತಥಾ ಪ್ರಜಾಃ” ಎನ್ನುವುದು. ಮೊದಲು ಕ್ರಯಕೊಟ್ಟರೂ ಮಾರಲು ಇಷ್ಟಪಡದ ಮಾದಿಗನು ಆ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಏನನ್ನೂ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಆದರೂ, ಸುನೀತನು ಆತನ ಆಸೆಗೂ ಮೀರಿದಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಗೌರವದಿಂದ ಕಳುಹಿಕೊಟ್ಟನು. “ಇದನ್ನು ಬಹು ಜೋಪಾನದಿಂದ ಸಾಕಿಕೊಂಡಿರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಬಡವಾದರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ತಿಕ್ಕಿಸುವೆನೆಂದು” ಹೇಳಿ, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯ ವಶಕ್ಕೆ ಆ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾರಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ, ಎಲ್ಲಿ ಬಿಡುವುದಕ್ಕೂ, ನಂಬುಗೆ

ಯಿಲ್ಲದೆ, ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು; ಸಾಕು ತ್ರಿದ್ವನು.

ಎಲೈ ಅರಿಸ್ವಕರ್ಮಿಯೇ! ಆ ಕೋಳಿಗಳು ಸುನೀತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿದುವು. ಏನು ಆಶ್ಚರ್ಯ! ನೋಡು. ಪತ್ನೀಸುತಾದಿಗಳೂ, ಹಸು-ಕುರಿ-ಕೋಣ-ಎತ್ತಿ-ಕುದುರೆಗಳೂ, ಗೃಹಾರಾಮಕ್ಷೇತ್ರಾದಿಗಳೂ, ಋಣಾನು ಬಂಧರೂಪದಿಂದ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಸೇರುವುವೆಂತಲೂ, ಋಣಕ್ಷಯವಾದ ಕೂಡ ಲೇ ಅವು ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುತೊಲಗುವುವೆಂತಲೂ, ಹಿರಿಯರು ಹೇಳುವರು. ಆ ನಿಯಮರೀತ್ಯಾ, ಕೋಳಿಯ ರೂಪದಿಂದ ಚಂದ್ರಮತಿಸುವ್ರತರು ಪುನಃ ಬಂದು ಸುನೀತನನ್ನೇ ಸೇರಿದರು; ಪುನಃ ಯಾವ ಋಣಶೇಷದಿಂದ ಈ ರೂಪದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಸೇರಿದರೋ ಆ ಋಣವು ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ತೀರಿದ ಬಳಿಕ, ಅವರು ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುತೊಲಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

೧೨ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ .

ಅಭಯರುಚಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೆ! ಅವರ ಜನ್ಮಗಳ ಕಥೆಯು ಅಷ್ಟಕ್ಕಿರಲಿ! ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೇ ಮರೆತೆನು.

ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಸರಸರನೆ ಚಂದ್ರವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿದ್ದ ಗಾಡಿಯು ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು,—“ಮಹಾತಾಯಿ! ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಮುಹೂರ್ತಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಈಗ ಸಮಯವಿಲ್ಲ; ತಮ್ಮ ಆಗಮನವನ್ನು ಸಸ್ತಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಮಾಡಿ ಬರುವೆನು.” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು, ಮಾರಾಣಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು—“ಇದೇನು! ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಪದ್ಧತಿ! ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ತಡೆಯಲು ಕಾರಣವೇನು? ನನ್ನಿಂದ ಏನಾದರೂ ಅಪರಾಧವುಂಟೆ? ಅತ್ತೆಯವರೆಂದರೆ ತಾಯಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿನಯದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡಿರುವೆಲ್ಲ!”—ಎಂದು, ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಳು. ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ದೂತಿಯು ಬಂದು,—“ಅಷ್ಟೇ ಯಾಗುತ್ತದೆ; ಬಿಜಯಮಾಡಿಸಬೇಕು.” ಎಂದು ಕರಲಾಘವದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಒಳಹಜಾರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿರಿಸಿದಳು.

ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯನ್ನು ನೋಡಿ,—“ಮಾತುಶ್ರೀ! ನನ್ನಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ ಅಜ್ಞಾನಕೃತವಾದ ಅಪರಾಧವೇನಿದ್ದರೂ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ನನ್ನ ಸ್ವತಮ್ಮ ದಾಸೀವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುತ್ತೇನೆ.” ಎನ್ನಲು, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು—“ಸೊಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ ಮತ್ತೂ ಮಗಳ ಭಾವಗಳು ಕೂಡಿ ಒಂದಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಮಗನಿಗಿಂತಲೂ ಮಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಅಭಿಮಾನವು ಸೊಸೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ನೀವು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅವರಾಧವೆಂದರೇನು? ನಾವು ಭಗವದ್ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ದೈವವು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರು ಬಂದ

ರೂ; ಮೊದಲು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಅನಂತರ ಒಳಗೆ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಅವುಗಳೆ
ಮಾಡಿದ್ದೆವು; ಅನ್ಯಥಾ ತಿಳಿಯಬೇಡಿ"—ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಏನೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಅನುಮಾನವು ಹುಟ್ಟಿತು. ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯೂ ನೋಡಿದಳು. ತಾನು ಕುಳಿತ ಆಸನವು ಸುವಾಸಿತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹೂವು ಬಿದ್ದಿತ್ತು; ಚಂದ್ರಾವಳಿಯೂ ನಿತ್ಯದಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ, ಕಣ್ಣಿನ ಸನ್ನೆಯನ್ನು ರಿತು, ಒಬ್ಬ ದೂತಿಯು ತಟ್ಟನೆ ಆ ಹಜಾರದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಬಂದು ಕದ ತೆರೆದಿದ್ದ ಒಂದು ಕೊಟ್ಟಡಿಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ, ಹಿಂದುಗಡೆಯಿಂದ ಆ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ, ಚಿಲುಕಹಾಕಿ, ಆ ಕಡೆಯಿಂದಲೇ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಇದು ಬಹಳ ಅಕ್ರಮವಾದ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಅರಸಿತಿಯರು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ದೂತಿಯರು ಪ್ರಾಯಶಃ ಒಳಗೆ ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಕಾರ್ಯಗಾರವದಿಂದ ಬರಬೇಕಾದರೂ,—"ಪರಾಕು! ಎಚ್ಚರಿಕೆ!" ಎಂದು ಮೊದಲು ಎಚ್ಚರಿಸಿ, ಅನಂತರ ಒಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು, ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ಅವುಗಳೆಡೆಗೆ ಹೋಗುವರು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಪದ್ಧತಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ, ಆ ದೂತಿಯು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವು ಆ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿತು.

ಇದಾದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವಾರಗಳಾದ ಮೇಲೆ, ಪುನಃ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಮಾರಾಣಿ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ಭೇಟಿಗೆ, ಚಂದ್ರವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಹೊರಹಜಾರವನ್ನು ದಾಟಿ, ಒಳಹಜಾರವನ್ನು ಘೋಗುವಾಗ, ಒಬ್ಬ ದೂತಿಯು ಬಂದು, ಈಗ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಮಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಡೆದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು,—"ನಾನು ಮಾರಾಣಿ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಗೌಡಿಯು ತಡೆಯುವುದೆಂದರೇನು?" ಎಂದು ಕುಪಿತವಾಗಿ,—"ದುಷ್ಟೇ! ಮಾರಾಣಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತೀಯಾ? ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ?" ಎಂದು ಸರಸರನೆ ಒಳಹೊಗಲು; ಅವಳು ದಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ನಿಂತು, ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹೆದರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ,—"ಈಗ ಹೋಗಲೇ ಕೂಡದು!" ಎಂದು ತಡೆದೇ ಬಿಟ್ಟಳು. "ನಾಲ್ಕು ಹಣಕ್ಕೆ ಜೀತ

ಮಾಡುವ ಗೌಡಿ ನನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುವ ಹಾಗಾಯಿತೆ? ನನ್ನ ಗೌರವವೂ, ರಾಷ್ಟ್ರೀತ್ಯವೂ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಿತೇ? ಇಂಥ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರೆನು!” ಎಂದು ಅತ್ಯಂತಕುಪಿತೆಯಾಗಿ, — “ಈ ನೀಚಿಯನ್ನು ಹಿಂಗೆಟ್ಟು ಮುರಿಗೆಟ್ಟು, ಪ್ರಭುವಿನ ಹತ್ತರ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ; ನಾನು ಕೂಡಲೇ ಬರುವೆನು!” ಎಂದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಮೆಯ್ಯಾವಲಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಕತ್ತಿಯೊಳಿಗದವಳಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯನ್ನೂ ನೋಡದೆ, ಸರಸನೆ ತನ್ನ ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು, ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಯೋಚನೆಮಾಡಿದಳು. “ಈ ಗೌಡಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯವೆಂದೂ ಬರಲಾರದು. ಎನ್ನೋ ಅಂತರಂಗದ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು. ಮೊದಲಿನ ದಿನದ ಅನುಭವವನ್ನೂ ಈ ದಿನ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಆಲೋಚನೆಮಾಡಿದರೆ, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಅಯೋಗ್ಯಳೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶಕೊಡುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ದೂತಿಯರು ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎನ್ನೇನೋ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದು, ನನ್ನ ಬರವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಲೇ, ಅರಸಿತಿಯವರು ಎಂದು ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಆ ಮಾತನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುವುದನ್ನು ಅನೇಕ ವೇಳೆ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ನೀಚನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಳಿರಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ನಮಗೆ ಬರುವುದೇನು?” — ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಾದಳು. ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ, ಪತಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಆತ್ತೆಯವರನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋದಳು. ಆಗಲೂ, ಹಾಗೆಯೇ, ತಿರಸ್ಕಾರವುಂಟಾಯಿತು. ಹಿರಿಯರು ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದರೆ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ತಿಕ್ಕಿಸಿ, ಸುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಸನಾತನಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದವಳಾದ ಕಾರಣ, — ಹೇಗಾದರೂ, ತಂತ್ರದಿಂದ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಮನಮಾಡಿದಳು. ಈ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ, ತನ್ನನ್ನು ಮೊದಲುದಿನ ತಡೆದ ಗೌಡಿಯು ನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿದುತರುವಂತೆ, ಊಳಿಗದ ಕಾವಲವಳಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದಳು. ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಹಾಪ್ರಜ್ಞಾವತಿಯಾಳು.

ದರಂದ, ಆ ದೂತಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಲೆ, ಹಸಿದ ಹುಲಿಯಂತೆ ಎದ್ದು, ದುರು ದುರನೆ ನೋಡುತ್ತ, ಒಂದು ಕೋರಡೆಯನ್ನು ಕಯ್ಯೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಮೊಗ ನೋಡದೆ, ರಕ್ತವು ಸ್ರವಿಸುವಂತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹತ್ತಾರು ಎಟುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು, —“ದುಷ್ಟೇ! ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಸಮ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಚರ್ಮವನ್ನು ಸುಲಿದು ನಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಸುವೆನು.” ಎಂದು ಆರ್ಭಟಿಸಲು, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಗೌಡಿಗಳು, ತವತ್ತರನೆ ನಡುಗುತ್ತ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು—“ಇದೇನು ಬಂತೆ? ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಮಹಾ ಶಾಂತೆಲ್ಲ? ಇಂಥ ಕೋಪವನ್ನು ಅವಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಎಂದೂ ನೋಡಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ಇದೇನೋ ಪ್ರಳಯವು ಬಂದಿದೆ! ಈ ಗೌಡಿಯು ಬದುಕುವ ಕಾಲ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಟುತಿಂದ ಆ ಗೌಡಿಯ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕು? ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ನೀನೇ ಆಲೋಚಿಸು. ಅವಳು—“ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ! ಅರಸಿತಿಯವರ ಅಪ್ಪಣೆ! ನಾವು ಬಡ ಊಳಿಗದವರು! ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಕೇಳಬೇಕು!”—ಎನ್ನಲು, ಮತ್ತೂ ನಾಲ್ಕು ಎಟುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಿಡಲು,—“ಅಮ್ಮಾ! ಅಮ್ಮಾ! ಹೇಳಿಬಿಡುವೆನು. ಎಟನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರೆನು. ಸತ್ತುಹೋಗುವೆನು! ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ; ನಿಮ್ಮ ಪಾದದ ಹುಳುವಾಗಿ ಜೀವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು”—ಎನ್ನಲು, ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ದೆಬ್ಬಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಉಸಿರುತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಟ್ಟು,—“ಎಲೇ! ನಿಮ್ಮ ರಾಣಿಯ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಮರೆಮಾಜದೆ ಹೇಳು. ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಆದರೂ, ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ. ಹೇಳದೆಹೋದೆಯಾ? ಇದೋ! ನೋಡು! ನೀನು ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಾಡುವೆನು!”—ಎಂದು ತಿರಿಗಿ ಕೋರಡೆಯನ್ನು ಎತ್ತಲು, ಆ ಗೌಡಿಯು ಓಡಿಬಂದು, ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಾಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು,—“ಮಾತಾಯಿ! ನಡೆದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಮ್ಮೊಡನೆ ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವೆನು!”—ಎಂದು ದೀನಸ್ವರದಿಂದ ಬೇಡಕೊಂಡಳು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಣ್ಣಿನ ಸನ್ನೆಯನ್ನರಿತು, ಊಳಿಗದವರೆಲ್ಲರೂ ಹೋದರು. ಆ ಮೇಲೆ,—“ನೀಚೆ! ಏಕೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತ್ರ? ಊರಿಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದಿರುವಾಗ, ನನ್ನ ದೂತಿಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯಕೂಡದೇನೆ?” ಎಂದು ಗದರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಬೆಕ್ಕಿನ ಮುಂದಣ ಇಲಿಯಂತೆ ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತ,—

“ದೇ-ದೇ-ವಿ-ಯು ಬ-ಬ-ಬ-ಬ್ಬ” ಎಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಈಕಡೆ ಆಕಡೆ ನೋಡಿ, ತಡವರಿಸಿದಳು. ಛೇದಿಸಿತು ಮತ್ತೊಂದು ದೆಬ್ಬೆಯು ಬೀಳಲು, “ದೇವಿಯು ಬಬ್ಬನನ್ನು—” ಎಂಬ ಅರ್ಥೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ, —“ಸಾಕುಸಾಕು! ನಿಲ್ಲಿಸುನಿಲ್ಲಿಸು!” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಕೋರಡೆಯನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಎಸೆದು, ಬಡ ನೆಯೇ ಶಾಂತಳಾಗಿ, ಆ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿರಿಸಿ, ಅವಳಿಗೆ ಹಾಲುತುಪ್ಪ ಸಕ್ಕರೆಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು, ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲಲಿತ್ತು, ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಅವಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ, ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಅವಳ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೊಡೆದು, ಮೆಯ್ಯೆಲ್ಲ ಬಾದಾಮಿಯ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ತರಿಸಿ ತಾನೇ ಸವರಿ, —“ಎಲೆ ಕಾಳಿ! ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೋಪವಿಲ್ಲ. ದೆಬ್ಬೆಯೆಂಬ ಉಪಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ನಿನ್ನಿಂದ ನಿಜವು ಹೊರಡದೆಂದು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದೆನು. ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳು; ನೀನು ನನ್ನ ದೂತಿಯರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯಳಾಗುವೆ. ನೀನು ಇದಿರು ಬಿದ್ದುದರಿಂದ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಗೌರವವೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅನ್ನವಿಕ್ಕಿದವಳ ದುಷ್ಟಕೃತ್ಯವು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಲ್ಲ ಎಂದು, ಅವಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಅನ್ನವಿಕ್ಕಿದವಳ ಧರ್ಮವೆಂದು ನೀನು ಬಗೆದು, ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಯೋಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಅನರ್ಥದ ಭಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಇತರರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದು ಪ್ರೇಮಸೂಚಕವಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನಂಥವಳಿಗೇಗೆ ಅನ್ನವಿಕ್ಕಿ ಸಾಕುವುದು ಸಾರ್ಥಕ!”— ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಚಂದ್ರವಿಲಾಸದ ಆಗಿನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದುದರಿಂದ, ಕಾಳಿಯು ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಅಂತರಂಗದ ದೂತಿಯಾದಳು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಉಳಿದ ಅವಳಲ್ಲಿ ಗೌಡಿಯರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟಳು; ಆದರೂ, ಅವಳಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಅಭಿನಾಸವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಉಳಿದವರಿಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರವಿಲಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಹುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವಳಿಗೇನೂ, ಕಾಳಿಯನ್ನು ಕಳೆಹಿಟ್ಟುಳು.

ಅವಳು ಚಂದ್ರವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಉಸಿರುಬಿಟ್ಟುದನ್ನು ಕೂಡ ಬಂದು ತಿಳಿಹು ತ್ತಿದ್ದಳು.

ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಕಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಇದ್ದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಮರೆಯಿಸಿದರೂ, ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೇ ಎದ್ದು, ಅವಳೊಡನೆ ಏಕಾಂತಸ್ಥಲವನ್ನು ಸೇರುವಳು. ಅವಳೊಡನೆ ಎರಡು ತಾಸಿಗೆ ಕಡಮೆ ಯೆಲ್ಲದೆ ಮಾತನಾಡುವಳು. ಕಾಳಿಯು ಇಲ್ಲಿಂದ ಚಂದ್ರವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಾಗ, ಬರಿಯ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಹೊರಟುಹೋದ ಮೇಲೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ದುಃಖಸೂಚಕವಾದ ವಿಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿ, ಪರಿಚಾರಿಕೆಯರು ಕಾಳಿಯು ಚಂದ್ರವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಹಿ ಹೋಗುವಳೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಒಂದು ದಿನ, ಕಾಳಿಯೊಡನೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಗಾಡಿಯರು ಪರಸ್ಪರ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಅವರಲ್ಲಿ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ, ಕಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಯಿಲ್ಲದ, ಚೌಡಿಯನ್ನು ವಳು, "ಎಲಾ ಅಕ್ಕಂದಿರಾ! ಕಾಳಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಒಡತಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ಬಲ್ಲಿರಾ? 'ಅಂತಃಪುರದ ಅಂತರಂಗವು ಬೀದಿಯ ಬಹಿರಂಗ' ಎಂದು ಗಾದೆಯು ಹೇಳುವಂತೆ, ಊರಿಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ಕೆಟ್ಟ ಚಾಳಿಯು ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು? ಯಾರು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಅವಳೊಡನೆ ಹೇಳುವರು? ಕಾಳಿಯು ಹೇಳುವಳು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ, ಅವಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವಳು. ಹೆಂಡತಿಯ ಕೆಟ್ಟ ಚಾಳಿಯು ಊರಿಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದರೂ, ಗಂಡನಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಯಾರಾದರೂ ತಿಳಿಹಿದಲ್ಲಿ, ಕೋಪಗೊಂಡು, ತಿಳಿಹಿದವರನ್ನೇ ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಹೋಗುವರಲ್ಲದೆ, ಅವಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ದೋಷವನ್ನು ಎಣಿಸರು. ಇತರರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ದೋಷವನ್ನು, ಸುಮ್ಮನೆ ದೋಷವನ್ನು, ಅರೋಪಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಪ್ರೇಮಕಾರ್ಯವು ಪ್ರಿಯವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನು ಕಾಣಲಾರದು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಪತಿಗೆ ತಿಳಿದಲ್ಲಿ, ಅವನು

ಹೆಂಡಿತಿಯಲ್ಲಿ ತನಗುಂಟಾದ ಅನುಮಾನವನ್ನು ನಡೆನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸದೆ ಇರನು; ಕಣ್ಣೀ ಕಾವಲಾಗಿ ಪತಿವಂಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ದತ್ತಾವಧಾನೆಯಾಗಿರುವ ಜಾರೆಯು ಅನುಮಾನಸೂಚನೆಯನ್ನು ಪತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಾಗ, ಸುಮ್ಮನಿರುವಳೆ? ಅತಿವಿನಯವನ್ನು ಮೆರೆಯಿಸಿ, ಇನೂ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೇಮವು ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನಕಾರಣವು ಸಂಭವಿಸಿತೋ, ಅಂಥ ಕಡೆ ಅದನ್ನು ಅವನಿಂದಲೇ ನಾಶಮಾಡಿಸಿ ಶಾಂತಳಾಗುವಳು. ಹೀಗೆ, ಪತ್ನಿಯ ದೋಷವೇ ಪತಿಗೆ ತಿಳಿಯಲವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಅತ್ತೆಯ ಕೆಟ್ಟ ಚಾಳಿಯು ಸೊಸೆಗೆ ತಿಳಿಯುವುದೆ? ಇಲ್ಲ. ಅತ್ತೆಯು, ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ, ಸೊಸೆಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ತನ್ನ ದುಷ್ಟುತ್ಕೃವನ್ನು ಮರೆಯಿಸುವಳು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞೆಯೆಂಬುದನ್ನೂ, ಪತಿವ್ರತಾಶಿರೋಮಣಿಯೆಂಬುದನ್ನೂ, ಸುನೀತನಿಗೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನೂ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲಳು. ನಾವು ಎಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಚಾಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಹೇಳಿ ಬಿಡುತ್ತೇವೆಯೋ ಎಂದು, ಆಗಾಗ್ಗೆ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಕರೆಯಿಸಿ, ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದು ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ನನಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಪ್ರೇಮವಿದ್ದರೂ, ನಾನು ಏಕೆ ಇದನ್ನು ಅರಿಕೆಮಾಡಲಿಲ್ಲ—ಬಲ್ಲಿರಾ? ಚಂದ್ರಾವಳಿಗಂತೂ ಸಾಯುವ ಕಾಲವು ಬಂದಿದೆ. ಆಗಲೇ ಮೆಯ್ಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹುಳು ಬಿದ್ದಿದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದೆನು. ರಾಜಹಂಸೆಯಂತೆ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಒಡತಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಹಿ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ದುಃಖಕ್ಕೇಕೆ ಭಾಜನೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ? ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರೋಗದಂತೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಆ ದುಃಖವು ಒಳಗೇ ತಿಂದುಬಿಡುವುದೆಂದು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಚಾಂಡಾಳಿಯು ನಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ದುಡ್ಡಿಗಾಗಿ ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದೇನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿ. ಅವಳು ಸಾಯುವಳು; ಸತ್ತೇ ಸಾಯುವಳು. ಆ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು, ಆ ವಿಷವಲ್ಲಿಯು, ಸತ್ತ ಮೇಲೆ, ಅವಳೊಡನೆ ಆ ಪಾಪವು ತೊಲ್ಲಗುವುದು. ಆ ಚಾಂಡಾಳಿಯ ಚಾಳಿಯು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸದಂತೆ ನೋಡಿ

ಕೊಂಡಿರುತ್ತೇವೆಯಲ್ಲ! ಅಷ್ಟೇ ನಮ್ಮ ಕೆಲಸ. ಅಯ್ಯೋ! ಅವುಗಳವಾದ ವಾರಕ್ಕೆ ಮಂಗಳವಾರವೆಂದು ಹೆಸರು ಇರುವಂತೆ, ವಿಷಲತೆಯಾದ ಅವಳಿಗೆ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿರುವುದು! ಆ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ!”—ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಾದಳು. ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು—“ಅಕ್ಕ! ಕಾಳಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿ ಏಕೆ ಹುಟ್ಟಿತು?”—ಎಂದು ಕೇಳಲು,—“ಅದನ್ನೇ ನಾನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದುದು. ಆದರೆ,” ಅವಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಪ್ರೇಮವಿದ್ದೀತು? ಅವಳು ಆ ಅಂತಃಪುರದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಳು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ನಮಗೆ ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯದೆಂದು ಇರುವಳು. ಕಾಳಿಯು ಬಂದ ಕೂಡಲೇ ಅವಳನ್ನು ಬಳಗೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಳು. ಅವಳು ಆ ನಾಯಕನ ಕಥೆಯನ್ನೂ, ಅವನೊಡನೆ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ವಿಹರಿಸುವುದನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಿರಬಹುದು!”—ಎಂದು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಗೌಡಿಯರು ಪರಸ್ಪರ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೩ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಕೇಳು; ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ, ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಅಯ್ಯುಕರುತಿಗಳುಗಳು ಕಳಿದುಹೋದುವು. ಬಳಿಕ, ಒಂದು ದಿನ, ಕಾಳಿಯು ಬಂದು ಹೊರಟು ಹೋದ ಮೇಲೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಮನಃಕ್ಲೇಶವುಂಟಾಯಿತು. ಒಂದು ಕಡೆ ಕುಳಿತರಳು; ಒಂದು ಕಡೆ ನಿಲ್ಲಳು. ಏಳುವಳು; ಕುಳಿರುವಳು; ಹಾಸುಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಳುವಳು. ಎಳನೀರನ್ನು ತರಿಸಿ ಕುಡಿವಳು; ಉತ್ತರಕ್ಷಣವೇ ದಾಹವೆನ್ನುವಳು. “ವಿನೋದವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳು” ಎಂದು ಕತೆಹೇಳುವ ದೂತಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವಳು; ತೊಡಗಿದ ಕೂಡಲೆ, “ಸಾಕು! ನಿಲ್ಲಿಸು”—ಎನ್ನುವಳು. ಎನ್ನೋ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಳು; ಅದನ್ನು ಹೇಳದೆ ತಡೆವಳು. ಊಟಮಾಡುವಳು. ಅರೆಯೂಟದಲ್ಲಿಯೆ ಎದ್ದು ಹೋಗುವಳು. ಚಾತಕದಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪತಿಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದವಳು ತನಗೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅರಿಕೆಮಾಡಿಸಿ, ಇನಿಯನ ದೃಷ್ಟಿಪಥಕ್ಕೆ ಬೀಳದೆ, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಎಲೈ ರಾಯನೇ! ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟು ಕಾಲವಿರುವುದಕ್ಕಾದೀತು? ಮನೋಗತವನ್ನು ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ದರೂ ಆಪ್ತರಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಹೀಗಿರಲು, ಒಂದು ದಿನ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಚೌಡಿಯನ್ನು ಕರೆದು, ಹಾಸುಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ನೀರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತಿರುವವಳು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಕಯ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹಲಗೆಯನ್ನು ತನಗೆ ಬೇವಾತುವೆಂದು ನಂಬಿ ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಅಪ್ಪಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವಳೋ ಹಾಗೆಯೇ, ಅವಳ ಕಯ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ಕಯ್ಯೆಗಳಿಂದಲೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಮುಖದ ಮೇಲೆಯೂ ಮಡಗಿ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಧಾರೆಧಾರೆಯಾಗಿ ನೀರುಸುರಿಯುತ್ತಿರಲು, ಚೌಡಿಯು, ಅತಿಪ್ರೇಮದಿಂದ

ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ತನ್ನ ಒಡತಿಯೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಮರೆದು,—“ಪ್ರಜ್ಞೆ! ಇದೇನು? ನಿಮಗೇಕೆ ಇಷ್ಟು ಚಿಂತೆ? ಏನಾಯ್ತು? ಆರಮನೆ ಹೋಯಿತೆ? ಪತಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಅನಿಷ್ಟವು ಹಿಡಿಯಿತೆ! ತಾರುಮನೆಯವರಿಗೆ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆ? ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ, ನನಗೆ ಗಾಬರಿ ಹತ್ತಿದೆ. ಅಯ್ಯಾರು ದಿನದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದೆವು. ‘ಏನು ಬಂತೋ! ಇದರಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಬಗೆ ಹೇಗೋ!’ ಎಂದು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮಿಂದ ನಿಮಗೆ ಗುಣವು ಆಗುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವೆವು. ಏನು? ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಿ!”—ಎಂದು ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ತಲೆಸವರಿ ಮುದ್ದಾಡಿ, ತನ್ನ ಸೆರಿಗಿನಿಂದ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರಸಿ,—“ತಾವು ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆದಿರಾ? ‘ಧೈರ್ಯಂ ಸರ್ವತ್ರ ಸಾಧಕಂ’ ಅಲ್ಲವೆ? ಎಂಥೆಂಥ ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯರು ಎಂಥೆಂಥ ಅಸಾಯದಿಂದ ಪಾರಾಗಲಿಲ್ಲ! ತುಂಬಿದ ಕೆರೆಗೆ ಕೋಡಿಯೋಡಿವದಿದ್ದರೆ, ಕಟ್ಟಿಯೇ ಭಿನ್ನವಾಗುವುದಲ್ಲ? ತಾವು ತಮ್ಮ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ನಮ್ಮೊಡನೆ ತಿಳಿಹದಿದ್ದರೆ, ಹೇಗೆ? ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳದ ನಮಗೆ ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತಿಳಿಹಬೇಕು. ಮೂರುನಾಲ್ಕು ದಿನಸಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದುದರಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಶರೀರದ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಕಾರಣವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದೆವು. ಮನಃ ಕ್ಲೇಶವೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವೆವು. ಕಾಳಿಯು ಆ ಚಾಂಡಾಳಿಯಾದ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ—ಅಯ್ಯೋ! ಮರೆದೆನು;—ಮಾರಾಣಿಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಮಗೆ ಹೇಳಿರಬಹುದು. ಅವಳು ಆ ಮನ್ಮಥನ ಸಾವನ್ನು ತಿಳಿ ಹಿರಬಹುದು. ಅದೇ ತಮ್ಮನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರಬಹುದೆಂದು ಏನೋ!”—ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು—“ಇದು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತು?” ಎಂದು ಕಯ್ಯನ್ನು ಒದರಿಕೊಳ್ಳಲು,—“ಪ್ರಜ್ಞೆಯವರಿರಾ! ಊರಿಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತೆಂದು ಕೇಳುವಿರಿ? ಬೀದಿಗುಡಿ ಸುವನೂ ಕೂಡ,—‘ಛೂ! ಛೂ! ಎಂಥ ನೀಚೆ! ನಾನಾಗಿದ್ದರೆ, ದಬ್ಬಳದಿಂದ ಚುಚ್ಚಿಚುಚ್ಚಿ, ಕೊಂದುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೆನು’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು.

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವ ಅಂತರಂಗ! ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯದವನೇ ಇಲ್ಲ. ಅರಸ ರೊಬ್ಬರೇ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯರು. ಪಾಪ! ಇದನ್ನು ಯಾರು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಾಪರು?”—ಎಂದಳು.

ಪ್ರಜ್ಞೆಯು,—“ಚೌಡಿ! ಕೇಳಿದೆಯಾ? ಹೀಗುಂಟೆ? ಇಂಥ ಕೇಡುಗಾಲವು ಬರಬಹುದೆ? ಕಾಳಿಯು ಏನೇನೋ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು! ಏನೋ, ಎಂತೋ ಎಂದಿದ್ದೆನು! ಅದೆಲ್ಲ ಈಗ ನಿಜವಂತೆ. ಏನು ಹೇಳುವುದು? ಮಾತಾಡೇನೇ—ಮಾನಹಾಸಿ! ಅಯ್ಯೋ! ಹೀಗುಂಟೆ? ಹೆತ್ತವಳು ಸತ್ತರೂ, ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರು ಸತ್ತರೂ, ಹೀಗೆ ದುಃಖಿಸುವವರನ್ನು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಗಂಡನು ಸತ್ತರೆ ತಾನೇ ಹೀಗೆ ಆಗುವರುಂಟೇನೇ? ಏನು ಕೇಡು ಬಂದಿದೆ? ನಾನು ಅಂಥ ನೀಚಿಗೆ ಸೊಸೆಯಾಗಬಹುದೆ? ನನ್ನ ಬಾಳೂ ಒಂದು ಬಾಳೇ? ಕಾಳಿಯನ್ನು ಏಕೆ ಕೇಳಿದನೋ? ಅವಳು ಅದನ್ನು—ಏಕೆ ಹೇಳಿದಳೋ? ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದರೆ, ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿತ್ತಲ್ಲ! ಆರ್ಯವೃತ್ತನಿಗೆ ತಿಳಿದರೆ, ಏನೇನು ಅನರ್ಥವೊದಗುವುದೋ! ಊರವರಲ್ಲ ನಗುವರಲ್ಲ! ಎಂಬ ಹೇಸುಗೆಯೂ ಅವಳಿಗೆ ಬೇಡವೇನೇ? ಅಯ್ಯೋ! ನನ್ನ ಹಣೆಯ ಬರಹವೆ?”—ಎಂದು ಚೌಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಗೋಳೋ ಎಂದತ್ತಳು.

ಪ್ರಜ್ಞೆಯು, “ತಾನು ಒಡತಿಯು—ಚೌಡಿಯು ತನ್ನ ಸೇವಕಳು” ಎಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ ಮರೆದಳು. ಚೌಡಿಯೂ ಕೂಡ,—ತಾನು ಆಳು ಅವಳು, ಒಡತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆದು,—ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ತಲೆಯೇರಿ, “ಒಡತೀ! ಇದೇನು ಇಷ್ಟು ದುಃಖಪಡುತ್ತೀರಿ? ಸಯ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ನಾನು ಅರಿಕೆಮಾಡುವುದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಆಲಿಸಿ. ಕೆಟ್ಟುದು ಎಂದಿದ್ದರೂ ಕೆಟ್ಟದೇ; ಒಳ್ಳೆಯದು ಒಳ್ಳಿದೇ. ನಾಯಿಯು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೀತೆ? ಒಳ್ಳೆಯ ಗವಸುಹಾಕಿ, ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಮೆರೆಯಿಸಿದರೂ, ಅದು ಅಮೇಧ್ಯವನ್ನು ಕಂಡರೆ, ನಾಲಗೆಯಲ್ಲಿ ಜೊಲ್ಲು ಕಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡದೆ ಬಿಡುತ್ತದೆಮೆ? ಬೇವಿನ ಬೀಜವನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಯ ಪಾತಿಯಲ್ಲಿ ನಟ್ಟು ಹಾಲೆರೆದು ಬಳಿಯಿಸಿದರೆ, ಅದು ಬೇವಾಗದೆ ಸಕ್ಕರೆಯ ಗಿಡವಾದೀತೆ? ನಿಮಗಿಷ್ಟು ಭ್ರಮೆ ಏಕೆ?

ಮುಳ್ಳಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಗುಲಾಬಿಯ ಹೂವಿಗೆ ಕೊರತೆಯೇ? ಆದರೆ ಶ್ಲಾಘ್ಯತೆ ಎಂದಿಗೆ ಹೋದೀತು? ಹೊಲೆಯನ ಮನೆಯ ಜ್ಯೋತಿಯು ಜ್ಯೋತಿಯಲ್ಲವೆ? ಅವಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಿಮಗೇನು ಅವಮಾನ? ಆ ನೀಚೆಗೇ ಹೇಳನ! ಎಲ್ಲಿಯೆಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ, ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ಗೋಳೇ ಗೋಳು! ಯಾರು ನೋಡಿದರೂ, ಅವಳನ್ನು ಬಯ್ಯುತ್ತಲೇ ಇರುವರು! ನಿಮ್ಮಂಥ ಸೊಸೆಯರನ್ನು, ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿಯಾದ ನಿಮ್ಮ ಯಜಮಾನರನ್ನು, ನೆನೆದುಕೊಂಡರೆ, ನೀಚೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ನಾಯಕನರಕವು ಸಾಲದು! ಇನ್ನೂ ವಿಚಿತ್ರಹಿಂಸಾಜನಕಗಳಾದ ನರಕಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಒಂದು ದಿವಸ, ನಾನೇ ಚಂದ್ರವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅವಳನ್ನು ನೋಡಲಾಗಿ, ಏನುಹೇಳಲಿ? ಏನು ಯಾತನೆ! ಏನು ಯಾತನೆ! ಅವಳ ದೌಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡು, ಆ ಯಾತನೆ ಕೂಡ ಸಾಲದೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದೆನು. ಹಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಾಯುವುದೇ ಸುಖವು. ಮೆಯ್ಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ವ್ರಣಗಳು; ವ್ರಣಗಳಿಂದ ಹುಳುಗಳು ವಿರಿವಿರಿಯೆಂದು ಮೊದಕು ತ್ತಲಿವೆ? ಅವಳು ಆ ವ್ರಣದ ಯಾತನೆಗೆ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿದ್ದ ಹಲ್ಲಿಯ ಬಾಲದಂತೆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳುತ್ತ, 'ಅಮ್ಮಾ! ಅಬ್ಬಾ!' ಎಂದು ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ನೇದನೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮೂರುನಾಲ್ಕು ತಾಸಿನೊಳಗೆಯೆ ಆ ಮಾಂಸವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಂದು, ಹುಳುಗಳು ಅವಳ ಮೆಯ್ಯ ಬಳಗಣ ಮಾಂಸಕ್ಕೆ ಹತ್ತುತ್ತವೆ. ನಿತ್ಯವೂ, ಏನಿಲ್ಲವೆಂದರೂ, ಒಂದು ಬಟ್ಟಲು ತುಂಬ ಹುಳುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಆಚೆಗೆ ಸುರಿಯುತ್ತ, ಇದೆಲ್ಲಯ ಪ್ರಾರಬ್ಧವೆಂದು ಗಾಡಿಯರು ತಲೆತಲೆಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವಳು ಸತ್ತುಹೋದರೂ ವಾಸಿಯೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಾಯಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಅತಿಕ್ರೂರವಾದ ವಿಷವನ್ನೂ ನುಂಗಿದಳೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅವಳ ಶರೀರದ ವಿಷವು ಆ ನುಂಗಿದ ವಿಷಕ್ಕಿಂತ ಕ್ರೂರತರವಾದುದರಿಂದ, ಆ ವಿಷವು ಏನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅತಿಹಿಂಸಕವಾದ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೆಂದೇ ಯಮನೂ ಕೂಡ ಅವಳನ್ನು ನರಕಕ್ಕೆ ಕೊಂಡು

ಹೋಗದೆ ಇರುವನು. ಅಥವಾ, ಇಂಥವಳನ್ನು ಕೊಂಡುಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಸಿರಬೇಕು. ಪತಿಘಾತಿನಿ, ಮಾತೃಘಾತಿನಿಯಾದ ಆ ನೀಚಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸ ಬಾರದು. ಮಹಾವತಿಪ್ರತಿಯರನ್ನು ನೆನೆಯಬೇಕು. ಕರ್ಮಫಲ! ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾಳೆ! ಹಿಂದೆ ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಶೇಷ ದಿಂದ ರಾಜಾಧಿರಾಜನ ಕಯ್ಯಡಿದು ಸಕಲೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಪಡೆದಳು. ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಕ್ರೂರಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಳೋ—ಅದಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಈ ಜನ್ಮ ದಲ್ಲಿ ಸದ್ವರ್ತನದಿಂದ ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುಮಾಡಿಕೊಂಡೆಲ್ಲ ಎಂಬುದೊಂದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ವ್ಯಸನವಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಆ ನಾಯಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆಯಾವುದಕ್ಕೂ ವಶ್ವಾತ್ತಾವಪಡಬಾರದು!” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದು ಸುಮ್ಮನಾಗಿ, ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅರಸಿತಿಯರ ಇದಿರಿಗೇ ಹಿರಿಯರಸಿಯರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ದೂಷಿಸಿದೆನಲ್ಲ ಎಂದು ಎದ್ದು, ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಬಿಳುಪೇರಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ತಲೆಯನ್ನು ಚಾಚಿ,—“ಒಡತಿ! ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ನನ್ನನ್ನೂ ಕೊಂದಾದರೂ ಕೊಲ್ಲಿ; ಬದುಕಿಸಿಯಾದರೂ ಬದುಕಿಸಿ. ಏನೇನೋ ಬಗುಳಿದೆನು. ತಮ್ಮ ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಬೀಕಲಾಗದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದೆನು”—ಎಂದು ದೀನಸ್ವರದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು “ಸಖೀ! ಹೆದರಬೇಡ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಪೂರ್ಣವಿಶ್ವಾಸವಿರುವುದು. ನಿನ್ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲೊಲ್ಲೆನು.”—ಎಂದು ಅಭಯಕೊಟ್ಟು,—“ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದಿದೆಯೆ?”—ಎನ್ನಲು,—“ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜಾರೆಯರ ಮಾಯೆಯು, ಪತಿಗೂ ಪತಿಬಂಧುಗಳಿಗೂ ವಿನಾ, ಉಳಿದೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ, ತಿಳಿದರೂ, ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರುವರು. ಯಾರೂ ವೃಥಾಸಂಕಟವನ್ನೂ ಸಂಸಾರಚ್ಛಿದ್ರವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಲು ಇಷ್ಟವಡುವುದಿಲ್ಲ ಕಂಡಿರಾ? ಕಾಳಿಯು ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೆದರಿ, ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿದಳು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ತಮಗೂ ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು.”—

ಎನ್ನಲು, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು—“ಚೌಡಿ! ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ. ಇಂದು ಮೊದಲು ನೀನೂ ನಮಗೆ ಅಂತರಂಗದ ಊಳಿಗದವಳಾಗಿರು; ಬುದ್ಧಿಗೆ ಒಂದೂ ತೋಚುವುದಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಹೇಳುಹೇಳು”—ಎಂದು ಪುನಃಪುನಃ ಕೇಳಲು, ಚೌಡಿಯು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿ, ನಿಜವಾದ ಆಸ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು, ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ—“ಒಡತೀ! ಈ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿ. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅವಳನ್ನೂ ಅವಳ ಜಾರನನ್ನೂ ಬಯ್ಯುವರು. ಅವಳು ಇನ್ನು ತುಂಬ ದಿವಸಗಳು ಬದುಕಲಾರಳು. ಅವಳ ಕಾಲವು ಸಮಾಪಿಸಿದೆ. ಆಮೇಲೆ, ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಹೋಗುವುದು.”—ಎಂದು, ಇವು ಮೊದಲಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಮನಶ್ಯಾಂತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದಳು.

ಎಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ತಾನೆ ಏನು? “ಪಾಪೀ ಚಿರಾಯುಃ” ಎಂದೇ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ತಿಳಿದಿದ್ದಳು.

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮಿನಿ! ಸಾಧ್ವೀಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮನೋವ್ಯಾಕುಲವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ನಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಲಜ್ಜಾಭಾರದಿಂದ ಅವಳ ತಲೆಯು ತಗ್ಗಿತು. ತಾನು ಮಹಾಪಾಪಿನಿಯೆಂದು ಬಗೆದುಳು. ಯಾರನ್ನೂ ನೋಡಲಿಲ್ಲಳು. ಸಖಿಯರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರೆ, ತನ್ನನ್ನು ದೂರುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂದು ಯೋಚಿಸುವಳು. ಇಬ್ಬರು ನಿಂತು ಮಾತಾಡಿದರೆ, ತನ್ನ ಮಾತನ್ನೇ ಹೇಳುವರೆಂದು ತಿಳಿಯುವಳು. ಒಬ್ಬಳೇ ಕುಳಿತು,—“ಅಯ್ಯೋ! ನನ್ನ ಬಾಳು ಬಾಳೇ? ನನ್ನ ಸೊಸೆತನವೂ ಒಂದು ಸೊಸೆತನವೇ?” ಎಂದೂ,—“ನನ್ನ ಪ್ರಾಚೀನಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಅತ್ತೆಗೆ ಇಂಥ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟಿತು!” ಎಂದೂ,—“ನಾನೇ ನನ್ನ ಮಾವಂದಿರ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣಳು!” ಎಂದೂ, ಕೊರಗುತ್ತ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುವಳು. “ನೀನು ಇಂಥವಳೆ ಸೊಸೆ! ಛೇ! ಛೇ! ನೀಚೆ! ಹೋಗು!”—ಎಂದು ಯಾರೋ ತನ್ನನ್ನು ಬಯ್ಯಹಾಗೆ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಕಂಡು, ತಟ್ಟನೆ ಏಳುವಳು. ಸದಾ ಎದೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಕಯ್ಯಿಟ್ಟೇ ಇರುವಳು. ಆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಏನೋ

ಒಂದು ಭಾರವು ಕುಳಿತಂತೆ ತಿಳಿಯುವಳು. ಹೇಗೆ ಈ ಕಲ್ಮಷವು ತೊಳೆಯಲ್ಪಡಬೇಕೆಂದು, ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪದೇಪದೇ ನೋಡುವಳು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಯಾರೊಡನೆಯೂ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದದೆ, ಮನೋವ್ಯಾಕುಲದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಹಲವು ದಿವಸಗಳು ಕಳೆದುವು. ಇಷ್ಟಾದರೂ, ಇಂಥ ವ್ಯಾಕುಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಅನ್ಯಥಾ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದಳೆ? ಇಲ್ಲ.—“ಭಗವಂತನಿದ್ದಾನೆ; ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸರಿಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವರವರ ಪಾಪಗಳು ಅವರವರೊಂದಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಕೆಟ್ಟವರು ಕೆಟ್ಟವರೇ; ಒಳ್ಳೆಯವರು ಒಳ್ಳೆಯವರೇ. ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಮಲಿನವಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾಣಿಕ್ಯವು ಕೆಸರಾಗಲಾರದು. ಕೆಸರು ತೊಳೆದ ಕ್ಷಣವೇ, ಪುನಃ ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮಾಣಿಕ್ಯವಾಗಿ, ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ? ನಾನೇತಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಲಜ್ಜಾಭಾಜನಳಾಗಬೇಕು?”—ಎಂದು ಪದೇಪದೇ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಾಳುವಳು. ಎಷ್ಟಾದರೂ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಹೆಂಗಸೇ. ಅವಳಿಂದ ತನ್ನ ಜಾತಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಮೃದುಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಡಲಾದಿತ್ತೇ? “ಆರ್ಯಪುತ್ರನು ಯಾವಾಗ ಬರುವನೋ? ಅವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸದೆ ಇರಲಿ? ತಿಳಿಸದೆ ಆಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಕಳಕಳಿಸುವ ಪ್ರಿಯನ ಆಸ್ಯಕಮಲವನ್ನು ವ್ಯಾಕುಲವೆಂಬ ಅಂತಸ್ತಾವದಿಂದ ಹೇಗೆ ಬಾಡಿಸಲಿ? ಅಂತಸ್ತಾವತಪ್ಪವಾದ ಪ್ರಿಯನ ಆ ಮುಖಸರಸಿಜದ ಮೇಲೆ, ನನ್ನ ಲೋಚನಭೃಂಗವು ಹೇಗೆ ಕುಳಿತು ಸುಖಿಸುವುದು? ಆ ಪ್ರಿಯನು ಜೈತ್ರಯಾತ್ರಿಗೆ ಹೊರಟು, ಆಗಲೇ ಆರು ತಿಂಗಳಾದುದು. ಇನ್ನು ಹದಿನೆಯ್ದು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವುದಾಗಿ ಸಮಾಚಾರವು ಬಂದಿದೆ. ನನಗೆ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾದರೂ, ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನೇ ಹೊರತು, ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಆರ್ಯಪುತ್ರನಿಗೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವೇನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವುದು. ಭಗವಂತನ ಕಟ್ಟಳೆ ಹೇಗಿದೆಯೋ, ಯಾರು ಬಲ್ಲರು?”—ಎಂದು ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದೊಡನೆ ತಾನೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ, ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತು,—
 “ಎಲೆ ಮನಸ್ಸೆ! ಪದರಬೇಡ; ಪದರಬೇಡ. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಇನ್ನು ಎಂಟು

ದಿವಸಗಳು ಕೂಡ ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಳಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಪ್ರಿಯನು ಬರುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಆಕೆ ಸತ್ತರೆ, ಎಲ್ಲವೂ ಸಮಾಪ್ತವಾಗುವುದು!”—ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ತಾನು ಪತಿಸಮಾಗಮಾತುರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವನ ಆಗಮನವು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದಿನ ಸಾವಕಾಶವಾಗಲಿ ಎಂದು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸದಾ ಹರಕೆಹಾಕುತ್ತಲೂ, ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಎಲೈ ರಾಜನೆ! ತಿಳಿದೆಯಾ? ಪತಿಹಿತೈಷಿಣಿಯಾದ ಪತಿವ್ರತೆಗೂ ಪತಿವಿಮುಖಳಾದ ದುಶ್ಚೀಲೆಗೂ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಭೇದವಿರುವುದು? ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ತನ್ನ ದುಶ್ಚೀಲವು ಪತಿಗೆ ತಿಳಿದರೆ ಏನು ಗತಿಯೆಂದು ಹೆದರಿ, ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಬಯಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಕೊಂದೇ ಬಿಟ್ಟಳು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಅತ್ತೆಯ ದೌಷ್ಟ್ಯವು ಪತಿಗೆ ತಿಳಿದಲ್ಲಿ ಆತನು ಕೊರಗಿಹೋಗಿ, ತಾನು ಅನೇಕ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆ ಭಾಜನೆಯಾಗುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನು ಗೋಷ್ಯವಾಗಿಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಿಯನ ಸಂತೋಷವೇ ತನ್ನ ಸಂತೋಷವೆಂದೂ, ಪತಿಯ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅಪಯಶಸ್ಸು ತನಗೆ ಬಂದ ಅಪಯಶಸ್ಸೆಂದೂ, ಭಾವಿಸಿದಳು.

“ಯೇನಾವತ್ರವತೇ ಸಾಧುರಸಾಧುಸ್ತೇನ ತುಷ್ಯತಿ”—ಎಂದರೆ, ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸತ್ಪುರುಷನು ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೋ ಅದೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ದುಷ್ಯನು ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ನೀತಿ ವಾಕ್ಯವು ಯಥಾರ್ಥವಾದುದು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ತಾನೇ ಹೋಗಿ ಏಕಾಂತವಾಗಿ ಯಾವನೊಡನೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಆ ಅರಿಷ್ಟವಂತನನ್ನೇ, ಜನಾಪವಾದ ಭೀತಿಗೂ ಹೆದರದೆ, ತನ್ನ ಚಂದ್ರವಿಲಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ಪತಿ ಹನನವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟವಳು ಆ ನೀಚನ ಸಾವಿನಲ್ಲಿ ಅತಿಯಾಗಿ ಶೋಕಿಸಿದಳು. ದುಷ್ಕರ ಸ್ವಭಾವವೇ ಅಂಥದು. ದುಷ್ಕಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ತಮ್ಮ ದುಷ್ಟಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೇ ಪ್ರತಾಪವೆಂದು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ! ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಗಲಬೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸತೀರದು. ತಾನು ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪತಿಗೆ ತಿಳಿಹ

ಡಿದ್ದರೆ ಅದು ಅವನಿಗೆ ಹೇಗೂ ತಿಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ವತಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಸುಖದ ಆಸೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ, ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವುಕಾಲ ವಾಸವನ್ನು ಬಯಸಿದಳು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ತಾರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪತಿಗೆ ಒಂದು ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದಳು. ತನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಭಾರವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಳು; ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಸೆವಡುವಳು; ಆದರೂ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯತಮವಾದುದು ಆತನ ಹೃದಯವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಅತ್ತೆಯ ದಾಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ದುಃಖ ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ.

ಎಲೈ ರಾಯನೇ! ಕೇಳು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಾರಗಳು ಕಳೆದುವು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಷ್ಟವೆಲ್ಲ ತೀರುವ ಕಾಲವು ಅವಳ ಅದೃಷ್ಟದಿಂದ ಸಮಾಪಿಸಿತು. ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಯುಗಾದಿಯ ಹಬ್ಬದ ದಿವಸ ಸತ್ತುಹೋದಳು. ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಹಬ್ಬವು ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತೆಂಬ ದುಃಖವು ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಾದ ಸಂತೋಷವು ತಪ್ಪಿದರೂ, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ಮರಣದಿಂದ ಹಬ್ಬವು ನಡೆದು ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂತೋಷವಟ್ಟಳು. ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಅವನ ತಾಯಿಯ ದಾಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ದುಃಖಹುಟ್ಟಿಸದೆ, ಎಲ್ಲವೂ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಂತವಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂತೋಷವೇ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲಾಗಿದ್ದಿತು.

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ಆ ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ಹೇಗೆ ಸತ್ತಳೆಂದು ಇದ್ದೀಯೆ? ಅಂಥ ಅನಿಷ್ಟವಾದ ಸಾವನ್ನು ಯಾರೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣಾಯಿತು. ಆ ಹುಣ್ಣು ಸಣ್ಣ ಬೇಲದ ಕಾಯಷ್ಟು ತೋರವಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಹುಳುಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೀವು ಸುರಿಯುತ್ತ, ಬಹುವೇದನೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೋಡೆಗಳ ಮೇಲೂ ಬಲದೋಳಿನ ಮೇಲೂ ಹುಣ್ಣುಗಳಿದ್ದು, ಬಲುನೋವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳ ನಾತವು ಒಬ್ಬರಿಗೂ ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿಗೊಡಿಸದು. ಅವಳ ಆಪ್ತರಾದ ಪರಿಚಾರಿಕೆಯರೂ ಕೂಡ ದೂರದಿಂದಲೇ ಮೂಗುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಆಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊ

ಡುತ್ತು, ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುವುದನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟರು. ನರಳುತ್ತು, ಹೊರಳುತ್ತು, ಅಳುತ್ತು, ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತು, ಯಮದೂತರ ಭಯಂಕರಾಕಾರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಬೀಳುತ್ತು, ಆ ಎನ್ನುತ್ತು, ಈ ಎನ್ನುತ್ತು, ಊ ಎನ್ನುತ್ತು, ಹೂಹೂ ಎನ್ನುತ್ತು, ಕಯ್ಯಾಲುತಲೆಗಳು ಎಳೆದುಹೋಗಿ, ಬಹುಕಷ್ಟದಿಂದ ಸತ್ತಳು. ಪಾಪ ಮಾಡುವರು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇಷ್ಟು ಸಂಕಟವಡುವರು. ಅವಳು ಸತ್ತು ಎರಡು ದಿವಸವಾದರೂ, ರಾಜನ ಸವಾರಿಯು ಚಿತ್ತೆಯಿಸಲಿಲ್ಲ ವಾಗಿ, ಪುರೋಹಿತರೇ ಯಥಾಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದರು.

೧೪ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯಾಗಿ ಹೊರಟ ಸುನೀತನು ಎಂಟು ದಿಕ್ಕಿನ ದೇಶಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಕರಹಟದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮಾವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು, ವಿಂಧ್ಯಾಟವೀಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ತಾಯಿಯು ಕಾಲಾಧೀನೆಯಾದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅತಿಯಾಗಿ ಶೋಕಿಸಿ, ಪ್ರಯಾಣದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯಾಣದಿಂದ ಅತಿತ್ತರೆಯಾಗಿ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಸೇರಿ, ಮಂತ್ರಿಪ್ರಧಾನಿ ಪುರಜನಪರಿಜನಗಳಿಂದ ವಂದಿತನಾಗಿ, ಅರಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ, ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ತಾಯಿಗಾಗಿ ತಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಔರ್ಧ್ವದೈಹಿಕಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಯಥಾಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯಿಸಿದನು. ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಕೇಳಯ್ಯ! ಅಂಥ ನೀಚೆಗೂ ಈ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ನಾರಕಿಗಳಿಗೆ ಪುತ್ರರು ಕೊಡುವ ತಿಲತರ್ಪಣಪಿಂಡಾದಿಗಳಿಂದ ಅವರು ನರಕದಲ್ಲಿ ಪಡುವ ಸಂಕಟಗಳು ಕಡಮೆಯಾಗುವುವೆಂದೂ, ಪುತ್ರರು ಅವರ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಮಾಡುವ ದಾನಧರ್ಮಗಳು ಹಿಂದಣ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳಿಗಾಗಿ ಅವರು ಪಡಬೇಕಾದ ಮುಂದಣ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡುವುವೆಂದೂ ಶಾಸ್ತ್ರವೇತ್ತೃಗಳು ಹೇಳುವರು.

ಸೂತಕವು ನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ, ಶುಭಸ್ವೀಕಾರವು ನಡೆದ ಮೇಲೆ, ಸುನೀತನು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಕುರಿತು ತೆರಳಿದನು. ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಆವೇಗವನ್ನು

ಯಾವ ಕವಿಯು ತಾನೆ ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲನು?—“ಪ್ರಿಯನು ತಾಯಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೇಳುವನು. ಅವಳ ದುಷ್ಟೀಲವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಕ್ಷಿಂತಲೂ ಪ್ರೇಮಾಸ್ಪದವಾದ ಆತನ ಹೃದಯಕಮಲವನ್ನು ಬಳಲಿಸಲಿ?”—ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ, ಪತ್ತಿಯೊಡನೆ ಸರಸಸಲ್ಲಾಪಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ದುಃಖವನ್ನು ಬಳಗೇ ನುಂಗಿಕೊಂಡು, ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಮೇಲೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಪತಿಗೆ ದುಃಖವುಂಟಾಗದೆ ಇರುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲದ ನಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಸನದ ಗುರುತುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಗಂಗಾಯಮುನಾನದಿಗಳ ಸಂಗಮದಂತೆ, ಪತಿಯ ಸೌಜನ್ಯಾದಿಗಳ ಸ್ಮರಣದಿಂದ ಸಂತೋಷವೂ, ಆತ್ಮೀಯ ದುಷ್ಟೀಲಾದಿಗಳ ದರ್ಶನದಿಂದ ದುಃಖವೂ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲಿ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸುನೀತನು ತಾಯಿಯ ಮರಣದಿಂದ ತನಗೆ ಉಂಟಾದ ದುಃಖವನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದರೆ, ಅವಳ ಮುಖವು ಬಾಡಿಹೋಗುವುದೆಂದು ಹೆದರಿ, ಆ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಆಗ ಎತ್ತಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಉಭಯರಿಗೂ ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ, ಎರಡುಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಳೆದುವು. ಒಂದು ದಿನ, ಚಂದ್ರೋದಯದಲ್ಲಿ ಪತ್ತಿಯೊಡನೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸುನೀತನು,—“ಎಲ್ಲ ಸರಿಯೇ! ನೀನು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಹಾಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೆ? ನನ್ನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲ!”—ಎಂದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ,—“ಅರುಂಧತಿ, ಸೀತೆ, ಸಾವಿತ್ರಿ, ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆ! ಅಭಿಮಾನವಿದ್ದ ಕಡೆ ದೋಷಗಳು ಹೇಗೆ ಕಂಡುಬರುವುವು? ಆ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ! ತಮ್ಮ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳಿ!”—ಎಂದು ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಪತಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆ ತಿರುಗಿಸಿದಳು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಆ ಮಾತು ಸುನೀತನ ಮನೋಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಿತವಾಯಿತು. “ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಪ್ರಾಜ್ಞತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ‘ಅಭಿಮಾನವಿದ್ದ ಕಡೆ ದೋಷವು ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ’ ಎಂದಳು! ಪ್ರಜ್ಞೆಯು

ಮಹಾ ಚತುರೆ. ಅವಳು ಒಂದು ಮಾತನ್ನೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳಳು. ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಅವಳ ಮಾತು ಏನೋ ಗೂಢಾರ್ಥವುಳ್ಳದು. ನಾನೇ ಅದರ ಭಾವವನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ತಿಳಿಯುವೆನು"—ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು.

೧೫ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಎಲೈ ರಾಯನೇ! ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ, ರಾಜನು ಒಡ್ಡೋಲಗವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ವನಪಾಲಕನೊಬ್ಬನು ರಾಜನ ಸಮ್ಮುಖಕ್ಕೆ ಬಂದು, ತಲೆಬಾಗಿ ಕಯ್ಯುಗಿದು—“ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ! ವನದ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡಲು ಚಿತ್ತಯಿಸಬೇಕು. ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿವೆ.”—ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿ, ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ಒಳ್ಳೆಯದಾದ ಅಶೋಕದ ತಳಿರ ಗೊಂಚಲನ್ನೂ ಕಂಪುಬೀರುವ ಹಲವಗೆಯ ಹೂಗಳನ್ನೂ, ಒಳ್ಳೆಯ ಮರುಗವನ್ನೂ, ಅರೆಬಿರಿದ ತಾವರೆಯ ಮೊಗ್ಗಿಗಳನ್ನೂ, ಕೆಂಪು ಹರಳುಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಬಿತ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದಾಳಿಂಬದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ, ತಿರುಳೋಲೆಯ ಪುಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದು ಮುಂದಿಡಲು,—ರಾಜನು ಅವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಮಾನಿಸಿ, ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ, —“ನಾಳೆ ರಾಣಿವಾಸ ಸಹಿತ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾರಿಯು ಅತ್ತಕಡೆ ಚಿತ್ತಯ್ಯುವುದು. ಎಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ರಲಿ!”—ಎಂದು ವನಪಾಲಕನಿಗೆ ನೇಮವಿತ್ತು ಸನ್ಮಾನಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ಕಳುಹಿಕೊಟ್ಟ ಬಳಿಕ, ಮಂತ್ರಿಯೊಡನೆ—“ನಾಳೆಯ ದಿನ, ನಾವು ಅಂತಃಪುರಜನ ದೊಡನೆ ಉದ್ಯಾನವನದ ಕಡೆ ಪಯಣವನ್ನು ಬಳಿಯಿಸುವೆವು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಯಗಜಸ್ಯಂದನಗಳೂ, ಗೋವುಗಳೂ ಇನ್ನೂ ಬೇಕಾದ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಲ್ಪಡಲಿ!”—ಎಂದು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ, ಒಡ್ಡೋಲಗವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿ, ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಉದಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ, ಕುದುರೆಗಳು ಹಲ್ಲಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು; ಆನೆಗಳು ಆಸನಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳು ಗೌಸುಗಳಿಂದ

ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟು, ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ವಿಲಾಸದ ಬಳಿ ಸಿದ್ಧವಾದುವು. ರಾಜನ ಸ್ವಾರಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕಹಳೆಗಳು ಚೀರಿದುವು. ಕಯ್ಯಾರಿಗಳು ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಉಗ್ರದಿವಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ರಾಜನು ಎದು, ಸ್ನಾನಾದಿಗಳನ್ನು ವಿರಚಿಸಿ, ಆರೋಗಣಿಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಪಯಣಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧನಾದನು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇಗನೆ ಮುಗಿಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಖಿಯರೊಡನೆ ಪಯಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾದಳು. ಒಳ್ಳೆಯ ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ, ರಾಜನು ದಿವ್ಯರತ್ನಾಭರಣಗಳಿಂದಲೂ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಬಿಳಿಯ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಅಂಗರಕ್ಷಕರೊಡನೆ ಕೂಡಿ, ಸ್ವಾರಿಹೊರಟನು. ಆತನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ದಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿ, ರಾಣಿವಾಸವೂ ತೆರಳಿತು. ಅವರ ಹಿಂದೆ, ಅರಸಿತಿಯ ಆಪ್ತಸಖಿಯರೂ ಹೊರಟರು. ರಾಣಿವಾಸದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಸುತ್ತಲೂ, ಕುದುರೆಗಳನ್ನೇರಿ, ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಜಳಪಿಸುತ್ತ, ಅಂಗರಕ್ಷಕರಾದ ವೀರಸ್ತ್ರೀಯರು ಕಣ್ಣೀ ಕಾವಲಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸ್ವಾರಿಯ ಮುಂಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನು ತಳೆದ ಧಾನುಷ್ಯಸೇನೆಯು ಹೊರಟಿತು. ಮಂತ್ರಿಪ್ರವರರೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ನಗರರಕ್ಷಕರಾಗಿ ಊರಲ್ಲಿ ಉಳಿದರು.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವೇಳೆಗೆ, ಆ ಉದ್ಯಾನವನದ ಬಹಿರ್ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಸ್ವಾರಿಯು ಚಿತ್ತಯ್ಯಿತು. ರಾಜನು ಕುದುರೆಯಿಂದ ಇಳಿದು, ವನಪಾಲಕರು ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಉಲುಪೆಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಶ್ರಮನಾಗಿ, ಅಂಗರಕ್ಷಕರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಪುರುಷರನ್ನು ಆ ವನಕ್ಕೆ ಹೊರಗೆ ಕಾವಲಿರುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ, ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ, ರಾಣಿಯು ಸಖಿಯರೊಡಗೂಡಿ, ವೀರಸ್ತ್ರೀಯರ ಪರಾಕಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಪರಿಚಾರಿಕೆಯರ ಉಪಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಾರ್ಗಾಯಾಸವನ್ನು ಮರೆದು, ರಾಜನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು.

ಅನಂತರ, ಸುನೀತನು ತನ್ನ ಮೋಹದ ರಾಣಿಯನ್ನು ಕೂಡಿ, ಅವಳ

ಹಸ್ತವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಹೊರಟು, ತಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಯಬರುವ ದೂತನಂತೆ ಬೀಸುತ್ತ ಬರುವ ಪುಷ್ಪಪರಿಮಳಭರಿತವಾದ ಮಂದಮಾರುತವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ, ಆ ವನದಲ್ಲಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳ ಚಂದನನ್ನೂ, ಆ ವೃಕ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಗರಿಗಳನ್ನು ಕೆದರಿ ಕೊಡೆವಿಡಿದು ಕ್ರೇಂಕಾರಮಾಡುತ್ತ ನರ್ತಿಸುವ ನವುಲುಗಳ ಹಿಂಡನ್ನೂ,—ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಹೊತ್ತು ಹೆತ್ತು ಸಲಹಿದ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಸ್ಮರಿಸಿ, ಬಳಿಕ, ವೃದ್ಧರಾದ ಆ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಸೇವೆಯೇ ತಮ್ಮ ಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಸತ್ತು ತ್ರರ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ, ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀರೆರೆದು ಕಾಪಾಡಿದುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಆ ಹಂಗನ್ನು ತೀರಿಸುವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಕಳಶವೀಜನಹಸ್ತರಾಗಿ ಯಾವಾಗ ಸೇವಾಸಮಯವು ದೊರೆವುದೋ ಎಂದು ಕಾದಿರುವ ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳನ್ನೂ,—ಆ ಮರಗಳ ಮೇಲೆ, ಪಥಿಕರನ್ನು ತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವುವೊ ಎಂಬಂತೆ ಕೂಗುವ ಕೋಗಿಲೆಗಳನ್ನೂ,—ಮತ್ತೂ ಏನೂ ಅರಿಯದ ಅವಿವೇಕಿಯು ಒಣಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಸಿಡಿಯುವಂತೆ ನೀರಿನಿಂದ ಮೈಲಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಯುವ ವಿಸಾಸುಗಳುಳ್ಳ ಕೊಳಗಳನ್ನೂ, ಆ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಮಲನಾಳಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುತ್ತ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಂಸೆಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಮಾಡಿರುವ ಕೃತಕಾಚಲಗಳನ್ನೂ, ಮಣಲ ದಿಣ್ಣೆಗಳನ್ನೂ,—ಇವೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ತನ್ನ ರಾಣಿಗೆ ಅವುಗಳ ಸೊಬಗನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತಲೂ, ವನಪಾಲಿಕೆಯರು ತಂದುತಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಸುವ ತುರಾಯಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವತ್ತಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಲೂ,—ತಾನು ಎರಡನೆಯ ದೇವೇಂದ್ರನೋ, ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಎರಡನೆಯ ಶಚಿಯೋ, ಈ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಆ ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳೋ, ಈ ನಂದನವು ಆ ಚೈತ್ರರಥವೋ, ಎಂಬ ಭಾವನೆಗೊಡಿ,—ವಿಹರಿಸುತ್ತ, ಬಹಳ ಹೊತ್ತಾದುದನ್ನೂ ಪ್ರಿಯೆಗೆ ಆಯಾಸವಾದುದನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಾರದೆ, ಬಹುಕಾಲದ ವರೆಗೂ ವಿನೋದದಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ವನಪಾಲಿಕೆಯರ ಗೊತ್ತುಗಾತಿಯು ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—“ಮಹಾ

ಮಾತುಶ್ರೀ! ಇತ್ತ ಚಿತ್ತಯ್ಯಬೇಕು. ಇದೋ! ಸಣ್ಣನಾದ ಈ ಜಾದಿಯ ಬಳ್ಳಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯನಾದ ಮಹಾಪ್ರಭುವಿನ ಪ್ರತಾಪದಿಂದ ತವ್ತವಾಗಿ ಬಿಂಕಗುಂದಿ, ದುಃಖದಿಂದ ಬಡವಾಗಿರುವ ಹಗೆಯರಸರ ಭಾವವನ್ನು ಅನುಕರಿಸುತ್ತಿವೆ! ಇತ್ತ ಪರಾಂಬರಿಸಬೇಕು. ಜಯತೀಲನಾದ ರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಗುತ್ತಿರುವ ಬಂಧುಗಳಂತೆ ಅರೆಬರಿದ ಹೂಗಳುಳ್ಳ ಸುರಹೊನ್ನೆಯ ಮರಗಳು ತಮ್ಮ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಲಾಲಸವಾಗಿವೆ. ಇತ್ತ ಕಡೆ, ಚಲದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದ ಶತ್ರುರಾಜರುಗಳ ರಕ್ತದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಈ ಪ್ರಭುವಿನ ಪಟ್ಟದ ಕತ್ತಿಯಂತೆ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವ ಚಿಗುರುಗಳುಳ್ಳ ಈ ಅಸುಗೆಯ ಮರವನ್ನೂ ಈ ಪ್ರಭುವಿನ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಹೊಗೆದುರಿವ ವೈರಿರಾಜರ ಅರಮನೆಗಳಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ಹೂಬಿಟ್ಟು ನಡುನಡುವೆ ಕಷ್ಟಗಿರುವ ಈ ಮುಳ್ಳುಮುತ್ತುಗದ ಮರಗಳನ್ನೂ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯರ ಪಾದಪಂಕಜವೇ ಗತಿಯೆಂದು ನಂಬಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ರಾಜರುಗಳ ನೆಲೆವಾಡಗಳಂತೆ ಮೆರೆಯುವ ಈ ಬಿಟ್ಟದಾವರೆಯ ಮರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ; ನೋಡಿ!”—ಎಂದು, ಅರಿಕೆಮಾಡಿ, ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಭುವಿನ ಪ್ರತಾಪಚರಿತ್ರವನ್ನು ಅನುಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ನನದ ಸೊಬಗನ್ನೂ, ಸೊಂಪನ್ನೂ ತೋರಿಸುತ್ತ, ಸಿಪ್ರಾನದಿಯ ತಡಿಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು, ಅಲ್ಲಿ ಸುನೀತನು ಪುಳಿನತಳದಲ್ಲಿ ವನಪಾಲಿಕೆಯರು ಆದರಗೂಡಿ ತಮ್ಮ ಹಸ್ತಗಳಿಂದಲೇ ಕಟ್ಟಿದ ಎಲೆಮನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅದರ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಅಲ್ಲಿ ಕಾದಿದ್ದ ವನಪಾಲಿಕೆಯರು,—“ಜಯಜಯ! ಮಹಾಪ್ರಭೋ! ಜಯಜಯ! ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ! ಸುನೀತವ್ರಜ್ಞಿಯವರು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖಕ್ಕೆ ಭಾಜನರಾಗಲಿ!”—ಎಂದು ಕಯ್ಯೆತ್ತಿ ಹೊಗಳಿ, ತಮ್ಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ,—“ಇತ್ತ ಬಿಜಯವಾಡಿಸಬೇಕು!”—ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಆಂಗೀಕರಿಸಿ, ಸುನೀತನು ಪಕ್ಷಿಯೊಡನೆ ಆ ಎಲೆಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಚಿಗುರಿನ ಹಾಸುಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತನು. ಆ ಎಲೆಮನೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವು ಎರಡುಸಾವಿರ ನಾಲಗೆಯುಳ್ಳ ಆದಿಶೇಷನಿಗೂ ವರ್ಣ

ಸುವ್ರದಕ್ಕೆ ವಿಾರಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ, ನಮ್ಮಿಂದ ವರ್ತಿಸಲಾದೀತೆ? ಹಸುರಾದ ಎಳೆಯ ಬಿದಿರುಹಚ್ಚೆಗಳನ್ನು ಮುಡಿವಾಳಲಾಮಂಚಗಳಿಂದ ಬಿಗಿದು ಹಂಜರಪಾಕಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೂಬಿಟ್ಟಿರುವ ಲತೆಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಸಿ, ಒಳಗಡೆಯಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಪರಿಮಳವನ್ನು ಬೀರುವ ಪುಷ್ಪಗಳ ಗೊಂಡಲುಗಳನ್ನು ನೇತುಹಾಕಿದ್ದರು; ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮರಳನ್ನು ಹರಹಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಚಿಗುರುಗಳನ್ನು ಹಾಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಅರಳಿದ ತೊಟ್ಟುದೆರೆದ ಸೇವಂತಿಗೆಯ ಹೂಗಳನ್ನು ಹರಹಿದ್ದರು. ಆ ಹಾಸುಗೆಯ ಒಂದು ಪಾಶ್ಚ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಳಗಂಕೆಯ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಉಂಡಿಸುತ್ತಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಗಲವಾದ ತಾಮರೆಯೆಲೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿ, ಬಾಳೆಯ ಸಣ್ಣನಾದ ನಾರಿನಿಂದ ಬಿಗಿದು, ಎರಡು ಹಿರಗುದಿಂಬುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ಹಾಸುಗೆಯ ಮುಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಠಾಜಾರಾಜ್ಞಿಯವರ ಆರೋಗಣೆಗಾಗಿ, ಒಂದು ಅಡಕೆಯ ಹಾಳೆಯ ದೊನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯವಾದ ದಾಳಿಂಬದ ಬೀಜಗಳನ್ನೂ, ಒಂದು ಬಾಳೆಯೆಲೆಯ ದೊನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾವಿನಹಣ್ಣುಗಳ ಹೋಳುಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಂದು ದೊನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಪ್ಪೆದೇಗದ ರಸಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತೀಳೆಹಣ್ಣಿನ ತೊಳೆಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೀಬೆಹಣ್ಣಿನ ಹೋಳುಗಳನ್ನೂ, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಳಿತ ಚಪ್ಪರದ ದ್ರಾಕ್ಷೆಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಉತ್ತತ್ತಿಹಣ್ಣು-ಬಾದಾಮಿ-ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಗಳನ್ನೂ, ಇವುಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹದವಾದ ಗಂಗಪಾಣಿ ಎಳ ನೀರುಗಳನ್ನೂ, ರಸದಾಳಿಗಬ್ಬಿನ ಹೋಳುಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಹತ್ತಿರ ಹಾಲು, ಸಕ್ಕರೆ, ತುಪ್ಪ, ಇವುಗಳನ್ನೂ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ಸಾಲಾಗಿ ಇರಿಸಿದ್ದರು. ಸುನೀತನೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಆರೋಗಣೆಗೆ ಕುಳಿತರು. ಒಬ್ಬ ವನಪಾಲಿಕೆಯು ಬಂದು, ಒಂದು ಕಳಿತ ಅಂಜೂರದ ಹಣ್ಣನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸಮಯನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು, ಸುನೀತನು — “ಪ್ರಿಯೇ! ಈ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟು ಅಭಿಮಾನ! ಅತ್ತಿತ್ತ ಕೂಡ ನೋಡದೆ ಇರುವೆ? ಅತ್ತ ಒಬ್ಬ ವನಪಾಲಿಕೆಯು ನಿನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಳು; ಏನೆಂದು ಕೇಳು!” — ಎಂದನು.

೧೬ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಕೇಳು; ರಾಜನೇ! ಆ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಹುಸಿನಕ್ಕು, ವನಪಾಲಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, “ಏಕೆ ಇಷ್ಟು ಅಂಜಿಕೆ?.....” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳೆಂದು ಹೇಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನು, ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನನ್ನು ತಡೆದು, “ಎಲೈ ಗುರುವೇ! ಈ ವನವಿಹಾರದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಾಕುವಾಡಿ. ಸುವ್ರತಚಂದ್ರಮತಿಯರು ಕೋಳಿಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸುಸೀತನ ಸುಮ್ಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಲು ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ತಾನೇ ಒಡಂಬಡುವುದು? ಸುವ್ರತಚಂದ್ರಮತಿಯರ ಮುಂದಣ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮೊದಲು ತಿಳುಹಿ, ಆಮೇಲೆ ವನವಿಹಾರದ ವರ್ಣನೆಯು ನಡೆಯಲಿ. ಇನ್ನು ಎಷ್ಟುಕಾಲ ಎಷ್ಟು ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಅವರ ಹಣೆಯ ಬರಹವಿದೆ? ಮಾಡಿದ ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಅವರು ಇಷ್ಟೊಂದು ಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದುದು ಸಾಲದೆ? ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಹೀನ ಜನ್ಮಗಳೂ, ದುಃಖಾನುಭವಗಳೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿದ್ದುವೋ ಕಾಣೆನು!” ಎಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ವಿವರ್ಣನಾಗಲು, ಅಭಯರುಚಿಯು ಅವನನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಿ, —“ಹಾಗಾದರೆ ಅವರ ಮುಂದಣ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು; ಕೇಳುವವನಾಗು!” ಎಂದು ಮುಂದೆ ಹೇಳತೊಡಗಿದನು.

ಇತ್ತ ಆ ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಮಾಂಸವನ್ನು ತರುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳೊಡನೆ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಹೋಗಿದ್ದವನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ರಾಜನು ವನವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಮರುದಿನ ಆ ಉಪವನದ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಅವನು ಆ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು, ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ, ತಾನೇ ಆದರೂ, ಇಲ್ಲವೇ ತನ್ನ ಸೇವಕನಿಂದಲಾದರೂ, ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು

ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯಷ್ಟೆ! ಆ ಉಪವನದ ಸವಿಾಪದ ಗುಡ್ಡದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಸಿಪ್ರಾನದಿಯ ತಿರುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಟವೃಕ್ಷವಿದೆ. ಆ ವೃಕ್ಷದ ಕೊಂಬೆಗಳು ಎಂಟು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಪ್ರಸರಿಸಿ, ನಾನಾವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ವಾಗಿಯೂ, ಆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಸಂಚಾರಹೋಗುವ ಪಾಂಥರಿಗೆ ಇಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ನೆರಳನ್ನು ಕೊಡುವುವಾಗಿಯೂ ಇರುವುವು: ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಗಮನ ಸ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತನಿರತರಾದ ಯೋಗಿಗಳು ಇಳಿದುಕೊಂಡು, ಹತ್ತಾರು ದಿನಗಳು ವಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಆಶ್ರಮಗಳು ಇದ್ದುವು. ಸವಿಾಪದಲ್ಲಿದ್ದ ನದಿಯ ತಿರುವು ಆ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದೆಂದು ಪಾಂಥರ ಪೃಥಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಅಲ್ಲಿ ತಂಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ದೈವಯೋಗದಿಂದ, ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಒಬ್ಬ ಮಹಾಯೋಗೀಶ್ವರರು ಅಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ, ಆ ಯೋಗಿಗಳು ಆಲದಮರದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ, ತೃಣಾಸ್ತರಣದಮೇಲೆ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು,—

“ಬಗೆ ನೊಸಲಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ನಿಲೆ, ತವ್ವದೆ ಮೂಗಿನ ಚೌಕದಲ್ಲಿ ದಿ |
 ಟ್ಟಿಗಳಿರೆ, ||
 ಸೊಗಯಿಸೆ ಕಯ್ಯನಿಕ್ಕಿ ಮಿಗೆ ತನ್ನನೆ ತಾನೊಲವಿದೆ ಜಾನಿಸು |
 ತ್ತಲಗದೆ”

ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿ ಇದ್ದರು. ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಆ ಮುನಿಗಳ ಗೌರವವನ್ನು ಅರಿಯದವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಸೂಚಿಯ ಕಲ್ಲಿಂದ ಸೂಚಿಯು ಎಳೆಯಲ್ಪಡುವಂತೆ, ಅವರ ತಪೋಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಅವರೊತ್ತಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ, ಮೇಲಿದ್ದ ಗುರುಪದಾರ್ಥವು ನೆಲಕ್ಕೆ ಧೂಪನೆ ಉರುಳುವ ಹಾಗೆ, ಪಾಪಭಾರವಾದ ಆತನ ಶಿರಸ್ಸು ಆನತವಾಗಿ, ಆ ಮುನಿಗಳ ಪಾದಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ದೀರ್ಘಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿದವನು ಎಳಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಬಿದ್ದಿದ್ದನು.

ಮಹಾತ್ಮರ ತೇಜಃಪ್ರಭಾವವು ಎಂಥ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳದೋ! ಚಂಡಕರ್ಮಿಯ ಕಬ್ಬುನದಂತೆ ಕಠಿಣವಾದ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡ, ಆ ಯೋಗಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಹೊಂದದೆ, ಹಿಂದಿರುಗಲು ಒಡಂಬಡಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾತ್ಮರ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಶುಷಿಗಳ ಸತ್ವತೇಜಃಪ್ರಸರಣದಲ್ಲಿ ಅವಗಾಹಿಸಿದ ಕ್ರೂರ ಮೃಗಗಳೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ನೈಜವಾದ ವೈರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಮಿತ್ರರಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತವೆಯೆಂಬುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಯೋಗತೇಜಸ್ಸು ಚಂಡಕರ್ಮಿಯ ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿ, ಸತ್ವತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಬಳಿಕ, ಆ ಮುನಿಗಳು ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಬಹಿರ್ಮುಖರಾಗಿ, ಕಣ್ಣೆರೆದು, ತಮ್ಮ ನಾದಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮರದ ಮೊದ್ದಿಗೆಯಂತೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಚಂಡಕರ್ಮಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಈ ಜೀವಿಗೆ ಕರ್ಮನಾಶಕಾಲವು ಸಮಾಪಿಸಿತೆಂದು ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರಿತವರಾಗಿ, —“ಅಯ್ಯಾ! ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲಿ!” ಎಂದು ಹರಸಿದರು.

ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಎದ್ದು, ಆ ಮುನಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಸುಮ್ಮನೆ ಪಕಪಕನೆ ನಕ್ಕು, —“ಇದೇನು? ನನಗೆ ಹುಚ್ಚೋ, ಬೆವ್ವೋ, ಅರಿವೋ, ಮರುಳೋ?”—ಎಂದು ಬೆರಗಾಗಿ, ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಾನೇ ನಾಚಿಕೊಂಡು, “ತನ್ನಂಥ ಬೆವ್ವನು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಉಂಟೆ? ಚಂಡಮಾರಿದೇವತೆಗೂ ಕೂಡ ನೆಲಮುಟ್ಟಿ ತಲೆಬಾಗದ ನಾನು ಈ ಗೊರವನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿದೆನಲ್ಲ? ಬೆವ್ವ ಜನಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವೇಷಾಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಮರುಳುಮಾಡಿ, ಹೊಟ್ಟೆಹೊರೆಯುವ ಇಂಥ ಸೋಮಾರಿಜನಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದಟ್ಟುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹೀಗೆ ನಾನೂ ಗೌರವತೋರಿಸಬಹುದೇ? ಹಿಂದೆ ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಇಂಥ ಜೋಗಿಗಳ ಹೊತ್ತ ಜಡೆಯನ್ನು ಬೋಳಿಸಿ, ಬಳಿಯಿರುವ ಉಗುರುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ, ಕಮಂಡಲುಗಳನ್ನು ಒಡೆದುಹಾಕಿ, ಜೋಗವಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು, ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ಬಡಿದು ಓಡಿಸಿಲ್ಲವೆ? ಚಂಡಕರ್ಮಿಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆಯೇ, ಈಗಲೂ ಕೂಡ ಕಳ್ಳಜೋಗಿಗಳು ದಡಬಡನೆ ಓಡುವರಲ್ಲ! ತನ್ನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಸುನೀತನೂ ಕೂಡ ಮಾಂಸಾ

ಹಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಣದಯೆಯನ್ನು ತೊರೆದಿರುವನು. ಕ್ರೂರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರಿಯಾದ ತಾನೇ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ, ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಜನರು ಹೇಗೆ ನಗುವರೋ? ಈ ಗೊರವನಿಂದ ಅನೇಕರು ಕೆಡುವರು. ಇವನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಓದಿಸಿಬಿಡಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೇ, ಇವನ ಹೆಸರೇ ನಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು!”— ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು.

ಕೇಳಯ್ಯ! ಅವನ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮಸಂಬಂಧವು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾನಾನಾ ವಿಧವಾದ ದುಷ್ಟಯೋಚನೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಕೆಸರು ನಿಂತ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸಲ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೊಳೆದರೂ, ಅದರ ನಾತವು ಹೇಗೆ ಬೇಗನೆ ಹೋಗದೆ, ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಕಾಸಿದ ಫೇಲೆಯೇ ಹೋಗುವುದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಮಹಾನುಭಾವರ ಬೋಧೆಯೆಂಬ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ತಪ್ಪವಾದ ಹೊರತು, ಅವನ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವು ಎಂದಿಗೆ ಹೋದೀತು? ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಆ ಸ್ಥಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋಗಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ, ಅದೃಷ್ಟವು ಅದೃಷ್ಟವುಳ್ಳವನ್ನು ಅರಸಿ ಬರುವುದಷ್ಟೆ! ಆದುದರಿಂದ, ಅವನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವು ಅವನನ್ನು ಈಗ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಸವಿೂಪಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು.

ಬಳಿಕ, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ನೇಷವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಣಕಿಸುತ್ತ, —“ಎಲ ಗೊರವ! ಬೂದಿಬಸವ! ಏಕೋ ಹಂದಿಗೀರನಂತೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರುವೆ? ಏನ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುವೆಯೋ? ನಿನ್ನ ಪಾಶಕ್ಕೆ ಮಂಕರು ಮೋಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದೋ? ಈ ಬಕಧ್ಯಾನವನ್ನು ಸಾಕು ಮಾಡು. ಆಹಾ! ನಿನ್ನ ಈ ಬೈರೂಪಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗುವರು ಯಾರು?” ಎಂದು ನಕ್ಕನು. ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು, —“ಕರ್ಮಪಾಶಪೀಡಿತವಾದ ಈ ಜಂತುವು ತಿಳಿಯದೆ, ಈ ರೀತಿ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದುದನ್ನು ಬಗುಳುವುದು. ಹೇಳಲಿ! ಇಂಥ ಪಾಪಿಯೇ ನಮ್ಮ ಕ್ಷಮೆಗೆ ಅರ್ಹನಾದ ಪಾತ್ರನು!” — ಎಂದು ಬಗೆದು, ಮೌನವಾಗಿದ್ದರು.

ಬಳಿಕ, ಆ ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ತಾನು ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಗುಡದಿದ್ದ ಆ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಕೋಪವು ವೆಗ್ಗಲಿಸಿ,—“ಏಕೋ, ನಿನಗೆ ನಾಲಗೆಯಿಲ್ಲವೋ? ಕಿವಿ ಕೇಳದೋ? ಕಣ್ಣು ಕಾಣದೋ? ನಾನು ಕೇಳುವುದೇನು?—ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೇನು?”—ಎಂದು ಅವರ ಗಡ್ಡವನ್ನು ಎಳೆಯ ಹೋದನು.

ಆ ಯೋಗಿಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನೆಂಬ ಶಿಷ್ಯನು—“ನಿಲ್ಲು; ನಿಲ್ಲು! ದೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬೀಳುವ ಶಲಭನಾಗಬೇಡ. ಅವರನ್ನು ಬೂದಿ ಮುಚ್ಚಿದ ಕೆಂಡವೆಂದು ತಿಳಿ. ಅಮುಷ್ಮಿಕಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನವಾದ ಇಂಥ ನರಜನ್ಮವನ್ನೆತ್ತಿಯೂ, ಏತಕ್ಕೆ ಬರಿದೆ ನಾಶವಾಗುವೆ?”—ಎಂದು ತಡೆದನು.

ಆಗ, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ಕರುಣಾವೂರ್ಣವಾದ ದೃಷ್ಟಿವರ್ಷವನ್ನು ಚಂಡಕರ್ಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕರೆದರು. ಅವನು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೋ ವಿಶೇಷಪುಣ್ಯಕರ್ಮಫಲವು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿವರ್ಷಕ್ಕೆ ವಾತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಆಹಾ! ಆ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ತಪೋಮಹಿಮೆಯೆಂತುಟೋ! ಅತಿಕ್ರೂರನಾದ ಆ ಚಂಡಕರ್ಮಿಯೂ ಮೆತ್ತಗಾದನು. ತಾನು ರಾಜವಲ್ಲಭನಾಗಿದ್ದೇನೆಂದು ಎಂಥವರನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಇದ್ದವನು ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನು ತಡೆದರೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಸಾಮಾನ್ಯವ್ಯಭಾವವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಉತ್ತರಕ್ಷಣವೇ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನು ಮೇರುವರ್ವತವನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಶ್ಲೋ || “*ಅರ್ಕಸ್ವಕರಸಂಪರ್ಕಾದ್ಧಿವಾ ಹಂತಿ ಬಹಿಸ್ತಮಃ |
ಸಂತಸ್ತು ದರ್ಶನಾದೇವ ಬಹಿರನ್ತರ್ದಿವಾನಿಸಂ ||”

“ಅಂಧಕಾರನಿಸ್ತರಣಪಟುವಾದ ಸೂರ್ಯನು ಹಗಲಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರಗಣ

*ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ಕರ”ಶಬ್ದದ ಹಸ್ತ, ಕಿರಣ ಎಂಬ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥವನ್ನೂ “ತಮ” ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇರುವ ಅಂಧಕಾರ ಅಥವಾ ಕತ್ತಲೆ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಯೋಚಿಸಿ, ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಆಲೋಚನೆಮಾಡಬೇಕು.

ತಮಸ್ಸನ್ನು ಕರಗಳಿಂದ ಮುಟ್ಟಿ ಕೊಲ್ಲುವನು; ಸತ್ಪುರುಷರಾದರೂ, ಹಗಲೆನ್ನದೆ, ರಾತ್ರಿಯೆನ್ನದೆ, ಎರಡು ವೇಳೆಯೂ, ಎಂದರೆ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಹೊರಗಣ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಒಳಗಣ ತಮಸ್ಸನ್ನೂ, ಎಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.”—ಎಂದಲ್ಲವೆ ಸತ್ಪುರುಷರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವುದು! ಸತ್ಪುರುಷರ ಪರಿಚಯವು ಎಂತಹ ದುರಭಿಮಾನಿಗಳ ದುರಭಿಮಾನವನ್ನೂ ತೊಲಗಿಸುವಾಗ, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವುದು ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಅವರ ಕಡೆಗಣ್ಣಿನ ನೋಟವು ಚಂಡಕರ್ಮಿಯ ವುಣ್ಯಲತೆಗೆ ನೀರೆರೆದ ಹಾಗಾಯಿತು! ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು—“ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಒಣಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಬಾಳಕವನ್ನೂ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ನೇತಾಡುವ ಈ ಹೇಡಿಹುಳುವನ್ನೂ ಕೊಂದೇನು—ಬಿಟ್ಟೇನು? ನಾಯಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಬಣ್ಣದ ಕೋಲು ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಇಲಿಯು ತಡೆದರೆ, ಸಿಂಹವು ಎಂದಾದರೂ ಸಿಟ್ಟುವಾಡಿಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಕೊಲ್ಲಹೋದೀತೆ? ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ! ಚಿ! ಬೇಡ! ನನಗೆ ಇದೊಂದು ಸರಿಸಮನೆ?” ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಾಗಿ, ಬಳಿಕ,—“ಜನಗಳ ವೌಢ್ಯವನ್ನು ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವಾಡಿ, ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಿಟ್ಟುಬಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸಂಸಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಹೀಗೆ ಗಾಳಿಮಳೆಚಳಿಬಿಸಿಲುಗಳಿಗೆ ನಡುಗಬೇಕೆ? ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯಿಲ್ಲವೆ? ಬೇಕಾದಷ್ಟು ನೀರು ಸಿಕ್ಕಿದರೂ, ಮೆಯ್ಯನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಬೂದಿಬಡಿಕನಾಗಿ ಇದ್ದಾನಲ್ಲ? ತಲೆಬಾಚಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆ? ಕೂದಲೆಲ್ಲ ಜಡೆಕಟ್ಟಿ ಹೋಗಿದೆಯಲ್ಲ? ಅವನು ಹೇಗಾದರೂ ಹೋಗಲಿ ಎಂದರೆ, ಅವನ ಬೆವ್ವುತನಕ್ಕೆ ಏನು ಹೇಳುವ? ಶಿಷ್ಯನಂತೆ! ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಗೇ ತಾನು ಸಂಸಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಏನು ಮಹಿಮೆ ಕಂಡನೋ? ಇಂಥ ಬೆವ್ವನುಂಟೆ?”—ಎಂದು ಒಳಗೊಳಗೇ ನಗುತ್ತ,—“ಕೇಳಿ ನೋಡುವ! ಹುಚ್ಚುಬೆವ್ವರ ಆಲೋಚನೆಯು ಬಹಳ ಏನೋದವಾಗಿ, ಇವರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನನಗೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಹಾಸ್ಯವೂ, ಒಂದು ಕಡೆ ದುಃಖವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅಯ್ಯೋ! ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಒಣಗುತ್ತದಲ್ಲ! ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡುಗುತ್ತದಲ್ಲ! ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಜೋಪಡಿ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ

ವಲ್ಲ! ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಾಯಿಗೆ ರುಚಿಯಾದುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಂದು, ಸೊಗಸಾಗಿ ಉಡುಪುಗಳನ್ನುಟ್ಟು, ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಷ್ಟು ವಿಷಯಸುಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲು, ಹೀಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಇವರು ಮೃಗಾದಿಗಳಿಗೂ ಕಡೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಮೃಗವಕ್ಕೆ ಗಳು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಸುಖದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿವೆ. ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡುವೆ!” ಎಂದು ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು—“ಎಲಾ! ಹಗಲುಗೂಬೆ!”—ಎಂದು ಕರೆದು, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮಾತೆತ್ತುವುದರಲ್ಲಿ, ಪರದುಃಖಾಸಹಿಷ್ಣುವಾದ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನು ಅವನ ಬಾಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಯ್ಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ—“ಎಲಾ! ಸಾಕು! ಮಾತನ್ನು ತಡೆದುಕೊ. ಬಾಯಿಯು ಕೊಬ್ಬಿಂದ ಬಯ್ಯುವ ಮನುಜನಿಗೆ ಕೇಡು ತಪ್ಪದು. ದೊಡ್ಡವರನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವ ನಿನ್ನ ನಾಲಗೆಯು ಸೇದಿಹೋಗುವುದಲ್ಲ!”—ಎಂದು ತಡೆಯಲು, ಅವನ ಕಯ್ಯನ್ನು ಒದರಿ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು, —“ಎಲೆ ಮುದಿಗೂಬೆ! ಕಣ್ಣಿದ್ದರೂ, ಕುರುಡನಂತೆ ಏಕೆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದೀಯೆ? ಬಾಯಿಯಿದ್ದರೂ, ಮೂಗನಂತೆ ಏಕೆ ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದೀಯೆ?”—ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ಅವನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಗುಡದೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ತಮ್ಮ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು—“ಎಲೆ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರ! ನಿನ್ನ ಗುರು ಎಗೆ ಕಿವಿ ಕೇಳದೋ? ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಬೇಕೋ?”—ಎನ್ನಲು, ಕಲ್ಯಾಣ ಮಿತ್ರನು—“ಅಯ್ಯೋ! ಇದೇನು? ಈ ಪ್ರಾಣಿಯು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದಲ್ಲ! ಪ್ರಾರಬ್ಧವನ್ನು ಯಾರಿಂದಲೂ ಮಾರಲಾಗದು. ಬೇಡ ಬೇಡವೆಂದು ತಡೆದರೂ, ಕೇಳಲೊಲ್ಲನಲ್ಲ! ಏನು ಮಾಡಲಿ?”—ಎಂದು ಕನಿಕರ ದಿಂದ—“ಅಯ್ಯಾ! ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಲಾಲಿಸು. ಇವರನ್ನು ಯಾರೆಂದಿದ್ದೆ? ಇವರು ಜಗತ್ತೂಜ್ಯರಾದ ಯೋಗಿವರ್ಯರಾದ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು; ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಹಿರಿಯರು. ಇವರನ್ನು ಬೆಂಕಿಯೆಂದು ತಿಳಿ. ಇವರು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರೆ, ಸಕಲಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. ಇವರು ಶಪಿಸಿದರೆ, ಇದ್ದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಭಸ್ಮವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು. ಇವರ ಸ್ವಭಾವವು

ಮೇಲೆ ನೋಡಿದರೆ, ಆಳವಾದ ನೀರಿನಂತೆ, ಪ್ರಸನ್ನಗಂಭೀರವಾಗಿರುವುದು. ಇಳಿದು ಕದಡಹೋದರೆ, ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ದುಡುಕಬೇಡ. ಏನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೂ, ವಿನಯದಿಂದ ಕೇಳು. ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ದುಡುಂಪ್ರವೇಶಮಾಡಬಾರದು. ಕೆಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಬುದ್ಧಿ ಬಂದರೆ, ಪ್ರಯೋಜನವಾದೀತೆ?"—ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. "ಹಾಗೆ?"—ಎಂದು, ಸ್ವಲ್ಪ ಹುಸಿನಗುತ್ತಾ—“ಎಲೈ, ಸ್ವಾಮಿ!”—ಎಂದು, ಅರ್ಥೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ—“ನಾನು ನನ್ನ ರಾಜನನ್ನಲ್ಲದೆ, ಯಾವ ಜೋಗಿಯನ್ನೂ ಹೀಗೆ ಕರೆದಿರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಆಗಲಿ! ಹಾಗೆ ಕರೆದುದರಿಂದ, ನಷ್ಟವೇನೂ ಇಲ್ಲ!”—ಎಂದು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನ ಮಾತನ್ನು ಅಣಕಿಸುವಂತೆ,—“ಎಲೈ ಹಿರಿಯರೇ! (ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರೇ! ಅದೇಕೆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಕೂಗಿದರೂ ಕಿವಿ ಕೇಳದವರಂತೆ ಇದ್ದೀರಿ?”—ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆರೆದು, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ,—“ಸ್ವಸ್ವಸ್ತು! ಶಾಂತಿರಸ್ತು!!” —ಎಂದು ಹರಸಿದರು.

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ!, ಮಹಾತ್ಮರ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣಮಾತ್ರವೇ ಎಷ್ಟು ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಈಡುಗೊಡುವುದಾಯಿತು! “ಹಿರಿಯರೇ! ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರೇ!”—ಎಂಬ ಎರಡು ಮಾತು ನಾಲಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, “ಸ್ವಸ್ವಸ್ತು! ಶಾಂತಿರಸ್ತು!!”—“ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾಗಲಿ! ಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗಲಿ!!”—ಎಂಬ ಸದ್ಯಃಫಲಕಾರಿಯಾದ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಯೋಗೀಶ್ವರನಾದ ಭಗವಂತನ ನಾಮವು ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲಾರದೆ? ಆಗಳಾ ಮುನಿಗಳು ಕರುಣೆಯಿಂದ ನನೆಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆತನ ಮೇಲೆ ಸುಳಿಯಿಸಿ, “ಅಪ್ಪಾ! ನಾವು ಅಂತರ್ಮುಖರಾಗಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು” — ಎಂದರು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕು, — “ಎನು! ಅರ್ಥ

ವಾಗದ ಮಾತುಗಳು! ಅಂತರ್ಮುಖವೆಂದರೇನು? ಅಂತಃ, ಮುಖ, — ಮೊಗವನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಬಹುದು; ಹಿಂದುಗಡೆಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಒಳಗಡೆಗೆ ಹೇಗೆ ತಿರುಗಿಸುವುದು?" ಎಂದು ಯೋಚನೆಮಾಡಿ, — "ಮುಖವನ್ನು ಒಳಗಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದೆ ಎಂದು ಸುಳ್ಳುಹೇಳುವೆ. ಎಲ್ಲಿ? ಒಳಗಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸು; ನೋಡುವ!" — ಎಂದನು. ಅವನ ಮಾತಿಗೆ, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ದುಃಖಿಸಿ, — "ಅಯ್ಯೋ! ಈತನ ಪ್ರಾಜ್ಞಮನ್ಯತೆಗೆ ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಶುದ್ಧ ಶುಂಠನಾಗಿದ್ದಾನಲ್ಲ! ಇರಲಿ!" — ಎಂದು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಂದುಕೊಂಡು, ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ, — "ಅಯ್ಯಾ! ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಟ್ಟು ಕೇಳು. ನೀನು ಸಿಪ್ರಾನದಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೀಯಾ?" — ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

"ನೋಡಿದ್ದೇನೆ!"

"ಆದರ ದಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅರಳಿಯ ಮರವಿದೆಯೋ?"

"ಉಂಟು; ಇದೆಲ್ಲ ಎತಕ್ಕೆ ಕೇಳುತ್ತೀಯೆ?"

"ಆತುರಪಡಬೇಡ. ನಾವು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಹೇಳು. ಅದು ಎಲ್ಲಿ ಇದೆ? ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹೇಳು!"

"ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿರುವಿದೆಯಲ್ಲ? ಆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ, ಆ ಮಾರಿಯ ಗುಡಿಯ ಮುಂಗಡೆ!"

"ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ನೋಡಬಲ್ಲೆಯೋ?"

"ಅಡ್ಡಿಯೇನು? ಯೋಚಿಸಿದರೆ ಇದಿರಿಗೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ."

"ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣೆದಿರಿಗಿದೆಯೋ?"

"ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರೆ, ಕಂಡಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ?"

"ಆ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೀಯಾ?"

"ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ."

"ಅದು ಹೇಗಿದೆ? ಹೇಳು."

“ಅದಕ್ಕೆ ಎಂಟು ತೋಳುಗಳಿವೆ. ಒಂದೊಂದು ಕಯ್ಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ಆಯುಧವಿದೆ. ಸಿಂಹದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದೆ. ಕೋರೆಹಲ್ಲು ಗಳಿವೆ. ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಲೆಬುರುಡೆಗಳ ಸರವನ್ನು ಧರಿಸಿದೆ. ಬಲಗಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಒಂದು ತಲೆಯನ್ನೂ, ಎಡಗಯ್ಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕತ್ತಿಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದಿದೆ.”

“ಈ ಮಾರಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ನಿನ್ನ ಇದಿರಿಗಿದ್ದ ಈ ಮರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ? ಅದರ ಮೇಲೆ ಕಾಗೆಯು ಕೂಗುತ್ತಿತ್ತು! ಅದರ ಕೂಗು ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತೆ?”

“ನಾನು ನೋಡಲೂ ಇಲ್ಲ; ಕೇಳಲೂ ಇಲ್ಲ. ಆ ಮಾರಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ನನ್ನ ಜ್ಞಾನವು ಹೋಗಿತ್ತು.”

“ಆ ಸಂಗತಿಯಿರಲಿ! ಈ ದೇಶದ ದೊರೆ ಯಾರು? ಅವನ ಪರಿಚಯವು ನಿನಗುಂಟೋ?”

“ಎನೂ ತಿಳಿಯದ ಮೂಢನಯ್ಯಾ ನೀನು! ನಾನು ರಾಜನ ಅಂತರಂಗಸ್ನೇಹಿತನೆಂದು ಯಾರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು? ಯಾವೂರಯ್ಯಾ ನೀನು!”

“ಓ! ಹಾಗೋ! ನಿನಗೆ ಎಂದಾದರೂ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೋ?”

“ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು; ಕೊಡುತ್ತಲೂ ಇರುವನು.”

“ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಾರಿಯದನ್ನು ಹೇಳು; ಕೇಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇವೆ.”

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸಂತೋಷದಿಂದ, ಗರ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, —
“ನಾನು ಒಂದು ದಿನ ಒಳ್ಳೆಯ ಸೊಗಸಾದ ಎರಡು ಮೊಲಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದುಕೊಟ್ಟೆನು. ಅದಕ್ಕೆ ಬಲುಹಿಗ್ಗ, ತನ್ನ ಉಂಗುರವನ್ನು ಕಳಚಿ ನನ್ನ ಬೆರಳಿಗೆ ಹಾಕಿದನು. ಅಹಾ! ಹೇಗೆ ಕುಣಿದೆನೋ! ನೀನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ

ವಲ್ಲ!”—ಎಂದು, ಆಗ ಉಂಗುರವನ್ನು ನೋಡಿನೋಡಿ ಕುಣಿದ ಹಾಗೆ, ಕುಣಿಯಹತ್ತಿದನು.

“ಭಲಾ! ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುಣಿಯುತ್ತೀಯೆ!”—ಎಂದು ಉಬ್ಬಿಸಿ, ಮನದಲ್ಲಿ ನಕ್ಕು,—“ಅಯ್ಯಾ! ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಉಂಗುರವಿಲ್ಲ. ಉಂಗುರವನ್ನು ನೋಡಿನೋಡಿ ಕುಣಿಯುವೆ! ಇದೇನು?”

“ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೇನು? ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ?” ಎಂದನು.

“ಇದಿರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಅರಳಿಯ ಮರವನ್ನೂ ಕಂಡೆ. ಬೆರಳಲ್ಲಿ ಉಂಗುರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಉಂಗುರವು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ, ನೋಡಿನೋಡಿ ಕುಣಿದು, ಆಗ ಪಟ್ಟ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಈಗ ಪಟ್ಟೆ. ನಿಜವೋ?”

“ಹೌದು; ಹೌದಯ್ಯ!”

“ಮರವು ಇದಿರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಮಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ; ಉಂಗುರವು ಬೆರಳಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲವೆ?”

“ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೇನು?”

“ಇದಿರಿಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದ ವಸ್ತುಗಳು, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಲು, ಇದಿರಿಗೆ ಇದ್ದು ನೋಡಿದಂತಾದುವು!”

“ಆದುವು. ಆದರೇನು?”

“ಇದೇ ಅಂತಮುಖವೆಂಬುದು. ಇದಿರಿಗೆ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಮರವನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ; ರಾಜನು ಈಗಲೇ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಕೊಟ್ಟಾಗ ಪಟ್ಟ ಸುಖವನ್ನು ಈಗ ಪಟ್ಟೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಾಣುವ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ತಿರುಗಿಸಿ, ಇದಿರಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ವಸ್ತುಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದುದರಿಂದಲ್ಲವೆ ಉಂಟಾದುವು?”

“ಒಳ್ಳೆಯದು! ನೀವು ಹೇಳುವುದು ಸತ್ಯ. ಈಗಲೀಗ ತಿಳಿಯತು.

ನೀವು ಮಹಾ ಬುದ್ಧಿವಂತರು. ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿ. ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಬಹುಮಂದ!"

"ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದಾಗ, ನಾವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬಹಿರ್ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದೆವು."

"ಏನೂ ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ!"

"ಕೇಳು! ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂದರೆ—ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು, ಕಿವಿ, ನಾಲಗೆ, ಚರ್ಮ. ಕಣ್ಣಿಂದ ರೂಪವನ್ನೂ ಬಣ್ಣವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ; ಮೂಗಿನಿಂದ ವಾಸನೆ ನೋಡುತ್ತೇವೆ; ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ; ನಾಲಗೆಯಿಂದ ರುಚಿ ನೋಡುತ್ತೇವೆ; ಚರ್ಮದಿಂದ ಮೆತ್ತಗಿದೆ, ಒರಟಾಗಿದೆ, ತಣ್ಣಗಿದೆ, ಬಿಸಿಯಾಗಿದೆ—ಎಂದು ಮುಟ್ಟಿ ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಆಗಬೇಕಾದರೆ, ಆಯಾ ವಸ್ತುಗಳು ಹತ್ತಿರವಿರಬೇಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮುಟ್ಟಬೇಕು. ಮುಟ್ಟದಿದ್ದರೆ, ರೂಪ, ಗಂಧ, ಶಬ್ದ, ರಸ, ತೀತೋಷ್ಣಾದಿಗಳು ಒಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಕಣ್ಣನ್ನು ವಸ್ತುವಿನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದರೆ, ವಸ್ತುವು ಕಾಣುವುದು; ಮೂಸಿದರೆ, ವಾಸನೆಯು ತಿಳಿಯುವುದು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ, ನಿನ್ನೆ ನಾವು ಕಂಡು ದನ್ನು ಈಗ ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ, ಅದನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದೆಂದರೆ, ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲದೆ, ಮತ್ತೊಂದಿದೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸೆಂದು ಹೆಸರು. ಅದು ಒಳಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕೆ ಅಂತರಿಂದ್ರಿಯವೆಂದೂ ಹೆಸರು. ಅದು ನಾವು ಕಣ್ಣು ಮೂಗು ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಅನುಭವಿಸಿದುದನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಕೊಡವು ನೀರೊಳಗಿರುವಾಗ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಪಾತಾಳ ಭೇದಿಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದಾಗ, ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಅನುಭವಗಳು, ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಎತ್ತಿದಾಗ, ಮೇಲಕ್ಕೆ

ಬರುತ್ತವೆ. ನೀನು ಮಾರಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, ಅದರ ಕಯ್ಯಾಲುಗಳ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆ? ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಅಂತರ್ಮುಖವೆಂಬುದು. ಆಗ, ಕಣ್ಣು ಮೂಗು ಮುಂತಾದುವು ಇದಿರಿಗಿರುವುದನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ;—ಎಂದರೆ, ಆಗ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬಹಿರ್ವ್ಯಾಪಾರವಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸು ಅಂತರ್ಮುಖವಾಗಿರುವುದು. ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದರೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಹೊರಗಣ ಸಂಚಾರವು ನಿಲ್ಲುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ, ಕಣ್ಣನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದ್ದೆನು. ಇದೇ—ಅಯ್ಯಾ!—ನಾವು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದುದು. ನಾವು ಅಂತರ್ಮುಖರಾಗಿದ್ದೆವು; ನೀನು ಕೇಳಿದುದು ಒಂದೂ ತಿಳಿಯಬರಲಿಲ್ಲ” —ಎಂದರು.

ಆಗ, ಜಂಡರ್ಮಿಯು,—“ಎಲೈ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನೇ! ನಾನು ಇಂಥ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೇ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೇಗ ಈತನನ್ನು ನೀನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೀಯೆ!”—ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಪುನಃ, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, “ಅದೇನೋ ಆತ್ಮನು ಎಂದು ಹೇಳಿದಿರಿ, ಅವನನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದಿರಿ. ಆತ್ಮ ಎಂದರೇನು? ಅವನು ಎಲ್ಲಿರುವನು?”—ಎಂದನು.

“ಅಪ್ಪಾ! ಅದರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸಲಿ? ಆತ್ಮನೆನ್ನುವನು ಒಂದು ತೇಜಸ್ಸು. ಅವನು ನಿನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಜೀವವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸಮಾಡಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ ಮಾಡುವನು. ಹಾಗೆಂದರೆ, ಅವನು ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಒಬ್ಬನಾಗಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ರಥವನ್ನು ರಥಿಕನು ನಡೆಯಿಸುವ ಹಾಗೆ ನಡೆಯಿಸುವನು; ಮದ್ದಲೆಗಾರನು ಮದ್ದಲೆಯನ್ನು ನುಡಿಯಿಸುವ ಹಾಗೆ ನುಡಿಯಿಸುವನು; ತಿದಿಯೊತ್ತುವನು ತಿದಿಯಿಂದ ಉಸಿರನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಹಾಗೆ ಉಸಿರನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವನು; ಅವನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಈ ಶರೀರದ ಒಳಗೇ ಇರುವನು.”—ಎಂದರು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ನಕ್ಕು, —“ನೀವು ಹೇಳುವ ಮಾತು ತುಡ್ಡ ಸುಳ್ಳು! ನನ್ನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದು.”—ಎಂದನು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಂದ—“ಅದೇನು ನಿನ್ನ ಅನುಭವ? ಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳು; ಕೇಳುವೆ!”

“ನಾನು ಅನೇಕರನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದ್ದೇನೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಶರೀರವಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ, ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಕೊಂದ ಮೇಲೆ, ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ಚೂರ್ಣಿಸಿರುವೆನು; ತೊಗಲನ್ನು ಸುಲಿದು, ಕರುಳುಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಬಿಚ್ಚಿ ನೋಡಿರುವೆನು; ಎಲ್ಲುಬೂಮಾಂಸವೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನೀವು ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ, ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಅವನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನು? ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಜೀವಸಹಿತ ಹಗೆವಿನಲ್ಲಿ ನೂಕಿ, ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲುಚವ್ವಡಿಯನ್ನೆಳೆದು, ಸಂದುಸಂದಿಗೆಲ್ಲ ಗಾರೆಹಾಕಿ ಭದ್ರಮಾಡಿ, ತರುವಾಯ ಒಂದೆರಡು ಗಳಿಗಿಯ ಮೇಲೆ, ಆ ಚವ್ವಡಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಿಸಿರುವೆನು. ದೇಹಮಾತ್ರವೇ ಇದ್ದಿತು; ನೀನು ಹೇಳುವ ಆತ್ಮನಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮನು ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಅವನನ್ನು ನೆಲವು ನುಂಗಿತೆ? ಇದೂ ಇರಲಿ! ಜೀವದೊಂದಿಗೆ ಇರುವಾಗ, ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ತೂಕಮಾಡಿ, ಬಳಿಕ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು, ಆ ಹೆಣವನ್ನು ತೂಕಮಾಡಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ತೂಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಕಾಣಬಂದಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ವಾರ ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತೀಕರಿಸುವೆನು. ದೇಹವೇ ಜೀವವೆಂಬುದು. ಆತ್ಮನೆಂಬ ವಿಭಾಗವು ಬೇರೊಂದು ಇಲ್ಲ. ದೇಹವಲ್ಲದೆ ಜೀವವು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಕಡಮೆಯಾಗಿ, ಕೆಲಸಮಾಡಲಾರದೆ ಹೋಗುವುದೇ ಸಾವೆಂಬುದು. ಅದು ಕ್ರಮೇಣ ತಾನೇ ಶಕ್ತಿಗುಂದಿ, ಸಾಯುವುದೂ ಉಂಟು; ಘಾತಾದಿಗಳಿಂದಾಗುವುದೂ ಉಂಟು.” — ಎಂದನು.

“ಇವನು ಏನೂ ತಿಳಿಯದ ಪ್ರಾಣಿಯೆಂದಿದ್ದೆನು. ಇವನಿಗೆ ಅರಿವೆಂಟು. ಇವನನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತರಬಹುದು.” — ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವಟ್ಟು, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ಗಂಭೀರದುಂದುಭಿರವದಿಂದ ಪರ್ವತಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿರುವ ಮೃಗವನ್ನು ಓಡಿಸುವಂತೆ, ಚೂಡಕರ್ಮಿಯ ಮೋಹಮೃಗವನ್ನು ಅಜ್ಞಾನಗುಹೆಯಿಂದ ಓಡಿಸಲೆಳಸಿ, ಈ ರೀತಿ ಉಪದೇಶಿಸಲು ತೊಡಗಿದರು.

“ಕೇಳಯ್ಯ! ಚಂಡಕರ್ಮಿಯೇ! ಸಾದೆಕಡಿಯುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೀಯಾ?”

“ನೋಡಿದ್ದೇನೆ.”

“ಕಡಿಯುವಾಗ, ಬೆಂಕಿ ಹುಟ್ಟುವುದೋ?”

“ಇಲ್ಲ.”

“ಸೀಳಿದಾಗಲೋ? ತರಿದಾಗಲೋ?”

“ಆಗಲೂ, ಬೆಂಕಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.”

“ಇರಲಿ! ಎರಡು ಸಾದೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಒಂದರ ಮಧ್ಯೆ ದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಗೆ ಕುಳಿಮಾಡಿ, ಆ ಕುಳಿಮಾಡಿದ ಸಾದೆಯನ್ನು ಅಡ್ಡವಾಗಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆ ಕುಳಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾದೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಕಡೆಗೋಲಂತೆ ಕಡೆದು ನೋಡು; ಏನಾಗುತ್ತದೆ?”

“ನಾನು ನೋಡಬೇಕೋ? ಹೇಳು; ಏನಾಗುತ್ತದೆ?”—ಎನ್ನಲು, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನಿಗೆ “ಕಡೆದು ತೋರಿಸು!”—ಎಂದು ಅವನು ಅದೇ ರೀತಿ ಮಾಡಿ ಕಡೆಯಲು, ಮೊದಲು ಹೊಗೆಯಾಡಿ, ಬಳಿಕ ಬೆಂಕಿ ತೋರಿತು. ಆಗ, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು—
“ಅವ್ವಾ! ನೋಡಿದೆಯಾ? ಏನಾಯಿತು? ಬೆಂಕಿಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ಸಾದೆಯನ್ನು ಕಡಿದಾಗ, ತರಿದಾಗ, ಸೀಳಿದಾಗ, ಬೆಂಕಿಹುಟ್ಟಿತೆ! ಇಲ್ಲ. ಇದರಂತೆಯೇ, ನೀನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದಂತೆ, ಕಡೆದು ತರಿದು ಮೂಳೆನೆಗ್ಗಿದಾಗ, ಮೊದಲು ಬರೀ ಒಡಲು ಎಂದಿದ್ದುದು ವಿವೇಕಕ್ರಿಯೆಯ ಘರ್ಷಣದಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಒಡಲಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಆತ್ಮವೊಂದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬರುವುದು.”

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಬದಲು ಹೇಳದೆ, ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ಚಂಡಕರ್ಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—“ತಿಳಿಯಿತೋ? ಶಂಖವನ್ನು ಊದಿದರೆ ಏನಾಗುತ್ತದೆ? ಹೇಳು.”—ಎಂದರು.

“ನಾದವು ಕೇಳುವುದು.”

“ಆ ನಾದವು ಶಂಖವೋ? ಶಂಖದಿಂದ ಬೇರಾದುದೋ?”

“ಶಂಖವೆಂದಿಗಾದೀತು? ಬೇರೆಯೇ!”

“ಅದರಂತೆಯೇ, ಆತ್ಮನು ಶರೀರದಿಂದ ಭಿನ್ನನಾಗಿರುವನು.”

“ಹೇಗೋ? ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ.”

“ತಿದಿಯನ್ನು ಒತ್ತಿದಾಗ, ಗಾಳಿಯು ಈಚೆಗೆ ಹೊರಟುಬರುತ್ತದಲ್ಲವೆ? ಒತ್ತದೆ ಇದ್ದಾಗ, ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರಂತೆಯೇ ಈ ಒಡಲಿಗೆ ಭಂಗವುಂಟಾದಾಗ, ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಶರೀರವಲ್ಲದ ಆತ್ಮನು ಆ ಶರೀರದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋಗುವನು. ಶರೀರದ ಒಳಗೆ ಇದ್ದುಕೊಂಡು,— ಜಡವಾದ, ಲಯವಾಗತಕ್ಕ, ಹೆಣವಾದ ಈ ಶರೀರವನ್ನು ಕೆಲಸಮಾಡುವುದಾಗಿಯೂ, ಮಾತಾಡುವುದಾಗಿಯೂ, ನೋಡುವುದಾಗಿಯೂ, ಯೋಚನೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿಯೂ, —ಒಟ್ಟೇನು? —ಜೀವಿಸುವುದಾಗಿಯೂ ಮಾಡುತ್ತ, — ತನ್ನ ಮನೆಯಾದ ಶರೀರವು ಕಡಿದು, ಹಗೆವಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಈ ತೆರದ ಭಂಗದಿಂದ ವಾಸಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವನು.” — ಎಂದರು.

“ಗುರುಗಳೇ! ಈಗ, ಸ್ವಲ್ಪ, ತಿಳಿದ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ; ಆಲೋಚಿಸಿದರೆ, ತಿಳಿಯದ ಹಾಗೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ದಯೆಮಾಡಿ, ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರಿಸಿ, ಈ ಮೂಢನನ್ನು ಬದುಕಿಸಬೇಕು” — ಎಂದನು.

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮಿನಿ! ಕೇಳು. ಸತ್ತುರುಷರ ಪರಿಚಯವು ಎಂಥೆಂಥ ಅಸಾಧ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡದು? ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು “ಗುರುಗಳೇ!” ಎಂದು ಕರೆದುದಲ್ಲದೆ, “ಮೂಢನನ್ನು ಬದುಕಿಸಬೇಕು!” ಎಂದನು. ಅವನ ವೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಈಗಳಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಚಿನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲನೆಮಾಡು. — ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಅವರ ಸಂಭಾಷಣವನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

౧౭ నೆಯ ఆధ్యాయ.

“ఎల్లీ తిష్ఠనే! కేళు. ఆ ఆత్మన ఇరవన్న అరివింద ఈక్కిసలాగు వుదు.”—ఎన్నలు, అరిష్టకర్మను — “స్వామి! తావు అప్పణేకొడిసి దుదు గొత్తాగలిల్ల. దయేమాది వివరిసబీకు.”—ఎన్నలు, సుద భానాచార్యులు—“ఆత్మను నమ్మ కణ్ణిగి గురియాగువుదిల్ల. తీలీ యల్లి సువణావూ, పుష్పదల్లి సౌరభ్యవూ, క్షీరదల్లి సువాసనే యాద తుష్పవూ, కాష్ఠదల్లి వక్తియూ ఇరువ తేరదల్లి, ఈ శరీరదల్లి ఆత్మను సేరికొందిరువను. ఇదన్న నంచి, తపస్సు మోదలాద క్రియే గళింద అవనన్న అరియలు అభ్యాసమాదిదరే, కాణుబరువను. కల్లి నల్లి తోరువ కాంతియు సువణాద గుణువు; కాష్ఠగళల్లి తోరువ కాంతి కిచ్చిన చిక్షువు; హాలిసల్లిరువ కేనేయు ఘృతద ఛాయేయు. అదరంతే, ఈ శరీరదల్లి తోరువ జ్యేత్యవూ, జ్ఞానవూ, సొల్లూ ఆత్మన గుణగళేందు తిళి. కల్లిల్లి చిన్నవూ, హాలల్లి ఘృతవూ ఇల్ల వేందు ఘోళలాదిరే? ఠాగి, ఈ దోఠదల్లి ఆత్మను ఇల్లవేందు ఘోళి ఘోళలాదిరే? ఆ కల్లిన్ను చూణోసి సోదిసిదరే కనకవన్ను కాణువ ఠాగూ, హాలన్ను క్రమవూగి మధనమాదిదరే ఘృతవన్ను కాణువ ఠాగూ, కాష్ఠగళన్ను ఒందర మేలొందిట్టు ఠోసేదరే అగ్నియన్ను కాణువ ఠాగూ, జ్ఞానబలదింద అభ్యాసమాదిదరే మేయ్యే బేరే ఆత్మనే బేరేయూగి, శరీరదల్లి ఆత్మను సేరికొందిదానోయంబుదు గొత్తాగువుదు. కురుదనిగి వణాభేదవిల్లద మాత్రకే, ప్రసంజద వణాభేదగళి ఇల్లవే? విఠారపరనిగి ఆత్మవస్తువొందుంటు. ఆ ఆత్మవస్తువే నోడిదిదుదన్ను నోడిదేనేందు తిళియువుదు; తిందుదన్ను

ತಂದೆನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು; ಸುಖವಟ್ಟನೆಂದು ಸುಖಿಸುವುದು; ನೋವು ವಟ್ಟನೆಂದು ದುಃಖಿಸುವುದು; 'ಬಹಳ ಸೊಗಸಾಗಿ ಉಂಡೆನು, ಬಹಳ ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರೆಮಾಡಿದೆನು'—ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಸುಖಾನುಭವವನ್ನು ಮಾಡಿದುದು ಈ ದೇಹವಲ್ಲ."

"ಸ್ವಾಮಿ! ಗುರುಗಳೆ! ಆ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವು ಹೇಗೆ ಇರುವುದು? ಆತನನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ?"

"ಆವಧಾನದಿಂದ ಕೇಳಯ್ಯ. ಆ ಆತ್ಮನು ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಶೂ, ಅಂಗುಷ್ಟಮೊದಲು ನೆತ್ತಿಯವರೆಗೂ, ಸರ್ವಾಂಗದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣನಾಗಿರಿಯೂ, ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾಗಿರಿಯೂ, ಜ್ಞಾನಾಕಾರನಾಗಿರಿಯೂ, ಅನಾದಿಯಾಗಿರಿಯೂ, ಅನಂತನಾಗಿರಿಯೂ ಇರುವನು. ಬಿಸಿಲಿಂದ ಕಂದದವನಾಗಿರಿಯೂ, ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಡದವನಾಗಿರಿಯೂ, ನೀರಿನಿಂದ ನಾಂದದವನಾಗಿರಿಯೂ, ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಕತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಭೇದಿಸಲು ಬಾರದವನಾಗಿರಿಯೂ ಇರುವನು. ಮತ್ತೂ ತೇಜಸ್ಸಿನಂತೆ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನಾಗಿರಿಯೂ, ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವನಾಗಿರಿಯೂ ಇರುವನು. ಈತನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮರೆದು, ಹಸಿವಿನಿಂದಲೂ ಬಹುಬಾಧೆಯಿಂದಲೂ ನೆತಿಸಿಹೋಗುವ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸಿದನು. ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಈ ದೇಹವು ಸ್ಥಿರವಾದುದೆಂದು ನಂಬಿ, ದುಃಖಾದಿಗಳಿಗೆ ಈಡಾಗಿ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವೂ, ಸಾವೂ ಹುಟ್ಟೂ, ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವನು."

ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ಯೋಗೇಶವರಮಾಧಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಕಣ್ಣುಗಳು ನಿಮಿಲಿತವಾದುವು; ಮಾತುಗಳು ನಿಂತುಹೋದುವು. ಶರೀರವು ಮರವನ್ನು ಒರಗಿಕೊಂಡು, ಸ್ತಬ್ಧವಾಯಿತು.

ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದು,—"ಇದೇನು? ಇದ್ದುದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಮೂರ್ಛೆ! ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಅನ್ನವಿಲ್ಲ; ಇಷ್ಟು ಮಾತಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ದಣಿದು ಹೋಗಿರಬೇಕು!"—ಎಂದೆದ್ದು ಓಡಿಹೋಗಿ ಸಿಪ್ರಾನದಿ

ಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ತಂದು, ಅವರ ಮುಖಕ್ಕೂ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಎದೆಗೂ ಸವರಹೋದನು. ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನೆದ್ದು, —“ಹಾ! ಹಾ! ಇದೇನು? ತೊಂದರೆವಡಿ ಸಬೇಡ; ಶಬ್ದಮಾಡಬೇಡ. ನಿನಗೇನು ಮಂಕೊ, ಬೆವ್ವೊ? ಮೂರ್ಛೆಹೋದರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದೆಯೋ? ಇದು ಮೂರ್ಛೆಯಲ್ಲ. ಸಮಾಧಿನಿಷ್ಠರಾದರು. ಇನ್ನು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ತಾಸಿನ ವರೆಗೂ, ಹೀಗೆ ಇರುವರು. ಆಮೇಲೆ, ಬಹಿರ್ಮುಖವಾಗಿ, ಪ್ರಸನ್ನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ, ಅನುಗ್ರಹಿಸುವರು. ಇವರು ವಾರಕ್ಕೆಮ್ಮೆ ಪರ್ಣಾಹಾರ, ಇಲ್ಲವೆ ಮೂಲಾಹಾರ, ಇಲ್ಲವೆ ಜಲಾಹಾರವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಯೋಗಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವರ ದೇಹವು ಕಾಸಿದ ಸ್ವರ್ಣಕ್ಕಿಂತ ಕಾಂತಿಮಿಕ್ಕೇ ಇರುವುದು. ಅವರ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಧಾರಿ ಹಿಡಿದು ಹೋಗು!”—ಎಂದನು.

“ಇವರು ಮಹಾಮಹಾತ್ಮರಾಗಿರಬೇಕು. ಗೆಡ್ಡೆಗೇಣು-ಎಲೆ-ನೀರಿನಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳುವನು. ನಾನು ಇವರ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂಶಗಳನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು.”—ಎಂದು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳು ಯಾವತ್ತನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಅಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತು, ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಚರ್ಚೆಮಾಡುತ್ತ, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಸಾದಾವಸರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಣೆಮಾಡುತ್ತ, ಆ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಕಳೆದನು.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ಆಡ್ಡಿಕಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಇದೇ ಸಮಯವೆಂದು ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನಿಂದ ತಿಳಿದು, ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, —“ಸ್ವಾಮಿ! ಆತ್ಮನು ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಲ್ವಿತಿರುಗುತ್ತಿರುವನೆಂದು ನಿನ್ನೆ ಅವುಣಿ ಕೊಡಿಸಿದಿರಿ. ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನಾಗಿ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದ ಆತ್ಮನು ಇಂಥ ಅಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಏತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು, ದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನು ಎಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಡಬೇಕು!”—ಎಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

“ಕೇಳಯ್ಯಾ! ಇದು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯತಕ್ಕ ವಿಷಯವಲ್ಲ; ಅತಿ ದುರ್ಜೀವಿಯವಾದುದು. ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯಫಲದಿಂದ ಇಂಥ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಆಸೆ ನಿನಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಕೇಳು.

“ಒಬ್ಬನು ಒಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಫಲಭಾಗಿ ಅವನೇಯಷ್ಟೆ. ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು ಆತ್ಮನೇ ಆಗಿರುವನು. ಅದರ ಫಲವನ್ನು ನೆಟ್ಟನೆ ಉಣ್ಣುವವನೂ ಆತನೇ. ಆ ಕೆಲಸವು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಫಲವು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿರುವುದು. ಅದು ಕೆಟ್ಟದಾಗಿದ್ದರೆ, ಆ ಫಲವು ಕೆಟ್ಟದಾಗಿರುವುದು. ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಫಲವು ಸುಖರೂಪವಾಗಿ ಪುಣ್ಯವೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕೆಟ್ಟ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಫಲವು ದುಃಖರೂಪವಾಗಿ ಪಾಪವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಅನವರತವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳು ಆತ್ಮನು ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೂ, ಈ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಾಗಲೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ, ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುವು. ಆ ಪುಣ್ಯಪಾಪರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಆತ್ಮನು ಅನುಭವಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಆತನು ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಆತನಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆಯಾರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು? ಆದುದರಿಂದ, “ಮಾಡುವನಾತ್ಮಂ ನೆಟ್ಟನೆ | ಮಾಡಿದನುಣ್ಣಾತನಾತ್ಮನಘಜಲಧಿಯೊಳೋ || ಅಾಡುವೊಡಂ ಗುಣಗಣದೊಳ್ | ಕೂಡುವೊಡಂ ಜನ್ಮಜಲಧಿಯಂ ದಾಂಟು ವೊಡಂ”—ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಆತ್ಮನು ಹುಟ್ಟುಸಾವುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗುವುದು ಈ ಕರ್ಮಾನುಭವವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಎಂದು ತಿಳಿ. ವಿವೇಕಿಗಳು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ವ್ರತಾಚರಣೆಯಿಂದ ಹಿಂದಣ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ, ಮುಂದಣ ಜನ್ಮಗಳು ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವರು. ಅವಿವೇಕಿಗಳು ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ, ಸ್ವೇಚ್ಛಾವಿಹಾರಗಳಿಂದ ಪಾಪರಾಶಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವರಲ್ಲದೆ, ವ್ರತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವರು. ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ನಿನ್ನಂಥವರಿಗೆ ವಿನೋದ; ನಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ನಿನ್ನಂಥವರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಕನಿಕರ. ವಿವೇಕವು ಹುಟ್ಟಿದರೆ, ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ನಿನಗೆ ಅಸಹ್ಯವಾಗುವುದು.”

“ಸ್ವಾಮಿ! ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಮೊದಲು ಮಾಡತಕ್ಕುದೇನು? ದಯೆಮಾಡಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು.”—ಎಂದು ಬೇಡಲು, ಆಗ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು—“ಜ್ಞಾನನೇತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದವನೇ ದೇವನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು; ಆತನೇ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪನು; ಆತನ ವಚನವೇ; ಶಾಸ್ತ್ರವೆನ್ನುವುದು. ಆ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾವು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಆ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವರಾಗಬೇಕು. ಭೂತದಯೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲಾದ ಧರ್ಮವೆಂದು ನಂಬಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಇಡಬೇಕು. ಇದೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸ್ಥಿತಿ. ಈ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಪಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ವರರುಚಿಯು—

“ಪ್ರಾಣಾಘಾತಾನ್ನಿವೃತ್ತಿಃ ಪರಧನಹರಣೇ ಸಂಯಮಸ್ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಂ |
 ಕಾಲೇ ಶಕ್ತ್ಯಾಪ್ರದಾನಂ ಯುವತಿಜನಕಥಾ ಮೂಕಭಾವಃ ಪರೇಷಾಂ ||
 ಕೃಷ್ಣಾ ಸ್ಮ್ರೋತೋವಿಭಂಗಃ ಗುರುಷು ಚ ವಿನಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನುಕಂಪಾ |
 ಸಾಮಾನ್ಯಂ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೇಷ್ಟನುಪಹತವಿಧಿಃ ಶ್ರೇಯಸಾಮೇಷ ಪಂಥಾಃ ||”
 ಎಂದು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಿರುವನು.

ಈ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆಯಿಸಿದರೆ, ಇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಪರದಲ್ಲಿಯೂ ಮನುಷ್ಯನು ಸುಖಿಯಾಗುವನು. ಈ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದವನು ಇಹದಲ್ಲಿ ದುಃಖಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಪರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ನ್ನೇತ್ತಿ ದುಃಖಿಯಾಗುವನು. ಈ ಅಣುವ್ರತದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ, ಸದ್ಗುರುವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು. ಅವನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದರೆ, ಆಗ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುವ ಶಕ್ತಿ ತನಗೆ ತಾನೇ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಆ ಶಕ್ತಿಯುಂಟಾದರೆ, ಅವನ ಜ್ಞಾನವು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದು. ಆಗ, ಆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತನ್ನಹಿಂದಣ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು, ತಿಳಿವ ಶಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಆಗ, ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುವನು;

ಅಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಂಗಯ್ಯ ಸೆಲ್ಲಿಕಾಯಿಯಂತೆ ನೋಡುವನು.” ಆ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ದೇವನಾಗುವನು.”—ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿ, ಆತನ ಮಂಡೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಯ್ಯಿಂದ ಸವರಿ, ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು.

ಆಗ, ಚಂಡಕರ್ಮಿಗೆ ತಾನು ಹಿಂದೆಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವುಂಟಾಯಿತು. ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕ್ಕಾಗಿ ಹೆದರಿದನು. ಮುಂದೇನೇನು ಅನುಭವವಾಡಬೇಕೋ ಎಂದು ನಡುಗಿದನು. ಬಳಿಕ, ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಪಾದಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಆತಿದೈನ್ಯದಿಂದ, —“ಸ್ವಾಮಿ! ಮಹಾನುಭಾವರೇ! ನಾನು ಜನ್ಮಾಟವಿಯಲ್ಲಿ ತೊಳಲಿತೊಳಲಿ ಸಂಕಟಪಟ್ಟುದನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಪಡಬೇಕಾದುದನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಹಬೇಕು.”—ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

“ಅಯ್ಯಾ! ನಿನ್ನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ಈಗ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾದರೆ, ನೀನು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ತಂದಿರುವ ಈ ಕೋಳಿಗಳ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು; ಕೇಳು” — ಎನ್ನಲು, —“ಅದನ್ನಾದರೂ ದಯೆಮಾಡಿ ತಿಳಿಹಬೇಕು” — ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು—“ಅಯ್ಯಾ! ಕೇಳು. ಈ ಕೋಳಿಗಳು ಯಾರೆಂದಿರುವೆ? ಈ ದೇಶದ ಈಗಿನ ಆರಸಾದ ಸುನೀತನ ತಂದೆ ಸುವ್ರತನಷ್ಟೆ; ಆತನ ತಾಯಿಯು ಚಂದ್ರಮತಿಯಷ್ಟೆ! ತಾಯಿಯು ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ, ವ್ರತನಿಷ್ಠನಾದ ಸುವ್ರತನು ಒಂದು ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೋಳಿಯನ್ನು ದುರ್ಗಿಗೆ ಬಲಿಗೊಟ್ಟನು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹನನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಆತನಲ್ಲಿ ಹನನರೂಪವಾದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಹುಟ್ಟಿತು; ಇತರರನ್ನು ಹನನವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲು ನಿರೂಪಕವಾಯಿತು. ಈ ಪಾಪಕೃತ್ಯದ ಜತೆಗೆ, ಕರ್ತವ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವುದೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಕರ್ಮವು ಆತನಲ್ಲಿ ಸೇರಿತು. ಚಂದ್ರಮತಿಯು ವ್ರತಹಾನಿಯನ್ನೂ ಬಗೆಯದೆ, ಹಿಂಸಾರೂಪವಾದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದಳು. ಆದುದರಿಂದ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಆರು ಜನ್ಮಗಳು

ತೀರ್ಥಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು, ಬಳಲಿ, ಈಗ ಈ ಕೋಳಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ವ್ರತಹಾನಿರೂಪವಾದ ಕಾರ್ಯವು ಸಹ ಕಾನುಭವಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಸದೆ, ತೀರ್ಥಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇವರನ್ನು ನೂಕಿತು. ಇವರು ಮುಂದೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ನಿನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುವರು. ನಿಜವಾಗಿ ವ್ರತಹಾನಿ ಆಗದಿದ್ದರೂ, ವ್ರತಹಾನಿಯ ಹಾಗೆ ತೋರುವ ವ್ಯಾಪಾರವೇ ಈ ಗತಿಗೆ ಇವರನ್ನು ನೂಕಿದಾಗ, ನಿಜವಾಗಿ ವ್ರತಹಾನಿಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಏನೇನು ಕಷ್ಟಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿದ್ದುವೋ? ಆದುದರಿಂದ, ಚತುರನು ಸಾಮಾನ್ಯಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಯ್ಯೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೆರರನ್ನು ತನ್ನಂತೆಯೇ ಕಾಣಬೇಕು. ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗದು. ಇತರರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಬಾರದು. ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಬೇಕು. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ದಯೆಯೇ ಮೂಲವು.”—ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿ, ಬಳಿಕ,—“ಅಯ್ಯಾ! ಈ ಕೋಳಿಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮವಿಮೋಚನಕಾಲವು ಅತ್ಯಂತಸಮೀಪವಾಗಿದೆ. ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹಾಗೆಯೇ, ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೀಯೆ!”—ಎಂದರು.

ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ತಾನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕ್ರೂರವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು, ಮನದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಆ ಕೋಳಿಗಳಿಗೆ, ಆ ಮಹಾನುಭಾವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ, ಪೂರ್ವಜನ್ಮಸ್ಮರಣಿಯುಂಟಾಯಿತು. ತಾವು ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ದರ್ಶನೋಪದೇಶಗಳಿಂದ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದೆವೆಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಗಂಡುಗೋಳಿಯು ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಬಡಿಯುತ್ತ, ಗೋಣನ್ನು ನಿಗುರಿಸಿ, ಧರ್ಮಾನುರಾಗಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ, “ಕು! ಕೂ! ಕೂಡ!” ಎಂದು ಕೂಗಿತು. ಅಯ್ಯೋ! ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ಎರಡು ಬಾಣಗಳು ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಬಂದು, ಅವುಗಳ ಎದೆಗೆ ನಾಟಿ ಕೊಂಡುವು. ಆ ಬಾಣದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಕೋಳಿಗಳೆರಡೂ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು, ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನೂ ಕಾಲುಗಳನ್ನೂ ಪಟ್ಟಪಟ್ಟನೆ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತಲೆಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ

ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಬಾಯಿಯನ್ನೂ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಎರಡಾವೃತ್ತಿ ತೆರೆದುತೆರೆದು
ಮುಚ್ಚಿ ಮುಚ್ಚಿ, ವ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುವು.

ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನೂ ಚಂಡಕರ್ಮಿಯೂ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯದೊಡನೆ ನೋ
ಡುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೮ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

—೨೨೨—

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೆ! ಅತ್ತ ಪತ್ತಿಯೊಡನೆ ವನವಿಹಾರವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸುನೀತನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ವಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಅನುರೂಪಳಾದ ಹೆಂಡತಿ; ರೂಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಗುಣ; ಗುಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ. ಅವಳು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ. ಇಂಥ ಪತ್ತಿಯು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಸುನೀತನಿಗೆ ಏನು ತಾನೇ ಬೇಕು? ಒಳ್ಳೆಯ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೂ, ಮಾರುತರಾಜನು ವೃಕ್ಷ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳ ಮೇಲೆ ತಲೆದೋರಿ, ವೃಕ್ಷಾಗ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಳೆದ ವುಷ್ಪಗಳ ಧೂಳಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಎಲೆಗಳೆಂಬ ಬೀಸಣಿಗೆಯ ಆಗ್ರಭಾಗದಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ,—ಬಿಸಿಲಿನ ತಾವವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ದಂಪತಿಗಳು ಆರೋಗಣಿಗೆ ಕುಳಿತರು. ಪ್ರಧಾನಸಖಿಯರು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದ ಎಳನಗು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅವಳ ಸುಂದರವಾದ ಮುಖವನ್ನೂ, ರಕ್ತವು ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ವೃದುವಾದ ಕಪೋಲಗಳನ್ನೂ, ಆನಂದಮಯವಾದ ಕಡೆಗಣ್ಣಿನ ಸುಳಿನೋಟವನ್ನೂ ನೋಡಿನೋಡಿ, ಸುನೀತನು ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಆರೋಗಣಿಯು ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆ ಆನಂದವನ್ನು ಮಿತಿಮಾರಿಸಲು, ವನಪಾಲಿಕೆಯರು ಇದಿರಿಗೆ ನಾಟ್ಯವಾಡತೊಡಗಿದರು. ಹಾಡಿಗೆ ತಕ್ಕ ಅನುಕರಣಗಳು ಆ ದಂಪತಿಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದುವು. ವನಪಾಲಿಕೆಯರ ಕಯ್ಯಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಲ್ಪಟ್ಟು, ತಿಖರದಂತೆ ಕಂಡು, ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೆ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದು, ನೆಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುವು. ಅವರ ಕಾಲುಗಳು

ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಒಂದು ಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಟಳದ ಬೊಂಬೆಗಳಂತೆ, ಅವರು ತಿರುಗುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅವರ ದೇಹದ, ಕಯ್ಯ, ಕಾಲ, ನಡುವಿನ, ತಲೆಯ, ಭಂಗಿಯು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಭಂಗಿಯೂ ಏಕರೀತಿಯಾಗಿರುವುದು. ಅವರ ಕಯ್ಯಾಲುಗಳ ಸವಕವು “ಕಿಟಕಕ, ಧಿಮಿತಕ, ಧಿಮಿಧಿಮಿ, ಧಿಂಧಿಂ” ಎಂಬ ತಾಳದ ಲಯವನ್ನು ಅನುಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವರ ನಾಟ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ದಂಪತಿಗಳು ಪರವಶರಾಗಿ ಹೋಗಿ, ಅತ್ಯುತ್ತಮದಿಂದ ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು, ಆ ಎಲೆವನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಆ ವನಪಾಲಿಕೆಯರೊಡನೆ ತಾವೂ ನಾಟ್ಯವಾಡ ಹೊರಟರು. ಆನಂದವೆಂಬುದು ಅಂತಹುದು. ಸುನೀತನೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಅವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಅವರ ಸುತ್ತಲೂ ಗಿರಿಗಟದ ನಾಟ್ಯವನ್ನು ಆಡತೊಡಗಿದರು. ಇದು ಸುಮಾರು ಆರುಗಂಟಿಯ ಕಾಲವಾಯಿತು. ಅನಂತರ ರಾಜನೂ ರಾಣಿಯೂ ಆರೋಗಿಸಿ, ಉಳಿದ ಹಣ್ಣುಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ಅಂತಃಪುರದ ಗೌಡಿಯರೂ ವನಪಾಲಿಕೆಯರೂ ಭುಜಿಸತೊಡಗಿದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ರಾಜನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯೊಡನೆ,—“ಪ್ರಜ್ಞೆ! ಈ ವನವಿಹಾರವು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತೋರುವುದು?” — ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳು—“ನಾನು ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ತಪಃಫಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ!” — ಎಂದಳು. “ಅದೇನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತೀಯೆ? ಇದೆಲ್ಲ ನನ್ನಿಂದ ಉಂಟಾದುದಲ್ಲವೆ?” ಎನ್ನಲು, ಆ ಮಾತಿಗೆ ಹುಸಿನಕ್ಕು,—“ಇಷ್ಟೇಯೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಾಣಪದಕವಾದರೂ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆ?” — ಎನ್ನಲು, “ಆಹಾ! ತಿಳಿಯಿತು! ನಾನೇ ತಪಃಫಲವೇ ನೋ?” — ಎಂದನು. ಬಳಿಕ, ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚನೆಮಾಡಿ,— “ವನವಿಹಾರವು ಹೇಗೆಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ, ತಪಃಫಲವೆಂದು ಹೇಳಿದುದು ಸರಿಹೋಗುವುದು!” — ಎಂದು ಪುನಃ ಕೇಳಲು,— “ತಪಃಫಲವೇ ತಾವಾದ ಮೇಲೆ, ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಫಲವು!” ಎಂದು ಹೇಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ,— “ಆ ಫಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವೆಂದರ್ಥವಿರಬಹುದು!” ಎನ್ನಲು,— “ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಮಾನವೇಕೆ? ತಮ್ಮಂಥವರವಾದ ಸೇವಕಳಾದ ಪಳವಿಘಾರದ ಆನಂದವು ತಮ್ಮಂಥವರಿಗೂ ಮರುಳುಕವಿಸಿತಲ್ಲ!” — ಎಂದಳು.

ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ, ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಆ ವನಪಾಲಿಕೆಯರು ರಾಣಿಯ ಸಖಿಯರೊಡನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪುಷ್ಪಾಪಚಯದ ಕಡೆಗೆ ಚಲಿಸಿದುವು. ಆದನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಪ್ರಿಯನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ತಾನೂ ಪುಷ್ಪಾಪಚಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟಳು. ಅವಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಸುನೀತನೂ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ತಳೆದು ಹೊರಟು, — “ಪ್ರಿಯೆ! ನೀನೇಕೆ ಕಷ್ಟಬೀಳಬೇಕು? ಕೋಮಲವಾದ ನಿನ್ನ ಈ ಕಯ್ಯು ಕಂದಿ ಹೋಗುವುದಲ್ಲ? ಇದೋ! ಈ ಪುಷ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಬೇಕು?”—ಎಂದು ಕೇಳಲು, — “ಆದೋ! ಆ ವೃಕ್ಷದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಅರೆವಿರಿದಿರುವ ಹೂವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಡಿ!”—ಎನ್ನುವಷ್ಟರೊಳಗೆ, ಆ ಹೂವು ಅವಳ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವನು. ಅವಳು ಬಗ್ಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಬಾಣದಿಂದ ದೂರಕ್ಕೆ ಆದನ್ನು ಚಿಮ್ಮುವನು. ಕೇದಗೆಯ ಮರದಲ್ಲಿರುವ ಹೂವನ್ನು ಒಂದು ಸರಳಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಾರಿಸಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕೇಶಪಾತದಲ್ಲಿ ಬೀಳಿಸುವನು; ಅದೇನೆಂದು ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಅವಳು ನೋಡುವಷ್ಟರೊಳಗೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಹೂವು ಅವಳ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವನು. ಎದೆಯಿಂದ ಜಾರಿ ಕೆಳಗೆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ವಾಸನೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದರೊಳಗೆ, ಆಕೆಯ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಂಪಗೆಯ ಮೊಗ್ಗು ಬೀಳುವುದು. ಆ ಸ್ಥಲವನ್ನು ಸವರಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಪಕ್ಕಗಳ ಮೇಲೂ, ಪಾದಗಳ ಮೇಲೂ ಪುಷ್ಪಗಳು ಉದಿರುವುವು. ಈ ರೀತಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಪಪಾತಗಳ ಮೂಲಕ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ಕುಣಿಯಿಸಿ, ನೋಡಿ ನಗುವನು.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಪ್ರಿಯೆಗೆ ತನ್ನ ಬಾಣಕೌಶಲವನ್ನು ತೋರುತ್ತ, “ಪ್ರಿಯೆ! ಹೀಗೆ ನೀನು ತೋರಿಸಿದ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಹೊಡೆಯುವುದು ಒಂದು ಅತಿಶಯವಾದ ಕಯ್ಯಳಕವಲ್ಲ. ಮೇಲಿರುವ ವಸ್ತುವಿನ ನೆಳಲನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡು, ಆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವುದೆಂಬ ಒಂದು ಚಮತ್ಕಾರವುಂಟು;—ಆದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೋಡು!”—ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.—

“ಅದು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಆದೀತು? ನಾನು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದೇ ಇರುವೆನು!” ಎಂದಳು. ಪ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು, ನದಿಯ ತಿರುವಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ತೀರದ ಮರದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ತೋರಿ, — “ಈ ಮರದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಗುಚ್ಛವಿರುವುದು; ಅದರ ನೆರಳು — ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದು” — ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಮೇಲಕ್ಕೆ ತಲೆಯನ್ನು ಎತ್ತದೆ, ಧನುವಿನಲ್ಲಿ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಗುರಿಕಟ್ಟಿ, ಹೊಡೆದನು. ಆ ಪುಷ್ಪಗುಚ್ಛವು ಜಲ್ಲೆಂದು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು, ವಿಸ್ಮಯವಿಸ್ಫಾರಿತಲೋಚನಗಳಿಂದ ಪ್ರಿಯನನ್ನು ಹಿರಿದಳು. — “ಪ್ರಿಯೆ! ಇದಲ್ಲದೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಅತಿಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಕಯ್ಯಳಕವುಂಟು. ಅದೇನು ಎಂಬೆಯಾ? ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದು ಕೆಡಹುವುದು. ಅದನ್ನೂ ಈಗ ನಿನಗೆ ತೋರಿಸುವೆನು. ಅದೋ! ಅತ್ತ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೋಡು. ಒಂದು ಹದ್ದು ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಹಾರುತ್ತಬರುವುದು!” — ಎಂದು ತೋರಿ, ಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಬನ್ನು ತೊಡಿಸಿ, ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದನು. ಆ ಬಾಣವು ಆ ವಕ್ಷಿಯ ಸಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಾಟಿತು. ಅದು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಕನಿಕರವು ಮೂಡುವಂತೆ ಅರಚಿಕೊಂಡು, ಸತ್ತು, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಜ್ಞೆಗಾದರೋ, ಅದು ಸತ್ತದನ್ನು ನೋಡಿ, ದುಃಖವುಂಟಾಯಿತು. ಅದರೆ, ಪತಿಯ ಕರಕಾಶಲವನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗಿ, ಆ ದುಃಖವನ್ನು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಮರೆದು, ಪತಿಯ ಕಯ್ಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, — “ತಮಗೆ ಇಷ್ಟು ಕಾಶಲವಿರುವುದರಿಂದಲೇ, ಶತ್ರುರಾಜರುಗಳು ಇದಿರಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲರು!” — ಎಂದು ಹೇಳಿದ ರಾಣಿಯನ್ನು ಮುದ್ದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, — “ಪ್ರಿಯೆ! ರಮಣೀ! ಎನ್ನ ರನ್ನೆ! ಕಣ್ಣು ವುಣ್ಣುವೆ! ಶಬ್ದವೇಧಿತ್ವವೆಂಬುದೊಂದು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಜನಕವಾದ ಕೌಶಲವುಂಟು. ಅದನ್ನು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸುವೆನು. ಕಣ್ಣೆದಿರಿಗೆ ಕಂಡ ವಸ್ತುವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ಹೊಡೆಯುವುದೇನು ಅತಿಸುಕರ. ನೆಳಲನ್ನು ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿಸುವುದೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳದು; ಅದೂ ಇರಲಿ; — ವಸ್ತುವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಬಾರದು; ಅದು ಇರುವ ಸ್ಥಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ

ಅದನ್ನು ಹೊಡೆಯಬೇಕು. ಅದೀಗ ಧಾನ್ಯಾಂಶದಲ್ಲಿ ಅತಿಮಹತ್ತಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು!”—ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ‘ಕು, ಕೂ, ಕೂ!’ ಎಂದು ಕೂಗಿದ ಆ ಕೋಳಿಯು ಕೂಗು ಕೇಳಿಸಿತು.—“ಪ್ರಿಯೆ! ಈಗ ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನೋಡು! ಈ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಕೋಳಿಯು ನನ್ನ ಇದಿರಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಅದನ್ನು ಈ ಅಂಬುಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲುವೆನು!”—ಎಂದು ಗರ್ವೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಎರಡು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಮಿಡಿದನು. ಆ ಶರಗಳು ನಾಟಿ, ಕೋಳಿಗಳೆರಡೂ ಸತ್ತು ಹೋದುದನ್ನು—ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ!—ನಿನಗೆ ಆಗಲೇ ತಿಳಿಹಿರುವೆನು. ಆ ಕೋಳಿಗಳು ಸತ್ತುಹೋಗಿವೆ ಎಂದು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿ, ಸುನೀತನು ಒಬ್ಬ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಕರೆದು, ವನಮಹತ್ತರನಿಗೆ ಆ ಕೋಳಿಯನ್ನು ತರುವಂತೆ ಹೇಳಿದು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆಕೆಯು ವನಮಹತ್ತರನಿಗೆ ಅಷ್ಟಣೆಮಾಡಿದಳು. ವನಮಹತ್ತರನು ರಾಜನ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ರಾಜ ಭಟರು ನಾಲ್ಕುಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅರಸತೊಡಗಿದರು. ಒಬ್ಬ ರಾಜಭಟನು ಆ ಸತ್ತ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ತಂದು, ವನಮಹತ್ತರನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟನು, ಅವನಿಂದ ಬಹು ಸತ್ಕೃತನಾದನು. ವನಮಹತ್ತರನು ಅವನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಕಯ್ಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅವಳು ಅವನ್ನು ಕಯ್ಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅವುಗಳ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮರುಗಿ, ಕಣ್ಣೀರೊಡನೆ ತಂದು, ರಾಜನ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟಳು. ಆ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ, ರಾಜನ ಮುಖವು ಕಪ್ಪಾಯಿತು. ಆಕಾಶವೇ ಕಪ್ಪಾದಂತಾಯಿತು! ಎದೆಯು ದಡದಡನೆ ಬಡಿಯಿತು. ಸತ್ತ ಕೋಳಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ! ಹೀಗೆ ತಿಳಿದನು;—“ಇವೇನು ಈ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ತಂದೆ? ಇನೆಲ್ಲಿದ್ದುವು? ಚಂಡಕರ್ಮಿ ಏನಾದನು?”—ಎಂದನು.—“ಮಹಾ ಸ್ವಾಮಿ! ಅದೊಂದೂ ನಾನು ಕಾಣೆ! ತಮ್ಮ ಸಾದದಾಣೆ! ತಾವು ಹೊಡೆದ ಬಾಣದ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಸತ್ತ ಕೋಳಿಗಳೆಂದು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಎದೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿ! ಅಲ್ಲಿ ರಕ್ತವು ತಲೆಗಟ್ಟಿಹೋಗಿದೆ!”—ಎಂದಳು.

ಹರಹರಾ! ಸುವ್ರತನ ಶೋಕವನ್ನು ಹೇಳತೀರದು! ಅವನ ದುಃಖವು ಕೊನೆಗಾಣುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ! ಅವನು ಅತಿಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಕಿಸುತ್ತಿದ್ದ

ಮುದ್ದುಗೋಳಿಗಳು ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದುವು! ಅವುಗಳ ಆಕಾರ, ಬಣ್ಣ, ಸಾಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ನೋಡಿನೋಡಿ, ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಸ್ರವಿಸತೊಡಗಿತು. ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಆ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸವರಿಸವರಿ ನೋಡಿ,—“ಅಯ್ಯೋ! ನನ್ನ ಮುದ್ದು ಅವಳಿಗೋಳಿಗಳೆ! ಹಾ! ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಿಯನ ಕಯ್ಯಿಂದಲೇ ಮರಣವಾಗಬೇಕೆ? ಈ ಕಡೆಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂದಿರಿ? ನನಗೆ ಕೇಳಿಸುವ ಹಾಗೆ ಏಕೆ ಕೂಗಿದಿರಿ? ಚಂಡಕರ್ಮಿ ಏನಾದನೋ? ಅವನಲ್ಲಿ ಸತ್ತನೋ? ನೀವು ಯಾರಿಗೆ ಸೇರಿದಿರೋ? ಅವನು ಈ ವನದ ಒತ್ತಿಗೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಏಕೆ ತಂದನೋ? ನೀವು ನನಗೆ ಕೇಳುವ ಹಾಗೆ ಏಕೆ ಧ್ವನಿಮಾಡಿದಿರೋ? ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಏಕೆ ಹೊಡೆದೆನೋ? ಆಯ್ಯೋ ಶಸ್ತ್ರಕೌಶಲವೇ! ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುದ್ದುಮೊಗವನ್ನು ಎಂದು ನೋಡುವೆನು? ಹೀಗಾಗಬಹುದೆ? ಇಂಥ ಕೋಳಿಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುವು? ನಾನು ಕಯ್ಯಾರ ಕೊಂದೆನಲ್ಲ!” — ಎಂದು ಅತಿಯಾಗಿ ಶೋಕಿಸತೊಡಗಿದನು. ಪ್ರಜ್ಞೆಗೂ ಬಹಳ ದುಃಖವುಂಟಾಯಿತು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಎಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಳು. ವೋಹನಾಕಾರವುಳ್ಳ ವಸ್ತುವಿನ ಅಳಿವಿನಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ತಾನೇ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿದ್ದೀತು? ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಅತ್ತುದು ಹೆಚ್ಚಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಯಾವಳ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ನೀರು ಕರೆಯಲಿಲ್ಲ? ಎಲ್ಲರೂ ಅತ್ತರು. ಅಂತಹ ಸಂತೋಷಾರಾಮವು ಹೇಗೆ ಕ್ಷಣಾಂತರದಲ್ಲಿ ದಗ್ಧವಾಯಿತು! ಒಬ್ಬನಿಗೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಯಜಮಾನನಿಗೆ, ದುಃಖವುಂಟಾದರೆ, ವಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ತಾನೇ ದುಃಖಿಸುವುದಿಲ್ಲ? ಹೀಗೆಯೇ, ಲೋಕ ಸ್ಥಿತಿಯು. ಸಂತೋಷವು ದುಃಖಾಂತರವಾಗುವುದು. ಏಲಾಸದೊಡನೆ ಕಲ್ಲೋಲಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಕುಣಿದಾಡುತ್ತ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಸಂತೋಷವೆಂಬ ಹಡಗು ತಟ್ಟನೆ ದುಃಖವೆಂಬ ಬಂಡೆಗೆ ಬಡಿದು, ಹೀಗೆಯೇ ಮುಳುಗಿಹೋಗುವುದು! ಸಂತೋಷವು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಸ್ಥಿರ? ಚಿರವಾಗಿ ಇರತಕ್ಕುದಲ್ಲ; ಅದು ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಯವಾಗುವುದು. ಇದೀಗ ಲೋಕದ ಸ್ವಭಾವವು.

೧೯ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

—೧೯—

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ಸುವ್ರತನ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಾಧಿರಾಜನು; ಶತ್ರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವನಿಗೆ ಶರಣಾಗತರಾದರು; ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅನುರಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು; ಸಂಸತ್ತು—ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದಿತು; ಅದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಅನುರೂಪೆಯಾದ ಹೆಂಡತಿ; ಮಹಾಪ್ರಜ್ಞಾಶಾಲಿನಿ; ಸುಶೀಲೆ; ಸತ್ಕುಲವನ್ನು ಪವಿತ್ರಮಾಡುವ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದುವು. ವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಊರಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಸಿಪ್ರಾನದಿ; ದೇಶದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಂಧ್ಯಾಟವಿ; ದೇಶವು ಸಕಲವಿಧವಾದ ಧಾನ್ಯಗಳ ಬೆಳಸಿಗೆ ತವುರುಮನೆಯಾಗಿದ್ದಿತು;—ಇನ್ನೇನು ತಾನೇ ಬೇಕಾಗಿದೆ? ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನ ಅದೃಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿರುವುದು ಅವರೂಪವು. ಯಾವುದಾದರೂ ಚಿಂತೆಯು ಪೀಡಿಸುವುದು. ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಚಿಂತೆ ದಂಪತಿಗಳ ಹೃದಯಕಮಲವನ್ನು ಕೊರಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಕೆಲವು ಕಾಲಾನಂತರ ಆ ಚಿಂತೆಯೂ ಮಾಯವಾಗುವ ಕಾಲವೊದಗಿತು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಗರ್ಭಪತಿಯೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ಸುನೀತನು ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಕವಡೆಗೆ ಸರಿಸಮನೆಂದು ಬಗೆದನು. ಅವಳ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿಶುವು ಬಳಿದ ಹಾಗೆ, ಅವನ ಹರ್ಷಲತೆಯು ಹಬ್ಬುತ್ತ ಬಂದಿತು. ನವಮಾಸವು ತುಂಬಿದ ಮೇಲೆ, ಅವನ ಹರ್ಷಲತೆಯ ಫಲಯುಗಲವೋ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ, ಅವಳು ಅವಳಿಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಹೆತ್ತಳು. ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು; ಒಂದು ಗಂಡು. ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಅವನ ಸಂತೋಷಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳ ಮುದ್ದುಮೊಗವನ್ನು ನೋಡಲು, ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಭೋಗಗಳಿವೆಯೋ, ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಇವೆಯೋ, ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟಿವೆಯೋ, ಅವನ್ನನ್ನೂ ಏಕತ್ರ

ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದಂತೆ ಆನಂದವಟ್ಟನು. ಈ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಪೌರಜನಗಳ ಆನಂದಾತಿಶಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ವರ್ಣಿಸಲಿ? ಪುತ್ರನು ಜನಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ, ರಾಜನಿಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಸವವಾಯಿತೆಂಬ ಸಮಾಚಾರವು ಮನೋವೇಗದಿಂದ ಊರಿನ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿಸಂಭ್ರಮ. ಓಡುವವರು ಎಷ್ಟು ಜನ! ಬೀಳುವವರು ಎಷ್ಟು ಜನ! ಸಂತೋಷದೊಡನೆ ಕೇಳುವವರು ಎಷ್ಟು ಜನ! ಕೇಳಿದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲು, ಆತುರರಾಗಿರುವವರು ಎಷ್ಟು ಜನ! ನಮ್ಮ ರಾಯನು ಉದಿಸಿದನು ಎನ್ನುವವರು ಎಷ್ಟು ಜನ! ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದುಹೋಗುವ ಜನಗಳ ಕಾಲಿನ ದೂಳಿನ ರಾಶಿಯು ಅಂತಃಪುರಸ್ತ್ರೀಯರು ಎರಚಾಡುವ ಓಕುಳಿಯಲ್ಲಿ ನನೆವಿ ಸಲ್ಲಟ್ಟು, ಕೆಸರಾಗಿಹೋಯಿತು! ಕೆಲವರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ತೋರಣಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಯೂ, ಕೆಲವರು ದೀವಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಯೂ, ಕೆಲವರು ಬಂಧುವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸತ್ಕಾರವಾಡಿಯೂ, ಕೆಲವರು ಬೀದಿಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಯೂ, ಕೆಲವರು ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟೂ, ಕೆಲವರು ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕೋಶಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಬಹುವಾನಿಸಿಯೂ, — ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಜನಗಳ ಸಂತೋಷವೇ ಇಷ್ಟಿರುವಾಗ, ರಾಜನ ಹರ್ಷವೆಷ್ಟಿರಬೇಕು? ಬಡ ಜನಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟೂ ತೃಪ್ತಿವಡನು! ಸ್ವರ್ಣದಂತೆ ಮನಗೊಳಿಸುವ ಕಾಯಕಾಂತಿಯನ್ನೂ, ಕೆಂದಾವರೆಯಂತೆ ಎಸೆವ ಪಾದಗಳನ್ನೂ, ಮನ್ಮಥನ ಬತ್ತಲಿಕೆಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಜಂಘೆಗಳನ್ನೂ, ಬಾಳೆಯ ಕಂಬದಂತಿರುವ ನುಣ್ಣೊಡೆಗಳನ್ನೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಎದೆಯನ್ನೂ, ಶಂಖದಂತಿರುವ ಕತ್ತನ್ನೂ, ಎಳದಳಿರಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿರುವ ತುಟಿಯನ್ನೂ, ದೀರ್ಘವಾದ ಈಟಿಯಂತಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಸೈಹಿತರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿವರ್ಣಿಸಿಯೂ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದನು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಜಾತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪುತ್ರನಿಗೆ ಸುಬಲನೆಂದೂ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಚಂದ್ರಮತಿಯೆಂದೂ ನಾಮಕರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ಈ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಜನಗಳ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮಿತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ; ರಾಜಧಾನಿಯು ಜನನಿಬಿಡವಾಗಿ, ಬಂದ ಜನಗಳಿಗೆ ಕುಳಿತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಬೀಡಾರದಲ್ಲಿ, ಉಂಡು ಉಟ್ಟು, ನೋಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ದಣಿದು,—“ಎನು ವಿಚಿತ್ರಭಣೆ! ಎಷ್ಟು ಸೊಗಸು! ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಜಾಣ ತನವು ಸಾಲದು! ನಮಗೆ ಎರಡೇ ಕಣ್ಣು ಒಂದೇ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನಲ್ಲಾ?”—ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಊರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿ ಕೊಂಡರು.

ಆ ಮಕ್ಕಳು ದಿನೇದಿನೇ ಶುಕ್ಲವಕ್ಷದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಹೊಂದು ತ್ತು, ನೋಡಿದವರ ಕಣ್ಣಿನಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತ, ವೀಣಾದಂಡದಂತೆ ಗಾಡಿಯರ ಎದೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಂದರವಾದ ಮುಖ, ಮೃದುವಾದ ಕವೋಲಗಳು, ಆನಂದಮಯವಾದ ನೋಟ,—ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆ ಎಳೆಮಕ್ಕಳ ಬಾಲಲೀಲೆಯು ಆ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಂತಹ ದಂಪತಿಗಳ ಸಂಸಾರವೇ ಸಂಸಾರವು! “ಸುತನಾಡದಂಗಳು ರಂಜಿಕು ಮೆ?” ಎಂದಲ್ಲವೆ ಕವಿವಾಕ್ಯವಿರುವುದು?

ಮಹೋತ್ಸವದ ಮೇಲೆ ಮಹೋತ್ಸವ! ಆರನೆಯ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಣಿಯುತ್ಸವ! ಹೊಸ್ತಿಲುದಾಟಿದ ಉತ್ಸವ! ವರ್ಷವರ್ಧಂತಿಯ ಉತ್ಸವ! ಎರಡನೆಯ ವತ್ಸರದ ಉತ್ಸವ! ಮೂರನೆಯ ವತ್ಸರದ ಉತ್ಸವ! ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಧಂತಿ! ಅಯ್ದನೆಯ ವರ್ಧಂತಿ! ಆರನೆಯ ವರ್ಧಂತಿಯುತ್ಸವ! ಚಾಲೋತ್ಸವ!—ಈ ಮಹೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಸುನೀತನೂ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ, ಬಂಧುಗಳೂ, ಪೌರಜನಗಳೂ, ಇಷ್ಟಜನಗಳೂ ಆನಂದದಿಂದ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸುನೀತನಿಗೆ ಆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಪ್ರೇಮವಲ್ಲ! ಅವುಗಳನ್ನು ಅರೆಗಳಿಗೆ ಕಾಣದಿದ್ದರೆ, ತಲ್ಲಣಿಸಿಹೋಗುವನು. ಸರ್ವದಾ ಜಿತೆಯಲ್ಲಿ ಯೇ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ಊಟಮಾಡುವನು, ಮಲಗುವನು, ಸಂಚಾರಹೋಗುವನು,—ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕೆ? ಹೀಗಿರಲು, ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ, ಮೃಗಗಳ ಹಾರಾಟವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೋಷಿಸಿ,

ಅವರನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗದಿರುವನೆ? ತನಗೆ ಸೇರಿದ ಅಧೀನ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪರಾಮರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ವಿಚಿತ್ರಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವಾಗಲೂ, ಮಕ್ಕಳು ಸಂಗಡ ಇರದಿದ್ದರೆ, ಶೂನ್ಯಹೃದಯನಾಗುವನು.

ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಾನೇ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುವನು; ಪ್ರಜ್ಞೆಗೂ ಹೇಳಿಕೊಡುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡುವನು. ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಮಕ್ಕಳು ಬಹಳ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಕಲಿತುಕೊಂಡು, ಹಯಗ್ರೀವಸರಸ್ವತಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಯೋ ಎನ್ನುವ ಭಾವವನ್ನು ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವುವು. ಯೋಗ್ಯರಾದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು, ವಯಸ್ಸಿಗೆ ತಕ್ಕ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಿಸುವನು.

ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಏಳು ವರ್ಷಗಳು ಆಗಲು, ಒಂದು ದಿನ ಸುನೀತನು ಬೇಡರು ಯಾರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಮಕ್ಕಳ ಸಂಗಡ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋದನು. ಆ ದಿನ ದೈವಶಾತ್ ಎಲ್ಲಿಯೆಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿದರೂ, ಒಂದು ಮೃಗವೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಯಿತು. ಬಿಸಿಲ ಬೇಗೆಯು ಬಹಳವಾಯಿತು. ಹಸಿವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಮಕ್ಕಳು ಬಳಲಿದರು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ನೀರು ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. “ಅಪ್ಪಾ! ಹಸಿವು; ಮನೆಗೆ ತೆರಳಿ!”—ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಏನು ತಾನೇ ಮಾಡುವನು? ಎಷ್ಟೇ ಬೇಗ ರಥವನ್ನು ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರೂ, ಸಮೀಪದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಸೇರುವುದಕ್ಕೆ ಮೂರು ತಾಸಾದರೂ ಬೇಕು. ಬಹಳ ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾದನು. ದೂರದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದನು. ಒಂದು ಬೂರುಗಡೆ ಮರದ ಕೆಳಗೆ, ಜನವಿರುವ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು; ಅವರು ಮನುಷ್ಯರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಕಡೆಗೆ ರಥವನ್ನು ಓಡಿಸಿದನು; ಬೇಟೆ ನಾಯಿಗಳೂ ಅದೇ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದೆ ಓಡಿದುವು. ಅಲ್ಲಿ ನೀರಿರಬೇಕು; ಇಷ್ಟಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ನಾಯಿಗಳು ಆಕಡೆ ಹೋಗುವು—ಎಂದು ಊಹಿಸಿದನು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಕದಲದೆ ನಿಂದಿದ್ದಿತು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡು ಮೂರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ರಥವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಓಡಿಸಿದನು. ಹತ್ತಿರವಾದನು. ಅಲ್ಲಿ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು, —“ವೋಟ

ಮರದಂತೆ, ಚಲಿಸದೆ ಕುಳಿತಿರುವನು ಇವನು ಯಾರು?"—ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವು ಬರಲಿಲ್ಲ; ಸುನೀತನಿಗೆ ಕೋಪವು ಇಮ್ಮಡಿಸಿತು.—“ಹಾಗೆಯೇ? ಕುಳಿತಿರುವನು ಒಬ್ಬ ಜೋಗಿ ಇರಬಹುದು. ಇವರು ಅವನ ಶಿಷ್ಯರಿರಬಹುದು. ನಾನೆಂದರೆ ಇಷ್ಟು ಅಲಕ್ಷ್ಯವೇ? ಈತನು ಮಾಯಾಕುಟಿಲನಿರಬಹುದು. ಇವರು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ, ಈ ದಿನ ನನಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತೂ ದರೂ, ಬೇಟೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ”—ಎಂದು ಕೋಪದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ, ಬೇಟೆ ನಾಯಿಗಳನ್ನು ಆ ಜೋಗಿಯ ಮೇಲೆ ಚೂಬಿಟ್ಟನು. ಮೇರುವಿನಂತೆ ಅಜಲನಾಗಿ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಆತ್ಮಚಿಂತೆಯೊಳಿದ್ದ ಆ ಮುನಿಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದ ಆ ನಾಯಿಗಳು, ಇವನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ, ಜಿಂಕೆಮರಿಗಳಂತೆ, ಬಾಲಗಳನ್ನು ಆಡಿಸುತ್ತ, ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುವು. ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ, ಇವನ ಮುಳಿಸು ಇನ್ನೂ ವೆಗ್ಗಳಿಸಿ, ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, ರಥದಿಂದ ದುಮ್ಮಿಕ್ಕಿ, ಆ ಮುನಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಮುಂಬರಿದನು.

೨೦ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ಕೇಳು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಗೆಡ್ಡೆಗೆಣಸುಗಳನ್ನು ಮೂಟೆಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಇವನನ್ನು ಕಂಡು, ಹಿಡಿಬಂದು, ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ,— “ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ಮಹನೀಯರ ಪಾದಕಮಲಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ವಡೆದಿದ್ದ ನಿನ್ನ ಈ ಕಯ್ಯಳನ್ನು ಈ ಪೂಜ್ಯರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಎತ್ತಬಹುದೆ? ವಾಸಕೃತ್ಯದಿಂದ ಕಾಪಾಡುವನು ಮಿತ್ರನು; ಅಲ್ಲದವನು ಕುಮಿತ್ರನು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿವಸ ಸಂಬಂಧವಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ನಿನ್ನನ್ನು ತಡೆದು ನಿನಗೆ ಹಿತವಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಂದೆನು.”— ಎಂದನು. “ಇದೇನು? ಇವನು ನಮ್ಮ ಚಂಡಕರ್ಮಿಯಲ್ಲವೆ? ವೇಷವೂ ವಂಚಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಮಾತೂ ಕೂಡ ಮೋಸಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ! ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ? ಕಾಣಲೇ ಇಲ್ಲ! ನೋಡು; ಈ ಕಸಟಸೂತ್ರಧಾರನ ಮಾಯೆಯನ್ನು! ಬೆಳಗ್ಗಿನಿಂದ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೂ, ಅಲೆದಲೆದು ಸಾಕಾಯಿತು. ಇವನೇನೋ ಮಾಟವಾಡಿರುವನು! ಒಂದು ಬೇಟೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ರಥದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮುದ್ದುಮಕ್ಕಳ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡು! ಬಿಡುಬಿಡು! ಈತನನ್ನು ಕೊಂದ ಹೊರತು—” ಎನ್ನಲು, ಅರ್ಧೋತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು,— “ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಈಚೆಗೆ ಬಿಡಬೇಡ; ಎಳೆದುಕೋ! ಪೂಜ್ಯರಾದ, ತ್ರಿಭುವನತೀಲಕರಾದ, ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞರಾದ, ಯೋಗೀಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರನ್ನು—” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ತಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಚಂಡಕರ್ಮಿಯನ್ನು ನೂಕಿಬಿಟ್ಟು, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಲು,— “ಛೇ! ಏನು? ಮಿತ್ರನ ವಾಕ್ಯನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವೆ? ‘ದುರ್ಬಲಸ್ಯ ಬಲೋ ರಾಜಾ’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅಪಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತೀಯಾ? ಎಲ್ಲಿ? ನಿನ್ನ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಏನು ಆಗುವುದು? ಹೋಗು!”— ಎಂದು ದೂರ ಹೋಗಲು,

ಸುನೀತನು, ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನೇ ಮೊದಲಾದ ತಿಷ್ಠರು 'ಹಾ! ಹಾ!' ಎನ್ನುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ, ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ, ಕಯ್ಯನ್ನು ಎತ್ತಿದನು. ತಪಸ್ವಿಗಳು! ಏನು ಮಹಿಮೆ! ಏನು ಪ್ರಭಾವ! ಎತ್ತಿದ ಕಯ್ಯು ಹಾಗೆಯೇ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಕಯ್ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕತ್ತಿಯು ಕಳಚಿ, ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಮಂತ್ರದಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಹಾವಿನಂತೆ ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತ, ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತನು. ಮಂತ್ರಾಗ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಏನುಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ತೋಚದೆ, ರೆವ್ವೆಗಳನ್ನು ಬಡಿಯದೆ ಮಕ್ಕಳ ಯೋಜನೆಯನ್ನೂ ಮರೆದು, ಆ ಮುನಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಬೇಟೆನಾಯಿಗಳು ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದು, — "ನೀನು ಆಪರಾಧಪಟ್ಟಿ; ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಬೇಡು" — ಎಂದು ಹೇಳುವಂತೆ, ಮುನಿಗಳ ಸವಿಾವಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವನ ಸವಿಾವಕ್ಕೂ ಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಕನಿಕರದಿಂದ — "ಮಿತ್ರನೇ! ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದೆ; ಮಿತ್ರನ ಮಾತನ್ನು ಮಾರುವವನು ಮೂಢನು. ಅವರು ಮಹಾಶಾಂತ ಮೂರ್ತಿಗಳು; ಅವರ ಶರವನ್ನು ಹೊಗು!" — ಎಂದನು. ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನು ಬಂದು, — "ರಾಜನೇ! ಏನಯದಿಂದ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಅಂಜಲಿಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಡೆದಿರುವ ಈ ಕಯ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿರಿಯರನ್ನು ಕೊಲುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದೆ? ನಿನಗೆ ಏವೇಕವೆಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು? ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹಿರಿಯರಾದ ಇವರಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಅಪಚಾರವಡಬಹುದೆ? ಇವರ ಪಾದಕಮಲಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ಮನಮಾಡು" — ಎಂದನು. — "ಈ ಗೊರವನು ಯಾವ ಜಾತಿಯವನೋ? ಚೆನ್ನಾಗಿ ವೇಷಹಾಕಿರುವನು. ಮಾಯೆಯಿಂದ ತಡೆದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡವನಾದನೋ? ಅವನ ಮಾಯಾಜಾಲಕ್ಕೆ ನೀನು ಬಿದ್ದುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಚಂಡಕರ್ಮಿಯು ಬಿದ್ದನಲ್ಲ! ಅದೀಗ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವು! ಈತನು ಮಾಯಾವಿಯೇ ಅಹುದು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪುಂಕು ಬೂದಿಯನ್ನು ಎರಚಿ, ರಾಜನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಎಲ್ಲವೂ ಕರಗತವಾಗುವುದೆಂದು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರುವನು. ಏನು ಮಾಯೆ! ಒಂದು ವ್ಯುಗವು ಕೂಡ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ! ನೋಡುವೆನು! ಏನು ಚಾತುರ್ಯಮಾಡುವನು!" — ಎಂದನು.

ಆ ದುವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಶಿಷ್ಯರು—“ಶಾಂತ ವಾಸಂ! ಶಾಂತ ವಾಸಂ!” ಎಂದು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡರು.

ಈ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಮುಖರಾಗಿದ್ದ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ಬಹಿರ್ಮುಖರಾಗಿ, ಕಣ್ಣೆರೆದು, ತಮ್ಮ ಕರುಣಾಕಟಾಕ್ಷವೀಚಿಯನ್ನು ಸುನೀತನ ಮೇಲೆ ಸುಳಿಯಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ಆತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಅಜ್ಞಾನಜನ್ಯವಾದ ತಾವೊಂದ್ರೇಕವು ಶಾಂತವಾಯಿತು; ಹೃದಯವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಯಿತು. ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತನು. ಕಲ್ಯಾಣ ಮಿತ್ರನು,—“ರಾಜನೇ! ಆಹಾ! ಏನು ಹೇಳಿದೆ? ಆ ವುಣ್ಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪಾಪವು ಹೊದ್ದುವುದುಂಟೆ? ದೇಹವು ಯಾರಿಗೂ ಶುದ್ಧವಾದುದಲ್ಲ; ಹಾಗೆಯೆ ಹಾಗೆ ಮಿಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧನಾದಾನೇ? ಯಾವನ ಆತ್ಮವು ಶುದ್ಧವೋ ಅವನೇ ನಿಗ ಶುದ್ಧನು! ಇವರು ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಚಕ್ರಾಧಿಪರು. ಸಂಸಾರದ ಅನಿತ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಕರ್ಮಪಾಶದ ಕಾರಿಣ್ಯವನ್ನೂ ನೆನೆನೆದು, ಆ ಕರ್ಮದ ಬೀರನ್ನು ಕಿತ್ತು ಸುಟ್ಟು ನಾಶಮಾಡಲು ತವಸ್ಸನ್ನು ಕಯ್ಯೊಂಡಿರುವರು. ರಾಜರ್ಷಿಯಾಗುವರು. ಇವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದುದು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಕುಳಿತ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವಂಚದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯನ್ನೂ ನೋಡುವರು. ಅಂತರ್ಮುಖರಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿದರೆ, ಭೂತಭವಿಷ್ಯದ್ವರ್ತಮಾನಗಳು ಅವರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವುವು; ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳಬಲ್ಲರು.”— ಎಂದನು.

“ಹಾಗೆಯೇ? ಕೇಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ಹೇಳುವರೇ? ಕಣಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆಯೇನು?”

“ಹಾಗೆ ಹೇಳಬಾರದು. ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆನು. ಸೂಜಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ಹತ್ತಿರ ಹೋದ ಸೂಜಿಯಂತೆ, ನೀನೇ ಅವರ ಪಾಪವದ್ದದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಬಿಳುವೆ.”

ಇತ್ತ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು ಚಂಡಕರ್ಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತು,—“ಆ ರಥದಲ್ಲಿ— ಅದೋ!— ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ! ಅವರು ಯಾರು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯುವುದೋ?” ಎಂದು ಕೇಳಲು;

“ಸ್ವಾಮಿ! ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲಿ!”

“ಹಿಂದೆ ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಎರಡು ಕೋಳಿಗಳು ಇದ್ದುವಲ್ಲವೆ? ಅವು ಯಾರು?”

“ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಆರಸಾದ ಸುವ್ರತನೂ, ಅವನ ತಾಯಿ ಚಂದ್ರಮತಿಯೂ ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಿದ್ದರಿ; ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಮುಂದೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆ.”

“ಆ ಕೋಳಿಗಳೇ ಈ ಅವಳಿಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಈ ರಾಜನಿಗೆ ಜನಿಸಿರುವುವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳುಗಳಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಈ ರಾಜನಿಗೆ ಈ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚು. ಆದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ; ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದ ಸಂಬಂಧವೇ.”

ಸುನೀತನು ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತ, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯೊಡನೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಲ್ಲಾಪವು ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲು, ಚಂಡಕರ್ಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, — “ಅಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನೆ! ಅದೇನು ಆ ಗುರುಗಳು ನಿನೊಡನೆ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು? ಅದನ್ನು ಕೇಳಬಹುದಾದರೆ, ಹೇಳು.” — ಎಂದನು.

“ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ನಿನ್ನ ಅವಳಿಮಕ್ಕಳು ನಿನ್ನ ತಂದೆ ಸುವ್ರತ, ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಅಜ್ಜಿ ಚಂದ್ರಮತಿಯರೇ ಎಂದು.”

“ಹಾಗೆಂದರೇನು? ಅವರ ಹೆಸರುಗಳೇ ಈ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇವೆ ಎಂದೊ? ಈ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅದೇ ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟುದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತು?”

“ಅಲ್ಲ; ಅಲ್ಲ; ಸುವ್ರತಚಂದ್ರಮತಿಯರು ವ್ರತಹಾನಿಯಿಂದ ಆರು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನರಳಿನರಳಿ, ಈಗ ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.”

“ಯಾವಯಾವ ಜನ್ಮಗಳು?” ಎಂದನು.

“ಆ ಜನ್ಮಗಳ ವಿಸ್ತಾರವು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿ.”

“ನೀನೂ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನೂ ದಯೆಯಿಂದ ಪುರುಷಕಾರಮಾಡಿದರೆ, ಅವರು ಒಂದು ವೇಳೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಯಾರು!”—ಎನ್ನಲು,—“ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ!” ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಅವರ ವಾದಕಮಲದಲ್ಲಿ ಬೀಳಿಸಲು, ಅವರು—“ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗಲಿ! ಧರ್ಮಾನುರಾಗವು ಹುಟ್ಟಲಿ!”—ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಆಗ, ಸುನೀತನ ಹೃದಯಕಮಲವು ಜ್ಞಾನತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಏಕಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿತು; ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು—“ಯತಿವರರೇ! ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಚಂಡಕರ್ಮಿಗೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯವನ್ನು ನನಗೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕು!”—ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರು—“ಕೇಳಯ್ಯಾ! ಸುನೀತನೆ! ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಸುವ್ರತನು, ತಾಯಿಯಾದ ಚಂದ್ರಮತಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ, ಒಂದು ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ದುರ್ಗೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ತಾಯಿಮಕ್ಕಳು ವಿಷಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸತ್ತು, ನೆಲಿನಾಯಿಗಳಾಗಿ, ನಿನ್ನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಅವುಗಳು ಸತ್ತ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ.”

“ಓಹೋ! ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅಷ್ಟು ಅಭಿಮಾನವಿತ್ತು! ಅವುಗಳು ಸತ್ತಾಗ, ಅನ್ನಾಹಾರಗಳು ಕೂಡ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ!”—ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ಎಂದುಕೊಂಡು,—“ಮುಂದೆ; ಮುಂದೆಯೇನು?”—ಎಂದನು.

“ಆ ಮೇಲೆ, ಅವನು ಮುಳ್ಳುಹಂದಿಯಾಗಿ ಜನಿಸಿ, ಹಾವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಜನಿಸಿದ್ದ ಅವಳನ್ನು ತಿಂದನು. ಎಯ್ಯ ಮಿಗವಾಗಿದ್ದ ಅವನು ಹುಲಿಯಿಂದ ಭಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು.”

“ಆ ಮೇಲೆ ಏನಾದರು?”

“ಹುಲಿಯಿಂದ ಭಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸಿವ್ರಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಗೆಂಡೆವೊನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆಕೆ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಒಂದು ಮೊಸಳೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಆ ಮೊಸಳೆ ಆ ವೊನನ್ನು ನುಂಗಲು, ನಿನಗೆ ಕನಿಕರವು ಹುಟ್ಟಿ, ಅದನ್ನು ಜಾಲಗಾರರಿಂದ ಹಿಡಿತರಿಸಿ, ಕೊಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವೊನನ್ನು ನಿನ್ನ ಉದ್ಧಾರವನದ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಬಳಿಯಿಸಿದೆ.”

“ಸರಿ! ಮುಂದೇನಾಯಿತು?”

“ಆ ಮೇಲೆ ಅವರು ಅನುಭವಿಸಿದ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಕೇಳು. ಆಕೆ ಆಡಾದಳು; ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೋತಾದನು. ಅದರ ಮುಂದಣ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ, ಆಕೆ ಕೋಣವಾದಳು; ಆಗ ನಿನ್ನ ಬೇಟೆಯ ನಾಯನ್ನು ಕೊಂದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ನೀನು ಚಿತ್ರವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಬಳಿಕ ಅವನು ಆಡಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆಡು ಕೋಣವಾಗಿ ದ್ವಾಗ, ಅವುಗಳು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೀನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ನೋಡಿದಿರುವೆ. ಆ ಮೇಲೆ, ಅವುಗಳು ಅವಳಿಗೋಳಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಸೇರಿದುವು.”

“ಅಯ್ಯೋ! ಆ ಕೋಳಿಗಳು ನನ್ನ ತಂದೆ ಅಜ್ಜಿಯರೇ? ನಾನೇ ಅವರನ್ನು ನನ್ನ ಕಯ್ಯಾರ ಕೊಂದೆನಲ್ಲ?”—ಎಂದು ಅತಿಯಾಗಿ ದುಃಖಿಸಿದನು.

“ಸಾಪ! ನೀನೇನು ಮಾಡೀಯೆ? ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿ ದಿರಿಗೆ ಇದ್ದುವೆ? ನೀನು ವಿನೋದದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದೆ; ಬಾಣಗಳನ್ನು ಎಸೆದೆ; ಸತ್ತುವು ಅವುಗಳ ಕರ್ಮಬಲವು ಹಾಗೆ ಇದ್ದಿತು! ಜನ್ಮವನ್ನು ನೀಗಲು ವಿನೋದ ನಿಮಿತ್ತವು ಬೇಕು. ಆ ಜನ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಕಾಲವು ಬಂದಿತು; ನೀನೇ ವ್ಯಾಜವಾದೆ. ನಿನಗೂ ಅವರಿಗೂ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮ ಸಂಬಂಧವು ಈಗ ನಿನ್ನನ್ನು ವ್ಯಾಜವಾಗಿ ಒಡ್ಡಿತು. ಸಾವಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿಗೂ ಕರ್ಮವೇ ಕಾರಣವು. ಒಬ್ಬನಿಗೆ ವುತ್ರನಾಗಿ ಜನಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ಒಂದು ಕಡೆ ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ಜೀತಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ, ಒಬ್ಬನಿಂದ ಸಾವು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೂ, ಇಲ್ಲವೆ ತಾನು ಒಬ್ಬನ ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗುವುದಕ್ಕೂ, ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧವೂ ಆಗಾಗ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳೂ ಕಾರಣವಾಗುವುವು. ಹೀಗಿರಲು, ಶೋಕಕ್ಕೆ ಕ್ರಮವೇನು?”

“ಸ್ವಾಮಿ! ಹೇಳಿ; ಮುಂದೆ ಅವರು ಏನಾದರು?”

“ಕೇಳು; ಕೆಲವು ಜನ್ಮದ ಸಾವು ಮುಂದಣ ಶ್ರೇಯೋಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು! ಹಾಗೆ ಆಗುವಾಗ, ದುಃಖಿಸುವುದು ಉಚಿತವೆ? ನಿಹೀನ

ಜನ್ಮವು ಹೋಗಿ, ಉತ್ತಮಜನ್ಮವು ಬರುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, ನೀನು ಕೊಂಡುದು ಒಳ್ಳೆಯದೋ ಕೆಟ್ಟದೋ—ಹೇಳು.”

“ಒಳ್ಳೆದೇ; ಆದರೆ, ನಮಗೆ ಅದು ಒಳ್ಳೆವೋ ಕೆಟ್ಟದೋ ನಿಂಬುದು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು?”

“ಅದಕ್ಕಾಗಿ, ಅಂಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಮಹಾತ್ಮರು ಸದಾಯತ್ಪ್ರಸುಪ್ತಿಯವರು. ಅವರು ಕೋಳಿಗಳಾಗಿ ಸತ್ತು, ಆ ಮೇಲೆ ಈ ಅವಳಿ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಅವರಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಅಷ್ಟು ಮಮತೆ. ನೀನು ಅವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಕೇಳು. ಜನ್ಮವರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಆ ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅವರೇ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವರು. ಮಿಾನು, ಮೊಸಳೆ, ಮೊದಲಾದ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದವರೇ ಆ ಜನ್ಮಗಳ ಕಷ್ಟಗಳನುಹಬೇಕಲ್ಲದೆ, ನಾನು ಹೇಳಿದರೆ ಅಷ್ಟು ವಿವರವಾದೀತೆ? ಕೋಳಿಯ ಕೂಗಿಲ್ಲ! ಆ ಸದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ನೀನು ಹೊಡೆವುದೆಲ್ಲಿ! ಆ ಕೋಳಿಗಳು ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಸತ್ತು, ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಬಾಳುವುದೆಂದರೇನು! ಕರ್ಮದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವು ಈ ತೆರನಿರುವುದು.”—ಎಂದರು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ, ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಯುಕ್ತನಾಗಿ, ತಾನೇ ಹೋಗಿ, ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರೆತಂದನು. ಅವರ ತಪಸ್ಸಿನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರತಿಹತರಾದ ಕೂಡಲೇ, ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಸ್ಮೃತಿಯುಂಟಾಗಿ, ಆಯಾ ಜನ್ಮಗಳ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ನೆನೆನೆದು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲು ಸುನೀತನಿಗೆ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ, ಬಳಿಕ, ಚಂದ್ರಾವಳಿಯ ವಿಷಪ್ರಯೋಗದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ನಿತತ್ಪ್ರಣವಯಂತ ತಮಗೆ ಉಂಟಾದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಅಭಿನಿವೇಶದೊಡನೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದರು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, “ಆಹಾ!

“ಹರಿಣಾಪಿ ಹರೇಣಾಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಾಪಿ ಸುರೈರಪಿ |

ಲಲಾಟಲಿಖಿತಾ ರೇಖಾ ಪರಿವಾಷ್ಪಂ ನಶಕ್ಯತೇ ||—

“ಏನೂ ತಿಳಿಯದ ಎಂಟು ವರ್ಷದ ಕೂಸುಗಳು ಈ ಕರ್ಮವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳುವುದೆಂದರೇನು? ಹೇಳಿದರೂ, ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಕೂಸುಗಳು ಹಿಂದಣ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದುವಲ್ಲ! ಇದೆಲ್ಲವೂ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಮಹಿಮೆಯೇ ಆಗಿರಬೇಕು!—

“ಅವರ ಗುಣಮವರ ಸಂಯಮ |
ಮವರ ತಪಶ್ಚರಣಮೆಂಬುದವರಿವರಳವ ||
ಶ್ವವರ ಪೆಸಗೊಂಡ ನಾಲಗೆ |
ಸವಿದರಿದು ಬಳಿಕ್ಕೆ ತಾಯಿ ನೊಲೆವಾಲ್ವನಿಯಂ ||—

“ಅವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಆತ್ಮವೂ ಕೂಡ, ತನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನು ಕಳೆದು ಉತ್ತಮಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು!”—ಎಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ವಿಸ್ಮಯಾವಿಷ್ಟಚಿತ್ತರಾಗಿ, ತಲೆದೂಗಿದರು.

ಅನಂತರ, ಸುನೀತನು ಸುದತ್ತಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವಾಡಿ, ಅವರ ಪಾದಮೂಲದಲ್ಲಿ ತಲೆಯನ್ನು ಚಾಚಿ, ಅತ್ಯಂತವಿನಯಾನ್ವಿತನಾಗಿ, ದೈನ್ಯದಿಂದ—“ಸ್ವಾಮಿ! ಮತ್ತೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಲಿಚ್ಛಯ್ಯುತ್ತೇನೆ.”—ಎಂದನು.

“ಆಗಲಿ; ಹೇಳು.”

“ನಮ್ಮ ಪಿತಾಮಹನಾದ ಸುಬಲನು ಏನಾಗಿರುವನು?”

“ಅವನು ಪ್ರತನಿಷ್ಠನಾಗಿ, ಒಳ್ಳೆಯ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಶೀತಾಂಶು ದೇವನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವನು.”

“ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಏನಾಗಿರುವಳು?”

“ಚಿ! ಚಿ! ಆ ಪಾಪಿಯ ಮಾತನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದೆ? ಪಾಪಿಗಳ ಕಥೆಯಿಂದ ಪಾಪವು ಹೊದ್ದುವುದು; ಪುಣ್ಯಪುರುಷರ ಚರಿತ್ರದಿಂದ ಪಾಪಕ್ಷಯವಾಗಿ, ಪುಣ್ಯಫಲವು ಲಭಿಸುವುದು.”

ಅದಕ್ಕೆ, —“ಗುರುಗಳೇ! ಹಾಗೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾಗದು. ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಬೇಕು. ನನ್ನಿಂದ ಅವಳಿಗೇನಾದರೂ ಸದ್ಗತಿಯೊದಗುವುದಾದರೆ, ಅದನ್ನು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿ, ಈ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಬೇಕು.”—ಎಂದು ಬೇಡಿ ಕೊಳ್ಳಲು, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಅತಿಕೃಪೆಯುಂಟಾಗಿ, ಈ ರೀತಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು:—“ಚಂದ್ರಾವಳಿಯು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳು. ಹಿಂದಣ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಘೋರಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಯಾದೃಚ್ಛಿಕವಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಅತ್ಯುತ್ಕಟವಾದ ಒಂದು ಅತಿಶಯವಾದ ಸುಕೃತವು ಲಭಿಸಿತು. ಕಳ್ಳರ ಕಾಟದಿಂದ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಓಡಿಬಂದ ನಿರ್ಗತಿಕನಾದ ಒಬ್ಬ ಉತ್ತಮನಿಗೆ ಅನ್ನೋದಕವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡಿದಳು. ಆ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಫಲವಾಗಿ ಮಹಾರಾಣಿಯಾಗಿ ಜನಿಸಿದಳು. ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ರೂಪಗರ್ವಿತನಾದ ಪರವುರುಷನಲ್ಲಿ ದುರಾಶೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಳು; ಆ ಆಶೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅತಿಪ್ರಯಾಸವಟ್ಟಳು. ಅದು ಕೊನೆಗೂ ಸಾಗದೆ, ಅದೇ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು. ಆ ಪರವುರುಷನು ತನಗೆ ವತ್ತಿಯಿದ್ದರೂ, ಪರಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿಟ್ಟುದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ಕುರೂಪಿಯಾದ ಗಾಯಕನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಸುವ್ರತನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಾವಳಿಗೆ ಗಾನದ್ವಾರಾ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ವತಿಯನ್ನು ವಂಚಿಸಿ, ಅವನಲ್ಲಿ ತಾನು ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದಳು. ಆ ಲೋಲುಪ್ತಿಗೆ ಭಂಗವುಂಟಾಗುವುದೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ, ಕೃತ್ರಿಮಸಂಧಾನದಿಂದ, ವತಿಯನ್ನೂ ಅತ್ತೆಯಾದ ಚಂದ್ರಮತಿಯನ್ನೂ ವಿಷವಿಕ್ಕಿ ಕೊಂದಳು. ನೀನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ಅವಳು ಆ ವಕ್ರನೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಂದ್ರಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಿ, —“ಅತ್ಯುತ್ಕಟೈಃ ಪುಣ್ಯವಾಪೈರಿಹೈವ ಫಲಮಶ್ನುತೇ” —ಎಂಬ ಹಿರಿಯರ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ, “ಮಾಡಿದ ವಾಪಕ್ಕೆ ಮನವೇ ಸಾಕ್ಷಿ; ತೋಡಿದ ಬಾವಿಗೆ ನೀರೇ ಸಾಕ್ಷಿ” ಎನ್ನುವಂತೆ, ಅನೇಕ ನರಕಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಭವಿಸಿ ಸತ್ತಳು.

ಪತಿವ್ರತಾಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಸುಬೋಧೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ, ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗದೆ, ಅವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಮನಸಾಪಿ, ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸಕ್ಷತ್ಪ್ರತಿಗಳನ್ನೂ ಮಾಡದೆ—“ಸತ್ತುಹೋಗಬೇಕಲ್ಲಾ? ಈ ಔಷಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ವಾಸಿಯಾಗುವುದೇನೋ? ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳುವೆನೇನೋ?”—ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ, ಯಮಕಿಂಕರರ ದರ್ಶನವಾಗಲು, ಭೀತಿ ಹುಟ್ಟಿ, ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ನಡುಗುತ್ತ, ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ನರಕಕ್ಕೆ ಉಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟಳು. ಆಯ್ಯಾ ಸುನೀತನೆ! ಆ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಯಾರು ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಹೇಳಿದರೂ ಮುಗಿಯಿಸಲಾದೀತೆ? ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ, ಮರಗಳಿರುವುದು; ಕಡಲೆಯ ಹುರಿಯೋಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದಿರುವ ಮರಳಂತೆ ಕೆಂಪಗೆ ಹೊಗೆಯುತ್ತಿರುವುದು; ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನೀರುನೆರಳಿಲ್ಲ; ಗಾಳಿಯು ಮೆಯ್ಯಲ್ಲಿ ಹೊಪ್ಪಳಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತ ಬೀಸುವುದು; ಯಮದೂತರು ಅದರ ಮೇಲೆ ಪಾಪಿಯನ್ನು ದರದರನೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡುಹೋಗುವರು; ಉಸಿರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡರು. ನರಕವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಲೇ, ವೈತರಣಿಯೆಂಬ ಅತಿಭಯಂಕರವಾದ ನದಿಯೊಂದು ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಅದನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗಲೇ ಬೇಕು. ಅದರ ನೀರು ಸರ್ವದಾ ಕಾಯ್ಡೆಣ್ಣೆಯಂತೆ ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವುದು. ಅದರ ಎತ್ತಾರವು ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟಲ್ಲ. ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಅದು ಹ್ರಸ್ವವಾಗುವುದು, ಅಗಲವಾಗುವುದು. ಆ ನೀರಿನೊಳಗೆ ಎಳೆಯಲ್ಪಡುವನು; ಆಗ ಅವನ ಸಂಕಟವೆಷ್ಟು! ಅತ್ತರೆ, ಗೋಳಿಟ್ಟರೆ, ದೂತರು ಬಿಟ್ಟಾರೆ? ಅವರಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯನ್ನುವುದೇ ಇಲ್ಲ!”

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುನೀತನು—“ಸ್ವಾಮಿ! ವೂಚ್ಯರೆ! ಆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಎಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟಾಗ, ಸಾಪಿಯು ಸುಟ್ಟು, ಸತ್ತು ಬೂದಿಯಾಗನೆಂಬ ಸಂದೇಹವು ಹುಟ್ಟಿದೆ.”

“ಆಯ್ಯಾ! ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೇಳಿದೆ. ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ನಾಶವಿಲ್ಲ;

ಅದು ಬೆಂಕಿ, ನೀರು, ಶಸ್ತ್ರ, ವಿಷ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವುದಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಲ್ಪಡುವ ಸ್ಥೂಲಶರೀರವು ಮಾತ್ರ ನಾಶಹೊಂದುವುದು. ಈ ಶರೀರವು ಹೋದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರವು ಬರುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಯಾವಯಾವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೋ, ಆಯಾ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಶರೀರಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ, ಪ್ರೇತಶರೀರವು ಬರುತ್ತದೆ; ಅದು ಹಿಂಸೆಗಳಿಂದ ಸಾಯುವುದಲ್ಲ; ನೋವುಸಂಕಟಗಳನ್ನು ನೂರರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

“ಯಮದರ್ಶನಾನಂತರದಲ್ಲಿ, ಯಾತನಾಶರೀರವೆಂಬುದೊಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸ್ವಭಾವವು ಅತಿವಿಚಿತ್ರವಾಗಿರುವುದು! ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಯಾವಯಾವ ತೆರದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ತೆರದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೋ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಯಾತನಾಶರೀರಗಳನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವರು. ಯಾತನಾಶರೀರವು ಕುಯ್ಯರೂ, ಕೊರಿದರೂ, ಸೀಳಿದರೂ, ಸುಟ್ಟರೂ ಅಳಿದು ಹೋಗದೆ, ಕೂಡಲೆ ಪೂರ್ವದ ಹಾಗೆ ಆಗಿ, ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಕಂದುವಂತೆ ಮೃದುವಾಗಿ, ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದ ವೇದನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನರಕದಲ್ಲಿ ಯಮದೂತರು ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಯಾತನೆಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ನೆನೆದು ಕೊಂಡರೆ, ಮೆಯ್ಯು ನಡುಗುತ್ತದೆ! ಯಮದೂತರು ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಗರಗಸದಿಂದ ಕುಯ್ಯುವರು; ಬಾಚಿಯಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತುವರು; ಚೌಳುನೆಲದಲ್ಲಿ ಹೊರಳಿಸುವರು; ನಿಂಬೆಹುಳಿಯ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವರು; ಕಾಯ್ತೆಣ್ಣೆಯ ಕೊವ್ವರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುದಿಯಿಸುವರು; ತಳಿಯಿಸಿದ ಕೊಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಂದು ಸಂದುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವರು; ಹದ್ದು, ಗೂಬೆ, ಕಾಗೆ, ನಾಯಿ, ನರಿಗಳಿಗೂ, ಭೂತಪ್ರೇತಪಿಶಾಚಗಳಿಗೂ, ಕರುಳುಗಳನ್ನೂ ರಕ್ತಕಂಡಗಳನ್ನೂ ಛಾಚುವರು; ಸಾಣೆಹಿಡಿದ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಹಾಗೆ ಇರುವ ಎಲೆಗಳುಳ್ಳ ಎಲೆವಳ್ಳಿಗಿಡಗಳೆ ಕಾಡೆಂಬ ಅಸಿವತ್ರವನದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೆಯ್ಯು ಕಂಡಗಳು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಡುವಂತೆ, ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಅತ್ತಕಡೆಯಿಂದ ಇತ್ತಕಡೆಗೂ, ಇತ್ತಕಡೆಯಿಂದ ಅತ್ತಕಡೆಗೂ, ಓಡಿಸು

ವರು. ಇವೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಕವಣಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಬೀಸಿಬೀಸಿಡುವರು; ಉದ್ದವಾದ ಬೆಟ್ಟದ ಕೋಡುಗಲ್ಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ತಲೆಕೆಳಗುಮಾಡಿ, ಜರಿಗೆ ನೂಕುವರು; ಕಾಯ್ದು ಕಾವಲಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಳಿಸುವರು; ಮೆಯ್ಯೊಲ್ಲವನ್ನೂ ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಗುಂಬದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುದಿಯಿಸುವರು; ಉಕ್ಕಿನ ಕಂಬವನ್ನು ಕಾಯಿಸಿ ತಬ್ಬಿಸುವರು; ಅಮೇಧ್ಯದ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿನ ವರೆಗೂ ಮುಳುಗಿಸಿಡುವರು; ಕೆಳಗೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಹೆಬ್ಬೆರಲುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಬಿಗಿದು, ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಮರಕ್ಕೆ ನೇತುಹಾಕುವರು. ಒಟ್ಟೇನು? ನರಕಗಳ ಬಗೆ ಗಣನೆಗೆ ಮಾರಿರುವುದು. ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ತೆರದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅಷ್ಟೆಷ್ಟು ತೆರದ ನರಕಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಆಯಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಾಪಗಳಿಗೆ- ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡುವರು. ಇಷ್ಟು ತೆರದ ಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಮೇಲೆಯೂ, ಅವರ ಶಿಕ್ಷೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಅವರು ಈ ಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳು ಅನುಭವಿಸಿಯೂ, ತಿರಿಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವರು. ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಮಾನಸಿಕಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಅಂತ್ಯಜಾತಿಯವರಾಗಿಯೂ, ವಾಚಕಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಕಾಯಿಕಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಹುಲ್ಲುಗಿಡುಮರಗಳಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟುವರು. ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಗೆಯ್ದವರು ಶ್ವಾನಸೂಕರಖರೋಷ್ಠಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಡುಕುರಿಹುಲ್ಲೆಹಕ್ಕಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಚಂಡಾಲರಾಗಿಯೂ ಅನೇಕಬಾರಿ ಹುಟ್ಟುವರು. ಸುರಾಸಾನಮಾಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಪತಂಗಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಮೇಧ್ಯಭಕ್ಷಕಗಳಾದ ಶ್ವಾನಸೂಕರಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಂತ್ಯಜಾತಿಯವರಲ್ಲಿಯೂ, ಅನೇಕವೇಳೆ ಹುಟ್ಟುವರು. ಸ್ವರ್ಣಸ್ತ್ರೇಯಮಾಡಿದವರು ಹಾವುಹಲ್ಲಿಕಾಗೆಕೋಳಿಗಳಾಗಿಯೂ, ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ನೆಳೆಲ್ಲಿಂದೆ ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಪೇಚಾಡುವ ಭೂತಪ್ರೇತಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸರಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟುವರು. ಈ ನರಕಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ, ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಎಂಥ ಎಂಥ ಘೋರನರಕಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು ಹೇಳು!

ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಧೂಮಪ್ರಭೆಯೆಂಬ ನರಕದಲ್ಲಿ ನರಳುವಳು. ಈ ನರಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಮಾನದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುವಹಸ್ರವರ್ಷ ನರಳಿ, ಅನಂತರ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನರಕಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಹಸ್ರವರ್ಷಗಳು ನರಳಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಪಕ್ಷಿಮೃಗಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಕ್ರೂರಜಂತುಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಹಲವು ಕೋಟಿವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ, ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಬಹುದು. ಇಷ್ಟಪಟ್ಟಾಗ ಸಿಕ್ಕತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವು!—

“ಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಸ್ತೇಷಾಂ ಬುಧ್ಯುವಜೀವಿನಃ |
ಬುದ್ಧಿಮತ್ಸು ನರಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ||” —

ಗಿರಿತರುಪಾಪಾಣಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಾದಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠಗಳು; ಆ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಜೀವನಮಾಡಬಲ್ಲ ಪಕ್ಷಿಮೃಗಾದಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠಗಳು; ಅವುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮನುಷ್ಯರು ಶ್ರೇಷ್ಠರು” — ಎಂದು ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದು ಬಲು ಮೇಲು; ಅದು ಏತಕ್ಕೋಸ್ಕರ? ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಜ್ಯೋಪಾದೇಯಜ್ಞಾನಸಂಭವವುಂಟು. ಎಂದರೆ, “ಇದು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸವು; ಇದು ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸವು; ಇಂಥದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಪಾಪವು ಬರುತ್ತದೆ; ಇಂಥದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಪುಣ್ಯವೊದಗುತ್ತದೆ” — ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಂಟು. ಆ ಮೂಲಕ, ಜನ್ಮಾಟವಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗದಿರಲು ಯತ್ನಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. ಜನ್ಮಾಟವಿಯೆಂಬುದು, ಚಕ್ರವ್ಯೂಹದ ಕೋಟಿಯಂತೆ; ಒಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿದರೆ, ತಿರಿಗಿ ಈಚೆಗೆ ಬರಲು ದಾರಿ ಬಡವೆಚ್ಚಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದು; ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಗಿರಿಪಾಪಾಣಾದಿಜನ್ಮಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ನೊಳದಂತೆ, ಅಂಥ ಜನ್ಮವರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು, ಪುನಃ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗ ಹೇಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಸುಖವಾಗಿ ಹಾರಾಡುವುದು? ಅದುದರಿಂದ ಲೇ, “ದುರ್ಲಭೋ ಮಾನುಷೋ ದೇಹಃ” — ಎಂದೂ, “ನರಜನ್ಮವನೆತ್ತಿ ಬಾಳಿ ರೋ” — ಎಂದೂ, ತತ್ಪಜ್ಞರ ಉಪದೇಶವಿರುವುದು. ಆ ಸದುವದೇಶವು ಸದಾ

ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮೇಲು. ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವೆಂಬ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವರಾಗಿ, ವಿವೇಕಶೂನ್ಯರಾಗಿ, ಎಲ್ಲಿಯೋ, ನೋಡಿ ಕೊಂಡು, ಪಾಪಕರಣವೆಂಬ ಅದರ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲೆಡವಿದರೆ, ಅಗಾಧವಾಗಿರುವ ಜನ್ಮಾಟವಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ವುನಃ ಹತ್ತಿ ಹೋಗುವನೆಂದರೆ, ಆ ಬೆಟ್ಟವು ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾಗಿಯೂ ಇಳಿಜಾರಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು; ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದವನು ಆ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಸುತ್ತಿರುವ ಜನ್ಮಾಟವಿಯಲ್ಲಿ ಅಲೆದಲೆದು, ಹತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ದಾರಿಗಾಣದೆ, ಆ ಕಡೆಯಿಂದ ಈ ಕಡೆಗೆ ಈ ಕಡೆಯಿಂದ ಆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತ, ವುನಃ ಹೊರಟ ಕಡೆಗೇ ಬರುತ್ತ, ಇರುವನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಹತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ತಾನೇ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಯಾರಾದರೂ ತೋರಿಸಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು!”—ಎಂದರು.

ಮನೀತನು — “ಸ್ವಾಮಿ! ತಾವು ಈಗ ನಿರೂಪಿಸಿದುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತು ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಹತ್ತುವ ದಾರಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ? ದಯೆಮಾಡಿ ವಿವರಿಸಬೇಕು.”—ಎಂದನು.

“ವಾಚಕಕಾಯಿಕರೂಪವಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾಡಿದರೆ, ಗಿರಿಯಾಗಿಯೂ ಅರಿಯಾಗಿಯೂ ಹಸುವಾಗಿಯೂ ಹಕ್ಕಿಯಾಗಿಯೂ ಹುಲಿಯಾಗಿಯೂ ಹುಳುವಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟುವನು. ಆಗ, ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಮಗಳ ಕೋಟಲೆಯಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಜೈತನ್ಯವು ಉದ್ವಿಧವಾಗಿಲ್ಲವಾಗಿ, ಆಯಾ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಹಜವ್ಯಾಪಾರಗಳಾಗಿರುವುವು. ಅಂಥ ನಿಹೀನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದೈವವಶಾತ್ತಾಗಿ ಮಹಾತ್ತರ ಸಂವರ್ಕವಾಗಲಿ, ಅತ್ಯುತ್ಕಟವಾದ ಪುಣ್ಯಯೋಗವಾಗಲಿ, ಸಂಭವಿಸಬಹುದು. ಆಗ, ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ, ತಿರ್ಯಗ್ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳ ನಾಶವು ಉಂಟಾಗಿ, ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಅಂಥ ಪುಣ್ಯಯೋಗವು ಲಭಿಸದಿದ್ದರೆ, ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದ ಜನ್ಮಗಳನ್ನೆತ್ತಿಯೆತ್ತಿ, ನರಳಿನರಳಿ, ಆ ಕರ್ಮವಂಕವು ತೊಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟು, ಆ ಮೇಲೆಯೇ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟು

ಬೇಕು. ಆಗ, ಅವನು 'ಸತ' ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಸತ್ತಾಗಿದ್ದಾಗ ಆಸ ದ್ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚಲಿಸಬಿಟ್ಟರೆ, ಪುನಃ ಅಸತ್ತಾಗುವನಲ್ಲದೆ, ವಿವೇಕಿಯಾಗನು; ಆದುದರಿಂದ, ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಅಸದ್ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಆಯ್ಯಾ! ಚಂಡಕರ್ಮಿಯೇ! ಎಲಯ್ಯ! ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರನೇ! ಅತ್ಯಂತರಹಸ್ಯವಾದ ಸಾರವಾದ ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು; ಕೇಳಿ! ಮನುಷ್ಯನು ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ, ನಾಲ್ಕು ಋಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡೇ ಹುಟ್ಟುವನು. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ—ಮಾನುಷಋಣ; ದೇವಋಣ; ಪಿತೃಋಣ; ಋಷಿಋಣ. ಋಷಿಋಣವೆಂದರೆ,—ಮನುಷ್ಯನು ಜ್ಞಾನವಾನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದುದಕ್ಕೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಪರಿಚಯವಾಡಿ, ಸದಸದ್ವಿವೇಕವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಸುಪುಥದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಇದೇ ಋಷಿಋಣವೆಂಬುದು. ಸಂಸಾರವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸತ್ತುತ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ಹಡೆದು, ಗತಿಸಿದ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ಅಭ್ಯಾಸಗತರಾಗಿ ಬಂದ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನೂ ಆಚರಿಸುವುದೇ ಪಿತೃಋಣವೆನ್ನಿಸುವುದು. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಶ್ರೇಯೋನಿರತರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ತುಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವುದೇ ದೇವಋಣವೆಂಬುದು. ಭೂತದಯಾವಶ್ಚಾತ್ಮಾಪಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ತಾದೃಶವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವುದೇ ಮಾನುಷಋಣವು. ಈ ನಾಲ್ಕು ಋಣದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗದವನು ಪುನಃ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದಿಂದ ಜಾರಿ, ನಿಹೀನಯೋನಿಗಳನ್ನು ಸೇರುವನು. ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದುದಕ್ಕೆ, ಖಾತಾದಿಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೂತಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಬೇಕು; ವ್ರತದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು; ತನ್ನಂತೆ ಇತರರನ್ನು ಬಗೆಯಬೇಕು.”

ಸುನೀತನಿಗೆ ಸತ್ತವು ತಲೆಯೆತ್ತಿತು; ರಾಜಸತಾಮಸಗುಣಗಳು ಆಡಗಿ ಹೋದುವು.—ಆಹಾ! ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವು ಎಷ್ಟು ಉತ್ತರವಾದಮಾಡಬೇಕಾದುದು? ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ನಡೆಯಿಸತಕ್ಕ ದೋಣಿಯೆಂದಿದ್ದೆನು! ಎಷ್ಟು ಬಂಡೆಗಳೋ! ಎಷ್ಟು ಒಳಸುಳಿಗಳೋ! ಎಷ್ಟು ಹೊರಸುಳಿಗಳೋ! ಈ ದೋಣಿಯು ಈ ನೀರಿನ ಭರವನ್ನು ತಡೆಯಬಲ್ಲದೋ ಬಾರದೋ? ಋಯವಾಗ ಬಿರುಕು

ಬಿದ್ದು ಮದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿಹೋಗುವುದೋ? ಈ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂತೋ? ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಒಂದು ಸಂಕಲ್ಪವಧೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಅನರ್ಥಗಳುಂಟಾತುವು! ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯು ಉತ್ತಮಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಸಂಧಿಸಿದ್ದ ಅವಕಾಶವನ್ನು ವಿವೇಕಚ್ಯುತಿಯಿಂದ ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಂಡಳಲ್ಲಾ? ಆದೊಂದಕ್ಕೆ ನಾನು ದುಃಖಪಡಬೇಕಾಗಿದೆ! ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಜೀವರಾಶಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ತಿಂದು, ತಣಿವಿಲ್ಲದೆ ಬಾಳಿದೆನಲ್ಲಾ? ನಾನು ಒಂದು ಋಣದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಎಳೆಪ್ಪನ್ನೂ ತೀರಿಸಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ? ಜಾರಿ ಹೋಗಿರುವೆನಲ್ಲಾ? ನನಗೆ ಎಂತಹ ನರಕಗಳು ಸಿದ್ಧಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆಯೋ? ಮುಂದೆ ಎಷ್ಟು ಜನ್ಮಗಳು ಬರಬೇಕೋ? ತಿರಿಗಿ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವು ಯಾವಾಗ ಬರುವುದೋ?"—

ಎಂದು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತ, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಹೊರಳಿದನು. ಅವರು—“ಅಂಜಬೇಡ; ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವು ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಔಷಧಿಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆಯೆಂದು ತಿಳಿ. ಶರೀರದ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಗೆ ವಿರೋಧವಾದ ತೀತಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಮಾರಕವೋ ಹಾಗೆ, ಅತ್ತದ ಉತ್ತಮಗತಿಗೆ ಬಂಧಕವಾದ ಜನ್ಮಾಟವಿಗೆ ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಯೇ ಮಾರಕವು; ಅಂಥ ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ಹೊಂದುವನಾಗು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಋಣಗಳು ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಯ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಗೆ ಸಾದೆಯಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುವು.”—ಎಂದರು.

ಸುನೀತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ, ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ, ಭಯವೂ, ಅನುತಾಪಲಜ್ಜೆಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಭಯಾನುತಾಪಲಜ್ಜೆಗಳು ಅವನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುವು ಎಂದರೆ, ಅವನು ಮುಂದಣ ಕರ್ಮಸಂಬಂಧಗಳ ಮೂಲವನ್ನೇ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ಅವನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯಬುದ್ಧಿಯು ತಲೆದೋರಿತು; ಧರ್ಮಾರಾಮದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸಲು ಮನವುಂಟಾಯಿತು. ಅನಂತರ, ಅವನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಕಯ್ಯಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಮೂರುಸಲ ಬಲವೆಂದು, ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅವರ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಕೆಡಹಿ, ತಾನೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಅವರ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆದು,

ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರಚಂಡಕರ್ಮಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು—“ಅಪ್ಪಾ! ನೀವೇ ಧನ್ಯರು! ಇಂಥ ಮಹಾತ್ಮರ ಪರಿಚಯೆಯಲ್ಲಿ ಸದಾ ಇರುವಿರಲ್ಲ!”—ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವರಿಗೂ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಉಂಟಾದ ಸಮಾಗಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಅವರಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ರಥವನ್ನೇರಿ, ತನ್ನ ಊರಿನ ಕಡೆಗೆ ಮನವಿಲ್ಲದ ಮನದಿಂದ ಹೊರಟನು. ಯಾವಾಗ ಆ ರಥವು ಆ ಆಚಾರ್ಯರ ವನವನ್ನು ದಾಟಿತೋ, ಅವಾಗಲೇ ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಸ್ಮೃತಿಯು ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು; ಹಸಿವುಬಾಯಾರಿಕೆಗಳುಂಟಾದುವು. ಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮಪ್ರಭಾವವಂಥದು. ಸುವ್ರತಕುಮಾರನು—“ಅಪ್ಪಾ! ಬಹಳ ಹಸಿವಾಗುತ್ತದೆ; ತಡೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏನಾದರೂ ಆಹಾರವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಡು. ಅಗಲೇ ಮೂರನೆಯ ಜಾವವಾಯಿತು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ನನ್ನ ಒಡನಾಡಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಚೆಂಡುದಾಂಡುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ನನ್ನ ಬರವನ್ನು ಹಾರೈಸುತ್ತಿರುವರಲ್ಲ? ತಾಯಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗ ಮುದ್ದಿಟ್ಟು, ಆ ಹುಡುಗರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸೇನೆಂದು ಆಸೆಪಡುತ್ತಿರುವಳಲ್ಲ? ಯಾವಾಗ ಉಂಡೇನು? ಯಾವಾಗ ಅಡಿಯೇನು? ಬೇಗನೆ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಓಡಿಸು!”—ಎಂದನು. ಚಂದ್ರಮತಿಕುಮಾರಿಯು—“ತಂದೆ! ಹಸಿವಿನಿಂದ ಬಹಳ ಸಂಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕಯ್ಯಾಲುಗಳು ಸೋತುಹೋಗುತ್ತಿವೆ ಕಣ್ಣು ಕಾಣಿಸದು. ವಾತಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಮ್ಮನು—‘ನನ್ನ ಮುದ್ದು ಮಗಳು ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ? ಏನಾದಳೋ? ಹುಲಿ ತಿಂದಿತೋ? ರಥವು ರುಳಿ ಸತ್ತಳೋ?’—ಎಂದು ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದು, ರಥದ ದಾರಿಯನ್ನೇ ನೋಡಿಸೋಡಿ, ಅವಳ ಕಣ್ಣು ಪೊಟ್ಟಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಅಪ್ಪಾ! ನನ್ನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಬೇಡ; ಸ್ವಲ್ಪ ಮಲಗುವೆನು.”—ಎಂದಳು. ಆ ವಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸುನೀತನು—“ಆಹಾ! ಋಷಿಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯಪ್ರಭಾವವು ಮಂದಭಾಗ್ಯರಿಗೆ ಗೋಚರವಾದೀತೆ? ತಪೋಜ್ವಾಲೆಯ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ನೋಡುವ ವರೆಗೂ, ‘ತವ ಸ್ನಂದರೇನು? ಅದರಿಂದ ಏನಾಗುವುದು?’—ಎಂದು ಮೂಢರು ಹರಟುತ್ತಿರುವರು. ಇಷ್ಟು ವಿವೇಕವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಪಾದಸೇವೆ

ಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ನನಗೂ ಉರ ಕಡಿ ಮುಖವಾದ ಕೂಡಲೇ, ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕಡಿ, ಮತ್ತೂ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮುಂತಾದವರ ಕಡಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೋಗುವುದಲ್ಲ? ದೊಡ್ಡವರೇ ಪ್ರಕೃತಿವಾಶಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗುವಾಗ, ಏನೂ ಅರಿಯದ, ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಪಾಲಿರುವ, ಈ ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳು ಈ ಶರೀರಭೋಗದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗುವುದು ಅತಿಶಯವೆ? ನನಗೇ ಹಸಿವುಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಯಾವ ತೋಟಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿಯೇನು, ಯಾವ ರೈತನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ತಿಂಡಿತಿರ್ಥವನ್ನು ಉಂಡೇನು ಎಂದು ಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿದೆ! ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ತನಕ ಹೀಗಿರಲಿಲ್ಲ! ಹಸಿವುಬಾಯಾರಿಕೆಬಳಲಿಕೆಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದುವೋ? ಅವುಗಳ ಬಾಧೆಯೇ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ! ಅವುಗಳ ಯೋಚನೆ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ಇದಲ್ಲದೆ, ಆಗ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿದ್ದಿತು! ಈಗ, ಆ ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಹೋಗಿ, ಬುದ್ಧಿಯು ವೋಹದೂಷಿತವಾಗಿದೆ!” — ಎಂದು ಪ್ರಕೃತಿಸಂಬಂಧ ದಿಂದಂಟಾಗುವ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೆನೆನೆದು ಅಜ್ಜರಿಗೊಳ್ಳುತ್ತ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ವಿವೇಕವು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಕೃತಿವಾಶಬಂಧವನ್ನು ಕೀಳಲಾರದೆ, ಮಕ್ಕಳ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರುಸುರಿಸುತ್ತ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಹಣ್ಣುಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ಕುಯಿದು ತಿನ್ನಿರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತ, ಆ ಮಕ್ಕಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತಾನು ಭಯನೇಂದು ಬಗೆಯುತ್ತ, ಈ ರೀತಿ ಆ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ದಾಟಿ, ತನ್ನ ದೇಶದ ಎಲ್ಲಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ, ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ತಾವಾಗಿ ತಂದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಎಳನೀರುಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ, ಅವುಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತ, ತಾನೂ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಪ್ರಕೃತಿವೋಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಿಜನಗರವನ್ನು ಸೇರಿದನು.

೨೧ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

“ಎಲಯ್ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೆ! ಆ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಮಹಿಮೆಯು ಒಬ್ಬ ಕ್ರೂರಿಯ ಕಠಿನಮನಸ್ಸನ್ನೂ, ಐಹಿಕಸುಖವೇ ಪರಮವುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ನಂಬಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ರಾಜನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಹೇಗೆ ವಕ್ರ ಮಾಡಿತು? ನೋಡಿದೆಯಾ? ಆ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕೊಂಡಾಡಿದರೆ ತಾನೇ ತೀರೀತು? ಗುರೂಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳುವುದೇ ಕಿವಿಗೆ ಭೂಷಣವು; ಗುರೂಪದೇಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದ ಅರಸರ ಸ್ಥಿತಿಯು ಎಷ್ಟು ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ! ಅವರು ಅಹಂಕಾರಮನುಕಾರಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ, ಸ್ವಾರ್ಥಪರರಾದ ದುಷ್ಟರ ದುರ್ವಾಕ್ಯವೆಂಬ ಬಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಮರುಳರಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಪ್ರಕಾರ ಲೋಕತಂತ್ರವು ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ತಾವು ಮರ್ತ್ಯರೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆದು, ತಾನೇ ದೇವರೆಂದು ನಂಬಿ, ತಾವು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡಿದಂತೆಯೂ, ಅವರನ್ನು ಕಣ್ಣಿತ್ತಿ ನೋಡಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದಂತೆಯೂ, ಅಜ್ಜಿ ಮಾಡಿದರೆ ವರಕೊಟ್ಟಂತೆಯೂ, ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಅವರ ಪಾಪವನ್ನು ಪರಿಹಾರಮಾಡಿದಂತೆಯೂ ಭ್ರಮಿಸಿ, ಮುಂದುಗಾಣದವರಾಗಿ, ದುರ್ವಾರ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತ, ವಿಧ್ವಾಂಸರನ್ನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತ, ಸದುವದೇಶಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹಿರಿಯರನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತ, ತಾಟಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಮೌನಿಗಳಾಗಿರುವ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಹುಚ್ಚುಬೆವ್ವರೆಂದು ಹಳಿಯುತ್ತ, ಕಾಲವನ್ನು ಕಳಿಯುತ್ತಿರುವರು. ಸಮುದ್ರ, ಗಣಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಗೋಚರವಾಗಿ ಇರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರತ್ನಗಳಂತೆ, ಮಹಾತ್ಮರು ತಿಳಿಯದ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಇರುವರೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಹೇಗೆ ಅರಿತಾರು? ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಮಹಾತ್ಮರ

ವೇಷಭಾಷಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಆಗಾರವಿಸಕೂಡದು. ಕೆಲವರು ಚರ್ಮವನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು; ಕೆಲವರು ಬಡೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಬಹುದು; ಕೆಲವರು ತಲೆಬೋಳಾಗಿರಬಹುದು; ಕೆಲವರು ಭಸ್ಮಾವಕುಂಠಿತಶರೀರರಾಗಿರಬಹುದು; ಕೆಲವರು ಮೆಯ್ಯೆಲ್ಲ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ತುಳಸೀಮಣಿ-ವದ್ಮಮಣಿ-ತಾವಡಗಳ ಪೊದೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರಬಹುದು. ಹೀಗಿದ್ದ ಮೂತ್ರಕ್ಕೆ, ಅವರಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ರತ್ನವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗದು. ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವನು ಹೊಂದುವನು; ಕೇಳಹೋಗುವವನು ಕೇಳುವನು; ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು ನೋಡುವವನು ಕಾಣುವನು; ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮಹಿಮೆಯಿದೆ ಎಂದು ಮೇಲೆ ನೋಡಿದರೆ, ಕಾಣುತ್ತದೆಯೇ? ಅಯ್ಯಾ ರಾಜನೇ! ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ದರ್ಶನವಾದನಂತರ, ಸುನೀತನು ವಿಚಾರಪರನಾಗಿ, ವೈರಾಗ್ಯವು ತಲೆಯೆತ್ತಲು, ಬೇರೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೇ ಆಗಿ, ಸತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾದನು. ತಾನು ಯಾವಯಾವ ಸುಖಗಳನ್ನು ಅಮೃತೋಪಮಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅನ್ವೇಷಿಸಿ, ಹೊಂದಿ, ಅನುಭವಿಸಲು ಹಿಂದೆ ಯತ್ನಪಡುತ್ತಿದ್ದನೋ, ಈಗ ಆಯಾ ಸುಖಗಳನ್ನು ವಿಷಗಳೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ದ್ವೇಷಿಸಿ, ತ್ಯಜಿಸಲು ಪ್ರಯಾಸಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಂಸಾರಸುಖಕ್ಕೆ ಅಸೆವಡುವುದು ವಿಷಲತೆಗೆ ನೀರೆರೆದು ಸಾಕುವಂತೆಯೂ, ಹೊಗೆಯೆಂದು ಕೃಷ್ಣ ಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಮೆಯ್ಯುಡುವಂತೆಯೂ, ತನಿಗಿಂಡವನ್ನು ಬಳ್ಳಿಯ ರತ್ನವೆಂದು ಕಯ್ಯೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆಯೂ, ಮದಿಸಿದ ಅನೆಯ ಕೊಂಬಿಗೆ ಗೆಳೆನೆಂದು ಕಯ್ಯಾವಂತೆಯೂ ಭಾವಿಸಿದನು; ರಾಜ್ಯಸುಖದಲ್ಲಿ ರಾಗವನ್ನು ತೊರೆದನು; ಸಂಸಾರಸುಖದಲ್ಲಿ ಅಸಾರತೆಯನ್ನು ಕಂಡನು; ಪುತ್ರವ್ಯಾಪೋಹದಲ್ಲಿ ತ್ರಸ್ತನಾದನು; ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಪ್ರವಾಹದ ಮಧ್ಯದ ಮರಳ ಸಣ್ಣ ಗುಡ್ಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಒಂದು ಕಿರುಗುಡಿಸಲೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು; ಗಾಳಿಯು ಎತ್ತಿದರೂ ಧೂರಕ್ಕೆ ಎಸೆಯಲ್ಪಡುವುದೆಂದೂ, ಹೊಳೆ ಬಂದರೂ ಕೊಚ್ಚಲ್ಪಡುವುದೆಂದೂ ವಿವೇಕವುಳ್ಳವನಾದನು; ಸಂಸಾರವನ್ನು “ಪ್ರದೀಪ್ತಂ ಶರಣಂ”- ಹೊತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಮನೆಯೆಂಪೇ ಭಾವಿಸಿದನು;

ಆ ಮನೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದೇನೆಂದು ತವಕಪಟ್ಟನು. ಹೀಗಿರಲು, ಒಂದು ದಿನ ವತ್ಸಿಯನ್ನು ಕರೆದು, —“ಎಲಾ ಪ್ರಿಯೇ! ನನಗೆ ಈ ಸಂಸಾರವು ಅಸಾರವಾಗಿದೆ; ಯಾವುದೂ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ನಾಚುಗೆಯಾಗಿದೆ! ಉಂಡಾಯಿತು; ಉಟ್ಟಾಯಿತು; ಪ್ರಜೆಗಳು ಸುಖವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದುದಾಯಿತು; ರಾಜ್ಯವು ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾಯಿತು; ಮಕ್ಕಳ ಸುಖವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿಯಾಯಿತು; ನಿಸ್ಸಂತಹ ಸತೀಮಣಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಐಹಿಕಸುಖದ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದುದಾಯಿತು. ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು? ಆತ್ಮ ಚಿಂತೆಯೊಂದೇ ಅಲ್ಲವೆ ಉಳಿದಿರುವುದು? ಶರೀರವು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಮನಸ್ಸು ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿಯೂ, ಇಂದ್ರಿಯಪಾಟವವು ಜೆನ್ನಾಗಿಯೂ ಇರುವಾಗಲೇ ಅಲ್ಲವೆ— ಆತ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಮುಖ್ಯವಾದಾಗ ಆ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡೋಣವೆಂದು ಕಾಲವನ್ನು ನೂಕುತ್ತ ನೂಕುತ್ತ ಹೋದರೆ, ಪ್ರಾಣವ್ರಯಾಣಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಕಫವಾತಪಿಶ್ಚಗಳಿಂದ ಕಂಠವು ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಜ್ಞಾನವೂ ಮಾಯವಾಗಿ ಹೋದಾಗ, ಆತ್ಮೋಚ್ಚೇವನಚಿಂತೆಯೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಯತ್ನವೂ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಮುಷ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶರೀರದ ಅಪಾಟವದ ಚಿಂತೆಯೇ ಚಿಂತೆಯಾಗುವುದಲ್ಲ? ಆದುದರಿಂದ, ಆತ್ಮಚಿಂತೆಗೆ ಕಾಲವನ್ನು ಹುಡುಕದೆ, ಪತ್ತಗುಣವು ತಲೆಯೆತ್ತಿದಾಗಲೇ, ಆತ್ಮಶ್ರೇಯೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಸಕಾಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಯತ್ನವುಳ್ಳವನಾಗಬೇಕು. ನನಗೆ ಏತರಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಸರಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿದೆ; ಯಾವುದು ನೋಡಿದರೂ, ಶೂನ್ಯವಾಗಿಯೂ ನೀರಸವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಾಣಿವಧೆಗಳು ನಡೆದುಹೋಗಿರುವುವು; ಅಲ್ಲದೆ, ನಾನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ವಧಿಸಿರುವೆನು; ಎಷ್ಟು ಜನಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನೋ? ನನ್ನಿಂದ ಹಿಂಸಿತರಾದ ಜನಗಳು ಏನೇನು ಸಂಕಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೋ, —ಅನುಭವಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವರೋ? ಕಾಯಕವಾಗಿಯೂ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿರುವ ಪಾಪವಂತೂ ಗಣನೆಯೇ ಇಲ್ಲ! ಆ ಪಾಪಗಳ ಅಶುಭಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡರೆ, ಎದೆಯು

ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತದೆ. ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ, ಕರ್ಮವಿಲಾಸವು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರವಾಯಿತು; ಅಂದಿನಿಂದ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯಾದ ಈ ನಶ್ವರಶರೀರವನ್ನು ಆಮುಷ್ಮಿಕಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಎಷ್ಟುಬೇಗನೆ ಬೀರ್ಣಿಸಿಯೇನು ಎಂಬ ಮನವು ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಭಾರ್ಯೆಯು “ದೈವಕೃತಸ್ವಖಾ” ಎಂಬುದನ್ನು ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ; ನನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ನಿನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೇ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೀಯೆ; ನನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ನೀನು ಅಡ್ಡಿಮಾಡುವೆಲ್ಲವೆಂದು ನಾನೂ ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಮಕ್ಕಳು ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕವರು; ನೀನು ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿಕೊಂಡು, ಪತಿಪರಾಯಣೆಯಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರು; ನನಗೆ ತಪೋವನಗಮನಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಈ ಕ್ಷಣವೇ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ತೊಲಗುತೊಲಗು ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿದೆ; ಆದರೂ, ಪತ್ನಿಗೆ ತಿಳಿದದೆ ಹೋಗುವುದು ಧರ್ಮವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಹಿರುವೆನು” — ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಶೋಕಾಂಧೆಯಾದರೂ, ವಿವೇಕವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು, ಅತಿವಿನಯದಿಂದ — “ಆರೈಪುತ್ರನೇ! ಪತಿಗೆ ಪತಿಪಾದಸೇವೆಯೆ ಇಹಪರಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಗತಿಯಾಗಿರುವಾಗ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿ ನಾನು ಹೇಗೆ ಬದುಕಿಯೆನು? ನೀರಿನಿಂದ ಬೇರೆಮಾಡಿದ ಮೀನು ಬದುಕೀತೆ? ತಮ್ಮ ಹಿಂದೆಯೇ ನೆಳಲಂತೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು. ತಾವು ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದಂದಿನಿಂದ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯಪೂಜನೆಗಳನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಅವರಾಧವೇನಾದರೂ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದೀತೋ — ಎಂದು ಸದಾ ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ‘ಅರ್ಥಂ ಭಾರ್ಯಾ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ’ ಎಂದಿರುವಾಗ, ಅರ್ಥದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಗೆ ಹೋಗಲಾದೀತು? ದೇಹವು ಅರೆಯರೆಯಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆ ಇರಬಲ್ಲದೆ? ಅದು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಪ್ರಾಜ್ಞರಿಗೆ ತಿಳಿಯದುದುಂಟೆ?” — ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಆ ಮಾತಿಗೆ ಸುನೀತನು — “ಪ್ರಿಯೇ! ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ; ಆದರೂ, ಕೇಳು. ನನಗೆ ಸುಖವು ಹುಟ್ಟಿದೆ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಮಕ್ಕಳು ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕವರು; ಅವರ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ

ಇರಬೇಕು; ಆದ ಕಾರಣ, ಕೆಲವುಕಾಲ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು. ಈಗ ನಿನ್ನ ನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ” —ಎಂದನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ತಲ್ಲಣಿಸಿ, ಕಣ್ಣೀರುತುಂಬಿ, ಗದ್ಗದಕಂಠದಿಂದ — “ಪ್ರಿಯೆ! ತಮ್ಮನ್ನಗಲಿ ನಾನು ಹೇಗೆ ಇರಲಿ? ತಮ್ಮ ಹಿಂದೆಯೇ ಬರುವೆನು. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅದೃಷ್ಟವಿದ್ದಂತೆ ಆಗುವುದು. ಯಾರ ಅದೃಷ್ಟವನ್ನು ಯಾರು ತಿದ್ದುವರು? ‘ಹರಿಣಾಪಿ ಹರೇಣಾಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಾಪಿ ಸುರೈರಪಿ | ಲಲಾಟಲಿಖಿತಾರೇಣಾ ಪರಿ ಮಾಷ್ಟುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇ’ — ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ತಮ್ಮಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಕೇಳಿ ರುವೆನು. ಪತಿವಿರಹವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ, ಮಕ್ಕಳುಗಳು ಇದ್ದರೂ, ಅನೇಕ ಮಾತೃಗಳು ಸಹಗಮನಮಾಡಿರುವರು. ತಮ್ಮನ್ನು ಆಗಲಿ ಇಲ್ಲಿರುವುದಾದರೋ — ಆ ಸಹಗಮನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭೀತಿಯನಕವಾದುದು. ನಾನು ಹೆಣ್ಣು ಹೆಂಗಸು; ತಮ್ಮನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಬರುವಳಲ್ಲ. ‘ನಿರಸ್ತುರಾಗಸ್ಯ ಗೃಹಂ ತವೋ ವನಂ’ — ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆ ವಚನದಂತೆ, ತಾವು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ಆತ್ಮೋಚ್ಚೇವನದಲ್ಲಿ ಯತ್ನಿಸಬಹುದಲ್ಲ? ಕಾಡಿಗೆ ಏಕೆ ಹೋಗಬೇಕು? ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಬಲ್ಲವನಿಗೆ ಕಾಡೇನು — ಊರೇನು? ಒನಕಮಹಾರಾಜನು ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿಯೇ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ನಡೆ ಯಿಸಲಿಲ್ಲವೆ?” — ಎನ್ನಲು, — “ಪ್ರಿಯೆ! ನೀನೇನೋ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿರುವೆ; ಆದರೆ, ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯೆ. ‘ಬಲವಾನಿಂದ್ರಿಯಗ್ರಾವೋ ವಿದ್ವಾಂಸ ಮಪಿ ಕರ್ಷತಿ’ — ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಬಹಳ ಬಲವುಳ್ಳವುಗಳು; ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾದ ವಿದ್ವಾಂಸನನ್ನು ಕೂಡ ಮೋಹಗೊಳಿಸಬಲ್ಲವು; — ‘ಪ್ರಕೃತ್ಯನಾನ್ವಿ ಪಂಕಸ್ಯ ದೂರಾದಸ್ವರ್ಶನಂ ವರಂ;’ — ಆದುದರಿಂದ, ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಲಾರನು. ಮನೋದಾರ್ಡ್ಯವುಳ್ಳ ಋಷಿಕಲ್ಪರಿಗೀಗ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಹಿತೋಕ್ತಿಯು ಸರಿ ಹೋಗುವುದು. ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ತಪೋವನವನ್ನು ಕುರಿತು ತೆರಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವು. ನೀನು ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದವರಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದೆ; ನಿನಗೆ ವಿಚಾರವು ಸಾಲದು. ಪಾಂಡುರಾಯನು ಮೃತನಾದಾಗ ಕುಂತಿಯು ಉಳಿದಳು; ಅಭಿಮನ್ಯು ಸತ್ತಾಗ ಉತ್ತರೇ ಮೊದಲಾದ

ಪತಿವ್ರತೆಯರು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗಮಾಡಿದರೆ? ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರವೃದ್ಧರಾದ ಮೇಳೆ, ಪತಿಯನ್ನು ಸೇರಬಹುದೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆಯು ನಿನಗೆ ಉಂಟು; ಅವರಿಗೆ ಅಂಥ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆಯಾವುದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜನನಿಯಾದವಳಿಗೆ ಪುತ್ರರಕ್ಷಣವು ಸಕಲ ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರಲೂ ಅತಿಶಯಿತಧರ್ಮವೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ನೀನು ಮೊದಲೇ ಪ್ರಜ್ಞೆ; ಅದರ ಮೇಲೆ, ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತೆ. ನೀನು ರಾಜ್ಯನಿರ್ವಾಹ ಸಮರ್ಥೆಯೆಂದು ಬಲ್ಲೆನು. ನೀನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ತಪೋವನಗಮನದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಯಾವ ಊಣೆಯವೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ; ರಾಜ್ಯವು ಇತೋಪ್ಯತಿಸಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೆಂದು ಬಲ್ಲೆನು. ಗುಣಕ್ಕೆ ಮತ್ತರವೆ? ಪತ್ನಿಯಾದರೇನು—ಪುತ್ರನಾದರೇನು? ನನಗೆ ಬದಲಾಗಿ, ನನ್ನ ಅರ್ಧದೇಹವಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು, ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿ, ಕೆಲವು ಕಾಲ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರುವೆನು. ನನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡುತ್ತಿರು. ಭರತಮಹಾರಾಯನು ಅಣ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸದೆ, ಅವನಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಲಿಲ್ಲವೆ?”—ಎನ್ನಲು, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಮನದಲ್ಲಿ, —“ಪತ್ನಿಗೆ ಪತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯು; ಪತ್ನಿಯು ಪತಿಯ ವಸ್ತುವು. ಪತಿಯು ಪತಿಯ ವಸ್ತುವಾದಾಗ, ಅದರ ವಿನಿಯೋಗವು ಅವನಿಗೇ ಸೇರಿದುದು. ಪತಿಯು ಪತ್ನಿಯನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಲಾಲಿಸಿದರೂ, ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಒದೆದು ನೂಕಿದರೂ, ಪತಿಯಾದವಳು ಹಿಗ್ಗದೆ ತಗ್ಗದೆ ತಾಳುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು; ಅದೇ ಸತೀಧರ್ಮವು. ಪತಿಗೆ ಹಿತವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ, ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸದೆ ಇರುವುದೂ, ಸತೀಧರ್ಮವಾಗಿರುವಾಗ, ಸನಗೋಸ್ಕರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಯೆ ಇರು ಎಂದು ಬಹುವಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು ನನಗೆ ಧರ್ಮವಲ್ಲ.”— ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಆಲೋಚನೆಮಾಡಿ,—“ಸ್ವತ್ತಿನ ವಿನಿಯೋಗವು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಸೇರಿದುದು; ಈ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಹೇಗೆ ಬೇಕಾದರೂ, ವಿನಿಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.”— ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಾದಳು, ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪತ್ನಿಯನ್ನು ತನ್ನ ರಕ್ಷಣದೇವತೆಯೆಂದು ಬಗೆದು, ಅತಿಹೃಷ್ಯನಾಗಿ,—“ಪ್ರಾಪ್ತಯಾವನನಾದ ಮಗ

ನಿಗೆ ವಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಂತೋಷವಟ್ಟು, ಪತಿಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ, ಕೃತಕೃತ್ಯಳಾಗಿ, — ಎಂಥ್ಯಾಟವಿಯಲ್ಲಿಯೋ ಉತ್ತರಕುರುವಿನಲ್ಲಿಯೋ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿಯೋ ಬದರಿಕಾತ್ರಮದಲ್ಲಿಯೋ — ಋಷಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವಳಾಗು” — ಎಂದು ಅವ್ವಳಿಯನ್ನು ಇತ್ತನು. ಪತಿಪ್ರತಾತಿಯೋಮಣಿಯಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು — “ಹಸ್ತಗತವಾದಪ್ರಿಯವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಗುಣಗಳು ಅತಿಪರಿಚಯದಿಂದ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಕಾಣದೆ ಹೋಗುವುವು; ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಅತಿಪರಿಚಯದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಅವಜ್ಞತೆ ಹುಟ್ಟುವುದು. ನಿಜಪ್ರಿಯವಸ್ತುವು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಗುಣವು ಸದಾ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು. ಪ್ರಿಯನು ಹತ್ತಿರವಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ದೂರವಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಗುಣವು ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಅತಿಪರಿಚಯದಲ್ಲಿ ಆತನಲ್ಲಿದ್ದ ಮೋಹವು ಹೋಗುವುದು ನಿಜ. ಪ್ರೀತಿ ಪಾತ್ರನಾದ ಪ್ರಿಯನು ಧರ್ಮನಿರ್ವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಅಸನ್ನಿಹಿತನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಪತಿವರಾಯಣಿಯಾದ ಪತಿಗೆ ಆತನ ಸ್ಮರಣೆಯು ಸದಾ ಇರುವುದಾದ ಕಾರಣ, ದುಃಖವು ಹುಟ್ಟಲು ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಪತಿಯೇ ತನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಲಿದು ಬಂದ ಭಗವಂತನೆಂಬ ನೆನೆಪುಳ್ಳ ಪತಿವ್ರತೆಗೆ ತತ್ಸ್ಮರಣಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ತವಸ್ತೇ ನಿರುವುದು? ಆ ಸ್ಮರಣರೂಪವಾದ ತವಸ್ತೇ ಮೋಕ್ಷಹೇತುವು” — ಎಂದು ಸಂತುಷ್ಟಳಾದಳು.

ಅನಂತರ, ಸುನೀತನು ಒಂದು ವಾರದ ವರೆಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಾಹಕ್ರಮವನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಮುಂದಟ್ಟುಮಾಡಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಒಂದು ದಿವಸ, ವೃದ್ಧರಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಪುರೋಹಿತರೂ ಅಮೌಢ್ಯರೂ ಹಿತ್ತೈಸಿಗಳೂ ಆವ್ತರೂ ಪ್ರಧಾನಸಚಿವರೂ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಸಭೆಸೇರಿಸಿ, ಅವರ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ತನಗೆ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಋಷಿವರಾಜದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ವಾಸಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ತಿಳಿಹಿ, ಅವರ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಎಂಟು ವರ್ಷದ ಬಾಲಕನಾದ ಸುಬಲನೆಂಬ ತನ್ನ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಯುವರಾಜಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ರಾಜ್ಯನಿರ್ವಾಹೋದ್ಯೋಗ

ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿ, ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡ ಪಾಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆಯೂ, ಆಕೆಗೆ ಆಪ್ತಮರಾಗಿರುವಂತೆಯೂ, ತನಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಬಿಡುವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆಯೂ, ಪ್ರಧಾನಾಮಾತ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು, ಒಳ್ಳೆಯ ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ತವೋವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ತೆರಳಿದನು.

೨೨ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

—೨೨೨—

ಅಭಯರುಚಿಕುವಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

“ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ಕೇಳು; ಸುನೀತನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತೊರೆದು, ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಪಯಣಮಾಡಿದ ಸಮಾಚಾರವು ಕರ್ಣಾಕರ್ಣಿತವಾಗಿ ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿತು. ಆ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬೆರಗಾಗಿ, ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, —“ಏನು? ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋದನೆ? ಆತನೇ ನಮಗೆ ತಂದೆ; ಬಂಧುವು; ಗುರುವು. ಆತನನ್ನೇ ನಾವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಐಶ್ವರ್ಯ ಲೇಶದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಕುರಿತು ವೈರಾಗ್ಯಶ್ರೀಯೇ ಶ್ರೀಯೆಂಬುದನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ದೃಷ್ಟಾಂತಿಸಿದನಲ್ಲಾ? ಹೀಗಲ್ಲವೆ ಮಹಾತ್ಮರ ಚರಿತ್ರವಿರುವುದು? ಕವಿಗಳು—“ ಪೆರತಾವುದೊ ಚಾರುಚರಿತ್ರಮೆಂದು ಕೀರ್ತಿಗೆ ದೆಸೆ ಸಾಲವೆಂಬನೆಗಮರ್ಣವಮೇಖಲೆಯಂ ಧರಿತ್ರಿಯಂ | ಬಗೆಯುತೆ ಬಾರ್ತೆಗೆಯ್ಯನೆ ಚರತ್ಯುಣಲಾಘವಮೆಂದೆ ಪಾರ್ಥಿವಂ?”—ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವರು. “ಬಲವಾನಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಂನೋ ವಿದ್ವಾಂಸಮಪಿ ಕರ್ಷತಿ”—ಎಂಬ ನಾಣ್ಯಾದಿಯನ್ನು ತನ್ನ ನಡತೆಯಿಂದ ಸುಳ್ಳುಮಾಡುವನಲ್ಲಾ?”—ಎಂದು ತಲೆದೂಗುವರು.

ಇತ್ತ, ಪತಿಪರಾಯಣಿಯಾದ ಸಾಧ್ವೀಕುಲಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಪತಿವಿರಹಾಸಹಿಷ್ಣುವಾಗಿದ್ದರೂ, ಪತಿಯ ಆಜ್ಞಾಸಾಲನೆಯು ತನ್ನ ವರಮಕ್ಕತ್ಯವೆಂದು ನೆನೆದು, ರಾಜ್ಯನಿರ್ವಾಹದಲ್ಲಿ ಅತಿಹೃಷ್ಟ್ಯಳಾಗಿ, ನಿತ್ಯವೂ ಏಳುತ್ತಲೇ ತಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಾತರಾಹ್ನಿಕಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ಆ ಮೇಲೆ ಪತಿಯು ಶಯನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗೃಹವನ್ನು ದೇವತಾಗಾರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ,

ಅಲ್ಲಿ ಸತಿಯ ಪಟವೊಂದನ್ನು ಭದ್ರಾಸನದಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಪುಷ್ಪ ಫಲ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಪೂಜಾನಮಸ್ತಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆ ದಿನ ತಾನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವ ರಾಜಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆತನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆೋ ಅದೇ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಅರಿಕೆಮಾಡಿ,—(ಆಹಾ! ಅವಳ ಏಕಾಗ್ರತೆ ಎಂಥದು! ತನ್ನ ಪತಿ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಳಲ್ಲಾ?)—ಆಮೇಲೆ ಆ ವೇಳೆಗೆ ತಮ್ಮ ಆಹ್ವಿಕಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡು ವಸ್ತ್ರಾದ್ಯುಲಂಕೃತರಾಗಿ ಕಯ್ಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವಂತೆ ಅವನೇಮಾಡಿ, ಅವರು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ತಾನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅವರೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು, ಆಸ್ಥಾನಮಂಟಪವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಅನಂತರ ಮಕ್ಕಳ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗವನ್ನೂ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಅವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸರಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಆಯಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಆಪ್ತತಮರಾದ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕರೆದು, ಅವರಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಯೋಗ್ಯತಾಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ತಾನೂ ಗೂಢಚಾರರಿಂದ ಆ ಸಂಗತಿಯ ನಿಜವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ತಿಳಿದು, ಯೋಗ್ಯತಾಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ತೋರಿ, ಯೋಗ್ಯರಾದವರಿಗೆ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿ, ಅಯೋಗ್ಯರನ್ನು ನಿವೃತ್ತಿಮಾಡಿ, ಬಳಿಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಧರ್ಮಗಳು ಲೋಪವಾಗದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಾಂಗಗಳ ಇರವನ್ನು ಆರಯ್ಯೆಮಾಡಿ, ಆಮೇಲೆ ಕ್ಲಪ್ತಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡೋಲಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿ, ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ, ದೇವತಾರಾಧನೆಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಆರೋಗಣಿಗೆ ಕುಳಿತು, ವಿನೋದವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ, ಮಧ್ಯೇ ಮಧ್ಯೇ ಆ ದಿನ ನಡೆದ ರಾಜ್ಯಭಾರವಿಷಯಕವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆತ್ತಿ, ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ, ಅವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತ, ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳ

ಹತ್ತಿರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ, ತಾನು ಪುರಾಣ, ಪುಣ್ಯಕಥೆ, ಲೌಕಿಕ ಧರ್ಮ, ಅಲೌಕಿಕಧರ್ಮ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ವಂಡಿತರುಗಳಿಂದ ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ದರ್ಶನಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಸಮಯ ನಿರೀಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಕವಿಗಳೂ ಕಲಾವಿದರೂ ಪರದೇಶಿಗಳೂ ಮುಂತಾದವರು ಇದ್ದರೆ, ಅವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬಹು ಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಸಾಯಂಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೂರು ಗಳಿಗೆಗೆ ವೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ನಗರರಕ್ಷಕರೂ ಗ್ರಾಮರಕ್ಷಕರೂ ದೇಶರಕ್ಷಕರೂ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕ್ರಮವರಿತು ವಾಲಿಸುತ್ತಿರುವರೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗವೇ ಸ್ವಾರಿಹೊರಟು, ಎತ್ತ ಸ್ವಾರಿಯು ಚಿತ್ತಯ್ಯುವುದೆಂಬ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೊಡದೆ, ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಮನ ಬಂದ ಕಡೆ—ಎಂದರೆ ಬೆಟ್ಟಗಟ್ಟ, ಕೊಳಕುಂಟೆ, ತೋಟತುಡಿಕೆ, ಗ್ರಾಮಾರಾಮ, ಚೌಕಚಾವಡಿ, ಏರಿಕೇರಿ, ಟಾಣ್ಯದ ಮನೆ—ತೆರಿಗೆಮನೆ, ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಳ, ಜಲದುರ್ಗಸ್ಥಲದುರ್ಗ, ಪೌಜುಪಹರೆ, ಊರುಕೇರಿ, ನದೀತೀರ, ದೇವಸ್ಥಾನ ವೊದಲಾದ ಸ್ಥಲಗಳಿಗೆ—ಹೋಗಿ ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ತನಿಕೆಮಾಡಿ, ದೇಶವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚನೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇದಿರು ಸಂಧಿಸಿದ ಬಡ ಬಗ್ಗರ ಕ್ಷೇಮಲಾಭಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ಅಲ್ಪವೇತನದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ದುರಾಗತ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಈ ಕಡೆ ಬಂದಾಗ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಅರಿಕೆಮಾಡುವವೆಂದು ಕಾದಿದ್ದ ಜನಗಳನ್ನು ಪರಾಮರಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಿಂದಿರುಗಿ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಬಂದು ಸೇರುವಳು.

ಅವಳ ಅಜ್ಜಿಕೆಯು ಹೇಗೆ ಇತ್ತೆಂದರೆ,—“ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಯಾವಾಗ ಬರುವಳೋ, ಏನು ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕಾಣುವಳೋ, ಅವಳ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಹೊಳೆಯದೆ ಇರುವುದು ಒಂದೂ ಇಲ್ಲ” — ಎಂಬ ಭಯವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿರಂತರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಯಾವನೂ ಅಪಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸನು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತನ್ನತನ್ನ ಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿದ್ದನು. ಆಲಸಿಕೆ, ವಾಲು

ಮಾರಿಕೆ ಎಂಬುವು ಆಕೆಯ ನಾಡ ಗಡಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಓಡಿದುವು. ಎಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮೂಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೂ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಪ್ರತಿಫಲಿತಳಾದಂತೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮಂತ್ರಿ ಮೊದಲು ತೋಟಿಯ ವರೆಗೂ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಚಾತುರ್ಯವು ಬೆಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ಧನಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಧಾನ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸಂಪಲ್ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಆರೋಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ, ವಿದ್ಯಾಲಕ್ಷ್ಮಿ—ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಸಹಜವಾದ ಚಾಂಚಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಭಯದಿಂದಲೋ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ತೊರೆದು, ತಾವು ಚಲಿಸಲು ತೊಡಗಿದರೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ತಮ್ಮನ್ನು ಎಳತರಿಸಿ ಬಂಧಿಸುವಳೆಂದು ಹೆದರಿ, ಆ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಂತರು. ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮ್ಮ ಜನನೀಜನಕರನ್ನು ತಾಯಿತಂದೆ ಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಲಿಲ್ಲ; ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ತಮ್ಮ ಸಕಲವಾದ ಬಂಧುವೆಂದು ನಂಬಿ, ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟಸುಖಗಳನ್ನು ಅವಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯರಾಗಿ ಅರಿಕೆಮಾಡಹೋಗುವರು. ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಭಯವೂ ಇತ್ತು; ಪ್ರೇಮವೂ ಇತ್ತು. ಅವಳ ಸಮ ಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳುತಟವಟವೆಂಬುದು ತಲೆಹಾಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಜನಗಳ ನಾಲಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ, ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದರೂ, “ಪ್ರಜ್ಞೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ” ಎಂಬ ನುಡಿಯೇ ನುಡಿಯಾಗಿತ್ತು.

“ಕಾಲೇ ವರ್ಷತು ವರ್ಜನ್ಯಃ | ಪೃಥಿವೀ ಸಸ್ಯಶಾಲಿನೀ ||
ದೇಶೋಯಂ ಕ್ಷೋಭರಹಿತಸ್ವಜ್ಜನಾಸ್ಸಂತು ನಿರ್ಭಯಾಃ ||”

ಎಂಬ ಆಶಾಸ್ತಿಯೂ, “ರಾಜಾ ಕಾಲಸ್ಯ ಕಾರಣಂ” ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೂ, ಅವಳ ರಾಜ್ಯಭಾರವು ಸುದೃಷ್ಟಾಂತವಾಯಿತು. ಅವಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವುಂಟಾದುದು ಒಂದು ಅತಿಶಯವಲ್ಲ; ಸಹಜವಾಗಿ ದುಷ್ಟರಲ್ಲಿದ್ದ ದಾಷ್ಟ್ಯಕ್ಕೆ ಆಟವಾಡಲು ಅವಕಾಶವು ದೊರೆಯದೆ, ದುರ್ಜನರೂ ಸಜ್ಜನರಾದರು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಪ್ರಜಾನುರಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಪತಿಯ ಆಜ್ಞಾರೂಪವಾದ ರಾಜ್ಯನಿರ್ವಾಹನೆಂಬ ನಿರೂಪವನ್ನು ಕಯ್ಯೊಂಡು,— ಅಜಾತಶತ್ರುವಿನಂತೆ ಅಜಂತಶತ್ರುವಾಗಿಯೂ, ದಾನಿಯಾದ ಕರ್ಣನಂತೆ

ಕರ್ಣಾತಿಥಿಯಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ದಶರಥನಂತೆ ತನ್ನ ದೇಶದ ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ರಥವನ್ನು ಚರಿಸುವಳಾಗಿಯೂ, ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸಂತೋಷದಾಯಿನಿಯಾಗಿಯೂ, ದುಷ್ಟಜನರಿಗೆ ದುಃಖಪ್ರದೆಯಾಗಿಯೂ, ತ್ರಿಕರಣಜಯಹೊಂದಿದ ಮುನಿಗಳಂತೆ ಸ್ವಸುಖಾಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ತೊರೆದು, ಪರರಾಜರಿಗೆ ಭೀಕರಳಾಗಿಯೂ, ತನ್ನ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಿಂದ ದುಷ್ಟಾಶಯರಾದ ಅರಿಯರನ್ನೂ ಸನ್ಮಾರ್ಗಗಾಮಿಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿಯೂ, “ಮಹಾಮತಿ! ಮಹಾರಾಜ್ಞೇ ಪ್ರಜ್ಞೆ!” ಎಂಬ ತನ್ನ ಯಶಸ್ಸಿನ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ದಶದಿಗ್ವಿತ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಬರೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಬಲೆಯಾದರೂ ಅಬಲೆಯಲ್ಲವೆ! ಧಾನ್ಯನಿರ್ವಾಹದ ಅತಿಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಅವಳ ಶರೀರವು ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ತಡೆದೀತು? ಅವಳ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ, ಅಯ್ಯು ವರ್ಷದೊಳಗಾಗಿಯೇ, ಕ್ಷಯರೋಗವೆಂಬ ಕಾಳರಕ್ತಸನಿಗೆ ಕಯ್ಯುತ್ತಾದಳು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಪತಿಯ ಸಲ್ಲಾಪಸಾನ್ನಿಧ್ಯಗಳಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೂ ಬಹುಕಾಲ ದೃಢಾಂಗಳಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸುಬಲಕುಮಾರನ ಅದೃಷ್ಟವು ಅಂಥದು! ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತಂದೆಯನ್ನೂ ತಾಯಿಯನ್ನೂ ತೊರೆಯುವುದು ಅವನ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು. ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಪ್ರಾರಬ್ಧವಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ತಾನೇ ಫಲಕಾರಿಯಾದೀತು? ವೈದ್ಯರುಗಳೆಲ್ಲ ಅವಳ ಆರೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರಾಶರಾದರು. ದಿನೇದಿನೇ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತ ಹೋದಳು. ಔಷಧದಾನಮಂತ್ರಸುರಾರ್ಚನಾದಿಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಾವುತಾವಾಗಿಯೇ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ರೋಗಶಾಂತ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ, ಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. “ಮನುಷ್ಯಚಿಂತೆಯು ಹತ್ತು ಆದರೆ, ದೈವಚಿಂತೆಯು ನೂರು ಇರುವುದು.” ಸಭಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಳು; ಸ್ವಾರಿತೆರಳುವ ಮಾತೇ ಮರೆಯಾಯಿತು. ನಿತ್ಯವೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಆಹ್ಲಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ತದಭಾವದಲ್ಲಿ ಕೊರಗುವುದು ಸಹಜವೇ. ಎಲ್ಲರೂ, ಯಾವಾಗ, ಏನೋ, ಎಂತೋ, ಎಂದು ದಿಗಿಲುದ್ದರು.

ಹೀಗಿರಲು, ಒಂದು ದಿನ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಮಂತ್ರಿಪ್ರಧಾನಿ, ಸಾಮಂತ, ಪುರೋಹಿತ, ಆಪ್ತಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು, “ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏತತ್ಪರ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನೂ ಶ್ಲಾಘನೆಯನ್ನೂ ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವೆನು. ನಮ್ಮ ದೇಹಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಷಯವು ತಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೆ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನೇನು—ಕಾಲವು ಸಮಾಪಿಸಿತೆಂದೇ ತಿಳಿಯಿರಿ. ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯೂ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಇದ್ದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಮ್ಮಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿದೆನು. ಸುಬಲನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವೂ, ಚಂದ್ರಮತಿಗೆ ವಿವಾಹವೂ, ಇವೆರಡನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಡೆಯಿಸುವ ಅದೃಷ್ಟವು ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ನೆಂದರೆ,—ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯು ಈ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿ! ಈ ಮಕ್ಕಳು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ತಬ್ಬಲಿಗಳಾದರು. ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀವೇ ತಂದೆಯೂ ತಾಯಿಯೂ ಆಗಿರುವಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಮಡಿಲಿಗೆ ಈ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಾಕಿರುವೆನು. ಅವರನ್ನು ತೇಲಿಸುವುದೂ ಮುಳುಗಿಸುವುದೂ ತಮಗೆ ಸೇರಿದುದು. ನಮಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಕೊರತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಸೇರಿ, ಅವರ ಪಾದಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆವು; ಅದಕ್ಕೆ ಭಗವತ್ಸಂಕಲ್ಪವಿಲ್ಲ. ಈ ಶರೀರವೆಂಬ ಸೆರೆಯನ್ನು ನೀಗಿ, ಅವರ ಬರವನ್ನು ಹಾರಯ್ಸುತ್ತ, ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾದಿರುವೆನು. ಮರಣವನ್ನು ಪ್ರಿಯನಾದ ಅತಿಥಿಯಂತೆ ಭಾವಿಸಿರುವೆನು. ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ತಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಇನ್ನೇನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ತಮಗೆ ವೇದ್ಯವಾಗಿದೆ”--ಎಂದು ಅತ್ಯಂತಕಷ್ಟದಿಂದ ಹೇಳಲು, ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಧಾರೆಧಾರೆಯಾಗಿ ನೀರು ಸ್ರವಿಸಿತು; ಕಂಠವು ದುಃಖದಿಂದ ಸ್ತಂಭಿತವಾಗಿ, ಮಾತು ಹೊರಡದೆ ಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವೃದ್ಧಪುರೋಹಿತನು—“ಮಾತುಶ್ರೀ! ತಮ್ಮಿಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸ್ತುತಿ

ಯಾಗಿ ನಡೆಯುವರಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ ತಬ್ಬಲಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ; ನಾವೆಲ್ಲರೂ ತಬ್ಬಲಿಗಳಾದೆವು. ತಾವು ರಾಜ್ಯದ ಯೋಜನೆಯನ್ನೂ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಣ ಮೋಹವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಶಾಂತರಾಗಿ, ಭಗವದ್ಭಾಷ್ಯಕವರರಾಗಿ, ದೇಹಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡುವಿರಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆವು” — ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಮೇಲೆ, ಬಂದಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ವಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಆರಿಕೆಮಾಡಿ, ಬೀಳ್ಕೊಂಡರು.

ಇದಾದ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ತನಗೆ ಅಂತರಂಗನಾದ ಪ್ರೇಮಕನೆಂಬ ವೃದ್ಧಕಂಚುಕಿಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, — “ಅಯ್ಯಾ ಕಂಚುಕಿ! ರಾಜ್ಯಪರಿಪಾಲನೆಯು ಶಸ್ತ್ರಧಾರೆಯ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿರುವುದು. ಆಮಿಷಕ್ಕೆ ಹಕ್ಕಿಗಳೆರಗುವ ಹಾಗೆ, ಶತ್ರುಗಳು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಮಾಂಸಖಂಡವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಾಯಿಸರಿಗಳೂ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಕ್ರಾದಿಗಳೂ ಕಾದಿರುವುವು. ರಾಜನು ಕಣ್ಣೇ ಕಾವಲಾಗಿರಬೇಕು; ಅವನಿಗೆ ಹಾಸುಗೆಯೇ ಹಾವಾಗುವುದು; — ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ? ದೈವ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದ ಏನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾದೀತು? ನೀನೇ ಈ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಂದೆ. ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಈ ಅರ್ಭಕರನ್ನು ಸಲಹುವನಾಗು. ಸುಬಲನಿಗಿಂತ ಚಂದ್ರಮತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಹುಡುಗಿ; ರೂಪವತಿ; ಅನೇಕರಾಬರು ಆಕೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ಕಾತರಪಡುವರು; ಅವಳು ಸರಿಯಾದ ಪರನನ್ನು ಸೇರಬೇಕು. ಆಕೆಯ ಅದೃಷ್ಟವು ಹೇಗಿದೆಯೋ?” — ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮುದ್ದಾಡಿ, ಪತಿಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಿಯನ್ನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಂಸಾರಸಂಬಂಧವನ್ನು ಆತ್ಯಂತಿಕವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಶುಚಿಭೂತೆಯಾಗಿ, ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಮಾತನಾಡದೆ, ಮಾನವ್ರತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಪ್ರಚುರವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪರಂಧಾಮವನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ಅವಳ ಅಂತಿಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ನಿಧವಾದ ಕತ್ತಲೆಯು ಮೂಡಿತು; ಪ್ರಜೆ

ಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇತಿಕರ್ತವ್ಯತಾಮೂಢರಾಗಿ, —“ಮುಂದೇನು? ಮುಂದೇನು? ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಈ ದೇಶವೆಂಬ ಹಡಗನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಿಸುವರಾರು? ನಾಲವು ಕಡೆಯಿಂದ ಅರಿಯಾಯೆಂಬ ತೆರೆಗಳ ಗಡಣವು ಎಳುವುದಲ್ಲ? ಅವುಗಳನ್ನು ಇದಿರಿಸಿ, ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿ ಹೋಗಿಸುವವರನ್ನು ಕಾಣೆವಲ್ಲ!” ಎಂದು ಹಾಹಾಕಾರವನಾಡಿದರು.—

“ನಗೆಮೊಗದ ಸವಿಸುಡಿಯ ಮೆಲ್ವಿನ |
 ಬಗೆಯ ಹಿಸುಣರ ಸುಡಿಯ ಕೇಳದ |
 ಸುಗುಣದೊಲವಿಂ ನಂಟಿರಿಷ್ಟರನಾಶ್ರಿತರ್ಕಳನು ||
 ಸೊಗದೊಳಿರಿಸುವ ಸಜ್ಜನರ್ಕಳ |
 ಬಗೆಯರಿದು ಮನ್ನಿಸುವ ಮಂದಿಗೆ |
 ಸೊಗವನೊದವಿವ ರಾಣಿ ಕಣ್ಮರಿಯಾದಳಕಟಕಟಾ! ||”

ಎನಯ್ಯಾ? ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಾವಿನಲ್ಲಿ ನಿನಗೂ ಕ್ಲೇಶವು ಹುಟ್ಟಿದಂತಿದೆ; ಆ ಅವಳಿಮಕ್ಕಳ ಗತಿಯೇನು—ಎಂದು ಬಲುವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತೀಯೆ! ಆ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡು. ಆ ಮಕ್ಕಳ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನೀನೇ ನೋಡುವನಾಗುವೆ? ಆತುರವಡಬೇಡ.”—
 ಎಂದನು.

೨೩ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ಕೇಳು. ಮಹಾರಾಜ್ಞಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಯಶಸ್ಸು ದಶದಿಕ್ಪನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಶತ್ರುರಾಜರ ರಾಣಿಯರಿಗೆ ಅವಮಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಅವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪುಗಾಣಿಸಿತು. ಅವಳು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೂ ಮಗಳಿಗೂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯು ಸರ್ವತ್ರ ಜನಗಳ ತಲೆಗಳನ್ನು ತೂಗಿ ಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಕೆಯ ಮರಣವಾರ್ತೆಯು ದಿಗಂತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶಾತ್ರವ ರಾಜರುಗಳಲ್ಲಿ ದುರಾಶೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಅನೇಕರಾಜರು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ, ಮಿಥಿಲಾದೇಶಕ್ಕೆ ಯುವರಾಜನಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಕೆಳೆಯ ಮಂತ್ರಿಕುಮಾರ ಶೂರಸೇನನೊಡನೆ ಅಂತ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.—“ಎಲಯ್! ಶೂರಸೇನ! ಅವಂತೀ ದೇಶದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿರುವೆಯಲ್ಲ? ಸುನೀತನು ಅರಣ್ಯಗತನಾದನು; ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಸ್ವರ್ಗಗತಳಾದಳು; ಮಂತ್ರಿಯು ಅವನ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಮಂದ ಮತಿಯಾಗಿ, ಹಿರಿಯರು, ವೃದ್ಧರು, ಇವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಏರೋಧವಾಗಿ ನಡೆಯು ತ್ತಿರುವನಂತೆ; ತನ್ನ ಕಯ್ ಮೇಲಾಗಿ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಆಳತೊಡಗಿರುವನಂತೆ. ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಚ್ಛಿದ್ರವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆಯಂತೆ. ಸುಬಲಕುಮಾರನು ಬಾಲಕನು; ಅವನಿಗೆ ಹಿತಚಿಂತಕರಾರೂ ಇಲ್ಲವಂತೆ. ಅವಂತೀದೇಶವು ನಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪಾಗ್ನಿಗೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹವಿಸ್ಸಾಗುವ ಕಾಲವು ಒದಗಿರುವಾಗ, ನಾವು ತಾಟಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸುವುದು ರಾಜನೀತಿಯೇ?—ಹೇಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಮತೀಕುಮಾರಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಿದೆಯೆ? ಬಹುಸುಂದರಿಯಂತೆ. ಸರಸತಿ, ಶಚಿ, ರತಿ, ಇವರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯದ ಮುಂದೆ ನಿವಾಳಿಸಬೇಕಂತೆ. ನಮ್ಮ ಗೂಢಚಾರನು ಆ ಹುಡುಗಿಯು ಸಾಕ್ಷಾತ್

ಊರ್ವಶಿಯ ಅಪರಾವತಾರವೇ ಆಗಿರುವಳೆಂದೂ, ಅವಳು ನನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಧುವೆಂದೂ ನಿತ್ಯವೂ ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು. ಮಹಾವಿದ್ಯಾವತಿಯಂತೆ; ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿವೇಕವನ್ನು ಆ ಹುಡುಗಿಯಲ್ಲಿ ನಿಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವಳೆಂದು ಜನಗಳು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವರಂತೆ. ವಯಸ್ಸು ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ, ಮಂತ್ರಿಗೂ ವಿವೇಕವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಳಂತೆ. ಮಂತ್ರಿಯು ಆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ವಂಶಕ್ಕೆ ರಾಜತ್ವವು ಬರಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವರಂತೆ. ರಾಜ್ಯಾಪೇಕ್ಷೆ ನನಗೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಆವಹರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆ ಬಲವಾಗಿದೆ. ನೀನು ಏನು ಹೇಳುತ್ತೀಯೆ? “ಏಕಾ ಕ್ರಿಯಾಽದ್ವೈಧ್ಯರ್ಥಕರೀ ಬಭೂವ ||”—ಎಂಬ ಗಾದೆಯಂತೆ, ಆ ದೇಶವು ಸ್ವಾಧೀನವಾದರೆ, ಆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬಹುದು; ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ನಾನೇ ಒಡೆಯನಾಗಬಹುದು. ಇದು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವೆಂದೂ ಅಧರ್ಮಕಾರ್ಯವೆಂದೂ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ದುಷ್ಟನಾದ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದು ಧರ್ಮವು; ಆ ಕನ್ಯಾರತ್ನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸುವುದೂ ಧರ್ಮವು. ಅನ್ಯರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಮುತ್ತುವುದು ಅಧರ್ಮವು. ನಿನಗೇನು ತೋರುತ್ತದೆ?”—ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಕುಮಾರನು “ಅಯ್ಯೋ! ನಿನ್ನಂತಹ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ರಾಜವುತ್ರನಾದರೂ, ನೀನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು ವಿಾರುತ್ತೀಯೆ? ನಾನು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ ಊಹಿಸಿ ಹೇಳಿ ಮುಗಿಯಿಸಿರುವಾಗ, ನನಗೆ ಏನಾದರೂ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮಿಕ್ಕಿದ್ದರಲ್ಲವೆ ಹೇಳುವುದು? ವಿವೇಕಿಗಳ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿವೇಕವಚನಗಳು ಹೊರಡವು. ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯೆಂಬ ವ್ಯಾಜವನ್ನಿಟ್ಟು, ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಹೊರಡುವ; ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಏನೋ ವ್ಯಾಜವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಆ ದೇಶವನ್ನು ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ರಭಸವ್ರವೇಶಮಾಡಿ, ಉಜ್ಜಯಿನಿಯನ್ನು ಮುತ್ತುವ.” ಎಂದು ಹೇಳಲು, —“ಮುಂದೂ ವಾರಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಕನ್ಯಾವ್ರಾಪ್ತವಾ

ಗುವಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣವು ಬಳಿಯಿಲ್ಲದಲಿ— ಎಂದು ಮಂತ್ರಿಕುಮಾರನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಿ, ಮಹಾರಾಜನಲ್ಲಿ ವಿಚ್ಛಾಪಿಸಿ, ಆತನ ಅವನಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡನು.

ಇತ್ತ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಬಿಗಿಯು ನಡಲಿತು. ತಲೆಯಿಲ್ಲದ ಮುಂಡದಂತೆ, ರಾಜ್ಯವು ಅಲುಗಿತು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬ ಯಂತ್ರವು ಮುರಿದುಹೋದ ಮೇಲೆ, ರಾಜ್ಯಚಕ್ರವು ಹೇಗೆ ನಡೆದೀತು? ಅದು ಒಂದು ಬಿಟ್ಟು ಕೂಡ ತಡೆಯುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಯು ಸ್ವಾರ್ಥಪರನಾಗಿ, ತನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಕವಟತಂತ್ರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದನು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಕಾಲವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಬಹಳ ದಿನಗಳಾಗಲಿಲ್ಲ; ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ತಳ ತಂತ್ರವು ಮೇರೆವಾರಿಹೋಯಿತು ಆಳುವವನಲ್ಲಿ ಭೀತಿ ತಪ್ಪಿ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಹೀಗಿರಲು, ಒಂದು ದಿನ, ಒಬ್ಬ ಪಹರೆಯವನು ಬಹಳ ಆತುರದಿಂದ ಓಡಿ ಬಂದು, ಮಂತ್ರಿಯ ಆವಸರವನ್ನು ಪಡೆದು,—“ಸ್ವಾಮಿ! ಮೈಥಿಲಸೇನೆಯು ನಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ಈಶಾನ್ಯದಿಂದ ನುಗ್ಗಿ, ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ದೂಳೀಪಟ ಮಾಡಿ, ನಮ್ಮ ಸಾಹಸವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಿತು. ಆ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಒಂದು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯು ತಡೆದೀತೆ? ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯೊಳಗೆ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಉಳಿದೆನು.—ಪ್ರಭುಚಿತ್ತ!”—ಎಂದನು. ಆತನ ಹಿಂದೆಯೇ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಚಾರನು ಮುಂದು ಬಂದು, ಕಯ್ಯುಗಿದ್ದು, “ಅವಾತ್ಕರೇ! ಶತ್ರುಸೇನೆಯು ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣದಂತೆ, ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅತಿವೇಗದೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದು!”—ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮಂತ್ರಿಯು ತಲೆದು ಮೇಲೆ ಕಯ್ಯನ್ನಿಟ್ಟು, ಅನ್ಯನೀರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕುಳಿತನು. ರಾಜ್ಯಭಾರವು ಸುಲಿದ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದನು! ಕೂಡಲೆ, ರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸೇನಾಪತಿ, ಪ್ರಧಾನಿ, ಮುಂತಾದವರ ಸಭೆ ಸೇರಿ, ಯಂತ್ರಲೋಚನೆಯು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಕುಳಿತವರು ಕುಳಿತರೇ ಹೊರತು, ಅವರಿಂದ ಏನೂ

ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲಿ — “ಈ ದುಷ್ಟಾಶಯನಾದ ಮಂತ್ರಿಯಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಮೈಥಿಲನೇ ರಾಜನಾಗಲಿ!” ಎಂದೂ, ಕೆಲವರು — “ಮೈಥಿಲರು ಧರ್ಮಾತ್ಮರು; ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಚಂದ್ರಮತಿಯನ್ನು ಪರಿಣಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಂದಿರುವನು.” — ಎಂದೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು — “ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪುತ್ರೀ ಪುತ್ರರತ್ನಗಳನ್ನು ದುಷ್ಟಮಂತ್ರಿಯ ಬಲೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಲು ಬಂದಿರುವರು.” ಎಂದೂ, ನಾನಾಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ, ಒಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮಂತ್ರಿಯ ಮಾತಿಗೆ “ಹೌದು; ಹಾಗೆ” — ಎಂದು ಬಸವಣ್ಣನಂತೆ ತಲೆದೂಗುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇಶಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ವೃದ್ಧರು ಮಾತ್ರ — ತವಕಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದೂತನು ಅವ ಸರವನ್ನು ಪಡೆದು, — “ಸ್ವಾಮಿ! ಶತ್ರುಸೇನೆಯು ಸಿವ್ರಾನದಿಯ ತಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಿತು. ದೇಶವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಲು ಬಂದಿಲ್ಲ; ಕೊಳ್ಳೆಯಿಲ್ಲ; ಹಾವಳಿ ಯಿಲ್ಲ; ಜನಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ; ಗ್ರಾಮಗ್ರಹಾರಗಳ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ; ಪ್ರಯಾಣದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯಾಣದಿಂದ, ತ್ವರ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನೇ ಕುರಿತು ತೆರಳುತ್ತಿರುವುದು” — ಎಂದು ಅರಿಕೆಮಾಡಿದನು. ಮಂತ್ರಿಯು — “ಸಕಲ ಸೇನೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಲಿ! ಕೋಟಿಕೊತ್ತಳಗಳು ಭದ್ರಮಾಡಲ್ಪಡಲಿ! ಸೇನಾನೀ! ನೀನು ಪೂರ್ವದ್ವಾರದ ಹೊರಗಣ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ ಶತ್ರು ವನ್ನು ಇದಿರಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾಗು; ನಾನು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಸೇನೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ತುಕ್ಕಡಿಯೊಡನೆ ಇರುವೆನು!” — ಎಂದು ಅವನಿಗೆಯಿತ್ತು. ಆ ಮೇಲೆ, — “ಸಭಾಸದರಿರಾ! ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಬಂದ ರಾಜ್ಯವು ಕಯ್ಯಿಟ್ಟುಹೋ ಗುವ ಕಾಲವು ಬಂದಂತಿದೆ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಏಕಮುಖರಾಗಿ, ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಏನುಏನು ಮಾಡಬೇಕೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಯತ್ನವುಳ್ಳವರಾಗುವಿರಿ ಎಂದು ನಂಬಿರುತ್ತೇನೆ.” — ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಒಡ್ಡೋಲಗವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿದನು.

ಸಿವ್ರಾನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ, ಮೈಥಿಲಸೇನೆಗೂ ಅವಂತೀಸೇನೆಗೂ ಆತಿ ಘೋರವಾದ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ರಥಿಕರೊಡನೆ ರಥಿಕರೂ, ಜೋರ

ರೋಡನೆ ಜೋಡರೂ, ರಾವುತರೋಡನೆ ರಾವುತರೂ ಸರಿಸಮನಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದರು. ನದಿಯ ನೀರು ರಕ್ತಮಯವಾಯಿತು. ರಣವು ಪೆಣಮಯವಾಯಿತು. ತಲೆಬುರುಡೆಗಳು ರಕ್ತಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ತೇಲಿಕೊಂಡು ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದುವು; ನಾಯಿನರಿಗಳು ಆ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹವನ್ನು ನಕ್ಕುಕೊಡಗಿದುವು; ಕಾಗೆಗಳು ನದಿಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಿರುವ ಬುರುಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಅವುಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕುಕ್ಕುಹೋಗಿ, ಆ ಬುರುಡೆಗಳು ಮುಳುಗಿಹೋಗಲು, ಅವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹಿಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ಬುರುಡೆಗೆ ಹಾರಿ, ಈ ರೀತಿ ನಾಟ್ಯವಾಡತೊಡಗಿದುವು. ಸೈನಿಕರ ಅಟ್ಟಹಾಸದ ಬೊಬ್ಬೆಯೂ, ಕುದುರೆಯ ಕಾಲ ಸಪ್ಪಳೂ ರಥಚಕ್ರಗಳ ಚೀತ್ಕಾರವೂ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಕಿವುಡು ಮಾಡಿದುವು. ಜಯಶ್ರೀಯು ಮೈಥಿಲರನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ಸತ್ತು ಮಿಕ್ಕುಳಿದ ಅನಂತೀಸೇನೆಯು ಪಲಾಯನಸೂಕ್ತವನ್ನು ಜಪಿಸಿತು. ಮಂತ್ರಿಯು ಮೃತನಾದನು. ಸೇನೆಯು ಲಗ್ನಿ ಹತ್ತಿತು. ಉಜ್ಜಯಿನಿಯಲ್ಲಿ, — “ಹಾ ಪುತ್ರನೆ! ಹಾ ರಮಣ! ಹಾ ಕಂದ! ಹಾ ತಮ್ಮಾ! ನಾರಿಗೆ ತುತ್ತಾದೆಯಾ? ನಾನು ಹೇಗೆ ಬದುಕಲಿ? ಯಾರನ್ನು ಸೇರಲಿ? ನನ್ನ ಸಾಂದರ್ಯವನ್ನು ಸುಡಬೇಕು! ಕಾಮುಕನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಸತಿಗೆ ಮರಣವೇ ಲೇಸು! ನಾನು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಆರ್ಜಿಸಿದ ಧನವು ಶತ್ರುವಶವಾಗುವುದಲ್ಲಾ? ಹೇಗೆ ಬಯ್ಯಿಡಲಿ? ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ! ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಯಾ? ನಿನಗೆ ನಾಚುಗೆಯೂ ಬೇಡವೆ?”—ಎಂಬ ನಾನಾರೀತಿಯ ರೋದನವು ಸರ್ವತ್ರ ಹಬ್ಬಿತು. ಅಂತಃ ಪುರದಲ್ಲಿ—“ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ರಾಜ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಬಂದವನಲ್ಲ; ಚಂದ್ರಮತಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡುಹೋಗಲೇ ಬಂದಿರುವನೆಂತೆ; ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಉಜ್ಜಯಿನಿಯನ್ನೇ ಕುರಿತು ಏಕೆ ಪ್ರಯಾಣಹೊರಟನು?”—ಎಂದೂ, “ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮುಖ್ಯಭಟರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅನ್ವಣಿಮಾಡಿರುವನೆಂತೆ:— ಬೇಗನೆ ಅರಮನೆಗೆ ಕಾವಲಿರಿಸಿ, ಅರಮನೆಯು ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಜೋಪಾನವಾಗಿ ಇಡಿಸಲ್ಪಡಲಿ! ನಗರವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ತೊಂದರೆಯಾಗಕೂಡದು. ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಸುಬಲಚಂದ್ರಮತಿಯರನ್ನು ಪಲ್ಲಕಿಯಲ್ಲಿ

ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಬೇಗನೆ ನನ್ನ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಕರೆತನ್ನಿರಿ! ಆಜ್ಞೋಲ್ಲಂಘನೆ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಶಿಬಿರ ನನ್ನ ಕತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ!”—ಎಂದೂ,—“ಆಗಲೇ, ಏನು ಮಾಡಿರುವೆ? ತಾನು ಮುಂದು ತಾನು ಮುಂದು ಎಂದು ಹೋಗಿ ಕರೆತಂದು, ಬಹು ಮಾನಹೋಂದುವೆವೆಂದು ಹೊರಟಿರುವಂತೆ!”—ಎಂದೂ,—“ಅಕ್ಕಾ! ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಈಗನನಗೆ ರಾಮನು ತಿಳಿಹಿ, ಪ್ರೇಮಕನನ್ನು ಹುಡುಕಹೋದನು.”—ಎಂದೂ,—“ಅಮ್ಮಾ! ಸುನೀತನಲ್ಲಿ? ಕಂಡೆಯಾ? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನು?”—ಎಂದೂ—“ನಾನು ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕಿದೆನು. ಕಾಣಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ನೀನು ನೋಡಿದೆಯಾ?”—ಎಂದೂ,—“ಚಂದ್ರಮತಿಯು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಯ್ಯಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು, ಆ ಕೊಟ್ಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಳುತ್ತಿರುವಳು! ಆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಶತ್ರುವಿನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಬಯ್ಯಿಡಲಿ?”—ಎಂದೂ,—“ಎನು ಸಡಗರ! ಎನು ಗಡಬಡಿ! ಪರೆದಾಟ! ಭ್ರಮೆ! ಭೀತಿ! ಯಾರಿಂದ ವರ್ಣಿಸಬಹುದು? ಹಾ! ಎನು ಗತಿ? ಮುಳುಗಿಹೋದವಲ್ಲ? ನಮ್ಮ ದುರದೃಷ್ಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಸಾಯಬೇಕೆ? ಹಾ! ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಭಯದೋರತಲಿದೆ!”—ಎಂದೂ, ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಜನವು ನಡುಗಹತ್ತಿತು. ಪ್ರೇಮಕನು ರಾಮನೊಡನೆ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಜನಾನಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕಿಸೋಡಿ, ರಾಜವುತ್ರಿಯನ್ನೂ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನೂ ಕಾಣದೆ,—“ತರಳೇ! ನೀನು ಕಂಡೆಯಾ? ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆ? ಚಂದ್ರಮತಿ ಎಲ್ಲಿ? ಎನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳು? ಕುಂತಳೆ! ನಿನಗೂ ಚಂದ್ರಮತಿಗೂ ಬಹುಸ್ನೇಹವಲ್ಲ! ಅವಳೆಲ್ಲಿ? ಶುಕವಾಣೀ! ನಿನ್ನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಾಪಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಸುಬಲನು ಎಲ್ಲಿ ಇರುವನು? ಬೇಗ ಹೇಳು; ಏಳು; ನೋಡು; ನೋಡು! ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ? ರಾಮ! ಶತ್ರುವಿನ ಕಯ್ಯೆರೆಗೆ ಬಿದ್ದನೋ? ನೀನೇ ಹೋಗಿ, ಅಂತಃಪುರದ ಸಂದುಗೊಂದನ್ನೆಲ್ಲ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆ ಕಡೆಯಿಂದ ಹುಡುಕುತ್ತ ಬಾ; ನಾನು ಈ ಕಡೆಯಿಂದ ಹುಡುಕುತ್ತ ಬರುವೆನು!”—ಎಂದೆದ್ದು, ನೋಡಿದ ಪರಿಜನಕ್ಕೆಲ್ಲ “ಹುಡುಕಿರಿ! ಹುಡುಕಿರಿ!”—ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ತಾನೂ ಹುಡುಕುತ್ತ, ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತವಾಗಿ ಅಣ್ಣತಂಗಿಯರು ಬಬ್ಬರಿ

ಗೊಬ್ಬರು ಸವಾಧಾನೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು,—“ಎಳಿ; ನನ್ನ ಹಿಂದೆ ಬೇಗ ಬನ್ನಿ!”—ಎಂದು ಕಯ್ಯಿಡಿದು, ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಹದೆ, ಕಳ್ಳದಾರಿಯಿಂದ ಅರಮನೆಯಿಂದ ಇಳಿಬಿದ್ದು, ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಪ್ರೇಮಕನಿಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ಹಿಡಿಯಿತು; ಏನೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ತಲೆದಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡುವ ಯೋಚನೆಯೇ ಯೋಚನೆಯಾಯಿತು. ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದವನಿಗೆ ಮತಿ ಹತ್ತುತ್ತದೆಯೇ? ಚಂದ್ರಮತಿಯು ಒಳ್ಳೆಯ ಯೋಗ್ಯನಾದ ವರನನ್ನು ಸೇರುವಳೆಂದೂ, ದುಷ್ಟಮಂತ್ರಿಯ ಬಲೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಸ್ಥಕಾಗುವಳೆಂದೂ ಯೋಚಿಸಿದನೇ? ಶತ್ರುವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದನಲ್ಲ? ತಾನೀಗ ರಕ್ಷಕನೆಂದು ತಿಳಿದನಲ್ಲ? ‘ರಾಜಾಧಿರಾಜರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪದಲ್ಲಿಯೂ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಸರು ಗೊಂಡ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಮಹಾಧರ್ಮಾತ್ಮನು; ಚಂದ್ರಮತಿಯನ್ನು ಅರಸಿವಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು; ಅವಳಲ್ಲಿನ ಗೌರವದಿಂದ, ಸುಬಲನನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿ, ದೊಡ್ಡವನಾದ ಮೇಲೆ ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಸಲಹುವನು’—ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ಬೇಯುತ್ತಿರುವ ಮನೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಓಡುವನಂತೆ, ಆ ಮಕ್ಕಳ ಅಪಾಯವನ್ನೂ ಯೋಚಿಸಲಿಲ್ಲ! ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ, ಬಡಹಾರುವರ ವೇಷವನ್ನು ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾಕಿ, ತಾನೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ನಗರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟನು. ಹಗಲಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದು, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವಯಣವಾಡುವನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ, ಹದಿನಯ್ದು ದಿವಸಗಳು ನಡೆದನಡೆದು, ತಾನೂ ಬಳಲಿ, ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಬಳಲಿಸಿದನು. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿಸೌಖ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಿದ ಆ ಮಕ್ಕಳು ಕಾಲುನಡೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು, ಕದನ್ನಗಳನ್ನು ತಿಂದು, ರಾತ್ರಿಯ ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಯಾವ ನಿರ್ಘೋಷನ ಎದೆ ತಾನೇ ಒಡೆದುಹೋಗದು? ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ! ಆ ಮಕ್ಕಳ ಶ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರೇಮಕನು ನೋಡಿ, ತನ್ನ ಹಣೆಯ ಬರಹವೇ ಎಂದು, ಪದೇಪದೇ ಹಣೆಯನ್ನು ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುವನು. ‘ನನ್ನಂಥ ಕಲ್ಲೆದೆಯನೂ ಮಾರಿಯೂ

ಎಲ್ಲಿ ಉಂಟು! ಹಂಸತೂಲಿಕಾಶಲ್ವದಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತ, ಹೆಣ್ಣುಹಾಲೋಗರ ವನ್ನು ಊಟಮಾಡುತ್ತ, ವಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ, ಬಳಿದ ಈ ಮುದ್ದು ಗಣಿಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಕಷ್ಟವಡಿಸುತ್ತೇನಲ್ಲ? ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನ ವಿಧಿಯೆ! ನನ್ನ ಪ್ರಾಚೀನಕರ್ಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೆಂದು, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದಕೋ ಏನೋ? ಅವಳೇ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿನಿ! ಇಂಥ ಕಾರ್ವಣ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಿಯಾಕೋ? — ಎಂದು ಅತಿಯಾಗಿ ಕ್ಲೇಶವಡುತ್ತ, ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಸರಹದ್ದನ್ನು ದಾಟಿ, ಅಯ್ಯೋಧ್ಯೆಯ ಪ್ರಾಂತದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿ ಕೊಂಡನು. ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ವಿಧಿಯೇ ಪ್ರಬಲವಾದವನು. ಹರಿ ಹರಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೂ ಅವನ ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವರು! ವಿಧಿಗೆ ವಿವೇಕವಿಲ್ಲೆಂದ ಬಂದೀತು? ಅಶೇಷಗುಣಾಕರವಾಗಿಯೂ, ಭೂಮಿಗೆ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪುರುಷರತ್ನವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವನು; ಕೂಡಲೇ, ಅಂಥವನನ್ನು ಕವಡೆಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾಗಿಸುವನು! ಅಹಹ! ವಿಧಿಯ ಅಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಕಷ್ಟಕಷ್ಟ! ಆ ವಿಧಿಯನ್ನು ಅಪಂಡಿತನೆಂದು ನಂದಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ; ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ! ಅವನೂ ಕರ್ಮಾಯತ್ತವಾಗಿ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು! ಅದುದರಿಂದ, ಪ್ರಾಚೀನಕರ್ಮವೇ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಬಲವಾದುದು. ಆ ಪ್ರಾಚೀನಕರ್ಮವನ್ನೇಗ ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ನಂದಿಸುವನು. ಭರ್ತ್ಯಹರಿಕವಿಯು ಹೇಳುವನು:—

“ಶುಭಂ ಸದ್ಮ ಸವಿಧ್ರವಾ ಯುವತಯಃ ಶ್ರೇತಾತಪತ್ರೋಜ್ಜಲಾ |
 ಲಕ್ಷ್ಮೀರಿತ್ಯನುಭೂಯತೇ ಚಿರಮನುಷ್ಯೋತೇ ಶುಭೇ ಕರ್ಮಣಿ ||
 ವಿಚ್ಛಿನ್ಯೇ ನಿತರಾಂ ಪ್ರಯಾತಿ ಝಡಿತಿ

ಮತ್ತೂ

“ನೈವಾಕೃತಿಃ ಫಲತಿ ನೈವ ಕುಲಂ ನ ಶೀಲಂ |
 ವಿಧ್ಯಾಪಿ ನೈವ ನ ಚ ಯತ್ಕೃತಾಪಿ ನೇವಾ ||
 ಭಾಗ್ಯಾನಿ ಪೂರ್ವತಪಸಾ ಖಲು ಸಂಚಿತಾನಿ |
 ಕಾಲೇ ಫಲಂತಿ ಪುರುಷಸ್ಯ ಯಥೈವ ವೃಕ್ಷಾಃ ||”

ನಿಜವು! ಆತನ ವಾತು ಸತ್ಯವೇ; ಅದು ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ಈ ಬಾಲಕರ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಏನು ಕಡಿಯೆಯಿತ್ತು? ರಾಜಾಧಿರಾಜನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು; ಅದೃಷ್ಟಗೇಡಿಗಳಾದುದರಿಂದ, ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತಂದೆಯು ಇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು; ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬ ಮಾತೆಯು ಕಾಲಾಧೀನಳಾದಳು! ಅದಿರಲಿ! ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಈ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಏಕೆ ಬಂದನು? ರಾಜಧಾನಿಯು ಏಕೆ ಶತ್ರುವಶವಾಯಿತು? ಕಳ್ಳದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿವೇಕಿಯ ಸಂಗಡ ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದರಲ್ಲ! ಹೀಗೆ ಆಗುವರೆಂದು ಮೊದಲು ಯಾರು ಯೋಚಿಸಿದ್ದರು? ಆದುದರಿಂದಲೇ, “ದೈವಾಧೀನಂ ಜಗತ್ಸರ್ವಂ” ಎಂಬುದಯ್ಯಾ! ಆ ಮಕ್ಕಳ ಹಣೆಯ ಬರಹಕ್ಕೆ ತಿರುವ ಕಾಲವು ಸಮಾಪಿಸಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ.”—ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ವಾಠಕರೇ! ಕೇಳಿ. ಆಗ, ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನು—“ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರ! ಆ ಮಕ್ಕಳ ಅಲೆದಾಟದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಾಕುಮಾಡು. ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ರಾಜ್ಯ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಅನಾಥರಾಗಿ, ಕಟು ಕನಕಯ್ಯು ಗಿಣಿಯಂತೆ ನರಳುವ ಆ ಸುಕುಮಾರರ ಕಷ್ಟವು ನನ್ನ ಎದೆಯನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು; ನನಗೆ ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ; ಹೃದಯವು ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತಿದೆ. ರಾಜಕುಮಾರರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದುದಕ್ಕೆ ಸುಖಲೇಶವನ್ನಾದರೂ ಅನುಭವಿಸದೆ ಇದ್ದಾರೆಯೇ? ಅವರ ಶುಭಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿ, ನನ್ನ ಎದೆಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸು.”—ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು.

ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಮುಂಬರಿಯುತ್ತಾನೆ:—

ಎಲೈ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೇ! ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ದಯೆಯು ಹುಟ್ಟುವುದೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ! ಆ ಹುಡುಗರ ಅದೃಷ್ಟವೇ ಅದೃಷ್ಟವು! ಆ ಹುಡುಗರ ಕಥೆಯು ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ದಯೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತಲ್ಲ! ಆ ಅನಾಥರು ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿರಿದು ತಿರಿದು, ಅಲೆದಲೆದು, ಒಂದು ಗಹನವಾದ ಅರಣ್ಯವಾಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅವರ ಹಣೆಯ ಬರಹದ ಕ್ರಿಯವನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ?

ಒಂದಲ್ಲ; ಎರಡಲ್ಲ; ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಕಷ್ಟಗಳು ಬರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದುವು! ಒಂದು ಆನೆಯು ಅವರನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತು. ಗಾಬರಿಯಿಂದ ದಿಕ್ಕಾ ವಾಲಾಗಿ ನಾವು—ಅಲ್ಲ; ಅಲ್ಲ;—ಆ ಮಕ್ಕಳು ಓಡಿದರು. ಸುಬಲನೂ ಚಂದ್ರಮತಿಯೂ ಒಂದು ಕಡೆಯಾದರು; ಪ್ರೇಮಕನು ಒಂದು ಕಡೆಯಾದನು. ಪ್ರೇಮಕನು ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೋದನು; ಆ ಹುಡುಗರು ಅವನ ನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೋದರು. ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಹುಡುಕಿದರೂ, ಒಬ್ಬರಿ ಗೊಬ್ಬರು ಸಂಧಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಹುಡುಗರ ಗಲಿಬಿಲಿ ಹೇಗಿರಬೇಕು? ದಿಕ್ಕು ತೋಚದು; ಬಿಸಿಲೇರಿತು; ಕೂಗಿ ನೋಡಿದರು. ನಡೆದು ನಡೆದು, ಕಾಲು ಗಳು ಸೋತುವು. ಸುದಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವೆಂದರೆ, ಗಾಬರಿ; ಬೇಗಬೇಗನೆ ಹೋಗುವ ಎಂದರೆ, ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವುದು? ಊರಿಗೆ ದಾರಿ ಯುಂಟೆ? ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲುದಾರಿಯು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಹೋಗುತ್ತಿರು ವುದು! “ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಯುಸ್ಸು ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು! ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಲಿ ಗೆ ತುತ್ತಾಗುವ ದುರದೃಷ್ಟವಿರುವಾಗ, ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳು ವುದಕ್ಕಾದೀತೆ? ಆದುದಾಗಲಿ! ದಿಗಿಲುಪಟ್ಟೀನು? ತಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾ ದೀತೆ? ‘ಧೈರ್ಯಂ ಸರ್ವತ್ರ ಸಾಧಕಂ’ ಎಂದೂ, ‘ಮನಸೀ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥೀ ನ ಗಣಯತಿ ದುಃಖಂ ನ ಚ ಸುಖಂ’ ಎಂದೂ, ಕೇಳಿರುವೆವು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ದಾರಿ ಹಿಡಿದು ಹೋಗುವ; ನಡೆ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲುವುದು ಸುತ ರಾಂ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ” —ಎಂದು ಸುಬಲನು ತಂಗಿಯ ಕಯ್ಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು, ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಯೇ, ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿವಸ ತಂಗಿದ್ದರು. ಸುಬಲ ಕುಮಾರನು ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವನಾದರೂ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವನು. ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಅವಂತೀಪುರಿಯ ಜನಗಳು ಯಾರಾದರೂ ಬಂದಿರಬಹುದು; ಅವರಿಂದ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ತಿಳಿಯಬ ಹುದು;—ಹೇಗಾದರೂ ವಾಡಿ, ಯಾರ ಜತೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಆ ರಾಜಧಾನಿ ಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕೆ ವರಿಯಾಗಿ, ಒಂದು

ದಿನ, ಆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಕೆಲವು ಪರದರು ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡನು. ವಿಚಾರಿಸಲು, ಅವರು ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ತೆರಳುತ್ತಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ತಂಗಿಯನ್ನು ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು, ಅವರೊಡನೆ ಹೊರಟನು. ಚಂದ್ರಮತಿಯು ಗಂಡುಡೆಯನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಒಬ್ಬ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗನಂತೆಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ, ತಾವು ಪರದೇಶಿಗಳೆಂದೂ, ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದುದರಿಂದ, ಆ ಹುಡುಗರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಪರದರಲ್ಲಿಯೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿಯೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಅವನು ಆ ಹುಡುಗರ ಪರಸ್ಪರಸಲ್ಲಾಪ, ಅವಲೋಕನ, ಕಾತರತೆ, ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವರು “ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ರಾಜನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿರಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೇ, ಒಬ್ಬ ಧನಿಕನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿರಬೇಕು; ಏನೋ ಅವಾಯವು ಸಂಭವಿಸಿ, ಹೀಗೆ ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನು ಅಗಲಿರಬೇಕು”—ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಬಳಿಕ—ಈ ಹುಡುಗರನ್ನು ತನ್ನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, ವಿಶೇಷಬಹುಮಾನವು ದೊರದೀತೆಂದೂ ಆಲೋಚಿಸಿ, ಆ ಹುಡುಗರನ್ನು ವಂಚಿಸಿ, ಆ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಅಗಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ, ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ, ರಕ್ಷಕರಿಲ್ಲದ ಈ ಹುಡುಗರನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸುತರಾಂ ಸುಕೇರವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಯತ್ನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಿಶ್ಚಿಂತನಾದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಗೋ ತಿಳಿದುಹೋಯಿತು. ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಈ ಗುಂಪನ್ನು ಅಗಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಸೇರೇವೆಂದು ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರಲು, ರಾಜಪುರಿಯ ಕೋಟೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿತು. “ತಾವು ಒಂದು ಯೋಚಿಸಿದರೆ, ದೈವವು ಬೇರೆ ಯೋಚಿಸಿತು!”—ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಆ ಪರದನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ, ಆ ಹುಡುಗರು ದವುಡು ಹೊಡೆದು, ಆ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅರಳಿಯ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯಗಣನೇ ವಿತರಾಗಿ ಅಗ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರ ಪಾದದಲ್ಲಿ

ಬಿದ್ದರು. ಅವರು ಆ ಹುಡುಗರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ, ಅವರ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಿಳಿದು, ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, —“ಹೆದರಬೇಡ; ನಾನಿದ್ದೇನೆ. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಕಷ್ಟಗಳೆಲ್ಲ ಪರಿಹಾರವಾದುವು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕಾಣುವಿರಿ!” —ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಸುಬಲನಿಗೆ ಅಭಯ ರುಚಿ ಎಂದೂ, ಚಂದ್ರಮತಿಗೆ ಅಭಯಮತಿಯೆಂದೂ ಹೆಸರಿಟ್ಟು, ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು.

೨೪ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

—೨೪—

ಪಾಠಕರೇ! ಕೇಳಿ. ಆ ಮಾತು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ, ಅರಿಷ್ಟ ಕರ್ಮನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ಬಗೆಯಾದ ಅದವಳಲು ಮೂಡಿತ್ತು. ಅವನ ಮುಖವು ಬೆಳ್ಳಗಾಯಿತು; ಮೆಯ್ಯು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಿತು; ಮಾತು ತಡೆಯಿತು; ಕಷ್ಟದಿಂದ, —“ನೀವೇ ಆ ಮಕ್ಕಳು?”— ಎಂದು ಬಲುಬೆರಗಿನಿಂದ ಕೇಳಿದನು. ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಏನು ಹೊರಡುತ್ತದೋ ಎಂದು, ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡೆಗಳು ಕೂಡ ಚಲಿಸದಂತೆ, ಅವನ ಮುಖವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತನು. —“ಏಕೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ? ನಾನೇ ಆ ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು; ಈ ಮಕ್ಕಳೇ ಆ ಅಭಯಮತಿಯು. ನಾನೊಂದು ಸಂಕಲ್ಪಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ, ನವಿಲು, ಮುಳ್ಳುಹಂದಿ, ಮಿಾನು, ಆಡಿನಹೋತು, ಕುಕ್ಕುಟ, ಮೊದಲಾದ ಬನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಶ್ರಮಗಳನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡರೆ, ಈಗಲೂ ಭಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ನನಗೆ ಜೀವವಧೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದುದಕ್ಕೆ, ನಾಯಿ, ಉರಗಿ, ಮೊಸಳೆ, ಆಡು, ಕೋಣ, ಕೋಳಿ, ಮೊದಲಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಉಂಡ ಈ ಅಭಯಮತಿಯಕ್ಕನನ್ನು ಕೇಳು. ಜೀವಹಿಂಸೆ ಅನರ್ಥಮೂಲವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಕೊಡುವಳು”—ಎಂದನು.

ಅಭಯಮತಿಯು, —“ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ನಾನು ಸ್ತ್ರೀಯಾದರೂ, ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಹೇಳುವೆನು; ಕೇಳು. ಇದು ವಿನೋದದ ಮಾತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ನಮ್ಮಣ್ಣನು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಭಯವನ್ನು ಪಡೆದು, ಈ ಹಾಳು ಶರೀರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಲ್ಲ. ನೀನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದಯೆದೋರಿಸಬೇಡ. ನೀನು ಒಂದುವೇಳೆ ದಯೆತೋರಿಸುವೆಯೋ ಎಂದು ಹೆದರುವೆನು. ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂದು, ನಿನ್ನ ಕೇಡನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಯ್ಯ!—

“ ಸಂಕಲ್ಪಹಿಂಸೆಯೊಂದೊ |

ಳಾಂ ಕಂಡೆಂ ಭವದ ದುಃಖಮುಂಡೆಂ ನೀಂ ನಿ ||

ಶೃಂಕತೆಯಿಂತು ದೇಹಿಗ |

ಳಂ ಕೊಂದವೆ ನರಕದೊಳ್ ನಿವಾರಣೆವಡೆದಯ್ ||” —

ಎಂದಳು.

ಆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಜೀವರಾಶಿಗಳಿಗೆ ಅಭಯಪ್ರದಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಹೊರಟ ಡಂಗುರಧ್ವನಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ, ಪ್ರಣಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಜ್ಞಾನೋದಯವುಂಟಾಗಲಾಗಿ, ತಾನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಶುಭಕೃಮಗಳನ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಂಬನಿಯು ಘುಡು ಘುಡನೆ ಮರಿಯಲು, ನೃಪಾಲನು ತನಗಿಂತ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವನಾದರೂ, ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು, ಅವನ ಇದಿರಿಗೆ ದಾಸನಂತೆ ಮೊಳಕಾಲುರಿ, ಕಯ್ಯಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂದು, ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರುಹರಿಯಿಸುತ್ತ, ದೀನಸ್ವರದಿಂದ—“ಎಲೈ ಕುಮಾರ! ಎಲೈ ಅಭಯರುಚಿ! ಎಲೈ ದೀನಬಂಧೂ! ಸಂಕಲ್ಪವಧೆಗೇ ಇಷ್ಟು ಅನರ್ಥಗಳುಂಟಾದ ಮೇಲೆ, —

“ಎನಿತೊಳವು ಜೀವರಾಶಿಗ |

ಳನಿತುಮನೋರಂತೆ ಕೊಂದು ತಿಂದು ತಣಿವಿ ||

ಲ್ಲನೆ ಬಾಳ್ವೆನಿಂದುವರೆಗಂ |

ಎನಗಿನ್ನೆಂತಪ್ಪ ನರಕಮಿದಿರ್ಪಂದವುಡೋ ||—

ಎಂದು ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತಿದೆ. ನಾನು ತ್ರಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗಣನೆಗೆ ವಿಾರಿಹೋಗುವಷ್ಟು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆನು. ಆ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸದಿರಲು, ಏನು ಮಾಡತಕ್ಕದು? ಆ ಉಪಾಯರಹಸ್ಯವನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ಉಪದೇಶಿಸು.”—ಎಂದು ದೀನನಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆಗ, ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ, ಧಡೀರೆಂದು ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆದಂತೆ, ಭಯಂಕರವಾದ ಒಂದು ಶಬ್ದವುಂಟಾಗಿ, ಒಡನೆಯೇ ಕೋಟೆಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶವಾದ

ಒಂದು ತೇಜಸ್ಸು ಆ ಅಂಗಳವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಅದರ ಬೆಳಕಿಗೆ ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಕೋರಯ್ಯಿ ಹೋದುವು. ಜನರೆಲ್ಲರೂ ವಿಸ್ಮಯಚಿತ್ತರಾಗಿ ಆ ಬೆಳಕನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ಅದರ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಸ್ವರ್ಣದ ಪುತ್ರಳಿಯಂತೆ ತನುವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ದುರ್ಗೆಯು ಎಲ್ಲರ ಲೋಚನಕ್ಕೂ ಗೋಚರೆಯಾಗಿ, ಅಭಯರುಚಿಕುವಾರನನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಜನರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕೇಳುಪಂತೆ, ಗಂಭೀರವದಿಂದ—“ಎಲೈ ಕುವಾರಕ! ನೀನೇ ಆಚಾರ್ಯನು. ನೀನು—

“ಪ್ರಜೆಯೆಲ್ಲಂ ಜಲಗಂಧ |

ಸ್ರಜತಂಡುಲಧೂಪದೀಪ ಚರುತಾಂಬೂಲ ||

ವ್ರಜದಿಂ ಪೂಜಿಸುವುದು ಬೇ |

ವಚಾತದಿಂದೆನಗೆ ಬಲಿಯನಿತ್ತೊಡೆ ಮುನಿವೆ” ||—

ಎಂಬ ನನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಅರುಹು!”—ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅದೃಶ್ಯೆಯಾದಳು.

ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನಿಗೆ ಅಭಯರುಚಿಕುವಾರನಲ್ಲಿಗ್ಗ ಅಭಿಮಾನವು ಇಮ್ಮಡಿಸಲು, ಅವನಿಗೆ ಬಲವಂದು, ಅವನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದು,—“ಎಲೈ ಗುರುವೇ! ನನ್ನನ್ನು ಸತ್ತನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಭಾರವು ನಿನಗೆ ಸೇರಿದುದು. ನಿನ್ನನ್ನು ಶರಣುಹೊಕ್ಕಿರುವೆನು.”—ಎನ್ನಲು, ಅಭಯರುಚಿಯು—“ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ನನ್ನಿಂದೇನಾಗುವುದು?

“ಗುದ್ಧಿಯ ಕೊರಲೆ ಗೋಧಿಯ ಕಲ್ಲ ಕಟ್ಟಿದೊ |

ಡುಬ್ಬಿಯಾಗಸಕೆ ಪಾರುವುದೇ?||—

“ನಾನೆಂದರೇನು? ನಿನ್ನನ್ನು ಉತ್ತರಿಸುವ ಉಪಾಯವೆಂದರೇನು?

“ಶ್ರೀಮದ್ಗುರುರಾಯ ದುರಿತವಿಜೇಯ ದು |

ಷ್ಠಾಮವಿಜ್ಞೇದನಾಹ್ಲಾದ ||

ತಾಮವಗುಣನಾಶ ಸಾತ್ವಿಕೋಲ್ಲಾಸರ |

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸೇರು||—

ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದೆಯೆಂದರೆ, ನಿನ್ನ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಕಡಮೆಯೇನು?”—ಎಂದನು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ—“ಸ್ವಾಮಿ! ಅದೊಂದನ್ನೂ ನಾನರಿಯೆನು; ನನ್ನನ್ನೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವುದು ತಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿದ ಭಾರವು”—ಎಂದನು. “ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ಹಿಂದೆ ಬಾ; ಅವರಡಿಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡುವೆಯಂತೆ!”—ಎನ್ನುಲು, ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೊರಟನು. ಆ ತವೋವನವರಿಸರವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಲೇ,—“ಹಾ! ಸಾಪಭಾರದಿಂದ ಈ ವರೆಗೆ ನನ್ನ ಆತ್ಮನು ಕೆಳಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ? ಈ ಮಹಾನುಭಾವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲ್ಲವೆ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಧರ್ಮವೆಂಬ ಗರಿ ಮೂಡಿ ಮೇಲಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಬಹುದೆನ್ನುವ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ? ಅಷ್ಟಮದಗಳೆಂಬ ಎಂಟು ತೆರೆಗಳನ್ನು ಕವಿಚಿಕೊಂಡಿರುವ ಪಾಣಿಯು ಆ ತೆರೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಮಾಡಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ವಿವೇಕವೆಂಬ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದುವ ತನಕ, ತನಗೆ ತಾನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಹಜವೇ ಸರಿ. ಕಪ್ಪು, ಬಿಳುಪು, ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನು ಕುರುಡನು ತಿಳಿಯುವನೇ? ಈಗ ನನಗೆ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಬೇರೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಯಾವ ಮಹಾತ್ಮರು ನನಗೂ ತಿಳಿಯದೆ ನನ್ನನ್ನು ಹರಸಿ ಹೋದರೋ? ಹಿಂದಣ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅತಿಶಯವಾದ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೆನೋ? ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸಾಪಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಈಗ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯವರಿಣಾಮವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತಲ್ಲಾ? ತಿಳಿಯದೆ ಎಡವಿದ ಹರಳು ಮಾಣಿಕವಾಯ್ತು! ಅಹಹಾ! ‘ದೈವಸ್ಯ ಚಿತ್ರಾ ಗತಿಃ’ ಎಂಬುದು ನಿಜ. ನಾನು ಈ ಕುಮಾರನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಬಳಿಯಿಸಬೇಕು? ಈತನು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರೂ ತೀರದು. ಈತನ ಮಹಿಮೆಯೇ ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಆ ಗುರುವಿನ ಮಹಿಮೆ ಹೇಗಿರುವುದೋ? ಆ ಗುರುವನ್ನು ಯಾವಾಗ ನೋಡೇನೋ? ಯಾವಾಗ ಅವರ ಪಾದಮೂಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಒಡಲನ್ನು ಚಾಚಿ ಧನ್ಯನಾದೇನೋ? ಯಾವಾಗ ತನ್ನ ಕಿವಿಯು ಆ ಗುರುವಿನ ವಚನಾತಿಥಿಯಾಗುವುದೋ? ಯಾವಾಗ ಅವರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಸಾತ್ರನಾದೇನೋ?”—ಎಂಬ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವವು ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿ, ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಬಯಸುವ ತಾವರಿಯಂತೆ, ಚಂದ್ರ

ನನ್ನ ಬಯಸುವ ಸಮುದ್ರವೇಲೆಯಂತೆ, ಮೇಘವನ್ನು ಬಯಸುವ
 ಲ್ಲಂತೆ, ಅತ್ಯಾತ್ಮರದೊಡನೆ, ಸುದರ್ಶನಾಚಾರ್ಯರಿರುವ ದೆಸೆಯನ್ನೇ ನೋಡು
 ತ್ತು ಹೋದನು. ಆ ದಿಕ್ಕು ಆ ಮುನಿಯಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದಂತೆಯೂ,
 ಹೂತಂತೆಯೂ, ಅಮೃತಸಾಗರದಿಂದ ತುಂಬಿದಂತೆಯೂ, ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರೋ
 ದಯವಾದಂತೆಯೂ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇಂಪಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಅವರ ಸಮೀಪ
 ವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಲೇ, ಅಭಯರುಚಿಕುಮಾರನು ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನನ್ನು ಒಂದಿಷ್ಟು
 ಧೂರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಹೇಳಿ, ತಾನು ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು, —“ಸ್ವಾಮಿ! ಗುರುಗಳೇ!
 ಈ ಪ್ರಾಣಿಯು ತಮ್ಮ ಪಾದವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರು
 ವನು. ನನಗೋಸ್ಕರ ಈತನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಇಡಬೇಕು!”—ಎಂದು
 ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು, ಅವರು—“ಈತನು ಯಾರು? ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಕಾರಣ
 ವೇನು?”—ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಆತನ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ
 ಅರಿಕೆಮಾಡಿ, ತಲೆವಾಗಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂದ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನನ್ನು ಕಣ
 ಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸುವ ಹಾಗೆ ಹೇಳಲು, ಅವನು ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರ
 ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಅವನು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ, ಅವನ ಮನದಲ್ಲಿ —
 “ನಾನು ಆ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೆಯೋ? ಅಲ್ಲವೋ? ನಾನು ಅವನು ಎಂದಿಗಾದೇ
 ನು?—ಚರಣಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೂ, ಈ ಅತಿಶ
 ಯಿತಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ನಾನೆಲ್ಲಿ? ಹಂಸತೂಲಿಕಾತಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ
 ಕೊಂಡು, ಆಳುಗಳಿಂದ ಕೂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಕ್ಷುದ್ರಸುಖಾಭಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿ
 ಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಅರಿಷ್ಟಕರ್ಮನೆಲ್ಲಿ? ಇಂಥ ಸುಖವು ಅವನಿಗೆ ಲಭಿಸಿತೇ? ಈ
 ಸುಖದ ಕಲಾಮಾತ್ರವನ್ನು ಕೂಡ ಆ ಸುಖವು ಹೋಲಲಾರದು! ಕ್ಷುದ್ರ
 ವಾದ ಹಲವು ಬಗೆಯ ವಿಲಾಸಗೊಡಿದ ವಿಷಯಭೋಗದ ಸುಖವೆಲ್ಲಿ?
 ಸದ್ಗುರುವಿನ ಚರಣನವಿಕಿರಣಸುಧಾರಸಾಸ್ವಾದನಸುಖವೆಲ್ಲಿ? ನಾನು ಈಗ
 ಎಲ್ಲಿಯೋ ಆನಂದಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲುವಂತಿದೆ! ಈಗ ಎಚ್ಚರವೋ?
 ನಿದ್ರೆಯೋ? ಹಗಲೋ? ರಾತ್ರಿಯೋ? ನೆಲದಲ್ಲಿ ಇರುವನೋ? ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ
 ಹಾರುವನೋ? ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯು ನನಗೇ ತಿಳಿಯದಂತಿದೆ. ಐಹಿಕಸುಖ